

A KÖNYVTÁROS

VI. ÉVFOLYAM

*

4. SZÁM

*

1956. ÁPRILIS

TARTALOM

	Oldal
BARABÁSI REZSŐ: Közelebb az élethez	241
HARASZTHY GYULA: Kőhalmi Béla	245
ÁRVAI LÁSZLÓ: Az üzemi műszaki és szakszervezeti könyvtárak gyarapítása szakkönyvekkel..	248
Tanácsok a könyvtárakért (Összeállította: Gerő Gyula)	250
GYÓRI GYÖRGY: Egy városi könyvtár murkója a parasztság körében	251
Kérdezz — felelek	254
SZURDI MÁRTA: Gondolatok a József Attila mozgalomról	255
SIMAY NORBERT: Az üzemi könyvtári tanácsról	257
Beszéltő számok	259
SEBESTYÉN GÉZA: Könyvtári szabványosítás	260
DR. HARSÁNYI ISTVÁN: Néhány szó az olvasónaplóról	263
Új szakmai kiadványok (Gerő Gyula—Bóday Pál—Z. V.)	266
Gondok és eredmények:	
Gondoskodjanak az üzemek az üdülők könyvtáráról (Czurda János)	269
Zuglói tapasztalatok a József Attila mozgalom szervezéséről (Keresztesi Mihály)	269
Kik kaphatják meg a József Attila mozgalom pénztalimat	270
PÉTER IMRE: A Szép Könyvek Barátai sorozatról	271
Írói arcképek: VÁMOSI PÁL: Az 1956. évi irodalmi Kossuth-díjasaink	274
VIHAR BÉLA: Tóth Árpád	277
A könyv a nagyvilágban	279
PÓK LAJOS: A vándorló tükör	281
A könyv történetéből: KÉKI BÉLA: A Sorbonne könyvtára	284
KUSSINSZKY ENDRE: Szovjet regények az ellenforradalmi Magyarországon	288
Mosolygó világirodalom: BÉLLEY PÁL: Poéták lugasa	290
KOMLÓS ALADÁR: Reviczky Gyula lakása	292
HEYERDAHL: Találkozás a ceteáppáival	293
ZOLNAY VILMOS: Kis esztétika IV. Munka és ritmus	295
Pillanatképek a múltból: WEINBERG JÓZSEF: Egy igazi könyvvásárló	299
Olvasók kívánságai	301

IRODALMI TÁJÉKOZTATÓ

LUISE DORNEMANN: Jenny Marx (Terényi István)	303
Fejezetek a Szovjetunió történetéből (S. M.)	304
Tanulmányok a népi demokráciák történetéből (Nagy Tibor)	304
K. SZIMONOV: Fegyvertársak (T. T.)	305
V. A. KAVERIN: Nyitott könyv (Csanádi Ákos)	306
VALENTYIN KATAJEV: Hajrá! (T. P. I.)	306
LAURENCE STERNE: Tristram Shandy úr élete és gondolatai (Hajdu Ferenc)	307
HENRI BARBUSSE: A tűz (G. Vészi János)	307
CERVANTES: Don Quijote I—II. (Vámcsi Pál)	308
LE SAGE: A sánta ördög (Gál Péter)	308
HENRY LAWSON: A batyu románca (Gera György)	309
MÓRICZ ZSIGMOND: Forr a bor (Katona Jenő)	309
SARKADI IMRE: Elmaradt találkozás (Mesterházi Lajos)	310
Vidám magyar versek (Pók Lajos)	310
SZÁNTÓ GYÖRGY: Csöd (A. G.)	311
SZILVÁSI LAJOS: Fény a hegyek között (Barabás Tamás)	311
PRILEZSAJEVA: A VII. betyárbanda (Vidor Pálné)	312
TURCSINSZKA: Csillagok a Verhovina felett (T. P. I.)	312
BÁRDOS LÁSZLÓ: Melkun Menyhért utazása (Simándi Béla)	312
BOROVI JÁNOS: Uránmezők felé (Gy. Á.)	313
TOLNAI GÁBOR: Vázlatok és tanulmányok (Kiss Kálmán)	313
IGAZ MÁRIA—BORSAI ILONA: Ki játszik körbe? (Sz. Szentpál Mária)	314
AGÁRDI FERENC: A nagyvilág magyar vándorai (G. Gy.)	314
A magyar falu építészete (Zolnay Vilmos)	315
CSEMEGI JÓZSEF: A budavári főtemplom középkori építéstörténete (Czobcr Ágnes)	315
Magyar építézet 1945—1955. (Gerő Gyula)	316
OSMANN MIKLÓS: Automata esztergák (Á. L.)	316
Bányászati kézikönyv I. kötet (Á. L.)	316
LÉVAI ANDRÁS: Hőerőművek I. kötet (Á. L.)	317
J. HORVÁTH LÁSZLÓ: „Vidám” sertéstenyésztés (K. E.)	317
Budai hegyek (K. E.)	317
SZENICZEI LAJOS: Az általános fogazás (Á. L.)	318
BÁNLAKEI SÁNDOR: Vetőmagtermesztés (Süle Sándor)	318
Eseménynaptár	318
Könyvismertetések és irodalmi cikkek jegyzéke (Bán Gézné)	319

Közelebb az élethez

A XX. pártkongresszus után egyre gyakrabban hangzik el az a követelés, hogy közelebb az élethez. Kiadják ezt a jelszót az oktatás vonalán éppúgy, mint a művészetek és a népművelési munka területén.

Azt kérdezhetné valaki, miért van erre szükség, hisz a könyvtárosok munkája amúgy is közel fekszik az élethez. Nem üres szócséplés-e erről beszélni?

Úgy gondoljuk, hogy nagyon is szükséges, mert az igaz, hogy a könyvtári munka közel fekszik az élethez, de nagyon sok vonatkozásban mégis távol áll az élet által felvetett feladatoktól és ezért még nem segíti elég hatásosan hazánk szocialista fejlődését

Forduljunk Leninhez

A nagy Lenin nagyon jól ismerte a könyvtárak munkáját. De nemcsak mint olvasó formált véleményt a könyvtárakról, hanem mint az új szocialista munkásparaszti állam megteremtője is, a könyvtárak ügyét országos ügynek, a kulturális forradalom igen fontos ügyének tekintette.

Lenin alapozta meg a szocialista könyvtár fogalmát, legfontosabb feladatait és funkcióját. Már 1913-ban hangsúlyozza, hogy »... a hatalmas, felmérhetetlen könyvtárakat hozzáférhetővé tegyék, ne csak a tudósok, professzorok, szakemberek céhei számára, hanem a tömeg, a nép, az utca számára is.«

Lenin ebben az 1913-ban írott cikkében elismeréssel beszél a new-yorki nyilvános könyvtár tevékenységéről s arról, hogy a városi könyvtár fiókjai úgy voltak elhelyezve, hogy mindenki lakásától ne távolabb, mint 10 perces gyalogútra nyilvános könyvtárat találjon. Szükséges ezeket a gondolatokat feleleveníteni és megismételni, különösképpen most, amikor második öt éves tervünk előkészületein dolgozunk és most tervezzük új könyvtáraink létesítését, elhelyezését, hozzáférhetőségét stb.

Jó néhányszor idéztük már, de elég alaposan mégsem sikerült megértetni, hogy a könyvtár büszkesége és dicsősége nem az, hogy hány ritkaság van a birtokában, hanem az, hogy »... milyen széles körben forognak a könyvek a nép között, hány új olvasót tudnak bevonni, milyen gyorsan tudnak kielégíteni bármilyen könyvigénylést, hány könyvet adnak ki otthoni olvasásra, hány gyereket vontak be az olvasásba és a könyvtár használatába...« Lenin egyéb írásaiban is azt követeli, hogy a könyvtárak minél aktívabb munkát végezzenek annak érdekében, hogy a könyvek, újságok, folyóiratok eljussanak a dolgozókhoz. Különösen nagy gondot fordított az újságok, folyóiratok elosztására és terjesztésére és számtalanszor hangoztatta, hogy magát a lakosságot kell bevonni a könyvtárak munkájába.

Miért tartotta Lenin olyan fontosnak a könyvtárak ügyét? Úgy gondoljuk azért, mert a szocializmus építéséhez elengedhetetlenül szükséges műveltség aktív terjesztői, bázisai lehetnek a könyvtárak. Ahhoz, hogy a dolgozók önálló ítéletet, véleményt tudjanak formálni, hogy valóban »gazdái« legyenek a szocialista rendszernek — olvasniok, művelődniök kell.

A XX. kongresszus figyelmeztet arra, hogy Lenin tanításainak felelevenítése milyen hatalmas ösztönző erő az építés és a kulturális munka minden területén. Nálunk is megjelent »Mit írt, mit mondott Lenin a könyvtárakról« című könyvecske, melyben Leninnek és Krupszkájának a könyvtárakra vonatkozó legfontosabb cikkei, írásai össze vannak gyűjtve.

Úgy gondolom: ahhoz, hogy a könyvtárak munkája az élethez közelebb kerüljön, szükséges és hasznos behatóan tanulmányozni és gondolkodva, alkotó módon alkalmazni Lenin elvtársnak a mi munkaterületünkkel kapcsolatosan kialakult gondolatait és irányelveit. Az élethez való közelebb lépésünknek elvi magyarázatát és erre vonatkozó iránymutatást elsősorban itt találunk.

Közelebb a pártszervezetekhez

A Szovjetunió Kommunista Pártjának XX. kongresszusa megállapítja, hogy »A kulturális intézmények munkájukban gyakran elszakadnak a kommunista építés gyakorlati feladataitól. A kultúrházak, klubok, könyvtárak, vörös sarkok a szocialista tömegmunkában és a kulturális nevelőmunkában válnak a pártszervezetek támaszpontjaivá.«

Nálunk is elsőrendű jelentőségű, hogy könyvtáraink tevékenysége szorosan kapcsolódjék a szocializmus építésének gyakorlati feladataihoz. A gazdasági és politikai feladatok megoldását viszont az üzemi és helyi pártszervezetek irányítják. Ezért elengedhetetlen, hogy a könyvtár minden lehetőségét felhasználva támogassa őket feladataik megoldásában. A könyvtárak állománya sokoldalú és gazdag, úgy-hogy szinte egyetlenegy feladat sincs, amelyhez a könyvtár és a könyvtáros nem tudna komoly, hasznos segítséget adni. Nézzük pl. az ideológiai oktatás, pártoktatás kérdését. A pártszervezetek rendkívül nagy erőfeszítéseket tesznek a pártoktatás sikeres megszervezéséért és lebonyolításáért. Egyes helyeken már a könyvtárosok is segítik ezt a munkát. De még nem ritka jelenség, hogy a könyvtáros teljesen tájékozatlan a pártoktatásban részt vevőkről, hogy azt sem tudja, mi a megadott irodalom a pártoktatásban stb. Nyilvánvalóan a helyi pártszervezetnek bátrabban kell támaszkodnia a könyvtárra. De ugyanakkor a könyvtáraknak a kötelességük, hogy ne várjanak a pártszervezet felhívására, hanem menjenek és ajánlják fel segítségüket, mondják el terveiket és elgondolásaikat, kérjék el a pártoktatásban részt vevők jegyzékét, értesítsék ezeket az elvtársakat, készítsék ki a szükséges politikai oktatás irodalmát, keressék ki a szükséges sajtócikkeket és folyóiratokat stb. A tanulás dogmatikus jellegén tudnak segíteni a könyvtárak is: azáltal, hogy a megadott irodalom mellett felhívják a figyelmet az odavágó legújabb cikkekre, az újabban megjelent művekre, melyeket a megadott irodalmi jegyzék még nem tartalmazhat. A pártoktatás minden fókán, de különösképpen az önálló tanulónál elengedhetetlen, hogy minél sokoldalúbb és alaposabb ismereteket szerezzenek, hogy önállóan és meggyőződéssel tudják képviselni nézeteiket, hogy tudjanak vitatkozni is. A pártszervezetekkel való szorosabb kapcsolat kiépítését haladéktalanul meg kell kezdeni. A könyvtárak szükséges példányszámokban szerezzék be a XX. kongresszus anyagát, amelyet száz- és százazrek fognak az országban tanulmányozni. Előzetesen beszéljék meg a pártszervezettel ezeknek a könyveknek a beszerzését és népszerűsítését.

A pártszervezetekkel való kapcsolat megjavításának egyik jelentős feltétele az, hogy a könyvtárosok rendszeres és szoros kapcsolatban éljenek a helyi pártszervezettel és mint népnevelők részt vegyenek a helyi munkában. Politikailag tartalmasabb és hasznosabb agitációs munkát tud végezni az a könyvtáros a könyvtárba betérő olvasók között, aki tájékozott a helyi agitációs kérdésekben, mint aki nincsen kapcsolatban a pártszervezettel.

Közelebb az olvasókhöz

A közelséget nem fizikai értelemben kell venni. Gyakran az olvasó egyméternyi közelségben áll a könyvtárhoz, de szoros eszmei kontaktus köztük még sincs, az olvasó sem tud sokat a könyvtárról, a könyvtárost sem érdeklik az olvasó körülményei, problémái. Viszonyuk leszűkül a könyvek kikölcsönzésére és kiadására.

Úgy gondoljuk, ilyen körülmények között jó nevelőmunkát, jó könyvtárosmunkát végezni különösen nehéz.

Éppen a legjobb könyvtárosok példájából láthatjuk, hogy bármilyen sok olvasó-juk is van, nem mulasztják el, hogy legalább egy-két szóval ne érdeklődnének az olvasótól az iránt, hogy a kiadott könyv hogy tetszett, hogy mi a véleménye róla, és a könyvtáros is ilyenkor mondhatja el véleményét a könyvről, a megjelent kritikákról stb.

Nagyon fontosnak tartjuk, hogy az olvasó és a könyvtáros kölcsönösen bizzanak egymásban, becsüljék egymás véleményét. Van olyan könyvtáros, aki nem ismeri a könyvet és csak annyit mond róla az olvasónak, hogy az »jó könyv«, »szép könyv«.

Ez nem elég, ami abból is kitűnik, hogy az olvasó ritkán fogadja el az így ajánlott könyvet. Ahhoz, hogy a könyvtáros olvasóíhoz közelebb kerülhessen, jobban meg kell ismernie a könyveket is és az olvasókat is.

Egy-egy olvasó személyi lapja, ha azt pontosan vezetik és figyelmesen tanulmányozzák, hasznos tapasztalatokat tár fel. Ha egy olvasó már 2—3 éve rendszeresen olvas egy könyvtárban, akkor a személyi lapon — ha jól dolgoztunk — végigkísérhetjük az olvasó sokoldalú kulturális fejlődését, érdeklődési körét. A személyi lapok figyelmes tanulmányozása lehetőséget ad arra, hogy az olvasók részére olyan könyveket ajánljunk, amelyek a nevelést, szakmai képzést gyorsabban előre viszik.

Egyesek azt vethetik fel, hogy erre nincs idejük. Úgy gondoljuk, hogy egyes, nagyon sok olvasóval bíró s viszonylag kisebb létszámmal rendelkező könyvtárban ez az ellenvetés indokolt lehet. Még itt is azonban ki lehetne kísérletezni, hogy vajon az olvasóval való alaposabb megismerkedés, az adatainak, olvasmányainak, igényeinek nyilvántartása nem jár-e kevesebb munkával és idővel, mint az, ha az olvasó tervszerűtlenül, összevissza olvas és a könyvtáros sem veszi eléggé figyelembe az új könyvek ajánlásánál a már elolvasott könyveket. Személyi lap nélkül az olvasó céltudatos, tervszerű nevelése a könyvek segítségével szinte elképzelhetetlen. Mert nem hogy a könyvtáros nem emlékszik arra, hogy az olvasó mit kölcsönzött ki egy évvel ezelőtt, de gyakran erre az olvasó már maga sem emlékszik. Felidézni az olvasóban bizonyos könyveket, elbeszélgetni az olvasóval a könyvekről, ha a könyvtárosnak erre néhány percnyi ideje van, azt jelenti, hogy közelebb került az olvasó szívéhez, gondolataihoz, ami előfeltétele az olvasók nagyobb bizalmának, önálló véleményük kialakításának.

Még nem ritka egyes könyvtárakban az olyan hivatalos hang és olyan hivatalos magatartás, amelyből az csendül ki, mintha a könyvtáros tenne szívességet az olvasónak azzal, hogy könyvet kölcsönöz neki. De ez téves, helytelen szemlélet. A könyvtáros legyen boldog, ha minél több olvasónak kölcsönözheti könyvtára legjavát.

Közelebb a fiatalokhoz

Szép és biztató dolog a könyvtárak fiatal olvasóival foglalkozni. A tapasztalat szerint az általános iskola befejezése után nagyon sok fiatal egyúttal a könyvtárnak is hátat fordít. Miért van ez így? Hogyan lehetne ezen sikeresen változtatni? Úgy gondolom, hogy sok ifjú olvasó azért nem jár be többé a könyvtárba, mert nem foglalkoztunk vele megfelelően addig, amíg oda járt, nem nyertük meg szívét-lelkét az olvasásnak, a könyveknek, a tanulásnak. Különös fontossága van ennek a problémának, a fiatalokhoz való közelebbkerülésnek, a József Attila olvasómozgalom időszakában. Egyes könyvtárosok egészen rideg, szinte elutasító álláspontra helyezkednek.

A Népszava egyik ankétján kiderült, hogy — egy egyébként igen lelkes üzemi könyvtárosunk —, a Lőrinci Fonó könyvtárosa, nem is érezte szívügyének az olvasómozgalmat, mondván, hogy a fiatalok úgyis olvasnak.

A József Attila olvasómozgalommal mi fokozatosan a fiatalok és elsősorban dolgozó fiatalok egyre nagyobb részét akarjuk megnyerni az olvasás, a kulturálódás ügyének. A fiatalok szívesen részt vesznek a mozgalomban. Szívesen viselik a mozgalom jelvényét, amelyet a műveltség bizonyos látható jelének is tekintenek. Úgy érzem, hogy a felsőbb szervek és a mi hibánk az, ha a könyvtárosok az olvasómozgalom kérdéseiben nem tájékozottak. A kiadott útmutató és különböző módszertani kiadványok segítséget adnak ahhoz, hogy a könyvtárosok a fiatalsággal, a dolgozó fiatalsággal szorosabb kapcsolatot teremtsenek. A fiatalokkal való kapcsolat tapasztalat szerint ott szoros, ahol a könyvtáros jól ismeri a fiatalság problémáit, ahol elbeszélget velük és ha tud, tanácsot ad nekik.

Közelebb az élet feladataihoz

Közismert feladatokról van szó. Ezek közül a két legjelentősebb a műszaki és a mezőgazdasági fejlesztésnek a kérdése. Száz- és százazreket érdekelnek ezek a kérdések és igen nagy anyagi jelentőségük is van. Az ország szempontjából is sok múlik azoknak a milliónknak a gondolkodásán, akik az üzemekben és a mezőgazdaságban dolgoznak. A munkások és a dolgozó parasztlak fogják megtermelni és megteremteni a több gabonát, modernebb gépeket, stb. Ha mi nekik nem adunk meg minden segítséget, ami a mi polcainkon megtalálható, ami a mi folyóiratainkban megjelenik, akkor ezzel gyengítjük előrehaladásunkat.

Nézzünk körül a polcokon, s tegyünk ki az asztalra minden használható műszaki és mezőgazdasági szakkönyvet. Keressük meg azokat az embereket, akiknek a

kezében ezek anyagi erővé alakulnak át. Ne szűnjünk meg népszerűsíteni ezeket a könyveket, plakáton, termelési értekezleten és minden módon. Természetesen nem szabad megállni csak a már meglévő könyveknél, mert az ilyen, a termelést közvetlen elősegítő könyvek száma a könyvtárakban még alacsony; több ilyen könyvet kell beszerezni, de nemcsak beszerezni és népszerűsíteni, hanem eljuttatni azok kezébe, akik ezeket a tapasztalatokat igazában hasznosítani fogják. Hajdúszoboszlón most előtérbe került a tehozam-emelés. A helyi vezető szerveknek ezt a célkitűzését a könyvtáros úgy fogja segíteni, hogy széleskörűen népszerűsíti a magasabb tehozam elérése érdekében hasznos könyveket, folyóiratokat és cikkeket. Úgy gondolom, ha munkánknak ez a jellege jobban kidomborodik, a tanácsokhoz is közelebb kerülünk és a tanácsoknak a régen várt és gyakran sürgetett segítsége, támogatása is megszűnik ritka jelenség lenni, mert látják, érzik, hogy a könyvtárak komoly segítséget tudnak adni az ő munkájukhoz.

A XX. kongresszus olyan sok és gazdag elméleti kérdést és anyagot tartalmaz, amellyel minden könyvtárosunknak alaposan és behatóan meg kell ismerkednie. Ebben a cikkben a pártkongresszus egy lényeges tanulságát domborítottuk ki, azt, hogy egész munkánkat a párt és az ország előtt álló legfontosabb kérdéseknek rendeljük alá, minden erőnkkel segítsük ezeknek a kérdéseknek a megoldását.

Barabási Rezső,

a Népművelési Minisztérium
főosztályvezetője

KITÜNTETÉSEK

A Minisztertanács a KOSSUTH-DÍJ III. fokozatával és a vele járó 20 000 forintos pénzjutalommal tüntette ki *Kóhalmi Béla* könyvtárost, a könyvtár-tudomány fejlesztése terén kifejtett kiemelkedő munkásságáért.

A népművelési miniszter »A SZOCIALISTA KULTÚRAÉRT« kitüntető jelvényt az alábbiaknak adományozta:

Aradi Aranka népkönyvtáros, Lakitelek; *Csorba Győző* könyvtáros, Megyei Könyvtár, Pécs; *Dubózs Sarolta* tudományos kutató, Országos Széchényi Könyvtár; *Fekete Péterné* könyvtáros, Megyei Könyvtár, Eger; *Frang József* könyvtárvezető, Járási Könyvtár, Marcali; *Halmi Irén* csoportvezető, Megyei Könyvtár, Szekszárd; *Harsányi László* népkönyvtáros, Marcali, Veszprém megye; *Illek József* könyvtárvezető, Megyei Könyvtár, Salgótarján; *Jakobi Edit* könyvtárvezető, Szigetvári Járási Könyvtár; *Kuntár Lajos* csoportvezető, Megyei Könyvtár, Szombathely; *Lenács Istvánné* könyvtárvezető, Járási Könyvtár, Dorog; *Mráz József* könyvtárvezető, Járási Könyvtár, Tamási; *Schneller Károly* tudományos kutató, Országos Széchényi Könyvtár; *Szabolcska Ferenc* könyvtáros, Országos Műszaki Könyvtár; *Szilágyi János* osztályvezető-h., Országgyűlési Könyvtár; *Venez Béla* könyvtárvezető, Sztálinvárosi Járási Könyvtár.

»KIVÁLÓ DOLGOZÓ« jelvényt az alábbiak kaptak:

Árva Anna könyvtáros, Megyei Könyvtár, Debrecen; *Bárdos Józsefné* könyvtáros, Megyei Könyvtár, Miskolc; *Fazekas István* könyvtáros, Megyei Könyvtár, Miskolc; *Gara Andor* fotolabor.-vez., Országos Műszaki Könyvtár; *Gáti Edit* könyvtárvezető, Járási Könyvtár, Bonyhád; *Halasi Etelka* könyvtáros, Országos Széchényi Könyvtár; *Hörömpöli Erzsébet* könyvtáros, Megyei Könyvtár, Tata-bánya; *Járomi István* népkönyvtáros, Tiszaszűly; *Jelencsk Sándor* könyvtárvezető-h., Megyei Könyvtár, Hódmezővásárhely; *Kalocsa Irén* könyvtáros, Megyei Könyvtár, Székesfehérvár; *Király László* népkönyvtáros, Nagyvisnyó, Heves megye; *Kulcsár Valéria* könyvtáros, Járási Könyvtár, Csurgó; *Lengyel Jénő* népkönyvtáros, Tiszaöldvár—Kunhalom; *Lopusán József* könyvtáros, Országos Széchényi Könyvtár; *Mihály Sándor* népkönyvtáros, Zabar, Nógrád megye; *Müller Jánosné* könyv-

kötészet-vez., Országos Műszaki Könyvtár; *Pál Ernő* könyvtáros, Pest Megyei Könyvtár; *Rácz Pál* népkönyvtáros, Somoskőújfalu, Nógrád megye; *Simon Gáborné* könyvtáros, Országos Széchényi Könyvtár; *Thernesz Gézné* könyvtárvezető, Járási Könyvtár, Ráckeve; *Újfalussy Olga* könyvtáros, Megyei Könyvtár, Tata-bánya; *Vajda Józsefné* könyvtárvezető, Járási Könyvtár, Sásd; *Varga Béla* könyvtárvezető, Járási Könyvtár, Balatonfüred; *Vizi László* könyvtárvezető, Járási Könyvtár, Körmen; *Zelei János* gondnok, Országos Műszaki Könyvtár.

MINISZTERI DICSEŐRŐ OKLEVELET az alábbiak kaptak:

Arany Imréné könyvtárvezető, Városi Könyvtár, Kőszeg; *Belső Franciska* népkönyvtáros, Kispapostag; *Bertalan Margit* könyvtáros, Megyei Könyvtár, Kaposvár; *Csandes Katalin* könyvtáros, Országgyűlési Könyvtár; *Czihák József* népkönyvtáros, Izsák; *Dévald Mária* népkönyvtáros, Jászapáti; *Enyedi Antalné* népkönyvtáros, Mezőhek—Kishék; *Erhardt Mária* népkönyvtáros, Kápolnásnyék; *Francz Gyula* népkönyvtáros, Balatonszabadi; *Géger Viktorné* népkönyvtáros, Somogyuszil; *Hagemann Mária* hivatalsegéd, Országos Műszaki Könyvtár; *Haszonics Antal* népkönyvtáros, Gyöngyösoroszi; *Hetel Ottóné* könyvtáros, Megyei Könyvtár, Pécs; *Hiebsch Lászlóné* népkönyvtáros, Erseküvadkert; *Vizsralek Györgyné* népkönyvtáros, Kaposkeresztúr; *Kátai Viktória* könyvtáros, Városi Könyvtár, Csongrád; *Kell Lóránd* munkatárs, Országos Széchényi Könyvtár; *Kiss Lászlóné* könyvtárvezető, Járási Könyvtár, Putnok; *Koronád Györgyné* népkönyvtáros, Szakolykert; *Kók Anna* népkönyvtáros, Kiskanizsa; *Nagy Józsefné* könyvtáros, Megyei Könyvtár, Eger; *Rácz Józsefné* ruhatáros, Országos Műszaki Könyvtár; *Réfl Antal* könyvtáros, Járási Könyvtár, Pápa; *Pásztóhy Domokos* könyvtáros, Szil; *Pitrok Júlia* népkönyvtáros, Mihályháza; *Puskás Sándorné* könyvtárvezető, Járási Könyvtár, Szentgotthárd; *Schmidt Ferenc* könyvtáros, Megyei Könyvtár, Miskolc; *Schrádi Antalné dr.* könyvtáros, Megyei Könyvtár, Debrecen; *Székely Ernő* népkönyvtáros, Keszthely-Fenekpuszta; *Timpfel Ilona* népkönyvtáros, Kőtelek; *Varga Lajos* könyvtáros, Járási Könyvtár, Letenye; *Wesniczky Antal* népkönyvtáros, Besenyszög.

KÓHALMI BÉLA

MÁRCIUS 15-ÉN a rádió és a sajtó hírül adta azt a számunkra örvendetes hírt, hogy Kóhalmi Béla könyvtáros* Kossuth-díjat kapott, hogy népköztársaságunk kormánya abban a legmegtisztelőbb kitüntetésben részesítette őt, amit alkotó ember társadalmunkban megkaphat.

A hivatalos indokolás is »könyvtárost« említett... Íme, ebben a tényben is tükröződik Kóhalmi Béla magas kitüntetésének, megbecsülésének emberi háttere és rangja. Egyszerűen »könyvtáros« ő, nem vezető, igazgató, elnök, vagy valamiféle »hivatali« méltóság viselője, hanem szerényen: könyvtáros. Amint nagy professzor kortársai, Horváth János, Szekfű Gyula vagy Pais Dezső sohasem voltak »méltóságos« vagy »professzor« urak, hanem »tanárok«, úgy Kóhalmi Béla tudósi és emberi egyszerűségét, szerénységét minden szónál jobban jellemzi foglalkozásunk, hivatásunk nem csillogó, de a nép ügyét szolgáló, emberileg is igaz és érthető elnevezése.

Annak ellenére, hogy egyéniségétől mindenkor legtávolabb állt a vezetni-vágyás, a kiemelkedés, szinte észrevétlenül — minden hivatali cím és rang nélkül — a magyar könyvtárügy vezető személyisége lett, mindnyájunk oktatója és mestere, a magyar könyvtárügy haladó hagyomá-

nyainak, bölcs képviselője s egyúttal az újért, a haladóért, a szocialista társadalom felépítéséért folytatott küzdelem mindig fiatalos, fáradhatatlan munkása.

HONNAN KEZDTE és hogyan jutott el a Kossuth-díjig?

1902-ben lépett a fővárosi igazgatás szolgálatába; a »Huszedik Század«-ban és Vészi József »Budapesti Napló«-jában megjelent tanulmányaira és cikkeire éles szemmel figyelt fel Szabó Ervin, aki az idő tájt vette át a Fővárosi Könyvtár vezetését s 1909-ben munkatársainak sorába emelte.

Az ő vezetésével és hatása alatt fejlődött a fiatal Kóhalmi Béla s Dienes Lászlóval, Madzsar Józseffel, Braun Róberttel és Pikler Blankával együtt a legtöbbet tette annak érdekében, hogy az első világháború előtt a Fővárosi Könyvtár lett a legkorszerűbb, a társadalmi átalakulást leginkább szolgáló, haladó szellemű nagykönyvtárunk. Mesterétől, Szabó Ervintől nemcsak a széles műveltségen alapuló könyvtártani és bibliográfiai ismereteket sajátította el, hanem mellette vált a társadalmat mozgató erkölcsi igazi ismerőjévé, kultúrpolitikusává, marxista társadalomtudóssá. Rövid idő alatt széleskörű könyvtári tapasztalatokra tett szert:

* E rövid cikk adatai a munkatársi tapasztalatoktól eltekintve a következő forrásokra támaszkodnak: Tiszay Andor: Kóhalmi Béla és a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár; Haraszthy Gyula: Kóhalmi Béla egyetemi oktatói munkássága. (Mindkét cikk még kéziratban van, az OSZK évkönyve számára készült.)

Szabó Ervin megbízásából 1910 és 1912 között végiglátogatta Bécs, Drezda, Berlin, Pozen, Bern és Zürich könyvtárait s tapasztalatait, tudását a Fővárosi Könyvtár korszerűvé tételében érvényesítette. Mestere és vezetője 1913-ban rábízta a Fővárosi Könyvtár katalógusainak, állományrendszerének átszervezését, megújítását és költöztetését. E tevékenységét értékelve írta Szabó Ervin: »... a munka eredménye: jobb katalógus, gazdaságosabb, könnyelmesebb kölcsönzési rendszer, jobban megóvható anyag, semmi fölösleges balaszt, nincsenek kirívó hiányok.«

LEHETETLEN e rövid cikk keretében jelentőségének megfelelően ábrázolni Kőhalmi Béla munkásságának e szakaszát; mintegy jelzésszerűen csak érintjük a legfontosabb tényeket: 1913-ban megindítja a modern könyvtárosi törekvések ma is tanulmányozandó, tudományos színvonalú folyóiratát, a »Könyvtári Szemlé«-t, amit 1919-ig szerkeszt s annak gyakori cikkírója is; ugyancsak ő indítja meg és szerkeszti a »Könyvtári Füzetek« című sorozatot. 1914-ben feltűnést és hatást keltő röpiratot ír »Nincs nemzeti bibliográfiánk!« címen. E tanulmány nyomán Pikier Blankával együtt megbízást nyer a »Magyar Könyvészet« c. bibliográfia szerkesztésére. Közben természetesen egyik legközelebbi munkatársa Szabó Ervinnek, a modern városi könyvtári hálózat kiépítésében: megszervezi a Fővárosi Könyvtár első fiókját, az Almássy téri fiókkönyvtárat. A háború idején a Szabó Ervin köré csoportosult antimilitarista, szocialista szellemű radikális fiatalok között dolgozik s könyvtárosi munkáját a társadalmi megújulásért folytatott harccal kapcsolja össze. Nem véletlen tehát, hogy a Tanácsköztársaság vezetői Dienes Lászlót és Kőhalmi Bélát bízták meg a szocialista szellemű magyar könyvtárügy

tervének kidolgozásával és a szervezési munkák lebonyolításával.

Ismét csak néhány vázlatos eredmény: Dienesel együtt létrehozza a Könyvtárügyi Tanácsot, kidolgozza a tudományos könyvtárak centralizációjának és az Országos Bibliográfiai Intézet felállításának tervét, elhatározzák a könyvbeszerzés racionalizálását, országos közművelődési és szakszervezeti (gyári) könyvtárhálózat megszervezését s megindítják az elhagyott és társadalmi tulajdonba jutott könyvanyag nagyarányú feltáró és feldolgozó munkálatait. Kőhalmi egyik legkorszerűbb terve volt az önálló, főiskolai fokozatú könyvtárosképzés megvalósítása, amely — sajnos — nem jöhetett létre, de sikerült megszerveznie azt a kéthónapos könyvtárosképző tanfolyamot, melynek tematikájából ma is sokat tanulhatunk. Nemcsak szervezője, hanem legtöbbet dolgozó előadója is volt e fontos tanfolyamnak. Előadásaiiban olyan témákat is fölvetett már, melyek évtizedekkel később, a felszabadulás után értek meg magyar viszonyaink között (pl. mikrofilm, mikrofilmolvasó, nemzetközi csere, nemzetközi könyvtári egységesítő mozgalmak stb.).

Sajnálatos, hogy Kőhalmi Béla akkori terveinek nagy részét nem valósíthatta meg. E tervek és munkálatok azonban nemcsak könyvtári, művelődés-politikai és társadalmi jelentőségük miatt érdemesek tanulmányozásra, de a felszabadulás után egyrészt beépültek szocialista könyvtárügyünk fejlődésébe, másrészt nem egy megoldatlan kérdésünkben ma is iránymutatók. Kőhalmi Béla munkássága első szakaszának jelentőségét eléggé aláhúzza ez a történeti tény.

1919 UTÁN Kőhalmi az ellenforradalom emigrációba kényszeríti; bár külföldön sokat lát, tapasztal és fejlődik s tevékeny részt vállal a munkásmozgalomban,

nagy tudását, népe iránti szeretetét, tapasztalatait nem bocsáthatja a magyar könyvtárügy szolgálatába, mert hazatérése után számára nincs hely egyetlen magyar könyvtárban sem. Csak a felszabadulás után foglalhatja el a régi helyét a Fővárosi Könyvtárban, mint annak aligazgatója.

Innen kezdve a munkárfáradságot nem ismerő, a könyvtárügy és a társadalom fejlődésért előmozdító évek következnek Kőhalmi életében. Szerény és halk hangja mindenütt hallatszik, ahol tenni kell va-

Budapest, 1919.

I. szám.

31129

Május I.

A Tanácsköztársaság Könyvtárügye

NYIRKISZTISÉG ÉS KIADÓHIVATAL
 U. I. Adárfy-ut 12. I. : Telefon : 81-31
 Megjelenik minden hétfőn és 15-én

A könyvtárügyi politikai megfigyelők hivatalos lapja.

Könyvtárának köztársaságunk és minden háttérünk, a közművelődési osztályának ügyei, megfigyelőknek, év. 12 kötetben. Egyéni szám 60 fillér.

Az országos könyvtárügy vezetői.

70 638 1919 sz.
 III b. ügyoszt.

Kineveztem Dienes László elvtársat a könyvtárügyek megfigyelőjévé és megbízom a Könyvtárügyi Tanács megfigyelésével.

Budapest, 1919. márc. 30

P. H.

Lukács György s. k. népbiztos helyettes.

70 638 1919 sz.
 III b. ügyoszt.

Kineveztem Kőhalmi Béla elvtársat a könyvtárügyek helyettes megfigyelőjévé és megbízom a Könyvtárügyi Tanács megszervezésével.

Budapest, 1919 márc. 30.

P. H.

Lukács György s. k. népbiztos helyettes.

lamit, ahol férfi kell a gátra. Tudása, tapasztaltsága, műveltsége, szerénysége és humánus magatartása napról napra nagyobb hatást tett szűkebb és tágabb környezetére s mi, fiatalabb munkatársai, szellemi és valóságos tanítványai, könyvtári dolgozók és egyetemi hallgatók egyaránt hűles tanítónkat, jó és megértő barátunkat tiszteljük benne.

Sokféle munkaterületen dolgozott a felszabadulás óta, de mindenütt maradandót alkotott. Dienes Lászlóval együtt először ismét az általa annyira szeretett Fővárosi Könyvtár házatáját hozta rendbe. Majd emellett arra is futotta erejéből, hogy ott álljon az 1948-ban meginduló egyetemi könyvtársképzés bölcsőjénél: az első perctől kezdve példamutató önzetlenséggel bocsátotta a tanszék és az egyetemi fiatalság rendelkezésére tudását, gyakorlati tapasztalatait, energiáját, lelkesedését. Magas igényeket támasztott a képzés követelményeit illetően s mindig kitartott a minőségi megoldás mellett. Olyan feladatokat kapott az egyetemi könyvtársképzés keretében (e helyen ismét lehetetlen erről részletesen szólni), melyeknek megoldására tudományos módszerrel dolgozó marxista tudós, alapos és tényítisztelő kutató, a hazai és a külföldi fejlődést összefüggéseiben jól ismerő könyvtáros vállalkozhatott csak. Éppen utalni akarok csupán a Szovjetunió könyvtárügyét és könyvtári szervezetét ismertető előadás-sorozatára, nagyszabású és átfogó gyakorlati könyvtártani kollégiumára, végül a bibliográfia elméletét, társadalmi szerepét és történetét nagy erudícióval és dialektikus módszerrel feltáró előadásaira: világos, hogy oktatási munkája kezdettől fogva fémjelzte s fémjelzi ma is a könyvtári tanszék munkáját. Tudományos munkásságának méltó elismerését jelentette, hogy a Magyar Tudományos Akadémia az irodalomtudomány kandidátusának nyilvánította őt.

1950-BEN NYUGALOMBA ment, de csupán mint a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár vezető dolgozója. Könyvtárügyünk fejlődésén, a könyvtártudomány művelésén továbbra is energikus és hatásosan dolgozott. Először a megszünt Országos Könyvtári Központ vezető szaknácádójaként végzett fontos munkát s szerkesztette a lényeges szerepet betöltő »A Szovjetunió és a népi demokráciák könyvtárügye« c. sorozatot és a »Könyvtárügyi Szemle« című folyóiratot. Az OKK megszűnése után az Országos Széchényi Könyvtár módszertani osztályán fejtett ki — s fejt ki ma is — széleskörű tevékenységet. Munkája és érdeklődése átfogja a tudományos könyvtárak munkáját és problematikáját éppúgy, mint a közművelődési könyvtárakét, a szakszervezeti

könyvtárak kérdéseit hasonló érdeklődéssel kezeli, mint a bibliográfia elvi és módszertani problémáit. Elméleti és gyakorlati könyvtári munkáját ezekben és éveken is úgy látja el, hogy a könyvtár szerepét és jelentőségét művelődésünk egészének, társadalmunk életének és fejlődésének szemszögéből ítéli meg. Mint az Országos Könyvtárügyi Tanács igen aktív tagja mutatott példát erre a helyes szemléletre.

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADEÉMIA 1954-ben létrehozta a Könyvtártudományi Főbizottságot s ennek elnöke Köhalmi Béla lett. Nagyszabású elnöki referátumát »Könyvtártudományunk feladatai« címen tartotta meg, mely kibővítve nyomtatásban is megjelent. Ebben gazdag, sok évre előremutató programot dolgozott ki tudományunk számára s felhívta a Főbizottság figyelmét arra, hogy munkájában ne legyen rangbéli különbség, akár a kultúrforradalom szolgálatáról van is szó s ne maradjon le a szocialista társadalomépítés üteme mögött, hiszen az egységes magyar könyvtárügy népünk felemelkedését kívánja szolgálni.

Két éve ebben a szellemben vezeti Köhalmi Béla a Főbizottság munkáját; közben arra is szakít időt és energiát — s mándezt hetvenedik életéven túl! —, hogy teljes aktivitással vegyen részt a Magyar Könyvszemle és a Könyvtári Tájékoztató szerkesztésében, az egyetemi tanszék munkájában, a módszertani osztály tanácsadásában.

Szólunk Köhalmi Béla tudásáról, vonzó és szerény emberi magatartásáról. Igyekeztünk vázlatosan képet adni elméleti és gyakorlati tevékenységéről és érzékeltettük azt is, hogy személyében haladó könyvtári hagyományaink közvetlenül vezetnek át a szocialista társadalom felépítésének ügyét szolgáló jelenlegi könyvtári és művelődéspolitikai törekvéseinkbe.

Mi ennek az eredményekben gazdag könyvtárosi életpályának magyarázata? Sok mindent lehetne erről mondani, de talán elég annyi, amivel ő jellemezte nagy könyvtáros elődeinek, Petrik Géának és Szabó Ervinnek munkásságát: akkor leszünk legtöbbször könyvtárügyünk s népünk fejlődése érdekében, ha munkánk a könyvhöz hű és megbízható, ha életművünket nem bontjuk fel különálló síkokra, hanem egyesítjük magunkban a társadalmi harcoss, a kultúrpolitikus és a könyvtáros munkáját.

Pátosz nélküli, de mégis belülről fűtött szavak ezek; kissé vallomás, de méginkább a bölcs és tapasztalt könyvtáros tanítása kortársai, mindnyájunk számára.

HARASZTHY GYULA

a Magyar Tudományos Akadémia
könyvtárának igazgatója.

Az üzemi műszaki és szakszervezeti könyvtárak gyarapítása szakkönyvekkel

Az üzemek, kutatóintézetek, tervezőirodák és egyéb intézmények könyvtárainak szerzeményező tevékenységében a folyóiratok, szabványok, szabadalmak, a vállalati irodalom (prospektusok, katalógusok, gyártmányismertető, ábragyűjtemények stb.) fordítások, kutatási zárójelentések és jegyzőkönyvek is fontos szerepet játszanak, a beszerzendő anyag zömét azonban a szakkönyvek teszik és ezért az alábbiakban csak a belföldi szakkönyvek szerzeményezésének néhány kérdésével foglalkozunk.

A műszaki könyvtáros jól tudja, hogy könyvtárának állományát oly módon kell gyarapítani, hogy ezzel a lehető leghatékonyabban előmozdítsa az intézmény tudományos, termelési, kutatási vagy oktatási célkitűzéseit.

Ez nem könnyű feladat, mert csak az utolsó tíz évben összesen 97 413 kiadvány jelent meg az országban. Ebből 3118 tudományos mű, 14 280 ismeretterjesztő munka, 22 502 szakkönyv és 5001 tankönyv a műszaki könyvtáros közelebbi érdeklődésére tarthat számot, tehát ilyen nagy mennyiségű könyv közül kell kiválasztania az üzeme számára leghasznosabb munkákat.

Az állománygyarapításhoz a könyvtárosnak mindenekelőtt jól kell ismernie a forrást, ahonnan a műszaki vonatkozású könyvek erednek, tehát a magyar könyvkiadás és könyvkereskedelem szervezetét. Szocialista könyvkiadásunk kialakításának első lépése 1948-ban öt állami kiadó megalapítása volt. 1950. augusztus 1-én hvtkai életre a tárca kiadókat, majd tevékenységük összehangolására 1953 elején megszervezték a Kiadói Tanácsot. A tanács 1954. október 1-én *Kiadói Főigazgatósággá* alakult és 1955. január 1-én az öt termelési tárca kiadójából (*Nehézipari, Építőipari, Könnyűipari, Élelmiszeripari és a Közlekedési Kiadó*) megszervezte a *Műszaki Könyvkiadót*, amelynek az a feladata, hogy a termelés és a kutatás szakembereit szakirodalommal ellássa. A *Műszaki Könyvkiadó* által megjelentetett szakkönyveken kívül a műszaki könyvtárosnak figyelemmel kell kísérnie az *Akadémiai Könyvkiadó* tudományos igényű kiadványait, a *Tankönyvkiadó* főiskolai tankönyveit, a *Népszava Kiadó* termeléssel kapcsolatos alsó fokú és népszerű műszaki, valamint a *Művelt Nép Könyvkiadó* technikai ismeretterjesztő és népszerű tudományos könyveit is.

A műszaki könyvtárosnak válogató,

értékelő munkáját számos segédeszköz könnyíti meg. Ezek közül a legfontosabbak:

1. Az ÁKV időszaki kiadványai (*A Hónap Könyvei* és a *Tájékoztató a megjelenő könyvekről*), amelyek havonta jelennek meg.

2. Az állandó és alkalmi bibliográfiák (például a Műszaki Könyvkiadó és az ÁKV közös kiadásában 1955-ben megjelent »*Műszaki könyvek a technika fejlesztésének szolgálatában*«). Ide tartozik természetesen a *Magyar Nemzeti Bibliográfia* is, amely ugyan bizonyos késéssel dolgozza fel a magyar könyvtermést, de az az előnye, hogy olyan kiadványokat is feltüntet, amelyek nem kerülnek könyvkereskedői forgalomba.

3. A szakfolyóiratok bibliográfiai rovatjai, amelyek igen örövendetesen egyre több szakkönyvről közölnek bírálatot vagy ismertetést. Alább soroljuk fel azokat a legfontosabb szakfolyóiratokat is, amelyek műszaki könyvekről ismertetéseket közölnek (zárójelben tüntettük fel az évi megjelenések számát):

Élet és Tudomány	(52),
Természet és Társadalom	(12),
Magyar Kémikusok Lapja	(12),
Autó—Motor	(24),
Bányászati Lapok	(12),
Bőr- és Cipőtechnika	(6),
Cukoripar	(12),
Elektrotechnika	(12),
Élelmiszeripari Ipar	(12),
Építőanyag	(12),
Épületgépészet	(6),
Faipar	(12),
Gép	(12),
Hidrológiai Közöny	(6),
Járművek és Mezőgazdasági Gépek	(12),
Kép- és Hangtechnika	(6),
Kohászati Lapok	(12),
Magyar Energiagazdaság	(12),
Magyar Építőipar	(12),
Magyar Híradástechnika	(6),
Magyar Textiltechnika	(12),
Mélyépítéstudományi Szemle	(12),
Mérés és Automatika	(12),
Műszaki Élet	(24),
Papír és Nyomdatechnika	(12),
Rádiótechnika	(12),
Villamoság	(12),
Agrártudomány	(12),
Közlekedéstudományi Szemle	(12),
Többtermelés	(12),
Magyar Építőművészet	(12),
Foto	(6),
Reptülés	(12),
Ifjú Technikus	(12),
Újítók Lapja	(24).

4. A kiadók könyvjegyzékei, prospektusai és röplapjai. A *Műszaki Könyvkiadó* a műszaki könyvtáros kívánságára havonta küld tájékoztatót a következő hónapban megjelenő kiadványairól. A könyvtáros közölje, hogy mely szakmai

területek érdeklik, s a kiadó megküldi az adott területre vonatkozó könyveinek jegyzékét.

5. A könyvesboltok állományának megtekintése.

A műszaki könyvtárosnak nem szabad megelégednie azzal, hogy a könyvről csak megjelenése után, a fenti tájékoztató eszközökből szerez tudomást. A kiadóvállalatok legkésőbb az év harmadik negyedében összeállítják a következő évi operatív és az azután következő évre vonatkozó távlati kiadói tervüket, amelyekbe a könyvtáros betekinthet. A Műszaki Könyvkiadó, illetve ennek egyik eldjje, a *Nehézipari Kiadó* előterveit már évek óta megküldi a műszaki könyvtárosoknak és arra kéri őket, hogy üzemük szakembereivel való megvitatás után tegyék meg észrevételeiket, javaslataikat és bírálatukat juttassák el a kiadóhoz.

Közöljék, hogy milyen könyvek kiadását tartják fontosnak, és hogy szerintük az előtervben szereplő mely kiadványok megjelentetése felesleges. A *Műszaki Kiadó* az *Országos Műszaki Könyvtárral* együtt minden évben tervmegvitató ankétot rendez a műszaki könyvtárosok bevonásával és a könyvtárosok véleményei alapján alakítja ki végleges kiadói tervét.

A műszaki könyvtáros tehát nem egy-

szerű számbavevője és vásárlója a magyar műszaki könyveknek, hanem javaslataival és bírálatával részt vesz műszaki kiadásunk irányításában is. A könyvkiadók felismerték, hogy tevékenységükben nem nélkülözhetik a műszaki könyvtáros közreműködését, aki tömegkapcsolatánál fogva saját intézményének, illetve üzemének problémáit és könyvszükségletét a legjobban ismeri és a folyó évben már számos olyan szakkönyv jelenik meg, amelynek megjelentését műszaki könyvtárosok kezdeményezték.

A műszaki könyvtáros funkciója tehát kettős. Segítséget nyújt a műszaki könyvkiadás helyes profiljának kialakításához, majd a megjelent könyvekből az általa jól ismert szempontok szerint kiválasztja a könyvtára számára fontos és hasznos példányokat. A legtöbb üzemben a műszakilag képzett és tájékozott műszaki könyvtáros feladata a szakszervezeti könyvtár támogatása is. Neki kell gondoskodnia arról, hogy az üzemi szakkönyvtár és a szakszervezeti könyvtár állománya kiegészítse egymást és a két könyvtár együttes állományából semmiestre sem hiányozzanak a fizikai dolgozók számára írt alsó fokú szakkönyvek, a technikai tankönyvek, a technikai minimumok, normakiadványok és ismeretterjesztő művek sem.

Árvai László,

a Műszaki Könyvkiadó könyvtárosa

A JÓZSEF ATTILA OLVASÓMOZGALOM HÍREI

Hét előadást tartottak József Attiláról februárban Bács megyében a TTIT előadói.

Négyezer olcsó József Attila-kötetet küldött az Állami Könyvterjesztő Vállalat a pest megyei DISZ-bizottsággal való megbeszélés alapján Pest megye könyvesboltjaiba.

»TUDOD-E?» címmel külön rovatot készítették az V. kerületi tanács 1. sz. Szabó Ervín könyvtárának »A József Attila olvasómozgalom híradója« táblájára. A rovatban trókról, könyvekről tájékoztatják az olvasókat, a táblára pedig időről időre kifüggesztik a mozgalomban jelentkező névsorát.

Országsszerte eddig több mint 30 000 nevezés érkezett a József Attila olvasómozgalomba. Legtöbbben, 3000-en, Zala megyéből jelentkezték.

Nógrád megyében a megyei és járási székhelyek kivételével 45 DISZ-szervezet nevezett be a József Attila jelvény-szerző olvasómozgalomba. A 45

H Í R E K

szervezetből eddig mintegy 900 fiatal jelentkezett. Vidéken több előadást tartottak a mozgalommal kapcsolatban, amelyekben József Attila életét és munkásságát ismertették. (Ferencz R.)

Bánki Gyula és Szita Ferenc szervező könyvtáros a kaposvári járás 27 községében szervezte meg a József Attila olvasómozgalmat, a jelentkezők legnagyobb része parasztfiatal. (K. B.)

Igen jó munkát végzett a mozgalom népszerűsítésében Zvara Pál bátmonostori, Szikszai Dénesné tiszakécskei és Czihák József izsáki könyvtáros.

A MŰSZAKI IRODALOM HASZNA

Glos Károly, az Orvosi Műszerjavító KTSZ dolgozója a műszaki irodalom tanulmányozása és felhasználása segítségével olyan új típusú elektrolitikus kondenzátort szerkesztett,

amire a külföld is felfigyelt. Az új kondenzátor jobban bírja a hőmérsékleti ingadozást, mint a külföldi gyártmányok.

A »Liliput« elnevezésű magyar ipari röntgengép iránt a külföld erősen érdeklődik. A gépet a Transzformátor KTSZ-ben Varga Géza újítása nyomán készítették el. Varga az Országos Műszaki Könyvtár rendszeres olvasója. (OMK)

Műanyagsebbkötő jelenik meg a közeljövőben a Műszaki Könyvkiadó kiadásában. A 800 oldalas munkát Kovács Lajos, a Műanyagipari Kutató Intézet igazgatója és munkatársai írták. (Műszaki Kk.)

Az Országos Műszaki Könyvtár munkaértékelőletet tartott a vállalati és intézeti szakkönyvtárosok részére. Az értekezleten a könyvtárlügy szabályozásáról megjelent 1956. évi 5. számú törvényerejű rendelet végrehajtási utasítását beszéltek meg, majd a »Műszaki Könyvtárak a műszaki fejlesztésért« elnevezésű egyéves munkaver-sennyel foglalkoztak. (OMK)

Tanácsok a könyvtárakért

A HATVANI JÁRÁS 11 községéből 7 vállalta, hogy 1956-ban könyvtárát költésévesen kívüli támogatásban részesíti: összesen 24 500 forintot ajánlottak fel a községfejlesztési tervekben. Ehhez még Hatvan város 5000 forintot juttatását is hozzá kell számítani, s hihetővé válik, amit a hatvani járási könyvtáros mondott: »Nálunk a tanácsok segítségével nem elszigetelt jelenség, hanem szinte tipikusnak tekinthető.« Nemrégiben például Lőrinciben könyvtárát avattak — a tanács 20 000 forintot költött rá — és még sem gondolják, hogy ezzel egyszer s mindenkorra letették a könyvtár támogatásának gondját. Idézzük a tanácstitkár szavait, amelyeket a könyvtárvárató ünnepségen mondott: »Bár csak 2000 forint van a könyvtár fejlesztésére a költségvetésben, a tanács végrehajtó bizottsága szorgalmazni fogja a tanácsulésen, hogy a szükségletnek megfelelő összeg ebben az évben is rendelkezésre álljon.« A lőrinci tanács gondoskodása a könyvtár munkájának minden kérdésére kiterjed. A könyvtár munkatervében többek között szerepel két táncmulatság szervezése, hogy a tiszta bevételből könyveket vásároljanak. A tanács véleménye szerint a könyvtáros a táncmulatság előkészítése helyett »... az erőfeszítést fordítsa inkább az irodalmi estek, könyvkiállítások megszervezésére. Majd az anyagiakról másképpen gondoskodunk.« Szerencsés eset, hogy a tanács az esetleg ráfizetéssel járó rendezvény gondját leveszi a könyvtár válláról, de ez az elv sajnos még nem érvényesíthető mindenütt, mert sok tanács még nem jó gazdája a könyvtárának. Még a hatvani járásban is előfordult, (Apon), hogy a községi tanács 6000 forintot adott a labdarúgó-pálya bekerítésére, a könyvtárnak azonban semmit. Véleményünk szerint az ilyen és más helyeken a bevétel rendezvények — akár a táncmulatságok is —, s a hasonló társadalmi források igénybevétele hozzájárul ahhoz, hogy a könyvtár a köztudatba kerüljön. A közvélemény hangja pedig a tanácsok figyelmét is előbb-utóbb a könyvtár felé fordítja.

A hatvani járás tanácsain kívül vizsgáljuk meg, hogy más megyékben mely tanácsok tettek legtöbbet a könyvtárügyért:

ZALA MEGYE	
Zalaegerszeg Városi Tanács	6382.— Ft
Zala Megyei Tanács (és új írógép, értéke)	3510.— Ft
Zalaszentgrót Járási Tanács	1800.— Ft
Türje Községi Tanács	2000.— Ft
Zalabér „ „	1000.— Ft
Zalakoppány „ „	1000.— Ft
Zalaszentlászló „ „	1000.— Ft
Szentpéterur „ „	1000.— Ft
Nagykanizsa Járási Tanács	5500.— Ft

Magyarszentmiklós Közs. Tanács	1000.— Ft
Komárveres „ „	400.— Ft
(+ 4 db könyvszekrény)	
Orosztony Községi Tanács	Könyvtárhelyiség rendbetétele, faliszekrény, lemezjátszó.
Újduvar és Pátró Községi Tanács:	Könyvszekrény
Miklósfalva és Zalaszentbalázs Községi Tanács:	Könyvtárhelyiség rendbehozása, szekrényjavítások.

VESZPRÉM MEGYE

Veszprém Megyei Tanács	10 000.— Ft
Sütlő Községi Tanács	1500.— Ft
Devecser „ „	300.— Ft
Csabrendek „ „	700.— Ft
Karaközöröcsök „ „	400.— Ft
Döbrönte „ „	1500.— Ft

Ezeket az összegeket a könyvtárak már meg is kapták. Az idén a községfejlesztési tervekben már a fentieknél sokkal nagyobb összegeket irányoztak elő a könyvtáraknak, így:

Várpalota Városi Tanács	7500.— Ft
Tapolca Járási Tanács	3000.— Ft
Lesencefalva Községi Tanács	6700.— Ft
Szentbékállya Községi Tanács	1800.— Ft
Mindszentkállya „ „	1000.— Ft
Hegymagas „ „	3000.— Ft
Badacsonytomaj „ „	2000.— Ft
Révfülp „ „	1500.— Ft

PEST MEGYE

Váci Járási Tanács	17 000.— Ft
Gödöllő Községi Tanács	2885.— Ft
Albertirsa „ „	2000.— Ft
Gyömrő „ „	2000.— Ft
Kemence „ „	100.— Ft
(1956. márc.-tól havonta.)	

CSONGRÁD MEGYE

Szegedi Járási Tanács	6000.— Ft
Balástya Községi Tanács	5000.— Ft
Mórahalom „ „	3000.— Ft
Sándorfalva „ „	3000.— Ft
Szatmáz „ „	2000.— Ft
Bordány „ „	1000.— Ft
Tápé „ „	1200.— Ft
Üllés „ „	1000.— Ft
Öttömös „ „	500.— Ft
Kiskundorozsma „ „	1000.— Ft

KOMÁROM MEGYE

A Megyei Tanács VB 1956. jan. 3-án határozatot hozott, hogy a tanácsok a helységek minden egyes lakosa után 1—1 forintot fordítsanak könyvbeszerzésre. A határozat első eredményei is megszülettek már:

Tatabánya Városi Tanács	25 000.— Ft
(Ezenkívül 5000 Ft a József Attila mozgalom könyveire.)	
Tata Városi Tanács	30 000.— Ft

FEJÉR MEGYE

Polgárdi Községi Tanács	1200.— Ft
Adony Járási Tanács	3000.— Ft
Adony Községi Tanács	700.— Ft
Kápolnásnyék Községi Tanács:	Helyiség, felszerelés
Enying Járási Tanács	250.— Ft és épület-helyreállítás.
Igar Községi Tanács	200.— Ft
Lepsény Községi Tanács	bútorok.
(Összeállította: Gerő Gyula)	

Egy városi könyvtár munkája a parasztság körében

A KÖNYVTÁROSOKKAL könnyen megtalálom a közös nyelvet, mert amint összekérülök valamelyikkel, mindjárt könyvekről, katalógusokról, könyvkiadásról, aztán irodalomról és újra irodalomról eszik szó. Most azonban, hogy itt ülök a szoboszlói Városi Könyvtár kölcsönzőjében és Pincés Jánost hallgatom, egyre nagyobb zavart érzek. Ő ugyanis néha ilyeneket mondogat:

— ... a zöldfutószalagot ... az itatásos borjúnevelés érdekében ... mert a tejhozam nem attól függ ... a zsírtartalom ... a lucernamagot sem akkor kell ... — és így tovább.

Végre is közbeszólók:

— Ide figyelj, Pincés elvtárs! Nincs abban semmi különös, hogy én nem sokat értek a beszédedből. Inkább az a meglepő, hogy te úgy beszélsz, mint valami agronómus. Honnét tudod te mind-ezeket a dolgokat?

Kissé megütközik, aztán vállat von és mintha a világ legtermészetesebb dolga lenne, azt mondja:

— Elvégeztem az ezüskalászos tanfolyamot...

Aztán, hogy látja csodálkozásomat, hozzáteszi:

— ... mert én se ismertem jól mind-ezeket a dolgokat. Idejöttem könyvtárosnak, ebbe a nagy parasztvárosba, de nem tudtam, mikor kell ajánlani bizonyos gyümölcsstermesztési vagy lucernamag-termesztési meg egyéb könyveket. Hát ezért iratkoztam be a tanfolyamra...

Ezért. Olyan ez, mintha egy nagy vasgyár könyvtárosa elvégezne valami alapvető technikai tanfolyamot, hogy jobban boldoguljon a szakkönyvekkel. De hát ilyesmiről még nem hallottam...

Hirtelen nagy kíváncsiság ébred bennem és mindent tudni szeretnék erről a könyvtárról.

KÉRDÉSEKKEL SZORONGATOM

Pincés Jánost, de ő egy vaskos dossziét szed elő, amelyből géppel sűrűn teleírt papírlapok kandikálnak kifelé.

— Ez a városi tanács mezőgazdasági osztályának a vb-beszámolója — magyarázza. — Ebben minden benne van. Az is, hogy mik a tavalyi eredmények és hibák, az is, hogy mit *akarunk* ebben az esztendőben a mezőgazdaságban megvalósítani...

Aztán elmondja, hogy erre a beszámolóra »építi rá« a könyvtár tervét. Az általános tervet és a részletes módszertani tervet. A mezőgazdasági osztály például fontos feladatként tűzte ki, hogy a városban 1956-ban fel kell lendíteni a

szarvasmarhatenyésztést. A könyvtáros az *általános tervben* erre így reagál: »Könyvtárunk a negyedév folyamán különös gondot fordít a szarvasmarhatenyésztéssel foglalkozó szakkönyvek népszerűsítésére, forgalmazására.« A *módszertani részben* pedig pontosan meghatározza a gyakorlati tennivalókat. »Február 22-én a Vörös Csillag termelőszövetkezetben Kiss Gábor városi állatorvos könyvismertetést tart BOCSOR GÉZA: Szarvasmarhatenyésztés című könyvről. Ugyanakkor a könyvtár kiállítás rendez, és átadja a résztvevőknek a témával kapcsolatos olvasóterveket, ajánló bibliográfiákat stb.« (Az ankétot egyébként már megtartották.)

NEM AKAROK a tervezés meglehetősen közismert módszereinél időzni; inkább azokból a remek, életre való ötletekből szeretnék egy kis mozaikot összeállítani, amelyek a terv hatékony megvalósítását segítik.

Itt van mindjárt a »harmonika«, ami nem más, mint egy eredeti formájú ajánló bibliográfia. Elkészítési receptje valahogy így hangozhatnék: »Végy az üzletben egy nagy ív hófehér kartonpapírt. Szabdald fel 16 × 80 centiméteres csíkokra. Az egyes csíkokat harmonikaszerűen úgy hajtogasd, hogy 10 × 16 centiméteres lapfelületeket kapj. Ezután mind a nyolc lapfelületre gépjel szakszerű, és közérthetően annotált címléírás...«

Pincés János kinyit nekem egy műszerési pontossággal kiszabott »harmonikát« (nemhiába orvosi műszerész volt...), melynek egyik lapján a következő ügyes szöveget olvashom:

CZAKÓ JÓZSEF — GYÖRGY KÁROLY
Borjúnevelési ABC. Bp. 1955. Földművelés-
ügyi Minisztérium Kísérletügyi és Propa-
ganda Igazgatósága. 47 oldal.

A könyvben megtalálhatjuk, hogyan kap-hatunk életerős, egészséges borjút és ho-gyan nevelhetünk belőle hosszú élettartamú, jól tejelő, értékes tehenet?

Megmondja, hogyan apasszuk el és tö-gyeltessük ki a tehenet, hogyan készül-jünk fel az ellésre, hogyan neveljünk itatva és mikor nevelhetjük szoptatva a borjút, milyen takarmányt etessünk vele, hogy helyezzük el, ápoljuk, gondozzuk a borjút? Arra is figyelmeztet, mi az, amit nem szabad tennünk?

Nem kétséges, hogy ezt a magyarzó szöveget minden parasztember könnyen megérti. Nem kétséges, hogy a könyvtáros alaposan átlapozta a könyvet s ez maga is haszon. Nem kétséges, hogy a harmonika-bibliográfia jó hírét kelti a könyveknek.

A »VARÁZSDOSSZIÉBÓL« újabb papírok kerülnek elő, melyek azt bizonyítják, hogy az ötletességnek nincsenek határai. Pincés János elment a cukorgyár helyi kirendeltségébe, és összeírta azoknak a névsorát, akik szerződést kötöttek cukorrépa termesztésre. A következő tanulmányos szövegű levelet küldötte nekik:

Tisztelt Elvtárs!

A mezőgazdasági osztálytól tudomásunkra jutott, hogy Ön 1956. évre $\frac{1}{2}$ kh. földterületre *cukorrépa* termelési szerződést kötött.

Könyvtárunk a bő termés érdekében olyan *cukorrépa* termesztési szakkönyvekkel akarja segíteni munkáját, amelyekből megismerheti a *cukorrépa* termesztésben elért kiváló eredményeket.

Az elvtárs részére mellékelten megküldünk egy darab olvasójegyet is, amely a könyvtár használatára jogosít. Kérjük tehát az elvtársat, hogy látogassa meg könyvtárunkat, és válogasson a mellékelten megküldött jegyzék alapján (sokszorosított, annotált röpbibliográfiáról van szó. Gy.) azokból a könyvekből, amelyek munkájában segítségére lesznek.

Természetesen szakkönyveken kívül szépirodalmi művek (regények) is kölcsönözhetőek könyvtárunkból.

Könyvtárunk nyitva: de. 10—12-ig, du. 2—7 óráig.

Hajduszoboszló, 1956

— — — — —
könyvtárvezető.

Más levelekben a »cukorrépa« szót. — a mezőgazdasági osztálytól kapott adatok alapján — »Étkezési borsó«-val, »Zöldségfélé«-vel, »Rizs«-zsel, »Dohány«-nyal; sőt némi szövegváltoztatás árán »Sertés«-sel (Sertésstenyésztés...), »Szarvasmarha«-val stb. helyettesítik.

Ha már a mezőgazdasági osztályon jár Pincés János, azt sem felejtje el megkérdezni, hogy ki ért el abban a hónapban valamely termelési ágban jó eredményt? S amint megkapja a neveket, már megy is a következő levél:

Tisztelt Elvtárs!

A mezőgazdasági osztálytól tudomásunkra jutott, hogy Ön a termelészövetkezetben a bő termés elérésében és az állattenyésztés hozamának növelésében (A megfelelő rész aláhúzva pirossal. Gy.) kiváló eredményeket ért el. Könyvtárunk szívesen köszönti az elvtársat, és sikereket kíván további munkájához.

Könyvtárunk mezőgazdasági és állattenyésztési szakkönyvekkel kívánja segíteni az elvtárs munkáját, eredményeit.

Mellékelten küldünk egy darab olvasójegyet, amely a könyvtár használatára jogosít.

Kérjük tehát, hogy látogassa meg könyvtárunkat és a mellékelte jegyzék alapján válogasson azokból a könyvekből, amelyek munkájában nagy segítséget jelentenek.

Természetesen a mezőgazdasági szakkönyveken kívül szépirodalmi művek (regények) is kölcsönözhetőek könyvtárunkból.

A könyvtár nyitva: de. 10—12-ig, du. 2—7 óráig.

Hajduszoboszló, 1956

— — — — —
könyvtárvezető.

A levelek megfogalmazása és egyszeri leírása komoly időbe kerül, a sokszorosítás már gyorsan megy. Az úrlapok azután egész esztendőre elegendők. No persze még át kell ugrani a postára és feladni a leveleket.

De Pincés János még a posta-időt se hagyja kihasználatlanul. A postán összeírja azoknak a névsorát, akik előfizetnek a »Magyar Mezőgazdaság«-ra, a »Termelészövetkezet«-re, vagy a »Szabad Föld«-re. Hajduszoboszlón az elmúlt esztendőben 290 előfizetője volt a Magyar Mezőgazdaság című folyóiratnak. Valószínű, hogy ez a 290 ember behatóan érdeklődik a mezőgazdaság szakkérdései iránt. És már megy is címükre a megfelelő szövegű invitáló levél, s a levélhez mellékelten az elmaradhatatlan *névre kitöltött olvasójegy*.

Mert ezzel az eggyel nem takarékoskodik Pincés János. Ha olyanoknak küld levelet, meghívót, vagy bibliográfiát, akik még nem tagjai a könyvtárnak, akkor elmaradhatatlan melléklet az olvasójegy. Hogy miért kell előre kitölteni? »Mert a parasztember nem szívesen töltöget ki úrlapokat...« Ezért.

Hogy aztán bejönnek-e a kiküldött olvasójegyekkel? Van úgy, hogy fél esztendő múlva. Azt tartja Pincés János, ha csak néhány tucat új olvasó jön be, akkor már kamatosan megtérült a fáradság és a papír!

NEM A SZÁMSZERŰSÉG érdeklíti őt elsősorban, nemcsak a rideg értelemben vett »tagtoborzás«. Nemcsak az a célja, hogy a »nehezen mozduló parasztember«-t becsalogassa a könyvtárba (persze, az is!), hanem, hogy minél több lakossal megszerettesse az olvasást és a tanulást. Így hát, ha nem jönnek a hívó levélre, kimegy ő maga az emberek közé.

A tejbegyűjtő telep vezetőjének például átadta a szarvasmarha-tenyésztésről szóló könyvek sokszorosított bibliográfiáját, hogy minden tehéntartó gazda kapjon belőle egyet. Majd összeírta a tehéntartó gazdák névsorát és meghívta őket egy »kérdézs-felelek« estére. Kevesen jöttek. Pincés János azonban nem »tört le«, és nem tette »ad acta« a rosszul induló ügyet. Fogta magát, meg az előadót és egy jó olvasójával egyetértésben kimentek az illető olvasó lakására: »ki az utcába!« Tizennyolcan jöttek el a lakáson

megtartott beszélgetésre! Megismételték egy másik utcában. Ott már huszonketten voltak. Még egy érdekessége van ezeknek az »utcalátogatásoknak«. A könyvtárosok magukkal vitték néhány, az utcában lakó olvasó törzslapját, s megmutatták az egybegyűlteknek, hogy milyen jó könyveket olvasnak a szomszédok.

— Mert a parasztember nehezen mozdul! — ismételteti Pincés János. — Ezért hát azt is megtesszük, hogy a gyermekekkel szépirodalmi és mezőgazdasági tárgyú annotált könyvjegyzéket küldünk haza a parasztszülőknél. A kiválasztott műveket azután a gyerekekkel megküldjük. Nem fontos, hogy beiratkozik-e a szülő, vagy sem? Ha megszereheti az olvasást, majd csak megleli a könyvtárat is...

Ilyenformán igencsak hamis a könyvtár statisztikája. Mert ez a statisztika csak azt mondja, hogy a tavalyi év végi 66-ról az idén már az első negyedévben 133-ra emelkedett a beiratkozott parasztolvasók száma; s az év végére ez a szám valószínűleg felkerékítődik 250-re! Már ez is igen szép, dicséretes szám! De hol vannak azok a »titkos« olvasók, aki a »gyerekektől vitt« könyveket olvassák? Mert ilyen is van néhány száz.

A TERMELŐSZÖVETKEZETEKEL való foglalkozásra különösen nagy gondot fordít a könyvtár. Például: 1956 januárjában a Magyar Mezőgazdaságban fontos cikk jelent meg a szarvasmarhatenyésztéssel kapcsolatban. Pincés János »kigépelte, sokszorosította a cikket és elküldötte mind a 13 termelőszövetkezet tehenésének. Majd meghívta őket egy közös megbeszélésre. Kilenc tsz tehenése jött el, és Kalmár János állatorvos vezetésével alaposan megtárgyalták a cikkben felvetett problémákat.

A termelőszövetkezetek sertésgondozói-ról sem feledkeznek meg. »Mire szeretne könyvekből választ kapni a sertéstenyésztéssel és hizlalással kapcsolatban?« Ez volt a címe annak a 30 kérdőívnek, amit a könyvtár a termelőszövetkezetekben és az állami gazdaságokban kiosztott. Tizenkét kitöltött kérdőív került vissza, s ez igen jó arány. A felmerült kérdésekre a könyvtár a megfelelő szakkönyvek kijuttatásával válaszolt. Ha valamelyik témával kapcsolatosan nem volt szakkönyv, akkor az állatorvos írásbeli tanácsát juttatták el a sertéstenyésztőhöz; s a megfelelő szakkönyvet a legközelebbi könyvrendeléskor szerezték be.

Öt vándorkönyvtári ládát állítottak össze a termelőszövetkezetek részére. Egy-egy ládában 30—40 olyan mű van, amelyek elsősorban a tsz vezetésével, munkaszervezési kérdésekkel foglalkoznak. A

ládát két hónaponként másik tsz kapja meg. A láda érkezése előtt 2—3 héttel a sorra kerülő tsz megkapja a láda tartalmának könyvjegyzékét. Tél végén pedig a könyvtár megbeszélésre hívja egybe azokat a dolgozókat, akik egy-egy láda anyagából olvastak. Ilyenkor azt is megkérdik tőlük, hogy legközelebb milyen könyveket szeretnének olvasni?

Megnéztem az »Alkotmány Termelőszövetkezetek« kiküldött könyvek jegyzékét. Negyvenhat szakkönyv, kilenc szépirodalmi. Miért csak kilenc, erre még visszatérek. Vándorkönyvtárat említetem? Tévedés. A vándorkönyvtárak »álmások« lettek, mert a tsz-ek nem akarják tovább adni az anyagot a másik tsz-nek. Ez a legjobb bizonyítéka az olvasásnak! A másik tsz viszont már megkapta a jegyzékét, és sürgeti a ládát. Mit tegyen a könyvtáros? Hiszen örvend, hogy amott ragaszkodnak a könyvekhez, de emezek sem lehetnek mostohagyermek... Bizony jó tanácsot nehezen; de talán jó könyveket lehetne adni ennek a könyvtárnak?

Könyveket kellene adni, s ezt nem tréfából mondtam! Sok könyvtárt bejártam, magam is voltam könyvekért sóhajtozó könyvtáros, de akkora könyvhiányt, mint a szoboszlói Városi Könyvtárban, még sehol nem láttam. Mindössze 200 darab szépirodalmi könyv állott a polcon, ebből mintegy 140 a verseskötet és a színdarabgyűjtemény. Ezért kapott hát az »Alkotmány« csak kilenc szépirodalmi könyvet...

S mindehhez tudni kell, hogy már márciusban több, mint 1050 beiratkozott olvasója volt a könyvtárnak. Mit olvasnak? Egymás kezéből veszik át a könyveket. A könyvtár csupán szentesíti ezt a közvetlen könyvcserét.

A tanács évi 8—10 000 forint pótkerettel erősíti a könyvbeszerzést. Ez dicséretes, de kevés. Több pénz pedig nem lehet kívánni. Mit lehet tenni?

Igencsak megértem Pincés János keserűségét, ahogyan ezekről a problémákról beszél. Hiszen itt a nyár, és a tizezernyi fürdővendégből sok százan keresik fel a könyvtárat. Mit adjon a kezükbe?

A föld alól is, de jó könyveket kell adni ennek a könyvtárnak!

Még egy aggasztó problémába ütköztem. Leemeltem a polcra két tehéntenyésztési szakkönyvet s meghökkenve láttam, hogy az egy esztendeje vásárolt könyveket — a könyvkártya tanúsága szerint — még senki nem olvasta. A figyelemre méltó népszerűsítő munka mellett ez igen leverően hatott. Bizony, Pincés János is meglepődött a kellemetlen felfedezésen, s miközben meghánytuk-

vetettük ezt a dolgot, kiderült, hogy a sok szervezőmunka, a különböző »invitáló« levelek szövegezése és gépelése, a felolvasások, a könyvrendelés és egyéb dolgok annyira lekötik az idejét, hogy a kölcsönzés (napi) 60—80—100 olvasós frontját egyedül a fiatal Palotai Ida könyvtárosnőnek kell tartania. Ez a két embert követelő, kemény munka nem teszi lehetővé az alapos és sokoldalú könyvajánlást. S noha az említett két könyvből több példány odakint »forog« a sz-ekben, meg egyebütt; nem megnyugtató, hogy a szervező munka mellett a belső munka háttérbe szorul. A kettőt feltétlenül egyensúlyba kell hozni!

Bántó, és rontja az ötletes szövegek színvonalát a meglehetősen sok helyesírási hiba. Nem említeném, ha csak helyi probléma lenne. De sok más könyvtárban szerzett szomorú tapasztalataim alapján itt teszem fel a kérdést: a technikai

minimum, az öthónapos, az ezüstkalászos és más tanfolyamok mellett nem kellen-e minden könyvtárosnak egy alapos, helyesírási tanfolyamot is végighallgatni? Mert nincs kellemetlenebb dolog, mint amikor az olvasó a könyvtár valamely feliratán-szövegében durva betűbicsaklást lát...

Élményekkel, tanulságokkal gazdagon megrakodva tértem haza a hajdúszoboszlói Városi Könyvtárból, de a látottaknak csupán töredékét említhettem meg ebben a cikkben. Pincés János a József Attila olvasómozgalommal kapcsolatban valami olyasmit javasolt, hogy könyvtáros-tapasztalatsere értekezletet kellene tartani abban a könyvtárban, ahol legjobb a mozgalom. Én megváltoztatom javaslatát. *Igen hasznos lenne, ha több könyvtáros — akinek a parasztság körében kell dolgoznia — tapasztalatsere-látogatást tenne a hajdúszoboszlói könyvtárban.*

Győri György

KÉRDEZZ — FELELEK

»Hogyan kell a nyirkos, penészes könyveket házilag rendbehozni?« — kérdi Farkas József nyíregyházi megyei könyvtáros.

— A könyvtábláról és lapokról először a penészt puha flanellruhával letöröljük, majd a könyvet kinyitva, lehetőleg laponként a napon kiszárítjuk. A legkisebb nyirkosságot is meg kell szüntetni. A szárítást lehet száraz, meleg helyen is elvégezni, de ismerve a nap rendkívül erős baktériumölő hatását, a napon való szárítás sokkal eredményesebb. Ezen eljárással általában a korai penész káros hatását még meg lehet szüntetni, ha a penész még csak a felületen van, vagyis behatolása nem történt meg a papírba. Ha azonban a penész a papírba behatolt, 4—5 százalékos formalinoldattal kell ecsetelnünk a foltokat, hogy a még élő penész csírákat elpusztítsuk. Az illatszertárakban, vagy háztartási boltokban kapható formalin 40 százalékos töménységű, tehát 1 liter vízhez egy jó deciliter formalint keverünk és így

kapjuk a megfelelő oldatot. A formalint töményebb formában semmi körülmények között sem szabad használni, mert a könyv lapjait tönkretetheti.

Az ecsetelés után kiszárítjuk a lapokat, még pedig úgy, hogy az ecsetelt lap elé és mögé itatós- vagy szívópapírt helyezünk, a könyvet becsukjuk és nehezéket rakunk rá, 24 óra múlva pedig a szívópapírokat eltávolítjuk.

Ha a könyv ismét nedves, salétromosfalú helyiségbe kerül, újra penészesedhetnek, tehát könyvet semmi körülmények között sem szabad ilyen helyiségekben tárolni.

A penészes könyvek elleni küzdelemben a külföldi modern laboratóriumokban csíráölő ultraviolet lámpákkal sugároznak a beteg könyvekre. Ez az eljárás a könyvek egyéb kártevőit is elpusztítja, így a könyvet teljesen fertőtleníti. Újabban igen biztató eredménnyel folynak nálunk kísérletek a penészesedés ellen a sebészetben használatos csíráölő szerekkel (Szterogenol és Septamin) is.

Sasvári Dezső,

az Országos Széchényi Könyvtár
könyvkötészetének vezetője

Gondolatok a József Attila mozgalomról

EZ AZ ORSZÁGOS MOZGALOM nem egyszerűen szervezőmunka — bár sok szervezőmunkával jár, nem egyszerűen nevezési lapok, olvasómozgalmi zsebkönyvek, kartotékok kitöltése — még csak nem is egyszerűen beszámolás és jelvénykiosztás.

Idézzük fel József Attila szavát: »Emberrek, nem vadak — elmék vagyunk! Szívünk, még vágyat érlel, nem kartotéladat.« A fiatalok szíve is vágyat érlel, a szépre, jóra, az izgalmasra, a hősiekre vágyának, hasonlatosak akarnak lenni azokhoz, akikről olvasnak — az életüket, jellemüket, világnézetüket formálják a könyvek.

A sok név a jelentkezési lapokon — az esztergályos, a segédmunkás, a színész, az élsportoló, a műszerész, a gimnazista — elme mindahány, és nem kartotéladat. Ők már eljtek hozzánk, biznak bennünk, a könyvtárosokban. A bizalmukat meg kell tartanunk.

Szabó Gizella Nagyimóton azért jelentkezett az olvasómozgalomba, mert olyan verseket akar olvasni, mint a Mama. Őt József Attila indította el az olvasás csodálatos birodalmába.

Másoknak mi adjuk az első könyvet. A bronz- és ezüstfokozat könyveinek polcán gazdag a választék. Vaktában nyúlunk-e érte, vagy biztos kézzel és szívvel keressük meg a kölcsönzőhöz legközelebb állót? Sokan vannak a kölcsönzőpult előtt, kevés az időnk. És mégis, most döntünk először — vállaljuk-e az ifjúság nevelését, vagy csak kartotékokat fogunk vezetni róluk.

Ha elmondhatja nekünk, miért jött a könyvtárba, mit akar tőlünk, már egy kissé belepillantottunk vágyaiba. »Rettenítő kalandos történetet szeretek« — mondja és mi tudjuk, hogy Gajdar: Iskolája, vagy Gogol: Tarasz Bulbája nem fog csalódást kelteni benne. Lehet, hogy hosszúhajfonatú kislány áll előttünk és nehezen vallja be, hogy valami szép, nagy szerelemről akar olvasni. Mikszáth: Különös házasságában vagy Alekszej Tolsztoj: Kenyér című művében megtalálja, amit vár — talán még többet is annál. A könyvtáros utánanéző, amint kilép a könyvvvel a kezében a könyvtár ajtaján. Tudja, hogy ez még csak a kezdet, ennek a fiatal olvasónak még sokszor lesz szüksége rá. Lehet, hogy csak akkor tér vissza, mikor már elolvasta az első könyvet, de lehet, hogy már harminc oldal után tanácsra van szüksége.

Az ifjú embert továbbformálja a könyvtáros ezekkel a tanácsokkal is. Hogyan lesznek hőskökké a fiatalok? Milyen lányokat nevelt Goriot apó, akik szegényen,

árván hagyják meghalni? Mik az elektromok? — néhány kérdés csupán, de a feleleten múlik, maradandóvá tesszük-e első élményét, hozzásegítjük-e a helyes értékeléshez, önállóan gondolkodni tudó, könyvet valóban értő olvasóvá neveljük-e.

ELŐSZÖR félénken jön hozzánk, másodsor, harmadszor talán már vitázik velünk. Ekkor érezzük először: mi nyitottuk látóvá szemét.

A kezét azonban még nem ereszthetjük el. Most már beszélhetünk neki arról, hogy a könyvek olvasása, értéke nemcsak az ő ügye és nemcsak a könyvtárosé. Másokkal is vitázzon, érlelje véleményét.

Többek előtt azonban még nehezen szólal fel. De ha bizalmasa, a könyvtáros beszélget vele kedves könyvéről, másik tizenöt-húsz fiatal előtt — merészebb lesz, a saját véleményét tükröző mondatok alakulnak ki az első botladozó szavakból.

»Milyen értelmesen szólalt fel ez a mi olvasónk ezen a könyvmegbeszélésen, vagy anketón!« — mondja ilyenkor a könyvtáros és valljuk be, megérdemelt büszkeséggel.

Igaza van, ez az olvasó már a könyvtáré, megszerette a könyvek világát. Mennyi bátorítás kell azonban még a többi kilenc, vagy tizenhárom könyv elolvasásához!

Kevés az ideje → a könyvtáros megtanítja, hogy az olvasás nemcsak szórakozás, de a tanulásban is segít. Petőfi-iskolára készül — a könyvtáros válogat olvasmányt a politikai tananyaghoz. A fiú, aki udvarol neki, szeret a szakmájáról beszélgetni — a könyvtáros ehhez is talál segítséget a könyvespolcon. Utazni vágyik — könyvek szárnyán viszi őt ki a nagyvilágba a könyvtáros.

S ha mindezen túl van, még mindig ott a rémítő veszély, a »vizsga«. Így nevezi magában a beszámolást. »Eddig mindent szívesen tettem — vallja be utólag — de bizottság előtt beszámolni, ez még nekem is nehéz lesz.«

Ki áll mellette megint? Ki magyarázza meg, hogy a beszámoló egy beszélgetés csupán, amelyet egy immáron művelődő fiatalember folytat nála műveltebb emberekkel, hogy ez sem lesz nehéz a már eddig elért eredmények mellett, hogy öntudatos ember amit vállalt, azt teljesíti, arról számot ad a közösség előtt?

A KÖNYVTÁROS az a segítőtárs, aki ezekről beszélget vele és az, aki első kérdésével a beszámolás alkalmával feloldja feszültségét.

Lelkes, kipirult ez a jól ismert arc, mikor kézfogással köszöni meg a kabáthaj-

tókán szépen pihenő bronzjelvényt, amely József Attilát ábrázolja.

Es a könyvtáros még mindig nem — és még talán nagyon sokáig nem — hagyhatja magára. Beszél neki József Attiláról, az ő emléket megörökítő jelvény becsületéről és arról, hogy ez még csak az első lépcsőfok a műveltséghez vezető hosszú úton.

Átadja talán neki a könyvtár ajándékát, ami már előremutat: az ezüsfokozat egyik könyvét. Megmutatja neki a sok-sok könyvet a könyvtár polcain, melyek közül nem egy órá vár, más, új művekre hívja fel a figyelmét, amelyeket csak most érthet meg, az első alapvető olvasmányok elolvasása után.

Megmagyarázza, hogy minden öntudatos, művelt embernek állást kell foglalnia. A József Attila jelvény tulajdonosa nem akármilyen műveltséggel rendelkezik, pártos szemlélettel figyeli a világot és a Dolgozó Ifjúsági Szövetség tagjainak sorában a helye.

Most érkezett el az ideje annak, hogy ezután már kölcsönösen segítőtársak legyenek. A könyvtáros segít neki továbbfejlesztésében — ő pedig segít másoknak, hogy olvasó emberekké váljanak, mint ő.

Ezzel mond köszönetet a könyvtárosnak és a társadalomnak a jelvényért és az olvasás örömeért.

HOSSZÚ AZ ÚT idáig — lehet, hogy néhány hét, talán több hónap, vagy egy év.

A könyvtáros is gyakran fáradt, száz más feladata van. Legtöbbször nemcsak a könyvtárban dolgozik, más napi munkája is van. Érti a mozgalom nehézségeit, fe-

lelősségét. Sokszor bosszankodik, felületesen olvas az ő »fia«, vagy nem jelentkezik néhány hétyig, inkább táncmulatságra jár, mint a könyvtárba.

Felteszi magának a kérdést: érdemes-e? Érdemes-e kilencvenhárom könyvet újra, meg újra elolvasni, töprengeni rajtuk, gyakran nehéz napi munka után? Érdemes-e vitázni húsz-harminc fiattal, miközben mások beiratkozásra várnak, vagy katalógust kellene rendezni? Érdemes-e foglalkozni valakivel, aki még maga sem tudja, mit akar, mire vágyódik igazán?

A könyvtáros szívében és agyában mégis megérlelődik a válasz: érdemes!

Nemcsak azért, mert szereti hivatását, nemcsak azért, mert a könyvtárból kölcsönzött minden könyv, minden új olvasó az ő munkájának eredménye.

Hanem elsősorban azért, mert proletár-államunk a József Attila olvasómozgalommal rá is bízta sok száz munkás és parasztfiatal nevelését. Kötelességet teljesít ezzel a szülők, az iskola, a DISZ mellett.

Amikor a József Attila olvasómozgalom jelvénye mellé a fiatal feltűzi a Dolgozó Ifjúsági Szövetségének jelvényét is, a könyvtáros olyan művelt emberrel gazdagította társadalmunkat, aki megalapozott világnézettel, a szocializmus építését szolgálva folytatja útját.

A József Attila olvasómozgalom legfontosabb célkitűzésének értelmében sohasem feledjük József Attila szavait: »Emeljétek föl szívünket! Azé, aki fölemeli!«

A fiatalok szívét felemelni a kommunista erkölcs magaslatára — a legtöbb, amit hivatásunk teljesítése közben tehetünk.

Szurdi Márta

SZOVJET KÉPZŐMŰVÉSZETI KÖNYV- ÉS REPRODUKCIÓ KIÁLLÍTÁS

Március végén igen érdekes szovjet képzőművészeti könyv- és reprodukció kiállítás nyílt a Szovjet Könyv Házában. A megnyitót Ek Sándor tartotta. Az ünnept műsor után szovjet képzőművészeti filmeket is vetítettek.

A kiállítás két hétyig volt nyitva.

KÖNYV- ÉS FOLYÓIRAT-KIÁLLÍTÁST rendezett az Országos Mezőgazdasági Könyvtár és a Micsurin Agrártudományi Egyesület a Magyar-Szovjet Mezőgazdasági Hét alkalmából az egyesület Reáltanoda utca 13-15 szám alatti székházában. A kiállítást Sós Gábor, a földművelésügyi miniszter helyettese nyitotta meg. A tanulságos kiállítás anyagát nyolc tárlón és nyolc tablón mutatták be.

»SZINES FÉNYKÉPEZÉS« címen a fotoamatörök népes tábora által régóta várt könyvet ad ki a Műszaki Könyvkiadó. Erről a témakörrel eddig csak néhány kisebb jelentőségű füzet és folyóiraticikk jelent meg. (Műszaki Kk.)

KILENC SZÁZMILLIÓ PÉLDÁNYBAN jelent meg az 1954-ben Kínában közreadott 19 780 könyv és brosúra. Ez a mennyiség több mint négyszerese az 1936. évi termésnek. (Szovjetszkaja Bibliografija.)

TÖBB JAPÁN SZÍNÉSZT és televíziós dolgozót Schüller emlékéremmel tüntettek ki abból az alkalomból, hogy négy japán városban közreműködtek a Tell Vilmos televíziós közvetítésében. (Frankfurter Allgemeine Zeitung.)

EGY HÁZIASSZONY a szekerényében kotorászott és megtalálta az eddig ismert, 1843-ból származó legrégebb karcsonyi üdvözlőkártyát. A Victoria-and Albert-Museum szaktekintélyei a lapról ezt a megállapítást tették: „Ez a felfedezés ezen a területen éppen olyan fontos és érdekes lehet, mint a régészet számára a Mithras-templom feltárása.» (Das Antiquariat.)

AZ AMERIKAI INDIÁNOKRÓL készített filmet a Columbia gyár: A film a hős Cheyenne törzs és nagy főnöke, az agy Tompakés legendás szabadságharcáról szól. A gyár eredetileg Howard Fast regényének megfilmesítési jogát vette meg, de végül is mással íratott forgatókönyvet, mert megijedt az amerikaiellenes bizottságtól. (New York Daily Worker.)

AZ ÜZEMI KÖNYVTÁRI TANÁCSRÓL

I.

Az 1955. február 8-án kelt SZOT-határozat 4. pontja a »KÖNYVTÁRI TANÁCS«-ok szervezésével foglalkozik. Kimondja, hogy: »az üzemi könyvtárunka kiterjesztése és javítása érdekében a nagyobb, illetve központosított könyvtárak mellett könyvtári tanácsot kell szervezni, mely segítséget ad az olvasószolgálathoz, könyveszerzéshez és a könyvtár technikai munkájához«. Ebből a felsorolásból (olvasószolgálat, könyveszerzés, könyvtár technikai munkájának segítése) látszólag az tűnik ki, hogy a határozat a könyvtári tanács működését meglehetősen szűk területre korlátozza. Ha azonban a határozat legáltalánosabb tendenciáit, illetve a több helyen hangsúlyozott végcél, vagyis az üzemi könyvtármozgalom lehető legnagyobb mértékű fejlesztését tekintjük, akkor a szervező munka egyik legfontosabb tényezőjét kell látnunk a könyvtári tanácsban. Ez a felismerés vezette a Kőbányai Textilművek könyvtárát is akkor, amikor (1955 májusában) a SZOT-határozat 4. pontja értelmében létrehozta könyvtári tanácsát.

E sorok írója 1955. április 1-én vette át a Kőbányai Textilművek üzemi könyvtárát. Az első és legsürgősebb feladat természetesen a könyvtár helyzetének felmérése volt. Az adatokból a következő kép bontakozott ki:

1955. IV. 1-én beiratkozott olvasók száma: 372.

1955. IV. 1-ig átlagos havi könyvforgalom: 450 kötet.

1955. IV. 1-ig kölcsönzők száma (napi átlag): 20 olvasó.

1955. IV. 1-ig kölcsönzött kötetek száma (napi átlag): 50 kötet.

1955. IV. 1-én beiratkozott olvasók aránya az összdolgozók számához viszonyítva: 17 százalék.

A beiratkozott olvasók számának és az átlagos havi könyvforgalomnak egybevetéséből kitűnik, hogy a rendszeres kölcsönzők száma nem lehetett több havonta 100—150-nél.

Fenti adatok, továbbá az a tény, hogy az üzemi átlag országos viszonylatban 24 százalék volt (a SZOT-határozat megjelenése idején!), azt bizonyítják, hogy könyvtárunk az olvasómozgalom szempontjából mélyen az országos átlag alatt volt.

Adva volt tehát a tény, azaz a könyvtár helyzete, fel kellett tárunk az okot vagy okokat. Ezek közül csak egyet, a — véleményünk szerint — legdöntőbbet említjük meg:

1955. IV. 1-én a könyvtár leltári könyvvállománya 1656 kötet volt. Az állomány tartalmi elemzése során az is kitért, hogy az összetétel sem volt egészséges (egy-egy művekből indokolatlanul magas példányszámok, más, nélkülözhetetlen művek úgyszólván teljes hiánya!).

Nem tűnhetett ezek után meglepőnek, hogy az a viszonylag kevés olvasó, aki rendszeresen járt a könyvtárba, egyre kedvetlenebbül »turkált« a könyvek között, hangsúlyozva, hogy a könyvtárban képtelen hozzájutni igényeinek és érdeklődésének megfelelő könyvekhez. Azon sem csodálkozhattunk, hogy a könyvtárban még soha nem járt dolgozók körében is nagyfokú idegenkedés volt tapasztalható, mely a beszélgetések során általában abban a megfogalmazásban fejeződött ki, hogy: »az üzemi könyvtárban kevés a könyv, és ami van, az sem szórakoztató«. (Még egyszer hangsúlyozzuk, hogy a könyvtár fejlődését akadályozó okok közül csak egyet, a legfontosabbat említettük meg.)

Ilyen körülmények között a könyvtárnak első és legfontosabb feladata a könyvvállományban mutatkozó hiányosságok lehető legrövidebb időn belül történő felszámolása mellett, a dolgozók körében a könyvtárral szemben megmutakozó idegenkedés leküzdése volt. Ezt a feladatot — nem lehetett kétséges — a könyvtár saját erejére támaszkodva nem oldhatta volna meg sikeresen.

II.

A könyvtári tanács 1955 májusában alakult meg. Minthogy a viszonylag rövid idő alatt (egy hónap) és a csekély érdeklődés következtében nem volt lehetséges minden esetben a valóban legalkalmasabb olvasók kiválasztása, másrészt az üzem különleges viszonyai (egymástól meglehetősen távoli üzemszerek, három műszak) következtében a tanács tagjait úgy választottuk ki, hogy lehetőleg minden üzemszerekből, illetve műszakból legyen egy-egy tag. A későbbiek során néhányat kicseréltünk, illetve újakat vontunk be.

Nem kell külön aláhúznunk, hogy a könyvtári tanács megalakulásától kezdve a legfontosabb feladatának az olvasószervezést tekintette. Hogy működése eredményes volt, azt az alábbi adatok igazolják:

1955. XII. 31-én beiratkozott olvasók száma: 847.

1955. XII. hóban átlagos könyvforgalom naponta: 102 kötet.

1955. XII. hóban könyvforgalom 2100 kötet.

1955. XII. hóban kölcsönzők száma (napi átlag) 42 olvasó.

1955. XII. 31-én beiratkozott olvasók aránya az összdolgozók számához viszonyítva: 40,3 százalék.

Milyen módszerekkel dolgozott a könyvtári tanács az olvasószervezés terén? Mindenekelőtt meg kell állapítanunk, hogy az üzemszerű felosztás bevált. A tanács tagjai a saját üzemszerűségben végzik az olvasószervezés munkáját. Az egyes üzemszerűk között verseny folyik, melynek állásáról a könyvtár a könyvtári tanács esetenkénti megbeszélésein tájékoztatja a tanács tagjait.

A beiratkozott olvasók száma azonban nem mindig tükrözi szükségképpen a tényleges olvasók számát. Különösen az első hónapokban a könyvállomány nem kielégítő volta következtében gyakran előfordult, hogy egyes olvasók nem jutottak hozzá a kívánt, illetve megfelelő művekhez. Ez a szünetelések (lemorzsolódások) gyakoriságát eredményezte. A könyvtári tanács tagjai ekkor a folyamatosan végzendő olvasószervezési munka mellé azt a feladatot kapták, hogy keressék fel a nem kölcsönző olvasókat és tájékoztassák őket az újonnan beszerzett könyvekről, hívják fel figyelmüket arra, hogy a könyvtár rendszeresen, hónapra hónapra gyarapítja állományát. A tanács tagjai ezt a feladatot is eredményesen látták el, hiszen sikerült — július óta — az időlegesen nem kölcsönző olvasók számának arányát 10 százalék alá szorítani.

Természetesen a könyvtár szerepe a tanács működésével kapcsolatban nem merülhet ki a feladatok meghatározásában, illetőleg elvégzésük értékelésében. Kezdetből fogva célszerűnek és szükségesnek tartottuk (a SZOT-határozat rendelkezésének megfelelően), hogy a tanács tagjait bevonjuk a többi között a könyvszerzés munkájába. A tanács tagjai állandó közvéleménykutatót folytatnak az olvasók körében (üzemszerűkben) és továbbítják a könyvtárhoz a könyvszerzéssel kapcsolatban felmerült kívánásokat. Emellett közvetlenül is részt vesznek a könyvrendelő jegyzékek összeállításában.

A könyvtári tanács tevékenysége — amint ez az eddig felsoroltakból is kitűnik — megalkakulása óta túlnyomórészt szervezési feladatok elvégzésében jelentkezett. Az 1956 január hónapban tartott ez évi első könyvtári tanács megbeszélésen már olyan határozatokat hoztak, melyek a tanácsnak a könyvtár felvilágosító-nevelőmunkájába való bekapcsolódási szándékát tükrözik. Elhatározták, hogy:

a) A könyvtári tanács tagjai felváltva havonta legalább egy alkalommal a legforgalmasabb kölcsönzési idő alatt a könyvtárban tartózkodnak és könyvajánló propagandát fejtenek ki a kölcsönző olvasók körében.

b) A könyvtári tanács tagjai esetenként átnézik a késedelmes olvasók névsorát és ezek közül a saját munkaterületükön dolgozókkal beszélgetnek.

Az első határozatot a könyvtári tanács egyik tagjának javaslata alapján hozta, a könyvtár nem kérte a tanács ilyen irányú segítségét. Ezt azért tartjuk szükségesnek megjegyezni, mert ebben a javaslatban, illetőleg határozatban a tagok fokozódó aktivizálódásának biztató jelét látjuk. Ugyancsak a könyvtári tanács egyik tagja javasolta, hogy az üzem újonnan felvett dolgozóinak névsorát dekadonként szerezzük meg a munkaerő nyilvántartástól azért, hogy a tanács tagjai üzemszerűkben felkereshessék az új dolgozókat, felhívhassák figyelmüket üzemi könyvtárunkra.

Nem kevésbé hasznos a tagok közreműködése a késedelmes olvasók felszólítása terén. Mielőtt a könyvtár a hivatalos felszólító levelet a késedelmes olvasónak elküldi, a tanács tagjai felkeresik a késedelmes olvasót és megmagyarázzák neki, hogy hanyagságával károsan befolyásolja a könyvtár működését. Tapasztaltuk, hogy az az olvasó, akivel a tanács tagjai beszélgettek, nem »lepődik meg« a késedelmi díj fizetési kötelezettségén.

A könyvtári tanács tagjai a könyvtár eredményes működését a saját munkaterületükön is igyekeznek támogatni. Így például az egyik tanács tag, aki az üzemi bizottság termelési felelőse, a műhelybizottság munkatervébe felvettette versenypontként a könyvtár részére új olvasók szervezését. Tehát könyvtáron kívüli szervek is foglalkoznak olvasószervezéssel. Természetesen a könyvtár a tagokat az esetenként felmerülő és saját erejéből meg nem oldható kérdésekről (gazdasági természetű nehézségek stb.) azonnal tájékoztatja. Ezzel, a konkrét segítségen kívül, a tanács tagjai és a könyvtár közti kapcsolat még szorosabbá válását kívánjuk elérni.

A Kőbányai Textilművek könyvtári tanácsa néhány hónapja működik. Feladatait és különösen munkavégzésének módszereit »menet közben« alakította ki. A továbbiakban azt kell majd vizsgálnunk, hogy melyek azok a lehetőségek, amelyek az eddigiekhez társulva a jövőben a könyvtári tanács munkáját még eredményesebbé teszik.

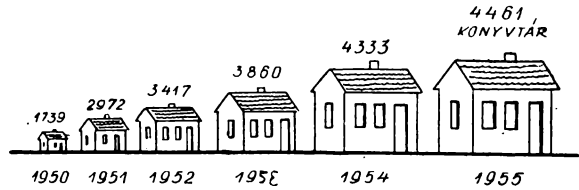
Simay Norbert,

a Kőbányai Textilművek könyvtárosa

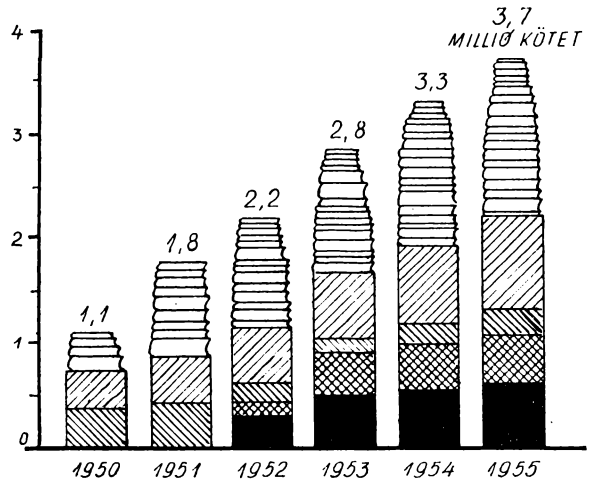
BESZÉLŐ SZÁMOK

A grafikonok önmagukért beszélnek, világosan mutatják az állami közművelődési könyvtárak ériást fejlődését 1950—1955 között. Legszembetűnőbb a könyvtárak számbeli növekedése, 1949-ben például mindössze 361 falusi könyvtárunk volt, 1953. végéig viszont a legtöbb község kapott könyvtárat. A népkönyvtári hálózatra költött összeg 1954-ben az 1950. évtnek 227%-át teszi ki. A könyvtárellátás fejlődése is igen nagyméretű, a leggyorsabb a letélt könyvtárakban volt, amelyekben 1955-ben 263%-kal több könyvet találtak az olvasók, mint 1950-ben. A nagy növekedés ellenére sem elég a meglévő könyvtárellátás, mivel a kölcsönzött kötetek számának emelkedése még gyorsabb volt: 1955-ben 322%-kal több könyvet kölcsönöztek, mint 1950-ben. A könyvek forgási sebessége is egyre nagyobb: 1950-ben egy könyvtári könyvet 3,9, 1951-ben 3,3, 1952-ben 3,4, 1953-ban 4,2, 1954-ben 4,7, 1955-ben 4,8-szer kölcsönöztek.

Az olvasott könyvek műfaji megoszlását a megyei, járási, városi és önálló községi könyvtárakban ismerjük: A forgalom 2,6%-a az ideológiai, 8,3%-a egyéb tudományos és ismeretterjesztő könyvekre, 53%-a a szépirodalmi, 36,1%-a pedig az ifjúsági művek csoportjára jutott. Érdekes megfigyelni a forgalom idényszerű hullámzását is: 1955-ben az első negyedében a forgalom 29,9, a másodikban 24,5, a harmadikban 19,3, a negyedikben 26,3%-át bonyolították le.

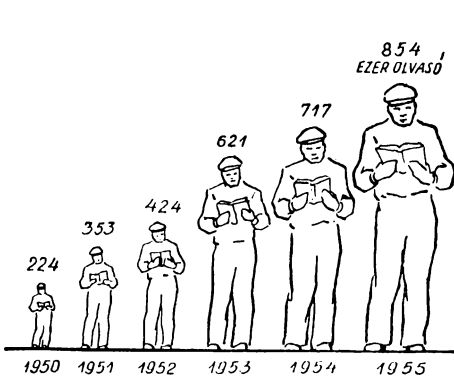

Az állami közművelődési könyvtárhálózatba tartozó könyvtárak számbeli növekedése. 1955 végén 19 megyei, 89 járási, 41 budapesti kerületi, 17 vidéki városi, 121 önálló községi, 3615 községi és 559 helyi fiókkönyvtár működött.

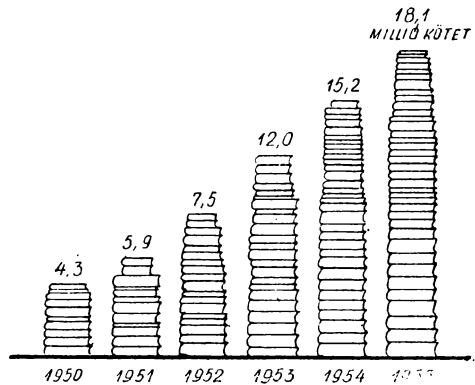

BP KERÜLETI VÁROSI JÁRÁSI MEGYEI KÖZSÉGI
K Ö N Y V T Á R A K

A könyvtárellátás gyarapodása. Az 1955. dec. 31-i állomány 15,2%-a a megyei, 15,5%-a a járási, 8,1%-a a vidéki városi, 20,5%-a a budapesti kerületi, 6,9%-a az önálló községi, 33,8%-a pedig a letélt könyvtárakban volt.

A könyvtárakba beiratkozott olvasók száma az 1950-es állapotokhoz viszonyítva majdnem négyszeresedett.

Az állami közművelődési könyvtárak évi könyvforgalmának növekedése millió kötetekben.

KÖNYVTÁRI SZABVÁNYOSÍTÁS

Az a szólásmondás, hogy »*ahány ház, annyi szokás*« a múltban teljes mértékben érvényes volt a könyvtárakra. Egymástól függetlenül éltek, tehát függetlenül alakították ki módszereiket. A leltározás, a raktározás, a jelzetek, a katalógusok, az olvasószolgálat eljárásai az alapelvekben is, részleteikben is számtalan eltérést mutattak. Hiába tudott valaki tájékozódni az egyik könyvtárban, ezzel édes-kevésre ment a többiben. Az összevisszaság, jól emlékszünk rá, rendkívül sok bosszúságot okozott az olvasóknak.

Épp az olvasók érdekei követelték a változást, az egységesítést. A nyilvánosság kifejlődésével, az olvasóközönség megnövekedésével egyre természetesebb lett, hogy egy-egy olvasó több könyvtárba is bejáratos. S szerfölött kellemetlen számára, ha mindenütt más szabályok fogadják. Kiderült azonban az is, hogy a könyvtárosok számára sem előnyös a helyzet. Megesett, hogy a könyvtáros más könyvtárba került, ilyenkor hirtelen kezdővé, járatlanná vált évtizedes tapasztalatok birtokában is.

A szabványosítás hazánkban

Az utolsó száz esztendőét világszerte az egységesítés gondolata hatja át. Címleírási szabályzatok születnek mindenfelé, kialakul a katalóguscédula nemzetközi mérete, megjelenik a könyvkártya, egységesse válik a könyvtárhasználat rendje, s széltében terjed az Egyetemes Tizedes Osztályozás (ETO). Hazánkban a felszabadulásig mégis kevés történt: az Országos Könyvforgalmi és Bibliográfiai Központ címleírási szabályzatának nem volt kötelező érvénye, a modern könyvtárügy legtöbb vívmánya pedig nemigen terjedt túl a Fővárosi Könyvtár keretein.

A felszabadulás után lett döntő kérdéssé az egységesítés. A kérdés nagy hangsúlyt kapott azért is, mert évtizedek mulasztásait kellett pótolni. De fokozott hangsúly esett rá más szempontból is.

Új könyvtárak tömegét szervezték gyors iramban. A szakszervezeti és az állami könyvtárhálózat egymással versengve építette ki nagyszámú egységeit. Velük együtt nőttek s kaptak szerepet a különféle szakkönyvtárak (vállalati műszaki könyvtárak, kutató intézeti könyvtárak stb.). Mindezek eligazítást igényeltek, mégpedig a legkorszerűbb, legjobb módszereket várták. A feladat tehát már nem csupán annyi volt, hogy összehangoljuk a meglévő könyvtárak módszereit,

hanem az is, hogy egységes, jó szabályokat dolgozzunk ki az új könyvtáraknak.

Nem szabad említés nélkül hagynunk e kérdés tárgyalásánál a Népkönyvtári Központ szerepét. Ez az intézmény 1948-tól kezdődőleg a hálózatába tartozó könyvtárakban teljesen egységes leltárat, raktári rendet, katalógusokat, jelzeteket, kölcsönzési módszereket vezetett be. Olyan jelenség volt ez, amilyenre eddig hazánkban nem volt példa. Nem egy-két könyvtár, hanem a könyvtárak tömege dolgozott most már azonos módszerekkel, mégpedig a legkorszerűbb módszerekkel. Nagyjából a Népkönyvtári Központ módszereit vették át a szakszervezeti könyvtárak is, így az egység még tovább szélesedett.

Hasonlóan pozitív szerepet töltöttek be a hazai dokumentációs központok. Az Országos Dokumentációs Központ 1950-ben közreadta az Egyetemes Tizedes Osztályozás rövidített kiadását, így lehetővé tette, hogy könyvtáraink egyre nagyobb számban térjenek át használatára. Sőt ezen kívül, a bibliográfiai rendszerezésénél is egyre nagyobb szerepet kapott az ETO.

Az egységesítésnek azonban gátat vetett az a körülmény, hogy könyvtáraink a legkülönbébb főhatóságok (minisztériumok) közt oszlanak szét. Ezért nem volt ritka eset ellentétes irányelvek kiadása sem. Szükség volt tehát valami olyan szervre, amely *országos érvénnyel* dönt el kérdéseket, tehát lehetővé teszi, hogy az egységes eljárás mód a tárcák határaitól függetlenül érvényesüljön. Ezt biztosította — és biztosítja — a **MAGYAR SZABVÁNYÜGYI HIVATAL KÖNYVTÁRI SZAKBIZOTTSÁGA**.

Mint tudjuk, a szabványosítás célja az, hogy egységes méretek, alak, minőség, eljárásmodok bevezetésével ésszerűbbé, egyszerűbbé tegye a termelést, általában a gyakorlati életet. Legegyszerűbb példa a villanykörte foglalata. Gondoljuk el, mire vezetne, ha az egyes gyárak más-más méretekkel jelentkeznének a piacon! Nos, hasonló zavarokat okoz az egységesítés hiánya sok más területen is. Külön ki kell emelni, hogy a szabványosítás jelentősen előmozdítja a takarékoságot, a jó módszerek egységes alkalmazásának haszna anyagban, időben egyaránt jelentkezik. Emeli tehát a termelékenységet, mégpedig a minőségi igények szigorú fenntartásával. Ezek a szempontok magyarázzák, hogy a szocialista társadalomban fokozott szerep jutott a szabványosításnak. (A továbbiak érdekében jegyezzük meg, hogy a szabványok jele a

MNOSZ rövidítés és egy sorszám, például MNOSZ 2155. A MNOSZ feloldása: Magyar Népköztársasági Országos Szabvány. A felszabadulás előtti szabványok a MOSZ jelet viselik.)

Hogyan készül a könyvtári szabvány?

1949-től kezdve működik a könyvtári szabványbizottság. A nagy központi tudományos könyvtárak (Országos Széchényi Könyvtár, Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára, Egyetemi Könyvtár stb.) szakértő dolgozóiból alakították meg, de részt vesz benne a könyvtári ügyek szakminisztériuma: a Népművelési Minisztérium is. Az egyes szabványok kidolgozásának menete a következő. Először *előadói javaslat* készül. Ezt az illető kérdés egyik legkiválóbb ismerője készíti. Kidolgozásában egyaránt támaszkodnia kell a hazai könyvtárak gyakorlatára és a szakirodalomra. A Szabványügyi Hivatal az előadó rendelkezésére bocsátja a hasonló külföldi szabványokat is. Csak az alapos helyzetismeret és a szakirodalom alapján nyert látóköri biztosítja jó szabványok születését. Az előadói javaslatot a szabványbizottság részletesen, pontról pontra megvitatta. A vita nyomán születik meg — még nem a szabvány, csupán — a szabványtervezet. Ezt már sokszorosított formában közreadják, bárki megszerezheti. (Jele mindig a szabvány számához írt nagy T betű, pl. MNOSZ 2155 T.) A felszólamlási határidőn belül, amelyet a tervezet világosan feltüntet, bármely intézmény, sőt magánszemély is felszólalhat. A beérkező felszólalások nagy száma azt mutatja, hogy közvéleményünk élénken reagál a könyvtári munka egységesítésének kérdésére. A határidő lejártá után a szabványbizottság újból megtárgyalja a tervezetet, rendszerint a felszólalók meghívásával. Így születik meg a végleges szabvány, amely közzététele után *közzételvé válik*.

Milyen könyvtári szabványaink vannak?

Az *állományleltározást* a MNOSZ 3448 szabályozza. Különös fontosságot ad ennek a szabványnak, hogy az állomány számbavétele, nyilvántartása, őrzése a szocialista könyvtárnak elsőrendű feladata, a követelményeket tehát minden könyvtárra vonatkozólag le kellett rögzíteni. Útmutatást ad a szabvány a leltárral kapcsolatos statisztikák készítéséhez is. Félreértések elkerülése végett: nem a leltári űrlapok szabványosításáról van szó, hanem a nyilvántartás minimális adatainak megszabásáról. Bár a szabvány leltármintákat is ajánl, a könyvtá-

rak azokat saját szükségleteik szerint ki is bővíthetik.

Az *állományleltározással kapcsolatos a könyvtári bélyegzés szabályozása*: MNOSZ 3449. Háromféle bélyegzés tekintetében (tulajdonbélyegző, leltári bélyegző és átengedési bélyegző) rendelkezik. Különös jelentősége, hogy elejét veszi a címlap — néhol sajnos szokásos — elcsúfításának, amennyiben elrendeli, hogy a *bélyegzés helye a címlap visszája* (verzőja).

A szabványok egész csoportja foglalkozik a katalógusokkal.

Szabályozták a *katalóguscédulák méretét* (MNOSZ 3406), *az osztólap méretét* (MNOSZ 3407) s hozzájuk igazodva a *katalógusszekrényeket* is (MNOSZ 3403). Az utóbbi szabvány csak tíz fiókon felül érvényes; itt kitűnő, elemekből összeszerkesztett, tehát szükség esetén nagyobbítható szekrényeket ír elő.

Igen nagy a jelentősége a *címleirási szabványnak*, amely a MNOSZ 3424 számot viseli s az egyik legterjedelmesebb ilyen alkotásunk. A legfontosabb előírásokat 155 szabványpontban foglalja össze. Megjegyzendő, hogy csak az újkori kiadványokra terjeszkedik ki, viszont a könyvek címleirási eljárása mellett útmutatást ad az időszaki kiadványok, zsemművek, térképek, aprónyomatványok, egyleveles nyomtatványok, szabványok, szabadalmi leírások, fényhatással készített reprodukciók (pl. mikrofilm) feldolgozására is.

A címleirási szabvány bibliográfiák számára is útmutatás. Ott azonban sokszor nem szükséges az részletkezés, ami a könyvtári katalógusokban elengedhetetlen. Ezért egy másik szabvány is készült kifejezetten bibliográfiai célokra, egyszerűsített címleirási szabályokkal. Címe: MNOSZ 3497 *Bibliográfiai hivatkozás*.

Ugyancsak a címleirással kapcsolatos a *círlapok átírásának szabványa* (MNOSZ 3394). Mind a könyvtárak, mind a bibliográfiai szempontjából fontos a *folyóiratcímek rövidítése* (MNOSZ 3404). Végül katalógusszabvány a *betűrendbe sorolás szabványa* (MNOSZ 3401) is, bár általánosabb jelleggel készült. Ez az utóbbi ui. mindenfajta betűrendes jegyzék (pl. telefonkönyv) számára előírásokat tartalmaz a magyar nyelvű sajátosságait véve alapul.

Fontos könyvtári szabvány a MNOSZ 3396 *Könyvtári ügyviteli nyomtatványok*. 21 különféle nyomtatványra, űrlapra terjed ki. (A *könyveszerzés területéről*: megrendelőlap, sünetőlap stb. *Feldolgozás*: kísérőlap, kötetési nyilvántartás. *Olvasószolgálat*: kérőlap, könyvkártya, olvasónyilvántartás, kölcsönzési nyilvántartás.) Ne hallgassuk el, hogy a szab-

vány jelentős mértékben szolgálja a párttakarékoskosságot is.

Egyre növekvő szerepet kap könyvtáraink életében a tájékoztatás. Ennek a szolgálatában áll a *szakirodalmi tájékoztató (dokumentációs) kiadványok szabványa*, a MNOSZ 3398. A figyelőcédulák, referáló lapok, gyarapodási jegyzékek s hasonló kiadványok szerkesztéséhez ad útmutatást. Érvényes természetesen nemcsak könyvtárak, hanem más intézményekre is. Külön kiemelendő, hogy a szabvány függeléke segítséget nyújt a tartalmi kivonatok készítéséhez.

A jövő felé mutat utat a mikrofilmek szabványa (MNOSZ 3498).

Végül meg kell emlékeznünk a *könyvtári elnevezések és meghatározások szabványáról* (MNOSZ 2155). Jelentősége azért nagy, mert nemcsak az eljárás módok, hanem a szóhasználat különbsége is zavart okozhat a könyvtári életben. A szabvány egyrészt áttekinthető fogalmi rendszerbe foglalja a könyvtári kifejezéseket, másrészt második, betűrendes részében meghatározásokat ad róluk.

A szorosan vett könyvtári szabványokon kívül közelről érintik a könyvtárosokat a könyvre, folyóiratra vonatkozó szabványok is. Ilyenek:

MNOSZ 3402 *Könyvek címlapja, belső elrendezése és kolofonja,*

MNOSZ 3405 *Folyóiratok fedőlapja, belső berendezése és tipográfiája,*

MNOSZ 5602 *Könyvek kötése.*

Jelentőségük illusztrálására elég egyetlen példa. Hajdan a címléírásnál a könyvtárosok néha órákat töltöttek el a hiányzó adatok pótlásával (hiányzó megjelenési év, hely, szerző neve, eredeti cím stb.). Ma a szabvány rendelkezése következtében a szükséges adatok mind megtalálhatók a könyvben.

A szabványokat a Magyar Szabványügyi Hivatal részben egyenként adja közre, részben gyűjteményes kiadványokban. Nekünk *könyvtárosoknak fontos gyűjtemény:*

Könyvtári és könyvtári vonatkozású szabványok gyűjteménye. Bp. 1954. 212 l. Ez azonban nem tartalmazza még az ál-

lományleltározás, az ügyviteli nyomtatványok, a szakirodalmi tájékoztató kiadványok, a mikrofilm és a könyvtári elnevezések és meghatározások szabványát.

Nemzetközi szabványok

A nemzetek közötti érintkezés fokozódása oda vezetett, hogy nemzetközi méretekben is felvetődött a munka egységsítésének szüksége. A könyvtárak rendszeresen használják a külföldi bibliográfiákat, néha már a külföldi katalóguscédulákat is, külföldi mikrofilmeket szerznek be stb. S minthogy van a szabványosításnak egy nemzetközi szervezete, az ISO (*International Organization for Standardization*), önként adódott, hogy ennek keretében megszervezzék a könyvtári és dokumentációs kérdések bizottságát, az ISO TC 46-ot. A szakbizottságban 33 ország képviselteti magát, de megfigyelőként részt vesznek a munkában olyan nemzetközi szervezetek is, mint az UNESCO, az IFLA (Könyvtáros egyesületek nemzetközi szövetsége), a FID (a dokumentáció nemzetközi szövetsége). Munkájáról képet ad, ha felsoroljuk az eddigi legfontosabb nemzetközi szabványokat. Ilyenek *bibliográfiai hivatkozás, folyóiratcímek rövidítése, folyóiratok külalakja, név- és tárgymutatók szerkesztése, tartalmi kivonatok szerkesztése, mikrofilm, cirillbetűs szövegek átírása* (ezt követi majd a görög, arab, héber stb. írás átírásának szabályozása).

A cirillbetűk átírási szabványa ugyanazon az alapon épül, mint a hazai MNOSZ 3394. Betűhív átírás (transzliteráció), így az eredeti írás rekonstrukcióját nehézség nélkül lehetővé teszi. A magyar szabványtól abban tér el, hogy a magyar kettősbetűk (cs, sz, zs) s az s helyén a csehből, horvátból vett alakokat írja elő: č, s, ž, š. Ezenkívül a cirill H átírása nem ü, hanem y. Külföld számára szánt kiadványokra vonatkozólag hazánk az ISO-szabványt elfogadta, ez esetben tehát annak az átírását kell használni.

Sebestyén Géza,

a Műszaki Egyetem könyvtárának osztályvezetője

MEGJUTALMAZOTT LEVELEZŐINK

Molnár Imre, Farkas József, Bruckner Ferencné, Békés György és Barabás Anna levelezőinket könyvjutalomban részesítettük.

□

A Times 1785—1954-ig megjelent évfolyamait mikrofilmre vettük. A film kb. 30 cm hosszú. (Das Antiquariat.)

A SZOMBATHELYI Megyei Könyvtár megkezdte a járási könyvtárak munkájának felülvizsgálását. Az eredményt megyei módszertant értekezleteken vitatják meg, amelyeken a felülvizsgáló szerveken kívül részt vesznek a járási könyvtárak vezetői, a felülvizsgálat fali és üzemi könyvtárosok, valamint a járási és községi pártbizottság és a tanácsok képviselői is. (Tóth J.)

Betűstílik a kínai szótagírást. Régi igyekezete a kínai irodalmi nyelv reform bizottságának, hogy a kínai szótagírást betűírássá alakítsák át. Vu-Jucsang, a bizottság elnöke beszámolt a munka haladásáról. Az elnök felhívott minden nyelvést, tudóst és az írásreformban érdekelt más személyt, hogy működjenek közre a kínai írás átállításában. (Börnsenblatt.)

Néhány szó az olvasónaplóról

AMŰVELT EMBER életében csaknem ugyanolyan napi szükséglet az olvasás, mint a táplálkozás. Az iskolai és családi nevelésnek egyaránt nagy gondot kell fordítania arra, hogy ez a magas szintű kulturális szükséglet az emberben mielőbb kifejlődjék és meggyökeresedjék. A megfigyelések adatai azt mutatják, hogy ez a szükséglet, kedvező nevelési feltételek mellett, már igen korán, mindjárt az olvasástechnika elsajátítása után, vagyis a nyolcadik életév körül kialakulhat. Ezentúl az olvasóvá nevelés legfőbb feladata az olvasás színvonalának fokozatos nevelése, az olvasmányok feldolgozásának elmélyítése.

Ennek sokféle bevált módszere van. Ez alkalommal egyetlen eszköz, az olvasónapló vezetésének néhány kérdésével foglalkozunk.

Az olvasmányok naplózása, jegyzetelése nem újkeletű dolog. Az irodalomhoz közel álló emberek régóta felhasználják az anyag- és élményörökítésnek ezt a módját. Közismert, régi arany szabály tanítja: *„Ha olvasol, ceruza legyen a kezdedben.”*

A régi magyar iskolában is próbálkoztak egy bizonyosfajta olvasónapló bevezetésével, s ennek folytatását ma is megtaláljuk iskoláinkban. Ez azonban általában nem terjed túl a kötelező olvasmányok tartalmának összefoglalása és néhány megadott, sokszor meglehetősen szegényes szempont alapján történő rövid lajstromozásán.

Az ilyen naplózás alkalmával gyakran jelentkeznek tipikus hibák. Ilyen a szószátyárság és annak a kísértése, hogy a keveset, vagy éppen egyáltalán nem olvasók azzal is megússzák, ha leírják valamelyik osztálytárs tartalmi kivonatát, vagy éppen valami közkezen forgó könyvből veszik át a szükséges tartalmi részleteket.

Szándékosan használjuk az olvasónapló kifejezést. A naplóműfaj sok szabadságot követel. *A napló lényege az élménykifejezés.* Eleinte természetesen lehet, sőt kell is, hogy a naplózásnak bizonyos kerete legyen, de már a kezdet kezdetén arra kell biztatni az olvasónapló vezetőjét, hogy a legszükségesebb adatokon kívül — mint amilyenek a könyv szerzőjének neve, a könyv pontos címe, tárgyának rövid összefoglalása — minden megkötés nélkül mondja el *véleményét* a könyvről. *Fokozatosan arra kell törekedni, hogy az olvasónaplónak ez a szubjektív, értékelő része legyen a legfontosabb, s egyszerűségi és legváltozatosabb is.*

AZ OLVASÓNAPLÓ jó eszköze az *írásbeli fogalmazáskészség* fejlesztésének, mert a változatos, egyéni élmény, állásfoglalás rögzítését, vagyis az élménykifejezést kívánja meg.

Jó *emlékeztető*, útmutató a már eddig elolvasott könyvek között. Néhány följegyzett fontos mozzanat emlékeztelbe idézése sokszor elég az eredeti olvasásélmény hű és eleven felújításához.

Az olvasónapló vezetése sok esetben *megjavítja, tudatosítja az olvasó viszonyát az irodalomhoz.* Szívesebben és rendszeresebben olvasóvá teszi.

Az olvasónapló vezetése hozzásegít az *irodalomtörténeti távlat kialakításához.* A kezdő olvasó nem sokat törődik a szerző személyével. A napló ráirányítja figyelmét a szerzőre, segítséget nyújt az írói arcképek kifermálásához. Jó eszköz arra is, hogy segítségével az ifjú olvasó megérlelje az olvasás útján szerzett ismereteket, elmélyítse az élményeket. Sok gyermekolvasó gyakori hibája, hogy olyan mohón, szinte vágatva olvas, hogy nincs ideje az olvasottak mérlegelésére, feldolgozására, arra, hogy olvasmányai értékeit beépítse személyiségébe. Az olvasónapló rendszeres vezetése leszoktatja a gyermeket — s a felnőttet is — az olvasás egyik veszélyes betegségeiről, a felületességről.

A lényeg megragadásának és kifejezésének hasznos iskolája a jó olvasónapló. További értékes mozzanat a kritikai és esztétikai érzék fejlesztése.

A rendszeres munkából is ízelítőt ad a naplózás, s aki rendszeresen vezet, közvetlenül megfigyelheti naplófeljegyzései alapján saját szellemi fejlődését is.

Mindezek együttesen olyan nevelőeszközzé teszik a naplót, amely nemcsak írója számára érték, hanem a gyermek nevelését irányító és fejlődését figyelemmel kísérő pedagógusnak és szülőnek is fontos támaszpontokat nyújt mind a gyermek érdeklődésének, mind értelmének fejlődése szempontjából.

Az alábbiakban néhány részletet mutatunk be gyermekek olvasónaplóiból. Kiterjedt vizsgálatok és megfigyelések alapján azt mondhatjuk, hogy az egyes osztályokban ilyen színvonalú naplófeljegyzésekkel már megelégedhetünk.

III—IV. OSZTÁLYOSOK NAPLÓIBÓL

GARDONYI GÉZA: EGRI CSILLAGOK. Hős Bornemlssza Gergely gyermekkorra és élete és benne Eger ostroma.

KATAJEV: VÁNYA, AZ EZRED FIA. Olvasási idő 3 nap. TARTALMA: Egy kislítót a felderítők megtalálnak és elviszik magukhoz, de a kapitány

el akarja vinni, de ő megszőkik és a tűzértséghez megy. Megjegyzés: izgalmas.

VERNE GYULA: GRANT KAPITÁNY GYERMEKEI. TÁRGY: Okmányokat találnak, melyekből megtudják, hogy hajótöröttek segítséget kérnek. Keresésükre indulnak. A keresés kudarcot vall. Másodszor is kutatnak és megtalálják a hajótörötteket. Nagyon jó.

KASSZILJ: VOLOGYA UTCAJA. TÁRGY: Vologya kiskorában sokat járt a régi kőbányába. Mikor nagyobb lett, partizán lett és a többiekkel együtt hősiiesen védte a bányát. Aztán a tengerészek felszabadították a falut a német elnyomás alól. Értekezés; Nagyon izgalmas könyv.

V—VI. OSZTÁLYOSOK NAPLOIBÓL

VERNE GYULA: A TIZENÖTÉVES KAPITÁNY. Szeptember 5-től 16-ig olvastam. Egy hajó legény-ségéről szól, akik mindig pontosan és becsületesen végeznek mindent. A kapitány meghal és ezért új kapitányt kell választani. 15 éves fiút választanak, aki méltóan viselkedett az akadályok ellen. Ez a 15 éves kapitány (Sand Dick) nagyon lekötötte figyelmemet. A könyv nagyon tetszett.

MIKSZÁTH KÁLMÁN: SZENT PÉTER ESERNYŐJE. TÁRGY: egy esernyő története, melynek nyelében nagyszögű bankutalvány volt. **ÉRTEKELÉS:** a regényből kizárhatóan jellemzi Mikszáth a vagyon után futkosó embert. Maga a regény nagyon érdekes és szellemes.

AKOS MIKLÓS: NYOMÓZ A VII. A. TÁRGY: Egy diák magára vállalja osztálytársak bűnét. De a VII. a. bizik benne és kiderül, hogy nem ő a bűnös. **ÉRTEKELÉS:** Nagyon kedves benne az osztálytársak bizalma és a boldogság, mikor kiderül az igazság.

MARK TWAIN: KOLDUS ÉS KIRÁLYFI. TÁRGY: Edvárd királyfi ruhát cserél Tom Cantyval, a koldusfiúval. A regény azt a pár hetet mutatja be, mielőtt egymás szerepében élnek. **ÉRTEKELÉS:** Remek könyv. Jó poza benne, hogy senki sem hiszi el Edvárdról, hogy király, és Tomról, hogy koldus. Mindenki bolondnak tartja őket. Szép a befejezés.

VII—VIII. OSZTÁLYOSOK NAPLOIBÓL

MARK TWAIN: KOLDUS ÉS KIRÁLYFI. TÁRGY: Egy koldus és egy királyfi ruhát cserél játékából, és a királyfi a nép köze megy, és látja a nép nyomorát. Mikor aztán megint királyfi lesz, segít a nép nyomorán. — **ÉRTEKELÉS:** Látni lehet az angol nép nyomorúságát és az urak jó módját.

OSZTROVSZKIJ: AZ ACÉLT MEGEDZIK. TÁRGY: Péter Korcsagin élete gyermekkorától öregségéig. **BÍRALAT:** Nagyon megható, mozgalmas, izgalmas könyv. Az író szerintem elhibázta, mikor nem írta le teljesen az izgalmas részeket, például: a pogrom alkalmával Pével megvéd egy öreg zsidót, a katona ráüt, de itt már tovább nem folytatódik. Ugyanígy, mikor kiszabadítja Zsuh-rájt, a menekvés nincs leírva. Igaz, hogy erről később szó esik, de akkor már nem izgalmas. Megrendítő, mikor Pével vakon könyveket ír. Nagyon jó könyv.

Egy lány írja:

ILJINA: A NEGYEDIK GYŐZELEM című könyvéről: Iljina egy szovjet leány életén keresztül mutatja be a szovjet emberek egyik típusát, a szovjet anyák nevelési módszerét. Ez a leány a könyv főszereplője, Gulja K-orolijának hívják. Az ő és az édesanyja alakja tetszett nekem legjobban. Az övé azért, mert bátor, féltelmet nem ismerő, okos, elszánt akarátú hős leány volt. Az anyjád azért, mert úgy nevelte Gulját, hogy ha valami rosszat tett, értelmesen megmagyarázta neki, hogy miért ne tegye. Azt mondta neki, hogy soha senkitől és semmitől ne féljen. A könyv végén Gulja hősi halált halt a hazáért. Az író olyan élethűen ábrázolja a szereplőket, hogy az olvasó, mint én is, annyira megismeri, mintha életben, személyesen ismerné.

A példák jól mutatják a fejlődés útját. Egyszerűbb szubjektív megjegyzés, kritika

kerül a rövid feljegyzésekbe, egyre határozottabb, kerekesebb a fogalmazás, biztosabb a tárgy ismertetésében a lényeg megragadása.

AZ EGYÉNI FEJLŐDÉS bemutatása céljából most egy öt éven át megfigyelt kislány naplójából idézek néhány kiszakított részletet, amelyekből a feldolgozás elmélyülése és a szempontok gazdagodása derül ki.

Első feljegyzéséből, tízéves korából:

BURNETT: A KIS LORD. Egy öreg mogorva bácsiról s unokájáról szól. A báróhoz senki sem mert közeledni. Mindenki félt zsaroló természetétől. Csodálatos hát, hogy a kislú őszinte gyermeklelkével hogy megnyerte, de nemcsak megnyerte, hanem át is nevelte öreg nagyapját. Megtanulhatjuk, hogy nincs olyan szív, melyből, ha az utolsó percben is, de ki ne pattanjon a szeretet szikrája.

11 éves korából, **ILJINA: NEGYEDIK GYŐZELEM** című könyvéről:

Jelleméből, cselekedeteiből megrajzolom magamnak az alakját, s akármint csinál, én azt látom magam előtt. Apró részletekig elképzelem. Aranylángot is odaképezek a nyakába, medáliával, ruhafazont is odaképezek, mindent. Éppen addig a határig volt izgalmas, ahogy én szeretem.

Tizenegy és fél éves korából **SALTEN: BAMBIC** könyvéről:

Egy öz történetét írja le születésétől élete derekáig. E könyvből megismerkedhetünk az állatok gondjaival, bajaival. De a történet mögött mély értelem rejtezik. Tulajdonképpen e könyv nem az állat, hanem az emberek gondjait, örömeit, társadalmi életét, a háborút, a békét, a veszedelmet, a biztonságot zárja magába. Nagyon megnyert S. bájos regénye.

13 és fél éves, **RÉGNIER: EGY JÁMBOR IFJÚ NYÁRI VAKÁCIÓJA.**

Tárgy: Hogyan tölti egy 18 éves fiú a nyarat. **ÉRTEKELÉS:** Hülyeség, üres, semmitmondó mű, elaprózott cselekvésekkel. (!)

Ugyanebből az időből **MAUPASSANT FLAUBERT-TANULMANYARÓL:**

Teljesen új gondolatkört nyit meg e könyv filozófus gondolkodásával. Nagyon érdekes betekinteni egy ilyen nagy író életébe, s megnézni azt, hogy különböző írók mennyire különbözőképp írnak.

AXEL MUNTHE: SAN MICHELE REGÉNYÉRŐL 15 éves korában írt feljegyzéséből:

Ez a regény nem fantasztikus események izgalmas leírása, szereplői nem tökéletesen tipikus alakok formált alakok, hanem maga az élet. A benne lejátszódó események valóban megtörtént. Fantáziát nem erőltet az epizódok, s a szereplői is, egy-egy jóbarát kivételével, akik végigkísérik szinte egész életén az író, csak olyan ideiglenes szereplők, amilyenekkel száz százza találkozhat ember. (A feljegyzés végén párhuzamot von a regény és Knittel El Hakim-ja között.)

15 éves korában **BALZAC: GORIOT APOJÁRÓL:**

ÉRTEKELÉS: Balzac kiváló képet nyújt a párizsi társadalomról, megmutatja a még becsületlen arisztokrata, a züllött urak, a szegény feltörő diák s az elszegényedett emberek típusait. A típusalakokat érdekes szövésű történetbe fűzi össze. Balzac reális képet nyújt a párizsi mocsokról. Megmutatja, hogy Párizs az ellentétek városa, szép és csúnya, művészet és undorító kon-tármunka, aljasság és romlatlan erkölcs milyen kibogozhatatlan gubancot alkot benne.

16. évében **AGNES GÜNTHER: A SZENT MEG A RAJONGÓJA** című könyvéről:

Úgy adták nekem ide ezt a könyvet, hogy ez valami remek könyv. Többen is mondták. Szerintem nem jobb, mint egy ponyva... Semmi művészi finomság nincs benne... Én azokat az apró szerkesztői finomságokat szeretem... Például egy ol-

dalon előfordul egy szó, s ugyanaz nemsokára előfordul valami más helyzetben, egy árnyalattal más lesz a jelentése, mert közben történt valami... Sokszor egyetlen szóban egész lelki folyamat lehet... Hát ebben semmi ilyen nincs. A szent nem szent, a démon nem démon... A két nő, a szent és a démon ki akarnak törni abból a jellemkeretből, amit az író szabott nekik, próbálkoznak lázadni, jóságot tettetni, vagy bosszút. S ezek a próbálkozások annyira szárnyaszegettek, nevéstesen kicsinyesek, hogy szinte segíteni szeretne az olvasó az írónak. Tipikus szentimentális regény. Az író céljára nem lehet rádőbenni, mert ez a regény se nem jobbít, se nem művel, egyedül idegesít.

MEGFIGYELÉSEINK és vizsgálataink során még egyetlen egyszer sem találkoztunk olyan gyermekekkel, akik megbánták volna, hogy olvasónaplót vezettek. Olyanokkal azonban igen gyakran, akik sajnálták, hogy eddig nem vezettek naplót. A jó naplővezetők közül sokan később külön idézetfüzetet, irodalmi élménynaplót s más ehhez hasonlót írnak. Sokszor meglegyetéssel figyelik saját fejlődésüket, izlésváltozásukat, s az olvasáshoz szinte

hozzátartozik, hogy — legalább néhány sorban — összefoglalják az olvasott könyvről benyomásukat.

Érdeemes tehát a gyermekeket olvasónapló írására ösztönözni. El kell azonban készülniök a naplővezetést szorgalmazóknak arra, hogy egy-két ösztönzésük nem vezet célhoz. Ennek azonban nem szabad elkedvetlenedéshez, vagy éppen kényszer alkalmazásához vezetnie. Tetszetős olvasónapló ajándékozásával, a feljegyzések iránt mutatott őszinte érdeklődéssel, az egyes könyvekről alkotott vélemény meghallgatásával és megbeszélésével megfelelő jelentőséget lehet adni a naplővezetésnek. Ha tekintélyt jelentő felnőttek komoly jelentőséget tulajdonítanak valaminek, azt a gyermekek, ifjak is sokra becsülik. Ha ilyen nevelők ajánlják, vagy éppen saját példájukkal is megerősítik a naplővezetés fontosságát, előbb-utóbb ez is olyan szükségletüké válik a jó olvasóknak, mint maga az olvasás.

Dr. Harsányi István

A MEZŐGAZDASÁGI KÖNYVEK SIKERE BORSODBAN

A putnoki Járásí Könyvtár azokban a környékekbeli községekben, ahol termelőszövetkezet működik, mezőgazdasági tárgyú előadásokat és könyvkiállításokat rendezett. Vadna községben például a baromfi-tenyésztés és a baromfi téli etetése volt az előadás témája, azonkívül mezőgazdasági tárgyú könyveket is kiállítottak. Szuhafőn az előadás a gyümölcs-termelésről szőtt és ilyen tárgyú könyveket is bemutatott a hallgatóságának. A járás területén eddig tizenhét mezőgazdasági szakelőadás hangzott el, ötöt pedig mezőgazdasággal foglalkozó szépirodalmi könyvek alapján tartottak. Megállapítható, hogy az előadások után a mezőgazdasági könyvek forgalma emelkedik. (Kiss Lászlóné.)

TANFOLYAM

A MEZŐGAZDASÁGI ÜZEMEK KÖNYVTÁROSAI SZÁMÁRA

Március 2-án, 3-án 16 Nógrád megyei állami gazdaság és gépállomás könyvtárosaí számára a szécsényi Mezőgazdasági Technikumban előadásokat tartottak a könyvtárosaí munkáról. A tanfolyamon Sallai István, az Országos Széchényi Könyvtár Módszertani osztályának vezetője a könyvbeszerzésről és a mezőgazdasági könyvpropagandáról tartott előadást. A kétnapos tanfolyam célja az volt, hogy a könyvtárosaí megismerjék a könyvtármunka

H Í R E K

technikai részét (a szerkesztést, leltározást, köleszést stb.) és így biztosítsák a mezőgazdasági üzemeknél a könyvtári munka egységességét. A tanfolyamon kltúnt, hogy az üzemek igazgatói és szakszervezeti bizottságai eddig keveset foglalkoztak a könyvtárakkal. Megjelent olyan hallgató is a tanfolyamon, akit akkor neveztek ki könyvtárosaínak, amikor az igazgató, vagy üb. elnök megkapta az értesítést a tanfolyam szervezéséről. Megállapítható, hogy ez a kétnapos előadásorozat is igen hasznos volt. A tanfolyam szervezését és anyagi részét a MEDOSZ elnöksége ríselté. (Ferencz Rudolf.)

AZ ORSZÁGOS MEZŐGAZDASÁGI KÖNYVTÁR témadokumentáció kidolgozásával, szakbibliográfiák összeállításával is segíti a mezőgazdasági tudományos kutatást. A kísérleti intézetek kérésére a legutóbbi hónapokban a zöldségmagtermesztésről és a fotoperiodizmusról készített a könyvtár szakbibliográfiákat, ezenkívül »A fehérje okserű felhasználása a népelemezésben és a takarmányozásban« címen 404 tételből álló témadokumentációt dolgozott ki az OMMI kutatói részére az 1945—1955 között megjelent magyar, orosz, angol, német, francia, cseh és lengyel szakirodalom feltárásával. (O. Mg. K.)

A KÖNYVVEDELMI RENDELET hatása már érezhető a Közlekedési Szakszervezet könyvtáraiban. A végrehajtás során egyes vállalatok (pl. az I-es és V-ös Autójavító) a hiányos leltárak elkészítéséhez munkaerő segítséget is adtak. A késedelmes olvasókkal szemben bevezették a késedelmi díjak szedését. Ezen a téren azonban igen nagy gondot fordítanak az olvasók megelőző nevelésére s ezért ritkán kell eljárást indítani a hanyag olvasók ellen. Egy-két esetben fordult csak elő, hogy az olvasó fizetéséből a bérszámfejtés vonta le az elvesztett, vagy a könyvtárba vissza nem hozott könyvek árát. A rendelet hatása az is, hogy a vállalatok többet törődnek a könyvtárak felszerelésével: polcokat, szekrényeket, tüzőtőeszközöket adtak a könyvtáraknak. Az eredmények ellenére azonban nem mindenütt megnyugtató a helyzet, különösen a könyvtárak elhelyezése terén. A III. sz. Autójavítónál például a rendezvények alkalmával edények, üvegek, hordók tárolására használnák a könyvtárhelyiséget. (Széplaki József.)

Kilencven ezer forintért vásárolt könyvet ebben az évben az V. kerület két Szabó Ervin könyvtára. (Barabás A.)

Múzeummá építették át a wolfenbütteli Lessing-házat. Az új múzeumban a költőnek barátaíhoz intézett levelét, művetnek első kiadásait és egyéb vele kapcsolatos emléktárgyakat állítottak ki. (Das Antiquariat.)

ÚJ SZAKMAI KIADVÁNYOK

A KÖNYVTÁRI TÁJÉKOZTATÓ 1956. évi 1. száma részben egy tárgy köré csoportosítja cikkeit, a nemzeti könyvtárakról ír. E cikkek között egy a *Lenin-könyvtár szervezetéről és működéséről* szól, a *Library Trends* c. folyóiratról fordított két írás közül pedig egyik a nemzeti könyvtárakról alkotott nyugati nézetekkel általában foglalkozik, a másik sorra veszi az egyes nyugati országok nemzeti könyvtárait és ismerteti tevékenységüket. A Tájékoztató igen változatos anyagából még három cikkre hívjuk fel a figyelmet: *Firszov: »A központi katalógizálás Bulgáriában, Lengyelországban és Csehszlovákiában«* következtetéseit hasonlítsuk össze Rácz Arankának e tárgyról szóló, lapunkban közlendő anyagával; a cseh Kovanda írása az antikváriumokról (*»Az antikvárium tegnap és ma«*) a könyvtároson kívül is számíthat érdeklődésre; az *Unesco Bulletin*-ből átvett *»Közvetlen pozitív fotokópia készítése a könyvtárban«* anyaga újfajta sokszorosítási lehetőséggel ismerteti meg a könyvtárakat.

A MAGYAR KÖNYVSZEMLE 1956. január—márciusi számában a legjelentősebb problémával Csüry István foglalkozik: A nagy könyvtáraink raktározási nehézségeire megoldásként letéti központ létesítését javasolja, ennek adnák át könyvtáraink a kevéssé vagy egyáltalán nem keresett könyveiket. A nagykonceptiójú tervet kiegészíti Borsa Gedeon írása arról, hogy a Csüry által a letéti központ csírájának tekintett Könyvvalap (illetve egyelőre még O. Sz. K. Könyvelosztó osztály) mikor, hogyan válhat e nagyszabású feladat megvalósításának az eszköze. A Könyvszemléből két cikkre külön is felhívjuk a figyelmet: Szentmihályi János (*»A könyvtári tájékoztatás módszereiről«*) sok jó tanáccsal szolgál a közművelődési könyvtárosoknak is, a békcscsabai Tevan Andor könyvművészetéről szóló tanulmányt pedig mindenki olvassa el, aki szereti a szép könyvet. A szépen illusztrált cikket Dezsényiné Szemző Piroska írta.

Igen jól sikerült a MŰSZAKI KÖNYVTÁROSOK TÁJÉKOZTATÓJÁ-nak 1955. évi 7. száma. A gazdag anyagból különösen azok az írások érdekesek, amelyeket a műszaki könyvtárosokon kívül, a közművelődési hálózathoz tartozó könyvtárosok is jól használhatnak. Ilyenek *»A szakkönyvtári propaganda néhány új formája«* (Bogdán Józsefné), *»A műszaki könyvtárak és az üzemi szakszervezeti könyvtárak együttműködéséről«* (Simon M. Anna), *»Hogyan készítsünk kiállításo-*

kat?» (Pap János) és *»Újításom katalóguslapok sokszorosítására«* (Hary Györgyné).

Figyelemre méltó a közelmúltban kiadott könyvtáros-híradók nagy száma és erős színvonalemelkedése. Új híradóval jelentkezett a Szolnok Megyei Könyvtár. Nyomatott füzete a *»SZOLNOK MEGYEI KÖNYVTÁROS«* az eddig megjelent híradók legjobb eredményeit összegezi, azonkívül újat is hoz: egy helybeli író, Egri Sándort szólaltatja meg. Ez a februári szám jól illusztrált, jól tördelt, élénk anyagú, reméljük, hogy továbbra is megőrzi igényességét. A *»SOMOGYI KÖNYVTÁRAK«* példája azt mutatja, hogy a híradókba fektetett munka megtérül a hálózat eredményeiben. Ezért jelenik meg rendszeresen a kaposvári megyei könyvtár kis füzet, amely úttörő volt annak idején e műfajban, s az eddig kiadott számok színvonala sem esett. Örvendetes, hogy a PEST MEGYEI KÖNYVTÁROS 2. száma megfogadta bírálatunkat, s az eredmény máris látszik: a benne levő írások már nem a stílus színességével, hanem a tartalom érdekességével töreksenek hatni az olvasóra. Bár nem nyomtatott, mégis vonzó, izléses a kiállítása is. A pécsi Megyei Könyvtár ifjúsági irodalmi szakkörének híradója, az *»IFJÚ OLVASÓ«* is sokat javult a második számban. A szerkesztőség — helyesen — kevesebb teret engedett a tapasztalatlan gyermekmunkatársak *»önképzőköröskező«* *»gügyögésének«*, s arra törekszik, hogy az ifjú szerzők ne a virágos nyelvvel, hanem a közölt anyag tartalmi érdekességével vonják magukra az olvasók figyelmét. A *»BÁCS MEGYEI KATONA JÓZSEF KÖNYVTÁR TÁJÉKOZTATÓJÁ«*-nak előnye, hogy a legfrissebb anyagot közölheti minden számában, mert a stencillel történő előállítás nem hosszabbíthatja meg túlságosan az elkészítés (*»átfutás«*) időtartamát. (Viszont hátrányt jelent a külalakban!) A szegedi Somogyi Könyvtár és a DISZ Városi Bizottsága *»A JÓZSEF ATTILA OLVASÓMOZGALOM SZEGEDI HÍRADÓJÁ«*-nak első számát adta ki. Reméljük, hogy ez a híradó, mely a szegedi könyvtárközi együttműködés jeleit is mutatja, a későbbiek folyamán tárgyában is szélesedni fog.

A Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem két bibliográfiát jelentetett meg: az *»ÚJ KÜLFÖLDI KÖZGAZDASÁGI MŰVEK JEGYZÉKE«* 1955. novemberre vonatkozik és több közreműködő közgazdasági könyvtár együttműködésével készült. A másik kiadvány az új,

»TÁJÉKOZTATÓ A KÜLFÖLDI KÖZGAZDASÁGI IRODALOMRÓL« c. sorozat 1956. évi 2—3. száma.

Az országos Széchényi Könyvtár Módszertani osztálya az 1541—1590. sorszámú könyvtártudományi fordításainak jegyzékét adta ki az 1956. februári anyaggal.
(Gerő Gyula)

*

»HAZÁNK FELSZABADULÁSA« (Bp. 1955, Föv. Szabó Ervin Könyvtár. 316 old.) című bibliográfia Magyarország történetének egyik legfontosabb időszakát éleveníti meg. A munka Magyarország felszabadulásának tizedik évfordulója alkalmából jelent meg (sajnos, csak 1000 példányban), ami azonban nem jelenti, hogy alkalmi jellegű kiadvány. Használata nem korlátozódik csupán a felszabadulási ünnepélyek anyagának összeállítására, ünnepi beszédek elkészítésére stb. (Bár, amint az elmúlt hetek referencakönyvtárosi gyakorlata megmutatta, ilyen közvetlen célokra is kiválóan alkalmas segédkönyv.)

A nagy apparátussal — több, mint ötven könyvtáros közreműködésével — összegyűjtött, közel hatezer címléírásra rúgó anyagot a szerkesztő, Tiszay Andor és az anyag elrendezője, Szász Károlyné Gillemot Katalin gondosan és érdekesen állították össze.

A négy főrészes időrendi, illetve témaszerinti tagoltsága a bibliográfia gyors és biztos áttekintését adja. Az első rövid rész (*Magyarország a második világháborúban*) — az előző szerint az összefoglaló jellegű munkákat tartalmazza — mindössze 13 művet sorol fel. Természetesen ez nem jelenti, hogy a kérdésnek csak ennyi volna a fontosabb összefoglaló irodalma — inkább arról lehet szó, hogy a szerkesztő ezt a kérdést bevezetőként nagy vonalakban kívánta érzékelteni. Mert a bibliográfiának tulajdonképpeni időhatárai 1944. szeptember 26. az első magyar város, Makó felszabadítása és 1945. április 4. Magyarország teljes megtisztítása a német és magyar fasiszták uralma alól. A második, tulajdonképpeni főrész dolgozza fel ennek az időszaknak dokumentumait és az erre az időszakra vonatkozó írásokat.

A harmadik részben a fasiszták tevékenységéről és a magyar nép ellenállásáról ad a bibliográfia megrendítő és ugyanakkor felemelő képet. A negyedik, legterjedelmesebb rész címe »Az újjáépítés megindulása«. Ezen belül külön fejezetekben gyűjti össze a debreceni időszak dokumentumait, valamint a budapesti események anyagát.

A bibliográfia függelékei között legfontosabb a gondosan és sokrétűen tagolt helymutató, legérdekesebb a fel-

dolgozott napi- és időszaki lapok mutatója, de az időrendi áttekintés, a nem túlságosan terjedelmes tárgymutató és természetesen a névmutató is növeli a munka használhatóságát.

Az egyes ívek közé ragasztott hasonmások (plakátok, korabeli újságlapok, röpcédulák, stb.) és a mellékelt hadműveleti térképek kétségkívül olvasmányosabbá és teljesebbé teszik a bibliográfiát. Különösen értékelnünk kell azt, hogy a hasonmások egy részét itt közlik első ízben.

A tipográfia általában egyenletes és áttekinthető. Véleményünk szerint a tételszámokat kellett volna félkövérrel szedni, a lelőhelyeket pedig legfeljebb kurzívval. Annál is inkább ezt a megoldást kellett volna választani, mert sok esetben a lelőhely két sorra is kiterjedő megnevezése és az ugyanazon típusú és nagyságú betűből szedett alcím egyazon oldalon zavarólag hat. (P. 41. p.) Nem a tipográfia, hanem a korrekcióra vagy revízió hibái, az elvétele előforduló sajnálatos »eltördelések«. (Pl. 4584., 4589. tételknél.)

Az előző szerint az anyaggyűjtésben teljességre törekedtek a szerkesztők és az anyag felhasználása is láthatólag gazdag. A célkitűzést, hogy segítséget nyújtsanak »e hősi kor kutatóinak, e hősi kor után érdeklődő olvasóknak«, véleményünk szerint, teljes mértékben elérték. És ami talán az előbb elmondottakkal egyenlő értékű érdem — sikerült egy igényes és eleven könyvészeti stíluskísérlet, ami talán sajtó alá bátorítja történelmi bibliográfiánk sok ezer tétova céduláját is.

(Bóday Pál)

*

A VILÁGIRODALOM KLASSZIKUSAI

sorozatában a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár a közelmúltban két ajánló bibliográfiát bocsátott közre.

A béke-világmozgalom 1955. évi ünnepeltjei című (Tiszay Andor szerkesztésében) Andersen, Cervantes, Mickiewicz, Montesquieu, Schiller és Whitman életrajzi adatait, egy tanulmányt életművükről, műveik magyarországi utóéletét, magyarrá fordított (illetve hazánkban megjelent) írásaik bibliográfiáját, s a róluk szóló jelentősebb tanulmányok, cikkek jegyzékét tartalmazza. A tanulmányokat neves irodalomtörténészek írták. S ha nem is egyenlő értékűek, mind alkalmas arra, hogy a bemutatott íróét élvezetes módon hozza közelebb az olvasóhoz. A kiadvány csak a lényegesre szorítókozó, áttekinthetően tördelt életrajzi adatokkal, s a bibliográfiai résszel együtt kitérő könyvtári segédeszköz, amelyet a közölt

idézetek, a névaláírások fakszimiléi, Picasso zárórajzai, általában szép kiállításra még vonzóvá is tesznek.

Nem a kiadón és a szerkesztőn múlott, hogy e bibliográfia ünnep-után jelent meg. Kiadónk az évforduló alkalmából jelentették meg újra az ünnepelt munkáit, s lapjaink, folyóirataink is ez alkalomból foglalkoztak velük. Ha a Szabó Ervin Könyvtár egy évvel korábban bocsátja közre ezt a bibliográfiát, éppen ez — számunkra a legértékesebb anyag — hiányzana belőle. Viszont milyen jól jött volna könyvtárosainknak ez a kiadvány az egyes évfordulók előtt!

Minden hasonló jellegű kiadványnál felmerülő, s nem könnyen megoldható probléma ez. A bibliográfia regisztráló műfaj, s a legjobb sem adhat többet, mint amije van. Ebbe bele kell törődnünk. Felesleges tehát — kényszerűen az események után kullogva — »alkalmi« könyvészeti összeállításokat megjelentetni? Ha ilyenek, mint ez, akkor nem felesleges. Sem Cervantest, sem Andersent, sem a többi ünnepeltet nem a Béke-Világ-tanács határozata támasztotta fel. Műveik tegnap is élők voltak és holnap is hatni fognak. Ha nem így lenne, nincs az a hatalom, mely előkaparhatná őket a feledés sírjából. A Béke-Világ-tanács csak a figyelmet hívta fel rájuk, hogy segítségükkel a népek közötti megértést szolgálja, rámutatva az emberiség közös kincsére. Ez az egész emberiség haladását szolgáló vagyon nemcsak az ünnepen, de mindig kamatozik.

Így nézve a kiadvány megjelenésének idejét, talán még hasznos is az ünnep-

utániság. Most, hogy az ünnepelték művei az új kiadások révén kisebb könyvtárakba is eljutottak, figyelmeztet: nem alkalomszerűen kell könyveiket olvastatni, hanem állandóan és rendszeresen.

Könyvtárosaink állandó siráma, hogy nincs friss irodalomtörténeti lexikonunk. Szeretnénk ismételt felhívni ezekre a bibliográfiákra a figyelmüket. Az értelmes könyvtármunkában nélkülözhetetlenek az ilyen életrajzokkal ellátottak, különösen addig, amíg nincs modern lexikonunk. A Szabó Ervin Könyvtár csak ebben az egyetlen sorozatában eddig hét füzetet jelentetett meg — tizenkét jelentős író munkásságáról —, ezek, más könyvtárak kiadványaival együtt, összegyűjtve, ha nem is helyettesítenek egy jó, marxista lexikont, de hiányát enyhítik és gyakran pótolják. Ehhez azonban az kell, hogy eljussanak rendeltetési helyükre, ott gyűjtsek és fel is használják őket.

A sorozat legutóbbi füzete HEINE életművét tárja fel (Flórián László és Magos Gáborné összeállítás.) Szerkezete nagyjából azonos az előbb tárgyaltával, csak a nagyobb, átfogó tanulmány maradt el belőle. Anyaggyűjtését a tulajdonképpeni centenáriumnak (1956. február 17) előtt egy hónappal zárták le, s így éppen az ebből az alkalommal megjelent cikkek — legálábbis túlnyomó részük — kimaradtak belőle, viszont a bibliográfia mégsem jelent meg időre. Ez némiképp csökkenti értékét, de tartós használhatóságát alig. A Heineről szóló tanulmányok jegyzékét a gondos könyvtárosok könnyen kiegészíthetik — éppen folyóiratunkból. (Z. V.)

KÖNYVBÁLOK BORSOD ÉS HEVES MEGYÉBEN

A József Attila olvasómozgalom népszerűsítése érdekében az Állami Könyvtarjesztő Választó bizottság ötletesen kapcsolódott be a megyei DISZ-szervezetek munkájába. Erintkezésbe lépett a megyei DISZ-bizottsággal, plakátokat, meghívókat nyomtatott, s a falvak könyvesboltjait ellátta a mozgalom könyvtárával. A DISZ-bizottságok viszont farsangi mulatságaikat Könyvbáloknak nevezték el. A Könyvbálok belépőjegyei egyúttal sorsjegyek is voltak, a József Attila mozgalom könyveit lehetett megnyerni velük. A táncmulatságok előtt a DISZ kultúrágárdájának tagjai József Attila műveiből adtak elő verseket, jeleneteket, majd megtartották a sorsolást.

A könyvbálok során Heves községben 1040, Tiszapalkonyán 600, a diósgyőri Lenin Kohászati Művek DISZ-szervezetében 1400 forint dra könyvet sorsoltak ki. Könyvbált tartottak

még Hejácén, Füzesabonyban, Kistokajon, Nyékládházán és még sok más községben. A kiúton bevált könyvbálokat rövidesen az ország más megyéiben is megrendezik.

Háromezer hallgatója lesz annak a kéthónapos könyvtáros tanfolyamnak, amit a Szovjetunióban a középiskolát végzett növendékek számára ebben az évben tartanak. A falusi kultúrotthonokban több mint 5000 pedagógiai iskolát végzett dolgozót alkalmaznak. (Knihovna.)

A FŐVÁROSI SZABÓ ERVIN KÖNYVTÁR 1955. ÉVI MUNKÁJÁBÓL

A könyvtár 1955-ben 32 167 kötettel gyarapodott, így az állomány jelenleg 711 475 kötet. A Szabó Ervin Könyvtárnak és a keretébe tartozó pedagógiai és az orosz nyelvű könyvtárak, valamint a villamos-mozgókönyvtáraknak az 1954. évi

16 860-nál szemben közel 19 000 olvasójuk volt. Az év folyamán 212 700 könyvet kölcsönöztek ki. Az olvasótermeket közel 100 000 olvasó vette igénybe, a folyóirat-termekben 884 féle folyóirat áll az olvasók rendelkezésére. (Sz. E. K.)

THOMAS MANN: Varázshegy című regényét egy német-olasz-amerikai tőkescsoport még ebben az évben megfilmesíti. (Das Antiquariat.)

Bulgáriában 1950-ben alapították meg az Állami Könyvtári Intézetet, és azóta indult csak meg a szakszerű könyvtárosképzés. A két éves tanfolyamon a hallgatók megtanulják a szakszerű katalógizálást, szerkesztést, tanulmányozzák a marxizmus-leninizmust, az irodalmat, történelmet stb. Az Intézetből jól képzett könyvtárosok kerülnek ki, akiket a fővárosban és vidéken helyeznek el. (Csitaliste.)

GONDOK és eredmények

GONDOSKODJANAK AZ ÜZEMEK AZ ÜDÜLŐK KÖNYVTÁRÁRÓL

A Balaton mentén 1955. január 1-től maguk az igazgatóságok szerzik be a könyveket az éves üdülők és szanatóriumok könyvtárai részére. Ezzel azonban a könyvellátás gondja még nem oldódott meg, különösen az idényjellegű üdülőkben nincs megfelelő állomány a nyári üdültetési időszak alatt. Nemcsak a Balatonra, hanem az ország bármelyik üdülővidékére vonatkozik ez a megállapítás.

Az elmúlt években részben az üzemek, a szakszervezetek, fenntartó szervek adták a szükséges könyvanyagot az üdülőknek, részben az üdülőigazgatóságok egészítették ki a megyei, járási könyvtáraktól kölcsönként könyvekkel az üdülőkönyvtárak állományát. 1955 nyarán sikerült elérni, hogy a Balaton partján többekévesé megfelelő állománnyal várták az üdülőkönyvtárak a pihenő dolgozókat.

Voltak olyan üdülők is, melyekbe az üdülő fenntartója állandó használatra küldte le a könyvanyagot, azzal, hogy ezt az alapállományt évenként újabb küldeményekkel frissíti majd. A szándékból azonban nem vált tett, mert az 1951-ben és 52-ben leküldött könyveket máig sem cserélték, s ezek nagyjából használatlanul hevernek. Épp ezért jutott az észak-balatoni igazgatóság 1955 őszén arra az elhatározásra, hogy ezeket az állandó használatra küldött, régi könyveket visszaküldi a fenntartóknak. (A télen lezárt üdülőkben amúgy sem tudják őket hasznosítani!)

Az észak-balatoni igazgatóság nem kis fáradsággal visszaküldte a könyveket területéről és ugyanakkor levélben kérte az egyes üzemeket, vállalatokat, az üdülők fenntartó szerveit, hogy 1956-ban megfelelő, változatos könyvállományt adjanak az üdülőknek. A segítség megkönnyítése céljából 100, 200 és 300 könyv címét tartalmazó mintajegyzéket is mellékeltek a csomaghoz. A címzettek nagy része ígéretet is tett arra, hogy a könyveket időben elküldik az üdülőknek.

Szeretnénk A KÖNYVTÁROS-on keresztül felhívni az üzemi könyvtárosok figyelmét arra, hogy ebben az évben időben gondoskodjanak az üzemükhöz tartozó üdülők könyvállományának kiegészítéséről. Sajnos, a régebben leküldött köny-

vek átvizsgálása azt bizonyítja, hogy egyes könyvtárosok az üzemi könyvtárakban kiolvasott, vagy nem keresett köteteket küldték az üdülőkbe, ahol természetesen nem tudtak már a dolgukban érdeklődést kelteni. Mivel az üdülési idő alatt sok idő jut az olvasásra, az olvasók igénye fokozódik az új iránt. Ezért kérjük az üzemi könyvtáraktól a legújabb könyvek leküldését és a könyvanyag állandó frissítését is.

Czurda János,
a SZOT Észak-balatoni Igazgatóságának
előadója

ZUGLÓI TAPASZTALATOK A JÓZSEF ATTILA MOZGALOM SZERVEZÉSÉRŐL

Könyvtárunkban eddig 205 fiatal jelentkezett a József Attila olvasómozgalomba. A jelentkezettek közül 48 ifjúmunkás, 13 ipari tanuló, 6 tisztviselő, 4 értelmiségi, 8 háztartásbeli és 26 technikum tanuló.

Két szervezési módszer bizonyult eredményesnek: az egyéni, és a csoportos beszélgetés. Amikor több fiatal gyűlt össze a kölcsönzöpultnál, röpgyűlésszerűen ismertettük a mozgalom célját, a részvétel feltételeit. Előfordult, hogy egy-egy fiatal példája a többieket is csatlakozásra bírta.

Mi az, ami — tapasztalataink alapján — a fiatalokat vonzza?

1. Beszélgetés közben hangsúlyozzuk, hogy a jelvény a szocialista szellemben művelődő ifjú erkölcsi rangjának, az ezt megillető társadalmi megbecsülésnek a jelképe.

2. Az ifjúság szívesen verseng. Vonzza az erőpróba, hogy helyt tud-e állni a mozgalomban?

3. Az ajánlott könyvek nagyobb részét szívesen olvassák. Hogy közülük többet már előzőleg olvastak, bátorítja őket.

4. A mozgalom olyasmit követel, amit az ifjú amúgyis szívesen csinál: olvasnia kell. Miért nem csatlakozzék hát, amikor a jelvény nagyvonzó?

Az első megbeszélésre 32-en jöttek el, hogy elkészítsük a jövő foglalkozások tervét. A fiatalok elhatározták, hogy egy előadáson kölcsönösen ismertetik az olvasási tervben előírt politikai műveket. Ezen az

ismertető összejövetele 37, ezüstfokozatra jelentkeztetett fiú és lány vett részt. Az ismertetések után a Lenin és Schönherz életével foglalkozó könyveket azonnal ki kölcsönözték. A program szerint egyik alkalommal az ezüst, máskor a bronz fokozatra jelentkeztettek gyűlnek össze a könyvtárban. Két fiú és egy lány önálló előadást fog tartani Majakovszkij, Heine és Ady költészetéről. Egy alkalommal az új magyar filmekről is beszélgetni fogunk.

Keresztesi Mihály
a XIV. ker. 1. sz. Szabó Ervin Könyvtár vezetője

KIK KAPHATJÁK MEG A JÓZSEF ATTILA-MOZGALOM PÉNZJUTALMAIT

Több könyvtáros előtt nem világos, hogy milyen eredményeket vesznek figyelembe a 4000, 2000 és az 1000 forintos jutalmak kiosztásánál. Egyes könyvtárosok azt hiszik, hogy a jutalmat akkor nyerhetik el legkönnyebben, ha a jelentkezők számának mindenáron való növelésére törekednek. Egyes helyeken például adminisztratív eszközökhöz folyamodtak, egész osztályokat írtattak be, egész iskolákra vonatkozóan állapítottak meg bizonyos jelentkezési irányszámokat. Pedig a középiskolások általában rendszeresen olvasnak, sőt nagyon sok olyan könyvet olvasnak, amely az olvasómozgalomnak is kijelölt könyve. Ezzel szemben a dolgozó fiatalok nagy része egyáltalán nem olvas, vagy pedig nem olvas rendszeresen. Tehát a főfeladat a dolgozó fiatalok bevonása az olvasásba. Az a könyvtáros, aki ezt a célt szem elől téveszti, gyengíti a saját esélyeit a pénzjutalom elnyerésére. De nem lenne helyes az ellenkező végletbe esni és azt mondani, hogy az újonnan beiratkozott olvasók számának a figyelembevétele közömbös a könyvtáros munkájának elbírálásában, mert az eredmények megítélésének alapja az: hogyan foglalkozott a könyvtáros a dolgozó fiatalok bevonásával az olvasásba, mit tett ennek érdekében, és milyen ered-

mények születtek munkája nyomán, tehát az ifjúság olvasásával összefüggő egész tevékenységéből ítélnék a díjak kiosztásakor.

Övni szeretnénk a könyvtárosokat minden látszatomunkától, az olyan »papiros-munkától«, amelynek haszna az életben nem mutatkozik. De bátorítunk minden könyvtárost — akár az üzemi, vagy az állami közművelődési hálózatban dolgozik —, hogy a DISZ-szervezetekkel való szoros együttműködéssel törekedjen a sikerre. Külön is fel kell hívni a figyelmet arra, hogy a mozgalom egyik célkitűzése éppen a DISZ-szervezetek politikai és szervezeti megerősítése.

A PEKINGI NEMZETI KÖNYVTÁR Micsurin születésének 100. évfordulójára műveiből és a Micsurinnal foglalkozó irodalomból kiállítást rendezett. Ezen a kiállításon 24 magyar nyelvű könyv is szerepelt, amelyeket az Országos Mezőgazdasági Könyvtár küldött ki Pekingbe. A Nemzeti Könyvtár nevében Wang I-fei igazgató a kiállítás bezárása után levelelben megköszönte az Orsz. Mezőgazdasági Könyvtárnak a segítséget és fényképeket is küldött a kiállításról. Egyidejűleg az Országos Mezőgazdasági Könyvtár megkapta ajándékba Micsurin kínai kiadásának első kötetét.

A két könyvtár között kiadvány-cserekapcsolat létesült. (O. Mg. K.)

Pontszerző verseny indult az V/2. Szabó Ervin Könyvtár ifjú olvasói között. A versenyzők új olvasók szerzéséért 15 pontot kapnak, aki olvasmányát felhasználva rejtvényt vagy rajzot készít, 5 pontot kap, a rejtvényt megfejtéséért pedig 2 pont jár. Ha a pajtás a kölcsönkért könyvet bekötve hozza vissza, 3 pontot kap, míg 2 pont jutalmat nyer az ifjúsági olvasó, aki a kölcsönzést

idő alatt segít a könyvtár dolgozóinak. (Barabás A.)

Irodalmi kör alakult a VIII. kerületi tanács I. sz. Szabó Ervin Könyvtára ifjúsági részében. A kör a magasabb irodalmi érdeklődésű fiataloknak irányítást és segítséget ad. Az irodalmi kör József Attila nevét veszi fel. (Sz. E. K.)

Palotabozsok községi tanácsa 500 forintot ajánlott föl a közséjfejlesztést alpból könyvek vásárlására. (A. J.)

Ötmillió könyve van a moszkvai állami egyetem könyvtárának. Ezt a hatalmas könyvtármányt 71 katalógusban tartják nyilván. (Szovjetszkaja Bibliografija.)

A Szép Könyvek Barátai sorozatról

Nem szorul bizonyításra, hogy ma, amikor a könyv, az olvasás egyre szélesebb rétegek mindennapi szükséglete, mind többen válnak egyszerű olvasóból a könyv értőivé, szerelmeseivé, akik már nemcsak a könyv tartalmát tudják értékelni, hanem a szép formátumot, az ízléses kötést, szép borítólapot, a világos tipográfiai elrendezést és a mű cselekményét, alakjait a képzőművészet nyelvén megjelenítő illusztrációkat és könyvdíszeket is, egyszóval mindazt, ami a könyvet harmonikus iparművészeti alkotássá emeli.

Kiadóink a közönség fejlődő ízlésével és igényével ma már komolyan számolnak és a nagyipari módon készülő tömegkiadványokat is többnyire ízléses külsővel, igényes formai gondozásban igyekeznek megjelentetni. Ha végignézzünk könyvkereskedéseink kirakatain, vagy egyik-másik mostanában megjelent könyvbe belelapozunk, észre kell vennünk könyveink esztétikai színvonalának emelkedését. Különösen érvendetes ez, ha figyelembe vesszük az olyan természetű nehézségeket, amelyek nyomdai gépállományunk elhasználtságából, papírgyártásunk nehézségeiből stb. erednek. Művészeink és nyomdászaink — körültekintő kiadói vezetéssel — egyre sikeresebben veszik fel a harcot a nehézségekkel, s egyre merészebben és önállóbban bontakoztatják ki az új könyvművészetet, sok elismerést szerezve kiadványaikkal nemcsak itthon, hanem külföldön is. Az évről évre meghirdetett könyvművészeti verseny is egészséges ösztönzője könyvgyártásunk művészi színvonalra emelésének.

A helyzet természetesen még korántsem kielégítő. Könyvkiadásunk még nem érte el azt a színvonalat, amelyre a magyar könyvművészet nagy hagyományai, művészeink tehetsége és nyomdászaink ügyszeretete jogosítanak.

A szép könyv kultúrájának népszerűsítésében, további fejlesztésében nagy szerep vár a Könyvbarátok mozgalomra. A Könyvbarátok illetmény kötetei — a közönség kétirányú érdeklődésének megfelelően — egyrészt a most olvasni kezdők könyvtárának megteremtését teszik lehetővé „A művelt ember könyvtára” sorozattal, másrészt a szép könyv kultúrájának, mint spontán jelentkező társadalmi igénynek adnak szervezett keretet és — bizonyos fokig — anyagi alapot is: ezt a célt szolgálja „A szép könyv barátai” sorozat. Kiadóink ebben a sorozatban részben különleges gondval szerkesztett és díszített, nemes anyaggal készült, ún. bibliofil kiadványokkal vesznek részt, részben pedig — hogy a tagság anyagi erejét túl ne terheljék — nagy példányszámban megjelenő (nem bibliofil) kiadványokkal, de amelyek szintén — tartalmilag és művészileg egyaránt — példamutató gondossággal készülnek.

A Szépirodalmi Könyvkiadó gondozásában a közeljövőben jelenik meg *Hazám* címmel József Attila öt versének bibliofil kiadása. A kötet erre a célra gyártott papíron, keskeny, karesú formában, félbőr-kötésben, finom metszésű betűkkel készül és Csernus Tibornak, a tehetséges fiatal művésznek nyolc eredeti, színes kórajza fogja díszíteni. A kötet József Attila költészetének legforróbb, legdrámaibb, legjellemzőbb darabjait tartalmazza. Olyanokat, amelyek legmélyebben érzékeltetik a két világháború közötti Magyarország társadalmi és szociális helyzetét, s a költő előrelátásában, marxista szemléletében tükröződnek mai törekvéseink is. Nem lesz könyv-

Jókay Józsefnek, Jókai Mór apjának 1807–1809-ből származó vízfestményei, amelyek Csokonai Kultúra című színművének szereplőit ábrázolják.

nyű dolga a rajzolóknak, hogy rajzaiban érzékeltesse a drámai képeknek, a forradalmi gondolatoknak és az intenzív érzelmeknek a költő ércveretű soraiban lüktető váltakozását és összecsengését. Mély művészi átélés és alapos rajzi felkészülés szükséges ahhoz, hogy a művész vissza tudja adni a „Külvárosi éj” nyomott feketeségében felcsillanó fényeket, „A város peremén” élő „újfajta nép, másfajta raj” világformáló erejének, harcának felismerését és vállalását, a szellemi elnyomásban fuldokló költő „Levegőt!” feljajdulását, a nemzeti nyomor lázító tényeit demonstráló „Hazám” szonetteket, a „tányér gőzölgő. krumplipaprikás”-ként látott „Falu” meleg, otthoni ízeit.

A közönség és a szakma érdeklődéssel tekint bibliofiljaink új megindulása felé, annál is inkább, mert ez egyben az illusztrációs technikánkat egy régóta elfelejtett műfaj, a színes litográfia felújításával gazdagítja. Csernus Tibor nemrégén készült el az első lapokkal, korai volna az együttesből kiszakítva értékelni ezeket, inkább csak előzetes tájékoztatóul közöljük egyik illusztrációjának vázlatát címlapunkon.

A Szépirodalmi Könyvkiadónál már folynak „A szép könyv barátai” sorozat további kötetének előkészítő munkálatai is. A *Kultúra* című kötet Csokonai szinpadí műveit tartalmazza: *A Méla Tempefői-t*, *Gerson du Malheureux-t*, *A kultúra, vagyis az igazi és tetteltett szeretet-et*, *Karnyóné*, *A vénasszony szerelmé-t*. A kötet, annak ellenére, hogy nem lesz bibliofil kiadás, művészi színvonala mégis kielégíti a legigényesebb ízlést is. Ezt biztosítják Jókai Mór apjának 1807-ből származó vízfestmény illusztrációi és Molnár Agnes rendkívül finom magyar—rokokó stílusú könyvdíszei.

Orbellani: *A bölcsesség meséskönyvének egyik oldala*

klasszikus egyszerűséggel megírt meséket, amelyeket Honti Rezső tiszta magyarsággal ültetett át és Farkas Ferencné illusztrált a perzsa miniatúrák stílusában. A rajzoló kitűnően beleélte magát a keleti mesék világába, de már kissé öncélúnak és formálisnak is hat a stílushűségre való tisztán dekoratív törekvés, mert közben a rajzoló szem elől tévesztette az illusztrációk rendeltetését: a mai olvasónak segítsen közelhozni a példázatok örök emberi tanúságait.

A későbbiek során az Új Magyar Könyvkiadó ugyancsak *A Szép Könyvek Barátai* sorozatban jelenteti meg Solohov: *Új barázdát szánt az eke* című művének Makai Imre által fordított újabb kiadását, Csergezán Pál illusztrációival, és Firdauszi Királyck könyvét Devecseri Gábor fordításában.

A Magvető kiadványai közül „A szép könyvek barátai” sorozatot gazdagítja majd Till Eulenspiegelnek, a flamand népmesék népszerű alakjának kalandjairól szóló könyv bibliofil kiadása, az egyik legrégebb német kiadás eredeti fametszeteivel.

A sorozat számol azzal is, hogy azoknak, akik a múltban nemcsak a könyvtől voltak elzárva, de attól is, hogy megismerkedjenek a képzőművészettel, segítse művészi nevelését. A Képzőművészeti Alap kiadója az év végén a sorozat keretében a XIX—XX. század magyar művészetéből 16—20 darab reprodukciót tartalmazó mapát ad ki Lyka Károlynak, művészeti irodalmunk nesztörének bevezető tanulmányával.

Könyvkiadóink terveiben még több bibliofil, vagy magasabb esztétikai igényt kielégítő tömegkiadvány is szerepel. A Szépirodalmi Könyvkiadó például két éven

belül nyolc bibliofil kötetet szándékszik kiadni legkiválóbb művészeink eredeti rézkarcaival, metszeteivel illusztrálva. Gvadányi *Peleskei nótárius*ának illusztrálását országos pályázat útján döntik el. Még ez évben jelenik meg Fazekas *Ludas Matyija* Szántó Piroška színes tollrajzaival, Arany János *Bolond Istókja* és Petőfi négy legszebb versének rézkarccal illusztrált bibliofil kiadása. A jövő év első negyedére tervezik Csokonai *Dorottya*jának Hincz Gyula által illusztrált kiadásának megjelentetését. Ezeket a műveket a Könyvbarátok-mozgalom tagsága cserekötetként ugyan-csak megszerezheti a bolti árnál 25 százalékkal olcsóbban.

Így válik a Könyvbarátok-mozgalom „A szép könyvek barátai” sorozatánál könyvkiadásunk fellendítőjévé. A közönség esztétikai igényének, ízlésének növelésével művészeinket és nyomdászainkat is arra ösztönzi, hogy a szocialista művészet elvi szempontjainak érvényesítésével, a magyar és külföldi könyvművészet múltbeli hagyományainak tanulmányozásával, sajátos magyar könyvstílust alakítsanak ki, méltót népünk új kultúrájához.

Péter Imre

Könyvdíszek Csokonai »Kultúra« című kötetéhez (Molnár Agnes rajzai)

AZ OLCsó KÖNYVTÁR-SOROZAT JUBILEUMA

A nyáron, június 28-án jelenik meg az Olcsó Könyvtár 100. kötete. A jubileumi számként a Szépirodalmi Könyvkiadó Arany Toldi trilógiáját adja ki egy kötetben, 460 oldalon, az addigi olcsó áron, négy forintért. A századik olcsó könyvtári könyv 120 000 példányban fog megjelenni.

□

KÉSZÜL AZ »ENCIKLOPÉDIA JUGOSZLAVIJE«

Jugoszláviában eddig egyetlen enciklopédiai munka volt forgalomban, de az már elavult. Most Miroslav Krleža egy harminctagú szerkesztőbizottság élén új jugoszláv enciklopédián dolgozik. A tervek szerint a mű 12 kötetes lesz. A megjelent első kötet máris bizonyítja, hogy olyan jelentős munka van készülőben, amely semmiben sem marad el a legnagyobb nemzetek vállalkozásaitól. (Das Antiquariat.)

□

TANÍTSANAK LATINT a szovjet egyetemeken és pedagógiai főiskolákon — erről írt cikket Deratín és Nahov a *Literaturnaja Gazetában*, mert bebizonyosodott az évek során, hogy a latin nyelv ismeretének hiánya lépten-nyomon megnyilvánul. A szovjet olvasók szeretik az antik szerzőket és műveiket nyorsan szétkapkodják. (Literární Noviny.)

H Í R E K

MEGJELENIK AZ EDDIG LEGTELJESEBB SHAKESPEARE OROSZUL

Az Iszkuszto a közeljövőben adja ki Shakespeare műveit hat kötetben. A gyűjtemény magában foglalja az összes színműveket, a szonetteket, valamint Shakespeare két elbeszélő költeményét, a *Lucreciát* és a *Venus és Adonist*. Ez lesz Shakespeare műveinek eddigi legteljesebb gyűjteményes kiadása orosz nyelven.

Shakespeare művei 1918-tól 1955-ig 225 alkalommal jelentek meg, 25, a Szovjetunióban élő nép nyelvén. (Szovjetszkaja Kultura.)

□

MEG HÖNOLULUBÓL is rendeltek több tucat gyermekkönyvet azok közül a tetszetős külsejű, színes illusztrációval ellátott művek közül, amelyeket Lengyelország tavaly a Frankfurt am Main-i kiállításon mutatott be. (Das Antiquariat.)

□

SZOVJET KÖNYVKIÁLLÍTÁS

A Szovjet Könyv házában értékes könyvkiállítás volt szovjet művekből. Örömmel kell megállapítani, hogy nemcsak saját kiadásait, de a haladó nyugati írók, a baráti demokráciák és a magyar szerzők oroszra fordított munkái is a legnagyobb gondtal készülnek. A miénk közül Ve-

res Péter, Szabó Pál, Háy Gyula, Aczél Tamás, Karinthy Ferenc és Nagy Sándor munkáit láttuk, de több Móricz és Gárdonyi regényt, Petőfi verseit is lefordították oroszra.

Az ifjúsági irodalom tárlóiban nagy érdeklődést keltett Marsak egyik kedves, tréfás, színes képekkel díszített verse, amely magyarul is megjelent és a közelmúlt humoros »slágere« lett. A vers — mint sokan emlékeznek rá — az utazás közben elkallódott kiskutyáról szól, ami az út végén borjúmagyságu bestival cserélődött el.

Külön szekrenyekben mutatják be Szimonov műveit és egy másikban a Mareszjevéről írt munkákat. Ezt a két szekrényt a könyvtárat meglátogató két szovjet vendégünk nagy szeretettel és érdeklődéssel nézte.

□

ÚJ MONGOL IRODALMI NYELVET alkotnak. A legközelebbi hat évben a mongol irodalmi nyelvnek Belsőmongólia autonóm területén új, fonetikus módszerét vezették be. Az új írást balról jobbra írják, csúrl betűkkel, nem úgy, mint azelőtt, felülről lefelé. Az új nyelv egyszerűbb lesz, mint a régi mongol irodalmi nyelv. (Börsenblatt)

□

MAJOR MARGIT alapi népkönyvtáros 22 új »Könyvbarát« előfizetőt szerzett s ezzel a közéleti könyvtárosok között az eddigi legjobb eredményt érte el.

ÍRÓI ARCKÉPEK

AZ 1956. ÉVI IRODALMI KOSSUTH-DÍJASAINK

Barta Lajos

Gondatlanul bántunk életművével, holott sok megbecsülést és szeretetet érdemelt volna tőlünk. Még felszabadulás utáni kritikánkban is alig találunk róla méltó ismertetést, pedig igaz ember és nagy művész: már első színműve — az 1911-ben megjelent *Parasztok* — a földosztásért száll sikra, és írásainak nem kisebb rajongója volt, mint Ady Endre.

A több, mint ötven éves írói pályafutását Pécssett kezdte. Itt, majd Kassán szerkesztősködött, és 1910-ben kerül a *Világ* munkatársaként Budapestre. Novellákat, riportokat írt, bátor, robbanásig feszült hangú, a szegényparasztság gondjainak bajainak őszinte átértéséről tanúskodó írásokat. Egymás után jelentek meg novelláskötetei (*Egyszerű szívek*, *Az Ige terjedése*, *Az élet arca*) és színdarabjai (*Parasztok*, *Tavaszi mámor*, *Szerelem*, *Zsuzsi* stb.).

Társadalomszemlélete, igaz ragaszkodása népéhez Ady és Móricz fegyvertársává tették. De Barta már akkor is szocialista írónak vallotta magát, küzdött a nagybirtok ellen, követelte a forradalmat. 1910 és 1919 között állandóan írt a *Nyugat*-ba is, mégse nyugatos író. Ugyanígy nem tartozik a »népies« írók csoportjába sem, bár — Bölöni találó megállapítása szerint — bizonyos értelemben a »falukutatók« elődje. Az évtizedekkel ezelőtt megjelent írásainak mondanivalója, harcosága, stílusának egyszerűsége napjainkig előremutat.

Elsők között csatlakozott az 1919. évi forradalomhoz, és művészete ezzel további lendületet nyert. A forradalom után emigrációba kényszerült, és haladó nyugati folyóiratokba, többek között a Barbusse szerkesztette *Mondeba* és a berlini *Rote Fahne*-ba írt nagyhatású novellákat.

A felszabadulás utáni elbeszéléseit friss erő jellemzi. Az 1954-ben megjelent *Magyar világ* című válogatott elbeszélés-kötetének új darabjai arról tanúskodnak, hogy Barta Lajos teljes szívvel az ország gazdájává lett nép mellett áll. De régebbi írásai sem veszítettek eredeti zamatukból, mondanivalójuk élelenségéből. Művei — a múltban és ma is — a falusi nép lelki világának, problémáinak mély átértéséről beszélnek.

Hetvenhét éves, de teli van életerővel, alkotói buzgalommal. Egy nemrégiben megjelent riport szerint a *Gyár* című regényének új változatán, kiegyezés kori regényén és egy Táncsics-dramán dolgozik.

Darvas József

Darvas József egyik legjelentékenyebb népi írónk. Ez a meghatározás egyben fémjelzés is, hiszen Illyés Gyula és Veres Péter — hogy csak a legkiválóbbakat említsük — művészetét ugyanazzal a díszítő jelzővel illetjük.

Írói tevékenysége igen széles skálájú. Ahogyan egyhelyütt megjegyzi önmagáról: »Írtam regényeket, szociográfiát, színdarabot — valamikor, nagy régen, még verseket is.«

Bármilyen is azonban írásának műfaja, mindig a magyar nép és nemzet lét-problémáival foglalkozik. Ez a témája Hunyadi-regényének, *A törökverőnek*, amely a jelenhez szólva idézi egy nagy, problémákkal terhes történelmi korszak tanulságait. Erről beszél az *Egy parasztcsalád története* című szociográfiája (1937) is. Ezt a művét, amely a jobbágyágtól a Horthy-korszakig követi nyomon a paraszti sorsot, a második világháború közeledtére, a szegényparasztság figyelmeztető kiáltásaként írta.

Az elnyomott, kismimizett parasztságról szól drámai feszültségű kisregénye, a *Vízkeresztől Szilveszterig* is. »Eletünk rajta« — mondja Sándor, a regény szegényparaszt hőse — »hogy a mi igazunk legyen az igazság«, az író pedig tudatosan vezeti olvasóját a gondolatra, hogy az igazság győzelme nem is maradhat el.

A *Szakadéck* című drámáját 1942-ben mutatták be először, most filmesítve láthatjuk. A népi értelmiség problémáiról szól, ahogyan erről beszél — az ez idő szelint még csak két folytatásból ismert — új regénye, az *Októberi kód* is.

Elsők között szólalt meg a felszabadulás után a *Város az ingoványon* című művével. A nemrég megjelent új kiadáshoz írt előszavában kitűnően fogalmazza meg írásának műfaját, de egyben jelentőségét is: »Ez nem regény« — írja — »nem riport, nem is történelmi dokumentum. Mind-egyikből van benne —, de ahogy most elolvasom, leginkább egy szenvedélyes hangú felszólaláshoz hasonlítanám, valami nagy történelmi perben...«

És amikor felteszi magának a kérdést: vádlottként vagy vádlóként, mint bíró, vagy mint tanú vett-e részt a nagy történelmi perben, válasza egyben művészi tevékenységének legtalálóbb summázása: »...népem írófiaként«.

Gergely Sándor

Már írói pályafutása kezdetén — közel harmincöt évvel ezelőtt — a magyar nép ügyének forradalmi hangú szószólója volt. És erről az útról soha, egyetlen percre sem tért le, mindig a szabadság nagy eszméit szolgálta.

Első novelláskötete, a *Sivatag* élményanyagát nyomortanyák, külvárosi tömegszállások életéből merítette. A keserűségükben harcos, leleplező írások fontos szerepet töltöttek be az akkori magyar munkásmozgalomban, szenvedélyes, türelmetlenségtől izzó hangon szóltak az üldözöttek, az elnyomottak küzdelmes soráról.

A harmincas évek elején Gergely Sándor is emigrálni kényszerül. Moszkvában,

a proletárforradalom központjában írja meg nagyhatású *Dózsa-trilógiáját*. Lap-pangó paraszat szító írás, a szökött job-bágyokról, a bujdosó hajtók népéről, akik Dózsa zászlaja alá tömörültek, hogy kivívják szabadságukat, jogukat az ember-séges élethez. Az író bemutatja könyvében a nép roppant erejét, száguldó képekben rajzolja a parasztforradalom mindent elsőprő viharát.

Ugyancsak a Szovjetunióban írta nagy-sikerű drámáját, a *Vitézek és hősokeket*. A dráma rávilágít a Horthy-korszak karak-terisztikus vonásaira, és a kispolgárok, rendőrtisztek világával szembeszögezi a

kommunista ember eszméit, emberi ma-gatartását.

Új regénye — a most Kossuth-díjjal jutalmazott *Rögös út* — művészi fejlődésé-nek fontos állomása. Önéletrajzi írás, amely Takó Béninek, az első világhábo-rúban szemévelágát veszített újságírónak az ellenforradalom évein át vezető életút-ját, szellemi és testi tisztánlátásba tor-kolló bolyongásait követi nyomon. A mű értékét emeli a kommunista hősokelethű, meggyőző ábrázolása, Gergely Sándor sokszínű, érzelmekben és gondolatokban gazdag emberformáló készsége Biczó András és harcostársainak figuráiban bontakozik ki igazán.

A *Rögös út* azonban nemcsak a kommu-nista emberré formálódásnak mély elem-zése, nemcsak a kommunista párt múltjának hűséges felidézése, hanem az író esz-meiművészi fejlődésének is jelentős bi-zonyítéka. És emellett — mint olvassuk — csupán első lépés: a négykötetes mű bevezető regénye, amelynek folytatásával igen sokat nyerhet a magyar irodalom.

Jankovich Ferenc

Művészi útját ötletlen egység jellemzi. Bár irodalmi kritikánkban még néhány évvel ezelőtt is hallatszottak olyan hangok, mintha csupán a felszabadulásunk után találta volna meg a néphez vezető utat, valójában Jankovich sosem járt más úton, költészete és prózája mindig a magyar irodalom szerves része volt.

Huszonöt évvel ezelőtt jelent meg első verseskötete, a *Kenyérszegés*. Ebben, majd az 1937-ben kiadott *Barangolóban*, egykori kritikusai idillikus hangjára figyeltek fel, mert kétségtelenül ebben mutatkoztak meg költészetének legegységibb sajátosságai. Mégis hiba volna az idillt pusztán negatív — a valóságtól elforduló — oldalával azonosítani. Költészetében már ekkor — s még fokozottabban *A viharhoz* (1939) című kötetében — megjelennek azok a képek és

elemek, amelyek az idill pozitív oldalára — a tőkés világgal szembe forduló magatartására — utalnak. Nem véletlen, hogy költői világát szegény emberek, favágók, szénagyújtók, kanászok népesítik be, egyre gazdagabb színekben, zenei hangulatokban, egyre érzékletesebben. Az egykor zárt gondolatvilág kiszélesedik, az egyéni sors feletti töprengés helyébe egyetemes eszmék lépnek: a nép, a haza sorsa.

Jankovich költészete nem forradalmi hangú, de felszabadulás előtti legérettebb verseit olvasván mégis tisztán halljuk csendülni az emberiség hangját, az együttérzést az elnyomottakkal, a szegények népevel.

»Láttam Párizst — nem láttam Baranyát« — vallja őszinte büntudattal egyik legszebb költeményében, majd hozzáfűzi: »Elmúlt Avignon — itt marad Somogy« így téve igaz hitet a magyarság mellett, az idegen eszmék hajhászása ellen.

Prózáját — itt elsősorban a törökvilágról írt regényeire gondolunk — ugyanez a magatartás jellemzi (*Hulló csillagok, A tél fia*). Itt is a szegények pártján áll, a nép bajairól szól. Nem véletlen, hogy történelmi regényei határozottan nyúlnak az eszmeiség problémáihoz, igyekeznek a kor létkérdéseinek legmélyére világítani.

Felszabadulás utáni költészetét válogatott kötetéből (*Szántód partjainál*) és a folyóiratokban állandóan megjelenő verseiből ismerjük. Hangja most még igazabb, emberibb, az egykor még őszitönös lázadóból már-már szocialista-realista költő lett, aki a mában megtalálta végre helyét. Hiszen ő írta e szép sorokat egyik legutóbbi versében:

»Nem hittük volna, ezt nem
ugy-e nagy Vérmező —
Hát lehet még e földön
országga — temető...?!

V á m o s i P á l

V I T A

AZ ÉRDEKES KÖNYVEKRŐL

— Mi az, már megint ponyvát adunk? Ponyva helyett ponyvát? — ilyen hangok is hallatszottak azon a vitaesten, amit a Szikra Könyvkiadó és az Allami Könyvterjesztő Vállalat tartott a Szikra Érdekes Könyvek sorozatáról.

Pedig nem erről volt szó, hanem arról, hogy ez a sorozat milyen mértékben felelt meg a kitűzött célnak: a kezdő olvasókat a betűhöz, könyvhöz szoktatni, érdeklődését érdekességgel lekötni anélkül, hogy ponyvát kapna, hogy aztán az érdeklődéshez igény is járulván, a nemeset, a szépet, a szebbet keresse.

Az *Érdekes Könyvek* szerkesztője, Lovas Márton elmondta, hogy a sorozat eddig is szép eredményeket ért el. Vagy nem eredmény-e, hogy a sorozat egyik-másik számát az ipari tanulók például a pad alatt olvassák, titkon, mintha bünt követnének el (persze, a »tanfegyelem« szempontjából igenis »bűn« ez, de kétségtelen, hogy a könyv sikerét jelenti). Avagy nem siker-e, hogy egyes üzemekben még a könyvtári szabályokat is megsértve, a

könyveket kézzel kézre adják? És nem siker-e, hogy az *Érdekes Könyvek* olvasói a követhető alkalommal már más könyvek tránt is érdeklődtek, s »hűtlenek« lettek a sorozathoz. Bizony, siker ez, mert azt jelenti, hogy a cél elértett!

A könyvtáros-felhasználók a sorozatot be-kövte szeretnék kapni, mások az eddignél több magyar szerző művét látnák szívesen a sorozatban, ismét mások az utcai drusztást hiányolták. A sorozat szerkesztősége ígretet tett mindhárom kívánság teljesítésére.

□

ÖTVENKÖTETES MIKSZÁTH-SOROZAT

Az Akadémiai Könyvkiadó ötven kötetből álló Mikszáth-sorozat kiadását tervezi. Az első kötet ez év májusában jelenik meg, a második negyedév folyamán még kettő, a második félévben pedig további két, esetleg négy kötet lát napvilágot. Mikszáth művetnek e kritikai kiadást előreláthatóan kedvezménytel vásárolhatja meg az olvasóközönség.

Tóth Árpád

Századunk első évtizedében a magyar költészet égboltozatán, mint valaminő csillagraj, úgy jelentek az új és nagy tehetségek. A feudálkapitalista ellenmondások béklyóiban vergődő korabeli Magyarország társadalmi feszültsége, a mind sürgetőbben esedékes polgári forradalom igénye érlelően hozzájárult az epigonizmusba fulladt líránk megújulásához; egy új, nagy költészet kialakulásához. Az üstökösként fellobogó Ady Endre mellett így tűnt fel, szinte egyszerre, az 1908-ban létesült Nyugat folyóirat körül Babits Mihály, Juhász Gyula, Kosztolányi, Füst Milán, Szép Ernő stb., stb. Ezek közé tartozott egy törekeny testalkatú, tüdőbeteg fiatalember is: az ifjú Tóth Árpád.

Az 1886-ban született és 42 éves korában meghalt költőnek alig kétszáz versnyi négy kötete, száznál több műfordítása, néhány elbeszélése és kisebb jelentőségű kritikái írásai őrzik emlékét. A meghasonlott lelkű és derekba tört pályájú debreceni szobrászmester »bús« költőfia az idei április 14-én lenne hetven esztendő, ha a pusztító kór nem végez oly korán vele.

Pádi — emlékezik a költő gyermekkorára az édesanyja — olyan halkszavú, lány fiúcska volt. Amikor cipőt vásároltunk, mindig beérte az elsővel, nehogy fáradságot okozzon a kiszolgálónak. Az utcán azért kellett elkerülnünk a várakozó fiákereseket, hogy mi gyalogjárók, megkíméljük őket a csalódástól.

Ez az anyai jellemzés a túlfinomult, neuraszténiás érzékenységről és magatartásról; ráillik a későbbi Tóth Árpádra, az emberre és a költőre is. Kardos Lászlónak, az Akadémia kiadásában nemrégiben megjelent nagyszabású Tóth Árpád monográfiája elemzően feltárja e líra ifjúkori élményekből, a Késes utcai szegénység és a debreceni kulákmétopolisz adottságaiból sarjadzó gyökereit.

E nagy, széles falu, a »Maradandóság városa« sajátos egyvelege volt a vaskos konzervatívizmusnak és a haladó rebel-

lis hagyományoknak. Debrecen nagy lelkébe befért a függetlenségre büszke hajdú hagyomány, a hitvalló kálvinista prédikátorok harcossága, Hortobágy ázsiai pásztorvilága, a portájuk kerítésénél tovább nem látó »civisek« gögje és az önmagukat áruba bocsátó agrárproletár talyigások izzó indulata. Az ősi kollégium ablaka még egy évszázad múltán is attól rezegett, hogy a lázadó Csokonai — Rousseau-kötettel a hóna alatt — bevágta maga után kapuját. Csillaglátó költők, írók és nagy tudományú bogaras professzorok bontottak szárnyat e város falai között, de röptüket legtöbbször lebélyőzta a maradiság.

Tóth Árpád maga is ezek közül való volt, aki a szürke és megváltozhatatlannak tetsző magyar valóság kalitkarácsain véresre sebeződött. Első kötete, a *Hajnali szerenád* (1913) versei még erről a fájdalomról énekelnek. Nem, nem Ady forradalmas harsona hangja csattan fel e költészetben. Tóth Árpád a befelé vérző, erőtlen ember melabújában siratja önmagát és idegenül járkel e világban, melyben éppoly idegen a szépség, a harmónia és az igazság.

*»E furcsa földi létre, mi végre kelle
lennem?«*

(Tavaszi elégia)

— írja ez idő tájt a költő. Mi ez a »lasú kin«, mely a beteg poéta szívében parázslik? Lényegileg nem más, mint az ember »végtelen magánya« a polgári társadalomban, egy új, tisztább lét vágya, a szeretet és boldogság szomjúhozása a kapitalizmus körülményei között.

Egy másik vidéki költő — Juhász Gyula — hasonló fájdalommal tusázik, csakhogy nálánál fuldoklóbban, férfiasabban.

Csillogó cvikkeres, afféle tanáros puha arc, szelíd, borongó tekintet, így néz felénk az első világháború korabeli arcképről a »bús elégius« Pádi, a francia, angol versek inyenc kor-

tyolója, a tompafényű jelzők, rímek ötvöse.

Tóth Árpád eszmei fejlődése a korabeli egész magyar értelmiségi elitre jellemző. A 48-as hazafiság következetes vállalása szükségszerűen vezetett a radikalizmushoz. Mint ifjú pesti bölcsész gyakran megfordult a Galilei-kör előadásain. Csokonai, Ady inspiráló példája, nem utolsósorban az imperialista háború eszméltető jelenségei mindinkább megváltoztatják — legalábbis egy időre — »harctalan« szemléletét. »Vemhes az idő új honfoglalással« olvassuk *Lomha gúlyán* (1917) című kötetében, mely már a bekövetkezendő magyar fájdalom jelzése. Alig néhány nappal a magyar proletárdiktatúra kitérése után ódával köszönti a »piros keletről«, »moszkvai árból« eljött »Vörös Istent«:

»Legyen szavad teremtés új igéje,
Formáld át sáros, bűnös ócska bolygónk,
Mit elrontott sok régi úri isten,
Te istenek közt új és proletár.«
(Az új isten)

Az elbukott forradalom a magyar értelmiség többségében mélységes letargiát váltott ki és a megújulás lehetőségeinek reményét hervasztotta el. Tóth Árpád eredendő sebei ismét vérezni kezdenek és a magány kék színébe beleszővődik a lemondás feketéje. Amikor harmadik kötete, *Az öröm illan* (1921) megjelenik, Ady már halott, a költők politikai visszafordulót fújnak, a nemesdalú, érzékeny, tudóbeteg költő és újságíró árván bolyong a bosszút lihegő ellenforradalom dzsentri-lakodalmában.

»Ó jaj, már tetőled minden ut
Angyal és remény s szív elmaradt,
Helyed árva zug csak, méla sut
S telked bölcs lemondást, bús sarat
Téli kandallódul sírva gyúrt
Mely nem ad hőt, csak füsttel marat.«
(Rezignáció)

A tragikus sorsú poéta utolsó posthumus kötetében (*Lélektől lélekig*, 1928) a halál kapujából így vall hitet az emberiség és az igazság ügye mellett:

»Óh, hátha jó a tiszták s boldogok
Szüz birodalma, a szebb, új világ.
S dallá dobnak a szívekben a
Bús, fáradt ritmusok, a holt apák.«
(Az ősök ritmusa)

Mi Tóth Árpád költészetének jellegzetessége, halhatatlanságot biztosító jege? A Nyugat költőinek zenekarában ő a bűgő gordonka hang, a sejtelmes hangulatok és fájdalmas meleg és szomorú dallamának megszólaltatója. Ami Babitsnál olykor csak formabravúr, vagy egy nagy intellektus szenvedélyes csapongása az elvont eszmék birodalmában, az nála — bár kevesebb filozófiai bonyolultsággal — önkínzóan személyes ügy. Szabó Lőrinc szerint Tóth Árpád a legtökéletesebb modern magyar lírikus. Költészetét olyan virághoz is hasonlíthatnók, mely mélyen a hazai talajban gyökerezve a klasszikus magyar líra és az új francia poézis pompás oltványja. Míg *A fénylő búzaföldek között*ben »a kócos bús jobbágyak sarja« lelke »őspusztáiból«, »a kancatejszagú dalt« idézi, az *Aprilisi capriccióban* légiiesen játszi, az *Esti sugárkoszorúban* pedig a szerelmi odaadás éteri érzéseit szövi megejtő muzsikává.

Zenét a versbe! — követelte Verlaine a költőtől. Nos, nálunk a vers kristálytiszta formáját senki olyannyira nem töltötte meg zenével, mint éppen Tóth Árpád. A rímek virtuóz kezelése, a kecsesen ölelkező, majd elváló és ismét találkozó sorok ritmusa, az alliterációk ezüst csengőinek összhangja valóban zenévé finomította nyelvünket. Ez a képessége avatta őt legjobb műfordítóink egyikévé is. A magyar költészetet egy sereg nyugati költővel ajándékozta meg. Shelley: *Óda a nyugati szélhez* című fordítását Babits például a legszebb magyar versek közé sorolta. Baudelaire, Verlaine, Wilde, Keats stb., stb., a költők egész koszorúja, akik Tóth Árpád tolmácsolásán keresztül szólnak immár hozzánk.

Tóth Árpád nagy és jelentős költő. S ma egyre népszerűbb is. Válogatott költeményei a felszabadulás után több ízben is, összes versei pedig néhány éve tudományos kiadásban jelentek meg. Nyilván az olcsó, teljes kiadás sem kérik sokáig. A költő az egyik utolsó költeményében (*Jóéjszakát*) önmagát vigasztalva írja, hogy talán száz esztendő múlva »majd jó a kor, amelynek visszadöbben — jelenk — szíve«. E jóslat jó néhány évtizeddel előbb teljesült. Tóth Árpád műve a szocialista magyar kultúrában él tovább halhatatlanul.

Vihar Béla

ZALAI OLVASÓKNAK ÉS MÁSOKNAK üzenjük, hogy a kiadásra kerülő és a már megjelent valamennyi könyvről még röviden sem tudunk ismertetést közölni. Ez egyrészt túlerhelné folyóiratunkat, másrészt ilyen tartalmú időszak kiadvány van: az Allami Könyvtérjesztő Vállalat kiadásában a „Tájékoztató a megjelenő könyvekről”, amely hat haldalon, újságformátumban, havonta jelenik meg és a közeljövőben megjelenő valamennyi könyv könyvtérjesztési adatait tartalmazza. A tájékoztatót az érdeklődők bármely könyvesboltban, vagy közvetlenül az Allami Könyvtérjesztő Vállalattól (Bp. V., Deák Ferenc u. 15.) kérhetik, s ingyen és folyamatosan megkapják. Ezenkívül bármely könyvesbolt ingyen az olvasók rendelkezésére bocsátja a „A hónap könyvei” című nyomtatványt, amely a megjelent kiadványokat sorolja fel, de már ismertetés nélkül.

A KÖNYV A NAGYVILÁGBAN

A MAGAM NEVÉBEN BESZÉLEK címmel megjelent a Masses and Mainstream kiadásában Elizabeth Gurley Flynn-nek, az amerikai munkásosztály nagy íróőnének könyve. »El kell olvasni, ha meg akarod látni a születő Amerikát és az igaz oldalon akarsz állást foglalni a küzdelemben« — írja William L. Patterson a könyvről közölt bíráló ismertetésében. (*Masses and Mainstream*)

XVI. LAJOS HAJTINCSE 35 000, egy Robespierre házából származó szög 6000, Mária Antónia ruhájának egy darabkája 35 000 franc-ért kelt el azon az árverésen, amelyen Georges Lenôtre francia történetíró könyvtárát és hagyatékának néhány más tárgyát bocsátották áruba. (*Les Lettres Françaises*)

A VARSÓI CHOPIN TÁRSASÁG megvette a nagy zeneszerzőnek George Sand-hoz intézett 1840 és 1843-ban kelt két levelét az íróőn leszármazottaitól. (*Le Figaro*)

A MAI JUGOSZLÁV KÖLTŐK antológiájának megjelentetését vette tervbe a szarajevói Népművelési Kiadó. A Kiadó ebben az évben 115 könyvet bocsát az olvasóközönség elé. A mezőgazdaság ABC-je sorozatban 12 füzetet, a színjátszócsoporthoz részére a mai jugoszláv és külföldi írók színdarabjaiból, a gyermekek számára pedig az iskolaév minden hónapjában egy-egy új gyermekkönyvet jelentet meg. A külföldi írók között szerepel S. Zweig, Galsworthy, Romain Rolland stb. (*Borba*)

EINSTEINNAK, a neves fizikusnak 87 cikkét, levelét, beszédét és nyilatkozatát rendezte sajtó alá a szarajevói Népművelési Kiadó. Az érdekes anyag »Képem a világról« címmel kerül a nagyközönség elé. (*Borba*)

RUY RIBEIRO-COUTONAK, a neves brazil költőnek nemrégben Párisban megjelent franciayelvű verseskötetét a francia sajtó igen nagy elismeréssel fogadta. Ribeiro-Couto jelenleg Brazília jugoszláviai követe. Két évvel ezelőtt szerbül is megjelent költeményeinek egy gyűjteménye »Hosszú nap« címen. (*Borba*)

TÖBBSZÁZ értékes francia könyvet és kéziratot vásárolt az amerikai Harvard-egyetem, köztük Corneille, Racine és Molière műveinek első vagy régi, ritka kiadásait. (*Les Lettres Françaises*)

HELYESEN ÉRTÉKELNI AZ IRODALMAT — ezt tartják legfontosabbnak a bolgár Állami Könyvtári Intézetben működő irodalmi körben. A fiatal irodalmárok módot kapnak arra, hogy műveiket felolvassák és a felolvasás után keletkező vita során levonhatják a helyes következtetéseket. (*Csitaliste*)

»A LEKTOR KÖNYVTÁRA« című sorozatban eddig 24 füzetet adtak ki Bulgáriában. A füzetek az időszerű gazdasági, szépirodalmi, tudományos, általános politikai és egyéb témákról tájékoztatják a lektorokat és ezzel könnyítik munkájukat. (*Csitaliste*)

A »NAJA PATH« c. indiai lap közlése szerint a kormány betiltotta a »comics«-ok árusítását az ország területén. A lap cikkében az adatok egész sorával bizonyítja, hogy az amerikai ponyvairodalom ösztönző hatással van az ifjúkori bűnözés növekedésére. (*Inosztrannaja Literatura*)

KÖNYVTÁR A SZŰZFÖLDÖN

A Szovjetunióban az ugarfölkdek meghódított számára kényelmes lakóházak és kulturális intézmények épültek. A képen: az altáji terület Jegorovói szovhozának könyvtára

A ROMÁN ÁLLAMI PEDAGÓGIAI KÖNYVKIADÓ megjelentette a Román Népköltárság növényvilágának atlaszát, az első ilyen tárgyú román kiadványt. A mű térképét nemcsak a diákok és tanárok használhatják, hanem kitűnő szolgálatot tesz számos termelési ág dokumentációjában. A munka elkészítésénél felhasználtak több külföldi, köztük magyar atlaszt és könyvet is. (*Agerpress*)

PÁSZTOROK, vadászok és földművesek látogatták a felszabadulás előtt a kolarovgrádi bolgár olvasókört, amit 1869-ben alapítottak. A nép állama az addig szerény könyvtár anyagát 5000 kötetre egészítette ki. (*Csitaliste*)

»LUKÁCS GYÖRGY 70. születésnapjára« címmel a berlini Aufbau kiadó könyvet jelentetett meg. Ez a negyedik mű, amit a kiadó egy-egy szerzője tiszteletére tett közzé. A Neue Deutsche Literatur a könyvről ezt írja: »E jelentős marxista irodalomtörténész műveit példátlanul vitatták és csodálták mindig. Műve izgalmas, megrázó, a legjelentősebbek egyike századunkban. Számos ország írói és tudósai gratuláltak munkáihoz.«

PUSTU ÉS PERZSA nyelven írnak az afgán írók és költők. Az Inosztrannaja Literatura ismertetést közöl Afganisztán irodalmi életéről. Megállapítja, hogy az afgán irodalom műfaja az eposz, a líra, a dráma és az irodalmi színvonalú publicisztika. Az afgán líra sajátos formája a rövid, főként szerelmi ihletésű dal, a gazella, amelyet nemzeti hangszeren kíséretben adnak elő. Az utóbbi időben gyors fejlődésnek indult a színműirodalom is. (*Szovjetszkaja Kultura*)

A »ROZA AL-JUSZUF« c. egyiptomi hetilap közlése szerint Kairóban rövidesen megjelenik az egyik legnagyobb szudáni költő, Muhammed Fituri verseskötete az afrikai népek szabadságharcáról.

MONICA MANNAK, Thomas Mann leányának visszaemlékezései nemrég jelentek meg Münchenben a Kinoler Verlagnál Vergangenes und Gegenwärtiges címmel. (*Süddeutsche Zeitung*)

LIBANONBAN nemrégiben megjelent Georges Hanna ottani publicista és közéleti személyiség »Magyarországi naplójegyzetek« című könyve. A szerző beszámol benne tavalyi magyarországi látogatásáról és találkozásáról a magyar írókkal. (*Inosztrannaja Literatura*)

FALURA UTAZNAK a kínai írók, hogy közvetlenül is megismerkedjenek a néppel. A kínai írók szövetsége ezt az igyekezetet elősegíti és máris kijelölte azokat, akik az első csoportban utaznak Kína különböző területeire. Az első hatvan író között van a nálunk is ismertek közül Csou Li-po és Csao Su-li. (*Inosztrannaja Literatura*)

A BÖRSENEREIN DES DEUTSCHEN BUCHHANDELS elnöke és történelmi bizottsága könyvtörténeti archívumot hívott létre, amelynek feladata minden adatot és anyagot összegyűjteni, ami a könyv és a könyvkereskedés története szempontjából érdekes lehet. (*Süddeutsche Zeitung*)

MAVAHIBA AL KAJALI haladó szíriai író »Ablak kelet felé« című könyve rövidesen megjelenik Damaszkuszban. Kajali ebben ismerteti a Szovjetunióban tett körútja és a szovjet írók második kongresszusa alkalmával szerzett tapasztalatait. (*Inosztrannaja Literatura*)

AZ OSZSZSZK VÁROSÁIBAN 1955-ben több mint 50 könyvesbolt nyílt meg, többek között Ivanovóban, Krasznajarszkban és Tomszkban. A boltokat újonnan épült házak külön e célra készült helyiségeiben rendezték be. Egyetemes könyvesbolt nyílt meg a Könyv Házában, Szmolenszkben. (*Szovjetszkaja Kultura*)

A RIMBAUD-RÓL és Verlaine-ről írt kritikai életrajzok után Robert Goffin belga akadémikus, költő, regényíró, történész, kritikus, muzikológus megírta »Az élő Mallarmé« című tanulmánykötetét, amelyben új színeket ad a francia költő képéhez és legfőbb műveinek elemzéséhez. (*Gazette de Lausanne*)

AZ OROSZ ÉS KÜLFÖLDI KLASSZIKUSOK, a szovjet és népi demokratikus írók, valamint a haladó nyugati írók közkedvelt művei a Szovjetunióban napok, sőt néha órák alatt elfogynak.

A könyvkiadóvállalatok 1956-ban 836 felnőttek szülő és 411 gyermekek számára írott könyv újradadását irányozták elő, összesen mintegy 180 millió példányban. A kiadók és nyomdaipari vállalatok kollektíváinak naponta átlag 600 000 könyvet kell kiadniok, hogy e feladattal megbirkózzanak.

A kiadandó könyvek között jelentős helyet foglal el az orosz klasszikusok és az Októberi Forradalom korát megelőző írók válogatott műveinek kiadása, de nyugati írók műveit is megjelentetik.

A VÁNDORLÓ TÜKÖR

LENNE-E ÉRTELME az irodalomnak, ha az író nem is számítana arra, hogy művét olvassák, s nem remélné, hogy gondolatai majd visszhangot vernek a kortársakban vagy az eljövendő nemzedékekben? Azt hiszem, joggal tűnik a kérdés keresettnak és ostobának. Az irodalom sohasem volt csak az író, Tolsztoj vagy Shaw, Eötvös vagy Móricz ügye, hanem a nemzeté, az osztályé, az emberiségé. Az igazi író számára is az írói hivatás és egyszersmind az írói felelősség alapvető kérdése volt mindig, hogy nem lehet »a kor érdekeitől különválva« (Eötvös) írni. Ebből pedig elsősorban az a törekvés következett, hogy az író saját korának, kortársainak problémáit dolgozza fel, megmutatva haladó és visszahúzó eszmék, nagy emberi érzések és pusztító indulatok küzdelmét.

Ha csak a — mintegy kétszáz év óta — legolvasottabb műfaj, a regény történetét nézzük: mennyi szép igyekezet, hogy az író beleszóljon művével a körülötte zajló élet alakulásába — és mennyi várakozás, hogy a műben az olvasó jobban megismerhesse önmagát s a világot, amelyben él.

Stendhal, a francia realista regényírás nagy alakja írta egyszer, hogy a *regény vándorló tükör*. Járja az élet változatos tájait, magába gyűjti a társadalom, a természet s az emberi lélek színeit, hangjait. A regény elődje, az eposz csak a történelem ünnepi fellebégését, vi-tézi tettek pátoszát, az élet nagy kalandjait őrizte meg. A regény nem kerüli el a hétköznapok poros útjait sem, s rezonál a »szürke« kismemberek szívverésére is. A regény műfaja, a szerkezeti, ábrázoló, stílári keretei s az állásfoglalás művészi lehetőségei a legtágabb teret adják egy kor valóságának bemutatására, társadalmi célok írói szolgálatára is.

1.

A REGÉNYÍRÁS első óriása, Cervantes, azzal a szándékkal írta nagy művét, a *Don Quijótét*, hogy küzdjön az akkoriban divatos, társadalmilag káros lovagregények hatása ellen, amelyek a 17. század elején elárasztották hazáját, Spanyolországot. Cervantes neveltségessé teszi a lovagregényeket; hősének hőbortosságában a múltba tűnt lovagi világ eszményeit, életformáját gúnyolja ki. Írásművészete nem áll meg a tünetek neveltségessé-tételénél. A büsképű lovag tarka kalandjai során megismerjük II. Fülöp Spanyolországát, amely fanatikus merevséggel tart ki a középkor eszméi mellett. Ilyen módon az író szándéka messzebb visz a lo-

vagregények kigúnyolásánál: az elavult életformák, időszerűtlenné vált eszmények érzékletes, költői rajzát a hatni-akarás szenvedélye s az előretekintő bölcsesség ihleti.

A regényirodalom történetének legnagyobb vállalkozása Balzac műve, a *Comédie Humaine*. Előszavában arról beszél Balzac, hogy a regényíró hivatása: megalkotni az egész kor, az egész társadalom reális, művészi mását. És Balzac műveiben a filológusok szerint kb. háromezer elevenen, sokoldalúan ábrázolt ember él, — az író korának jellemző alakjai. Regényeinek történelmi, társadalmi hitelessége semmivel sem kisebb művészi hatásánál; ezért mondotta Engels, hogy többet tudott meg Balzac műveiből a kor társadalmáról, mint a szociológusok, közgazdászok írásaiból.

A már idézett Stendhal, akinek írói nagysága elismertebb és népszerűsége szélesebbkörű ma, mint bármikor, egykor Walter Scottról írva jegyezte meg, hogy könnyű leírni a középkori lovagok páncélját, a várurnók ékszereit, de az író igazi dolga: *meglátni és elmondani, mi él a kortársak szívében*. A Stendhal-megalkotta alakok hitelessége és művészi varázsa szorosan összefügg az író állandó törekvésével, hogy korának jellemző típusait, harcait és hangulatait sűrítse műveibe. Így születtek meg tollán a Napóleon utáni kor ifjúságának, a pénz és érvényesülés lovagjainak nagyszerű típusai, mint Julien Sorel vagy Fabrice del Dongo.

Az időszerű téma és az a szándék, hogy az író így is állást foglaljon a kor nagy kérdéseiben, természetes volt olyan nagy írónknál, mint a kapitalizmus bűneiről annyi sokat és igazat elmondó Dickens, vagy a XIX. század nagy oroszai, akiknek a műveiben a legmagasabb hőfokon jelentkeznek a társadalom problémái. Gogol *Holt lelke*je, Goncsarov *Oblomov*ja, Turgenyev, Tolsztoj, Szaltikov-Scsedrin és Csehov művei egy nagy irodalom útjelzői, amelynek a nagysága elválaszthatatlan attól, hogy pontosan tükrözi az orosz történelem sorsfordulóit, az orosz társadalom belső rezgéseit, a forradalom útját.

A későbbi polgári irodalom legnagyobbjai is mindig törekedtek az időszerű témára, a kortársak elé tükröt tartó műre. A közelmúlt világirodalom történetéből csak Thomas Mann *Mario és a varázsló* c. művét említem, amely — 1930-ban! — lenyűgöző művészettel ábrázolja a tömegeket szuggeráló fasizmust. Az elbeszélés befejezését (az ifjú Mario, az egyszerű nép fia, kitépi magát a kábulatból és lelvi a »varázslót«) azért érdemes idézni:

Solohov beszél a Szovjet Írószövetség kongresszusán

hogyan figyelmeztethet az író a kiútra ne-
héz időkben.

Természetes, hogy az időszerű tárgyvá-
lasztás jelentősége még inkább megnőtt a
fokozott társadalmi feladat-vállalás és fe-
lelősség igényével fellépő szocialista rea-
lizmus irodalmi képviselőinél. A szocia-
lista realista irodalom kapujában az a mű
áll — Gorkij *Az Anya* c. regénye —,
amelyről Lenin mondotta megjelenésekor,
hogy »nagyon időszerű könyv«, és amely
az irodalom történetében eddig soha nem
tapasztalt odaadással — és egy félév szá-
zad távlatából hozzátehetjük: páratlan ha-
tással — hirdette a forradalom eszméit.

A szovjet irodalom alkotásai közül im-
már klasszikus példa Solohov *Új baráz-
dát szánt az eke* c. regénye, amely a Szöv-
jetunió mezőgazdaságának szocialista
megszervezése idején, egy időben az ese-
ményekkel, azon melegükben mutatta
meg az átalakulás zavarait, problémáit, s
a biztos győzelem útját törő erőket. A
szovjet irodalom történetéből a példák tö-
megét lehetne említeni az irodalom és a
nép életének egygyőforrásáról.

2.

AZ EDDIG ELMONDOTTAK önkénte-
lenül is felhívják a figyelmet né-
hány — író és olvasók szempontjából egy-
aránt lényeges — dologra.

Ha egyszer valaki megvizsgálná, milyen
művek érték el egy-egy időszakban a leg-
nagyobb sikert, olvasók közötti népszerű-
séget, aligha tévedek, ha azt állítom: a
legsikerültebb, legolvasottabb művek lis-
táján elsősorban azok a regények szere-
pelnének, amelyekben az író a maga kor-
ráról beszél. Az időszerű téma vonzóereje

érvényesülhet kisebb értékű ábrázoló mű-
vészet mellett is. Két mai példát említek.
Ovecskin és Nyikolajeva számottevő érté-
keik ellenére sem tartoznak a legjelen-
tősebb szovjet írók közé. A szovjet lapok
azonban arról számolnak be, hogy igen
népszerűek, mert az olvasók a való élet
forró közelségét érzik írásaikban. A *Rossz
asszony* és az *Almáskert* nem tartozik Ve-
res Péter legjelentősebb művei közé, még-
is hatalmas érdeklődést keltett, mert élő,
valóságos problémákhoz nyúlt az író.

Az említett példákból, amelyeket bárki
szaporíthat olvasmány-élményei alapján,
az is kiderül, hogy leginkább olyan írók
bizonyultak maradandóknak, akiknek a
művei koruk valóságának legtöbb elemét
őrzik. Az igazi művészet közegében idő-
szerűség és maradandóság nem egymást
kizáró fogalom. Diderot, Romain Rolland,
Szaltikov-Scsedrin vagy Mikszáth művei-
ben rengeteg az akkori aktualitás, de ki
állíthatná, hogy e miatt műveik elavul-
tak... A világirodalom története inkább
azt bizonyítja, hogy egy egy nemzeti iro-
dalom virágba-borulásai, az irodalom
nagy korszakai idején kértek az írók leg-
nagyobb részt a társadalmi harcokból. A
francia felvilágosodás, a magyar reform-
kor, a múlt század negyvenes éveinek
orosz irodalma vagy az első öt éves ter-
veiben felívelő szovjet irodalom nyilván-
valóvá teszi e megállapítás igazságát.

Sohasem tagadták ezt az irodalomtudo-
mány és kritika legjelentősebb képviselői
sem. Lessingtől Taine-ig, Belinszkijtől
Gyulai Pálig minden nagy kritikus sokat
írt az időszerű téma fontosságáról.

Csak a századforduló körül kibontakozó
sokarcú irracionizmus irodalomelmélete
beszélt arról, hogy az irodalom feladata a

lélek atavisztikus élményeinek, az értelem fénykörét elkerülő, az ember akaratát megbénító indulatoknak ábrázolása. Az az irodalom, amelyet ilyen esztétika jellemez (Joyce, Dos Passos), nem is bizonyult többnek múltó divatnál; a mai Nyugat-Európában és Amerikában is a társadalmi-kulturális dekadencia körtünete. Az egészséges lelkű olvasóknak nem kell a valóságot mitizáló vagy torz, groteszk vetületben látó irodalom.

A valóságnak háttárfordító, illúziókkal zsongító álirodalom egyébként ideig-óráig lehet népszerű, többnyire társadalmi okok miatt, de aztán menthetetlenül elfelejtik. Voltak nálunk is időszakok, amikor az egzotikus, fantasztikus témák, a történelmi bestsellerek népszerűsége (pl. a második világháborút megelőző években) az olvasók egy részének menekülési vágyáról vallott. Az akkori nyomasztó gazdasági-politikai helyzet tünete volt ez, főképp a társadalmi harcok sodrán kívül maradt kispolgári tömegek körében. A kor valósága azonban legfeljebb átmenetileg szorulhat háttérbe az irodalomban; a félrevonulás igyekezete vagy a politikai fásultság nem éppen íróhoz méltó magatartás. Az író és az olvasó szükségszerűen keresi mindig az időszerű témát. És itt — az okot keresve — utalhatunk az öreg Livius-i igazságra, amely arról szól, hogy a történetírásból meg kell tanulni történelmet, még pedig jobbat csinálni. A kor valóságát tükröző irodalomról is igaz ez.

3.

A FELSZABADULÁS utáni magyar irodalomban még nem született meg a korunkat megjelenítő igazi nagy epika, a mai témájú művek tekintélyes részét jellemzik a riport- és dokumentum-műszerek. A mai magyar irodalom előtt álló legnagyobb feladat új életünk művészi ábrázolása; az olvasók azt várják, hogy irodalmunkból, minél több szólamban hallják életünk örömeit, küzdelmeit, ábrándjait. Ez az útja irodalmunk megerősödésének; egy irodalmat csak saját korának harcai, eredményei és eszményei nevelhetnek nagygyá.

Az elmondottakból azonban semmiképpen sem következnek, hogy pl. a történelmi regény műfaja szembenáll az időszerű tárgyválasztás igényével. Számptalan példát lehetne említeni, hogyan szóltak nagy írók a múlt témáival a jelen kérdéseire. Eötvös *Magyarország 1514-ben* c. művének, Móricz *Erdélyének* és *Rózsa Sándorának*, Alekszej Tolsztoj *I. Péterének* megszületése és mondanivalója szoros kapcsolatban áll az író korával, az időszerű társadalmi feladatokkal...

A napokban került a kezembe Tolnai Lajosnak egy hetven éve megjelent cikke az író és kora viszonyáról. Ideírom a cikk néhány passzusát; ma is érdemes megiszívlelni a múlt század reménytelen harcokban megkeseredett, de mindvégig becsületes szándékú írójának lelkes és igaz szavait:

»Az írók sűrűn panaszkodnak az olvasó, vevő és sokszor valóban szeszélyesnek látszó közönségre. Pedig talán inkább tehetné a közönség, hogy elégedetlenségét fejezze ki írói iránt — legalább az utóbbi időkben erre található is nem egy okot. Figyelemmel kíséri-e az író az ipar fejlődését, vagy elmaradását rajzaiban, elbeszéléseiben? regényeiben? színműveiben? Ad-e képet a kereskedelem világából, mely az ott folyó harcokat hozza az olvasó elé? elítélve, dicsőítve, támogatva, megakadályozva, szóval részt kérvén ez ép oly érdekes, mint nagyfontosságú küzdelemből? Hozzá szól-e a mezei gazda terveizhez, reformjaihoz, nyomorúságaihoz? Éreztetni-e vele, hogy nézlek, vigyázlak, figyelemmel kísérlek, ott fogok lenni tollammal, lelkemmel, ha ingadozol, ha tévutakra jutsz, ha hamis álmoknak kötőd le magadat, biztatlak, segítek, oktatlak, odamegyek tűzhelyedhez, letörölöm homlokod verejtékét, hisz a te erőd a mi erőnk is; letörölöm titkon hulló könnyeidet, hisz a te bánatod a mi bánatunk is. Egy családot akarunk veled képezni.«

Ma azonban ez még nem elég, hogy irodalmunk igazán nagyhatású, életünk jelentős tényezője legyen. Többet várunk irodalmunktól. Elsősorban azt, amiről Gorkij írt 1933-ban a »Témák és némák« c. cikkében: »Az irodalomnak is el kell érnie a valóság magasságát. Erről van szó.«

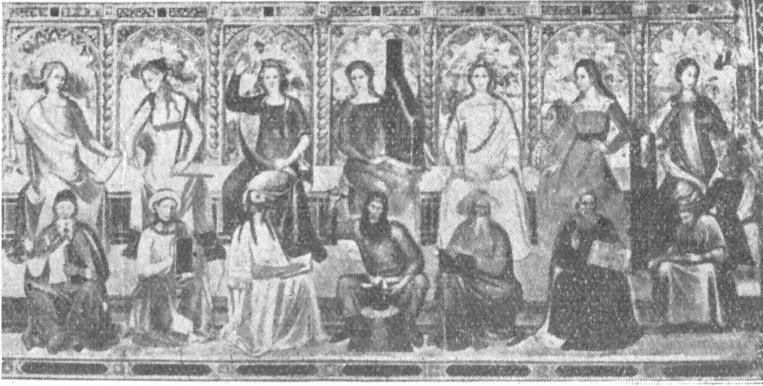
P ó k L a j o s

AZ AURORA-SOROZATRÓL

Finom külsejű, keskeny, magas, kislakú, ún. francia 5-ös formátumú könyvsorozatot indít a Művelt Nép Könyvtáradó. A biblíofil sorozat kultúrtörténeti dokumentumokat közöl. Első kötete Eckermann: Beszélgetések Goethével lesz.

míg a többiek: Magyar simplissimus, L. Tolsztoj levelei, A. France: Elmélkedések és beszélgetések, Kortársak Mátyás királyról, Heine napjai (levelek, cikkek, beszélgetések) lesznek.

Az Aurora-sorozat megindulása alkalmából a Kossuth klubban irodalmi estet tartottak. A sorozat céljáról Ortutay Gyula mondott bevezetőt, az első kötetet Turóczy-Trostler József ismertette.

A »hét szabad művészet« allegorikus ábrázolása

A KÖNYV TÖRTÉNETÉBŐL

A Sorbonne könyvtára

A középkori Párizs életéről sok történeti emlék, oklevél és egyéb forrás beszél, mi most csak egyet ragadunk ki a sok közül: Gui de Bazoches levelét. Gui de Bazoches diák volt Párizsban 1180 táján. Sorsáról nem sokat tudunk, de fennmaradt egy levele, amelynek tömör mondataiból festői elevenséggel tárul elének a középkori Párizs képe. Aradozva beszél a város lágy éghajlatáról és a szép szigetről, amelyet körülölel a Szajna. A két parton még jobbra kertek és szőlők virultak, a szigeten azonban lüktetett az élet. „A Notre-Dame hídjának környéke — írja — tele van mindenféle nyüzgő, ügyes-bajos népséggel, hajókkal, gazdagsággal, rengeteg áruval.” S a Kis-Híd túlsó partján, „a királyi szigeten táborútott a régi filozófia. Ez az ész világosságának és a halhatatlanságnak örökkévaló erőssége... Itt emelkedik a hét nővérek: a szabad művészeteknek hajléka.”

A szajnaparti város két jellemző vonását érzékelteti Gui de Bazoches: élénk forgalmú kereskedelmi gócpont és ugyanakkor a tudományos élet nagy vonzerővel ható központja.

Körülbelül a XII. század derekán bontakozott ki Párizsnak a tudományos élet terén vitt vezető szerepe, midőn a kor egyik legkiválóbb egyházi írója, Petrus Lombardus lett Párizs püspöke. Sok nagyhírű tanár gyűlt itt egybe és tanított a székesegyházi és kolostori iskolákban. Teljesen nyilvános iskolák voltak ezek, és hallgatóik nemcsak Franciaországból kerültek ki, hanem az egész latin műveltségű Európából.

A szajnai sziget iskolái, amelyeket a Notre-Dame kancellárja igazgatott, las-

san fölébe kerekedtek a régebbi alapítású kolostori iskoláknak. S tekintélyüket tovább növelte a királytól 1200-ban kapott mentelmi jog, amely diákjaikat kivonta a világi hatóságok ítélkezése alól. A szélrózsa minden irányából összesereglett, sokféle nemzetiségű (és sokat kocsmázó) párizsi diákok gyakran kerültek rendőrkezdre, de mentelmi joguk megvédte őket a kemény bánásmódtól. A letartóztatott diákokat a rendőrség köteles volt azonnal átadni az egyházi hatóságoknak.

A diákok és a tanárok szülőhazájuk szerint nemzetségekbe tömörültek. Párizsban négy korporáció működött: a franciák, a Normandiából, a Pikardiából származók és az angolok nemzetsége. Az angolok közé osztották be az összes északiakat, sőt a magyarokat is. A négy nemzetség együtt alkotta az universitas magistrorum et scholarium-ot. Ebben az ösztönösen megteremtett, független, világias jellegű szervezetben gyökerezik a sokat hangoztatott egyetemi autonómia eszméje. Ez a testület nagy tekintélyre tett szert, és megvédte tagjait mind a világi, mind az egyházi hatóságok túlkapásai ellen. Jellemző példa rá, hogy amikor 1229-ben — a diákok mentelmi jogát fellevé — egy utcai verekedés során a rendőrök több diákot megöltek, az universitas beszüntette az előadásokat, s a tanárok diákjaikkal együtt kezdtek Toulouse-ba, Angers-be, Orléans-ba áttelepedni. Két évig szüneteltek az előadások Párizsban. Amikor pedig a Notre-Dame kancellárja és az universitas között nézeteltérések támadtak, egész fakultások átköltöztek a szigetről a Szajna balpart-

jára. Ilyen események nyomán kezdett épülni a Quartier Latin, amely öreg házaival ma is a középkori Párizst idézi.

Magának az „universitás” szónak a jelentése a XIII. század közepe táján megváltozott. Az 1260-as évektől kezdve egyetlen már nemcsak a tanárok és diákok közös testületét értik, hanem a tanulmányi rendet megszabó és a fakultásokat összefogó szervezetet is. Vagyis ekkor telítődött e szó jelentése mai tartalmával.

Az egyetemre beiratkozott diákoknak a „hét szabad művészet” fakultásán kellett megalapozniuk tudásukat. A grammatika, retorika, dialektika, aritmetika, geometria, asztronómia és muzika tanulása 5—7 évig tartott. E tanulmányok sikeres befejezésével a diák kiérdemelte a „szabad művészetek” (vagyis a tudományok) magisztere címet, s szabadon választhatott a három másik kar között: beiratkozhatott a teológiai, a jogi vagy az orvosi fakultásra. Ott további 6—8 éven át tanult. Azért ilyen sokáig, mert a diákok napi foglalkoztatása ritkán haladta meg a 2—3 órát. Bőven maradt hát idejük! A gazdagoknak dorbézolásra és nem ritkán tettelegességgel fajúló vitákra, a szegényeknek pedig arra, hogy megkeressék betevő falatjukat. Legtöbbször kéziratmásolásból tartotta fenn magát. De az is előfordult, hogy aki sem munkát, sem pártfogót nem talált, koldulásból élt.

Collège de Sorbonne

A párizsi egyetem színvonalának emelésében és európai tekintélyének megszerzésében jelentős része volt *Robert de Sorbonne* kollégiumának. Az egyetem szervezetébe beépítve, a kollégium később a teológiai fakultás szerepét töltötte be, s a benne megvalósult pedagógiai elvek századokon át hatottak.

Robert de Sorbonne (1201—1274) a király gyóntatója, főalamiznása, majd 1258-tól kezdve a Notre-Dame kanonokja és az egyetem kancellárja volt. Küzdelmes diákkorára emlékezve, már 1245 óta foglalkozott azzal a gondolattal, hogy kollégiumot alapít a szegény diákok számára. Tervét csak egy évtized múltán sikerült keresztülvinnie. 1253-ban nagyobb ingatlant vásárolt, s a kissé hosszadalmas adás-vételi ügylet lebonyolítása után 1254-ben megnyitotta kollégiumát. Csúpn szegény magisztereknek és teológusoknak adott helyet benne. A felvételt szigorú feltételekhez kötötte, a jelölteket alaposan megvizsgálta felkészültségük és jellemük szempontjából is. Akiket taggá minősített, azok részt vettek a kollégium vezetésében és adminisztrálásában. Ezért külön szoba járt nekik és kulcs a kollégium könyvtárához. A többiek vagy az

ösztöndíjasok vagy a vendégek csoportjába kerültek.

Működött már ekkor több kollégium Párizsban, de egyik sem írt elő részletes tanulmányi tervet tagjai számára. Sorbonne viszont e téren egész sor új gondolatot valósított meg. A legjobb tanárokat igyekezett megnyerni a kollégium előadóiként, s tantervet készítve, összehangolta a tanárok munkáját. Tekintélyes könyvanyaggal ellátott könyvtárat bocsátott a kollégisták rendelkezésére. A diákok vitázó képességének fejlesztésére minden szombat délután nyilvános vitatűt rendezett és végül a vizsgákon igen komoly követelményeket támasztott.

A kollégium tisztaságára is nagy gondot viselt és konyhája is jó volt. Ám vitán felül áll, hogy a Collège de Sorbonne-t nem konyhája, hanem kitűnő testi szelleme tette híressé.

Bibliotheca magna — bibliotheca parva

A kollégium könyvtára a XIII—XIV. század leggazdagabb európai könyvgyűjteménye. Az egykorú kolostori és dómkönyvtárakhoz képest meglepő gyorsasággal gyarapodott. Alapítása után 36 évvel, 1290-ben már 1000 fölé emelkedett kódexeknek száma, s további félszázad múltán már elérte az 1700-at. Több ok szolgál erre magyarázatul. Egyrészt a kollégium tanárai és diákjai kötelességüknek tartották, hogy könyveiket végrendeletileg a Sorbonne könyvtárára testálják. A

Egyetemi előadás a középkorban (Miniatúra a British Museum egyik franciayelvű kódexéből)

Miniatúrák kódexlap egy XIV. századbeli franciaországi kódexből

Bibliothèque Nationale kéziratárának egyik neves őre, Léopold Delisle, 1874-ben több mint másfélszáz ajándékozó nevét publikálta, akikről hitelt érdemlően kiderítette, hogy könyveiket a Collège de Sorbonne könyvtárára hagyták. Másrészt a kollégium nagy tekintélye miatt sok teológiai író súlyt helyezett arra, hogy művei megtalálhatók legyenek a Sorbonne könyvtárában, s igyekeztek eljuttatni oda egy-egy példányt. Ezenkívül vásárolt a könyvtár, sőt másoltatott is. Hisz kezdettől fogva két alkalmazója volt: egy könyvtáros és egy másoló.

A könyvtár berendezése jól példázta azt a változást, amelyre a kódexek nagyobb mennyiségben való előállítása miatt Európaszerte sor került. A korábbi századokban szekrényekben tárolták, a Sorbonne könyvtárában már pultokon helyezték el a könyveket. A rézsutos tetűjű pultokon feküdtek a könyvek — odaláncoltak. A kódexek hátsó kőtestablájának szélére rézveretet szereltek, ehhez kapcsolták a lánc egyik végét, s a pult pereme alá odaerősített vasrúdhhoz a másikat. Minden pult előtt pad állott az olvasók számára. Az olvasóhely és a könyv raktári helye tehát szorosan összetartozott. A könyvtárterembe 26 pultot építettek be, és 330 kéziratot kötet kapott helyet rajtuk. Ezeknek a nagyon keresett

és éppen ezért nem kölcsönözhető könyveknek a gyűjteménye volt a *bibliotheca magna*. A többes példányok és a ritkán használt könyvek egy szomszédos raktárhelyiségben, szekrényekben állottak. Ezek alkották a kölcsönözhető könyvek raktári csoportját, a *bibliotheca parva*-t.

1338-ban új katalógust készítettek a könyvtár állományáról. A *bibliotheca parva* minden egyes kötetét részletesen leírták: felvették (ha meg tudták határozni) a szerző nevét, a mű rövid címét, a második és az utolsó előtti levél kezdőszavát, továbbá az ajándékozó nevét és a mű értékét. A *bibliotheca magna* anyagát nem dolgozták fel ilyen gondosan, a címek közlése után egyszerűen odajegyezték: *cathenatus* (odaláncolt).

A feldolgozás során egyúttal számba vették a teljes állományt. A könyvtár 1722 kötetéből 330-at találtak a pultokon, 1017 kötetet a *libraria parva*-ban, és 375 kötet hiányzott. Javárészük ki volt kölcsönözve, ami tekintélyes forgalomra vall, de az egykorú beszámoló sejteti, hogy az 1290-ben tartott leltározás óta több kötet elveszett. Ezért zárat cseréltek a könyvtár ajtaján, és hűsra csökkentették azok számát, akik kulcsot kaphattak.

A Sorbonne könyvtárosainak a korabeli ember munkastílusához való alkalmazkodását látjuk abban, hogy rendkívül hosszú kölcsönzési határidőket engedélyeztek. A kollégium tagjai évekig maguknál tarthatták a kikölcsönzött könyveket. Egyébként nemcsak a kollégium tagjai, hanem kívül állók számára is kölcsönzött a könyvtár. A szabályzat azonban kimondja, hogy kívül állók csak megfelelő értékű és könnyen megőrizhető zálog ellenében kaphatnak könyvet. A letétbe helyezett tárgyakat — legtöbbször könyveket — a könyvtáros a kölcsönző nevével ellátott kis zsákokban őrizte. Gyakran előfordul a kölcsönzési naplóban ez a megjegyzés: „*Reddidit omnes, et sunt in sacco.*” (Mindent visszaadott, és a zsákban vannak.) Ebből arra következtetünk, hogy a Sorbonne könyvtárosai készséggel félretették a használt műveket olvasók kívánságára.

A könyvtár egyenletes fejlődése újabb lendületet vett a nyomdászat feltalálása után. Amúgyis helyhiánnyal küzdöttek a könyvtárosok, a nyomtatott könyvek áradatának megindulása azután végleg cselekvésre ösztönözte a Sorbonne vezetőit. 1481-ben meg is kezdték az építkezést: új épületet emeltek a könyvtár számára. Segítették a helyhiányon, de annyira már nem voltak előrelátók, hogy a pultokat is felszámolták volna. Az új épületbe 28 pultot állítottak be, vagyis a berendezés tekintetében ragaszkodtak XIII. századi mintájukhoz.

A Sorbonne könyvei

A College de Sorbonne könyvei közt elég szép számban voltak képviselve az antik irodalom és tudomány akkor ismeretes szerzői. Különösen Arisztotelész munkái iránt nyilvánult meg fokozott érdeklődés. A XII. század vége előtt ugyanis még csak egyes logikai munkái voltak ismeretesek a latin világban. A XIII. század elején azonban a spanyolországi arabokon keresztül kezdtek beszivárogni a nagy ókori görög filozófus egyéb, természettudományi és etikai munkái arabból latinra fordítva. Sokan tanulmányozták Arisztotelésszel együtt legnagyobb arab értelmezőjének, Averroésnek (1126—1198), „a kommentátornak” írásait is. Természetesen a könyvtár túlnyomó részben a keresztény egyházi, teológiai és filozófiai irodalmat tartalmazta. Tankönyvként Petrus Lombardus Sententiáit használták, és kötelező volt később Robert de Sorbonne kortársának, Aquinói Tamásnak (1226—1274) a tanulmányozása is. A hitet az értelemmel erőszakosan egyeztető skolasztika nagymesterének munkái tükrözték a hivatalos egyházi felfogást. Szemben álltak velük az úgynevezett averroisták, akiknek vezető képviselői: Sigerus de Brabantia és Boëtius Dacus. Ezek kétségbe vonták a lélek egyéni halhatatlanságát, a világ örökkévalóságát tanították, és a „kettős igazság” elvét hirdették, ennek értelmében megkülönböztették a természeti törvények igazságát azoktól az igazságoktól, amelyeket „isteni kinyilatkoztatás” alapján az egyház tanított. Mindketten egyházi ítélettel sújtva, börtönben végezték életüket, s könyveik a karhözátott könyvek közé kerültek. Csak mostanában, hét évszázad múltán derült fény arra, hogy a Sorbonne könyvtárának scriptorai és bibliothecariusai miként igyekeztek az averroisták könyveit menteni: Aquinói Tamás munkái közé keverve, vagy hamis címmel, ismeretlen szerzők műveiként feldolgozva rejtették el a könyvtárban. Boëtius Dacusnak a világ örökkévalóságáról tartott, s a tudomány előtt eddig ismeretlen párizsi egyetemi előadásait

Középkori tudós a könyvei közt (Fametszet egy Terentius műveit tartalmazó ósnyomtatványból)

nemrég fedezte fel az Országos Széchényi Könyvtár egyik névtelen középkori kódexében a könyvtár egyik munkatársa. A mű kiadása nagy feltűnést keltett a külföldi filozófiatörténészek körében. (Boëtius Dacus: De mundi aeternitate. Un traité récemment découvert de Boèce de Dacie. Text inédit avec un introduction critique par Géza Sajó. Budapest, 1954. 148 p.) Büszkék lehetünk a könyvtárosokra, akik megőrizték késői századok számára a felvilágosodás középkori előfutárainak a könyveit.

A francia forradalom idején megszüntették a Sorbonne könyvtárát, és könyvanyagát 1796-ban beszállították a Bibliothèque Nationale-ba. 1800 kódexet őriznek ott a Sorbonne könyvtárából. Sóvárogva gondolhatunk erre mi, magyarok, akiknek legnagyobb XV. századi könyvtárából, a Korvina több ezer kötetéből mindössze 172 kötet maradt fenn a világban: szerte szórva.

Kéki Béla

„Homéros is bóbiskolt néha”

Sajnos, nemcsak ő, hanem mi is bóbiskoltunk. S nem néztünk utána, van-e Stendhal Vörös és feketéjében de Renalnénak keresztneve. Azt hittük, hogy nincs. Szóval beugrató kérdést akartunk feltenni. De a megfejtők ránk pirítottak, megoldották az általunk megoldhatatlannak hitt feladatot. Lujzának hívják de Renalné.

A másik kérdésünk sikerültebb volt. Móricz »Rab oroszlán«-jának Vágrándija hol 42, hol 45 éves, a felesége Juluka, hasonlóan 36 és 40 között ingadozik, bár a regény csak néhány hetet ölel fel életükből. Vesse össze az olvasó az 1955-ös kiadás 347. és 348. oldalát a 414., 454. és 484-kel.

Erre a kérdésre senki sem adott helyes választ és sajnos hasonló beugrató kérdést sem tett fel senki.

Szovjet regények az ellenforradalmi Magyarországon

Ezelőtt több mint húsz évvel, 1934 őszén egy baloldali értelmiségiekből álló kis csoport tagjai suttogva hívták fel egymás figyelmét: »Nézd meg az Erzsébet körúti Müller-könyvkereskedés kirakatát!...« Így terjedt a hír szájról szájra, hogy a Horthy-Magyarország kellős közepén, a fővárosnak is úgyszólván a központjában egy szovjet könyv látható.

Szovjet könyv!

Nagy dolog volt ez akkor, hiszen a Szovjetunióról nálunk alig tudtak valamit, és ha mégis, csak a hazug propaganda ferdítéseit szajkózta boldog boldogtalan, mert ezt hallotta évek óta, s ezt tanulta még az iskolában is.

A kirakatnak egy szerény sarkában, de azért jól láthatóan, *Solohov*nak a *Csendes Don* című munkája szerénykedett — németül.

És ezzel elkezdődött a mű magyarországi kálváriája, de felfelé ívelő pályafutása is.

Előbb azonban mondjuk el, hogy egy-két más szovjet író művét is lefordították magyarra és megjelentették ezekben az években. Kiadták például *Katajev*: *Hajrá!*, s külföldön *Gladkov*: *Cement* című munkáját. Amikor azonban a kiadók látták, hogy milyen bonyodalmak fenyegetnek, lemondtak a szovjet irodalom kiadásáról, annál is inkább, mert *olyan hamisításokat kényszerítettek rájuk*, amelyekkel az ellenforradalmi rendszer a mű eredeti mondanivalóját igyekezett kiforgatni. Gladkov munkájában például az »elvtárs« szót a fordító-ferdítő »testvér«-nek »magyarította«, nyilván, hogy a könyvet egyáltalán beengedjék Magyarországra...

Az akkori Cserépfalvi-

cég azonban nem hátrált meg a nehézségektől és kiadta *Gorkij*: *Gyermekéveim*, majd éppen a legkritikusabb időkben *Solohov*: *Csendes Don* című könyvét. Nem hallgatott a »jóbarátok« tanácsaira, sem az »illetékesek« intelmeire, ragaszkodott ahhoz, hogy ezek a jövőbe mutató munkák a magyar olvasók kezébe is eljussanak. Addig azonban a mű nehéz utat járt meg.

Mindenekelőtt a lelkes irodalombarát csoport, akik a *Szovjetunióról az igazságot tudták*, lefordította a könyvet, s megpróbált kiadót szerezni rá. Először minden kiadó visszautasította még a gondolatot is, sőt az egyik valóságosan kidobta a jelentkezőket, akik ilyen vállalkozásba akarták »beugratni«.

Végre mégis találtak egyet: a Rózsavölgyi céget, amelynek igazgatói a mű elolvasása után őszintén lelkesedtek érte — kiadni azonban mégsem merték. Ehelyett egy látszat-vállalkozást hoztak létre »Epocha« néven, amely 1934 végén megjelentette az első kötetet. Az eredeti orosz szöveget *Benamy* Sándor vette meg Bécsben és úgy csempészte haza. A második kötetnél újabb nehézség támadt: ennek terjesztését még Rózsavölgyi sem merete vállalni változtatás nélkül. A cég ügyésze a könyvet meg akarta csonkítani: 36 szakaszt ki akart hagyni belőle. Ezzel azonban meghamisították volna az egészet. Elvitték hát a fordítást *Burger* Lászlóhoz (ez egy kis kiadó-vállalkozó volt) és közös erőfeszítéssel, furfangos magyarázatokkal sikerült is a cenzurahivatalt úgy félrevezetniük, hogy a könyv egy-két szó, és Leninnek a frontkatonákhoz intézett felhívása kihagyásával megjelentethet. A harmadik kötethez megint új kiadót kellett keresni. Erre *Rozsnyai* Róbert vállalkozott.

Itt említjük meg, hogy az első kötetet *Szurán* Renée, a másodikikat és harmadikat *Benamy* Sándor, az utolsót, a negyediket *Kovai* Lőrinc fordította. A műnek a közönségsiker mellett jelentős sajtósikere is volt. *Feleki* Géza a *Magyar Hírlapban*, *Kovai* Lőrinc a *Népszavában* írt róla, de mások is — közöttük a nemrég elhunyt *Nagy* Lajos — méltatták érdeme szerint.

Közben *Solohov* megírta a negyedik kötetet. *Ez volt a »legkényesebb«*. Már dúlt a háború, a magyar hatóságok reszkettek mindentől, ami »keletről« jött, mint ördög a szenteltvíztől. Cserépfalvi azonban belevágott.

Közben *Solohov* megírta a negyedik kötetet. *Ez volt a »legkényesebb«*. Már dúlt a háború, a magyar hatóságok reszkettek mindentől, ami »keletről« jött, mint ördög a szenteltvíztől. Cserépfalvi azonban belevágott.

A negyedik kötet

sorsa különösen küzdelmes volt. Minden cenzúrai hivatalnokocská akart valami érdemet szerezni, mindegyik talált hát valami kifogásolnivalót rajta. A felelősséget azonban egyik sem merete vállalni a mű kiadásának elutasításáért, mert ösztönösen is érezték, hogy ez a könyv nemcsak egy regény a sok közül, hanem Mű, a szó teljes értelmében. Addig-addig tologatták az aktákat, mígnem az ügy a honvéd vezérkar akkori főnökéhez, Szombathelyihez került. Ő aztán kitett magáért. A *Radocsay* László akkori igazságügyminiszterhez 1942 május 2-án kelt levelében ezeket írja:

»Van szerencsém Nagyméltóságod nb. figyelmét felhívni »A *Csendes Don*« című könyvre, amelynek szerzője *Michail Solohow*, a *Szocialista Szovjet Köztársaságok Uniójának legnevesebb élő írója*.

a/. dicséri a kommunista eszmék hirdetőjét, Marxot:
I. kötet 192. oldal;	g/. szidja a vezető rétegeket:
I. kötet 419. oldal;
b/. a kozákok, illetve a cári uralom zsarnokságáról ír:
I. kötet 292. oldal,
380. " ;	h/. a háború szörnyűségeiről ír:
I. kötet 466-468. oldal;
c/. a népnek a cári uralom alatt nem voltak jogai:
I. kötet 178. oldal;	i/. csak a gazdagok érdekeiért harcol a szegény:
I. kötet 486-487. oldal;
d/. arról ír, hogy a németek rabolnak:	j/. kigúnyolja a cárt:
I. kötet 491. oldal,
493. " ;
	k/. pacifista érzelmeket igyekszik kelteni:

A kifogások egy kis része. (A honvédevezérkar főnöke által Radocsay László, akkori igazságügyminiszterhez intézett levél fényképmásolatának egyik részlete.)

A könyvnek számos részét — amelyeket a csatolt mellékletben részletesen felsorolok — aggályosnak tartom, mert burkolt bolsevista propagandát fejtenek ki: a bolsevizmus igazságos voltáról, emberiségéről írnak, a bolsevistákat úgy tüntetik fel... mint jó és igazságos embereket, akik a szegényeket segítik, s még ellenségeikkel sem bánnak embertelenül... amellelt a regénynek háborúellenes, pacifista részletei is vannak.

A regény... ügyesen rejti el a kommunista propagandát, hogy a bomlasztás csiráit minél könnyebben terjeszthesse...

A könyv a Cserépfalvi cég kiadásában jelent meg, amely cég tulajdonosa... jelenleg is letartóztatásban van.

Mindezek alapján »A Csendes Don« című könyv forgalomban maradását honvédelmi szempontból aggályosnak tartom, miért is tisztelettel kérem Nagyméltóságodat, méltóztatassék megfontolás tárgyává tenni a... könyvnek a forgalomból való kivonását annál is inkább, mert a könyv a burkolt kommunista propaganda mellett, mint egyébként jól megírt könyv, kedvező színben tünteti fel az orosz irodalmat.«

Hosszú húza-vona kezdődött ezután a könyv elkobzása körül, közben azonban a regényt már árusították. Akkoriban egy 5—6000 példányban megjelenő regény nagy sikernek számított, a Csendes Dont pedig több, mint 8000 példányban adták ki.

A terjesztésben

különösen a munkások jártak elől. A nyomdából, az üzletekből csomagonként hordták haza a könyvet, hogy ha a hatóságok mégis a lefoglalás mellett döntenének, minél kevesebbet tudjanak elkobozni, s minél több jusson az üzemek dolgozóinak. De a haladó értelmiségiek is vették, vitték kabát alatt, aktatáskában, ki ahogy tudta. Mert igaz, hogy egy sereg rendőrségi, ügyészégi, honvédtörvénytörvénykezési és egyéb eljárás, valamint különböző meghamisítási kísérletek után, de a könyvet mégis engedélyezték, ám azért ferde szemmel néztek arra, aki a Csendes Dont vette vagy olvasta. A kereskedők is leginkább csak »pult alól« árulták. A két leglelkesebb terjesztő — az egyiket csak »hosszú Kovács« néven ismerték, a másikat a neve Szikla Bertalan volt — lelkeségének lett áldozata: büntető századba osztották be őket, s ott mindkettő elpusztult.

A negyedik kötet egyébként csonkán került a magyar közönség elé: a második részét teljesen el kellett hagyni, mert a cenzúrázó ügyész átírta a kifogásolt részeket, s a kiadó így nem vállalkozott a kiadásra. Ám a csonka mű is tetszett, és így is példátlan sikere volt, elfogyott mind egy szálig. Az egész művet Cserépfalvi csak a felszabadulás után tudta kiadni. Ennek sikerét már láttuk, ismerjük. A siker érthető: az igazság süt minden sorából, a boldog jelen, s a még boldogabb jövő igazsága.

Kusinszky Endre

MOSOLYGÓ VILÁGIRODALOM

POÉTÁK LUGASA

A CÍM nem allegorikus. A továbbiakban ugyanis a virágokról, fákról lesz szó. Pontosabban a magyar irodalom kerészseiről és botanikusairól.

Petőfi Úti jegyzeteiben írja, hogy Rozsnyó felé járván, nem tudta megmondani, mik a fenyők közé elegyedő világosabb zöld színű fák. »Isten nélkül való rossz botanikus«-nak mondja ezért magát.

Viszont ő, a »rossz botanikus« figyeli meg, szinte tudományos pontossággal az Alföld növényzetét. Tudja, hogy az árvalányhaj mellett tenyészik »kék virága a szamárkenyérnek«, észreveszi a királydinnyét és a törpe nyárfát. A szamárkenyér nevét elsőként ő jegyezte fel a népnyelvből. Tőle tanulta el azután a botanikai irodalom, ahol egyébként többször előfordul költőnk neve. A német Woenig és az osztrák Kerner az Alföld flórájáról írva Petőfi verseit idézi jellemzésül.

Egy szorgalmas kutató megállapítása szerint Petőfi 34 különféle növényt említ név szerint költeményeiben. Ha számokkal mérjük a tudást, azt kell mondanunk, hogy Tompa Mihály, a virágregék álmódója kisebb költő, de nagyobb botanikus Petőfinél.

Feljegyezték, hogy »Tompa és felesége egymáson igyekeztek túltenni a virágok

gondozásában és szeretetében. A ház előtt léccel kerített kis kert, lent az udvar aljában egy nagyobb, bent minden ablak telis-tele kedvenceikkel... Csín, ízlés, tisztaság mindenütt... A költő egy időben nagy kedvteléssel tenyészette a mályvárózsát, mely rendkívül változatos, élénk szincsoportokban díszítette udvarát. Később a georginát kedvelte.« Amikor egy ritkább virágpéldányról hallott, szenvedélyes szeretettel ment utána messze földre. Ekkor Kelemérben élt. »A harmadik faluban, Ragályon, a Ragályiak kertjében nyílt az idő tájt egy pompás áloe. Minden másod-harmadnap átsétált bámulni.«

Petőfi és Tompa előtt és után a magyar líra még számos virágkedvelő költőt felvonultat. Faludi, Fazekas; Földi, Csokonai, az újabbak között Tóth Árpád és Dsida Jenő rendelkezett alapos fűvészi tudással.

A virág és a költészet benső rokonszenvvel viseltetnek egymás iránt. Annál különösebb, hogy a konyhakertnek is vannak lírai kapcsolatai.

1843-ban jelent meg a kritikus és filozófus Szontágh Gusztáv könyvecskéje, A szenvedelmes dinnyész. A »magyar bölcsélet« kompilálásába belefáradt nyugalmazott kapitány ezt írja:

»Tartós ülés által bekeim rendes működése megzavarodott; a mozgás s a sárgadinnyék negyedévi édelete által azonban kiépültek s mióta ezen életrendet folytatom, jól érzem magamat. Író társaim! ha azt gondoljátok, hogy hivatásunkhoz csupán könyv, papiros, tinta és toll szükséges, csalatkoztok; arra a kapa és ásó szintoly nélkülözhetetlen. Illy viszonyok között nem csoda, ha dinnyetermesztési szenvedelem: nőttön nőtt.«

A SZABADSÁGHARC bukása után, Vörösmarty Mihály egy ideig Bracskán tartózkodott. Itt érte utól a nagy lírikust, többek között a »dinnyészet szenvedelme«. Boros Mihály Élményeim c. munkájában olvassuk:

»Minden nagy embernek van valami gyengéje. Ilyen volt Vörösmarty Mihály is. Nem tartotta magát nagy költőnek... De... azt hitte magáról, hogy ő külön dinnyetermesztő Szontágh Gusztávnál s vetett egy sor dinnyemagot, néhány arasznyira uborkamagot és így tovább. A két különböző növény indái összepárosodtak és képzelni lehet, hogy milyen dinnyéje termett. De azért meghítt dinnyeuzsonnára, felrakta dinnyéit és nekünk enni s dicsérni kellett azt a nyers ugorkát, mert

Jókai karikatúrája a Borsszem Jankóban (1888)

szívesebben elhallgatta volna a Szózat kicsinylését, mintha azt mondtuk volna, hogy dinnyéje ízetlen.«

Nemcsak a költők, hanem a prózaírók között is szép számmal találunk kertészeket és botanikusokat. Révay Mór János, a könyvkiadó mondotta el a következő történetet:

»Jókai egy alkalommal szép nagy körtét hozott be a városba a Svábhegyről s átadta nekem azzal, hogy adjam oda édesanyámnak, de becsülje meg jól, mert ez a körte 720 forintba került. Bámélszokodó és kérdő szemmel néztem rá, mire megmagyarázta: »No igen, tegnap összeszámítottam. 2880 forintba került az idei gyümölcsstermés, amiből összesen 4 körte van, jut tehát egyre 720 forint.« Jókai svábhegyi (Szabadsághegy) kertje híres volt. Történetét is megírta, nemegyszer. Legérdekesebben, azaz hogy legszakszerűbben az 1896-ban saját költségén kiadott Kertészgazdászati jegyzetek-ben. Itt olvashatjuk a következő kis történetet:

»...magam is megfogtam a csákány nyelét és segítettem lonkát vágni, galagonyát irtani a napszámosoknak — és amellett írtam a Kárpáti Zoltán regényemet. Kaptam is egyszer Török Jánostól, akinek Pesti Naplójában jelent meg regényem tárcánkint, egy hatalmas dorgatóriumot: »Hallja az úr! Vagy regényt írjunk, vagy paszulyt öntözzünk!« Ugyanis egy napon elmaradt a regénytárca a Pesti Naplónál. Az is pedig nem azért maradt el, mintha hanyag lettem volna, hanem azért, hogy egy tövis a jobb kezem hüvelykének körme alá fúródott, a kezem meggyült, nem tudtam vele tollat fogni. Én aztán, hogy szét ne tépjen a kegyetlen oroszlán (Felis Leo Redactor), a következő regénytárcát a balkezemmel írtam meg.«

JÓKAI szorgalmas munkatársa volt a Kertészeti Lapoknak és a Kert c. folyóiratnak is. Egyforma kedvvel ír az őszibarack *Dermatophora nectari* betegségről és a Jánoshegy növényzetéről, Flóra istenasszony »színházáról«.

Regényeiben hatszáznál több különböző növényt említ. Ő a legnagyobb tudású botanikus-írónk. Mögötte sorakozik Gárdonyi Géza és Móra Ferenc. Gárdonyi fűvészi ábrándzásait a Mai csodák c. kötetében olvashatjuk. Nemcsak a fák »jellemét«, a virágok »lelkét« kutatta, hanem kijárt a budai hegyekbe botanizálni.

Növénygyűjtő tudományos szórakozásában egy érdekes herbáriumot eszelt ki magának. Híres nagyságok sírjáról, szülőháza vagy lakóhelye kertjéből egy-egy szál vadvirágot, fűszálat szedett s gondosan laposra simította helyezte emlékei közé. Alája írta... Mécsvirág (*Lychnis ves-*

pertina) a segesvári csatatérről. Borostyán (Hedera helix) Jókai svábhegyi nyaralójából... Vérehulló fű (*Chelidonium maius*) a római Colosseum teréről...

Móra Ferencről köztudomású, hogy természetrajz-földrajz szakos tanárnak készült. Őt, a sárgavirágú *Forsythia* bokor vezette be a magyar irodalomba. Első cikkének címe, mely a Szegedi Naplóban megjelent: Nagy *Forsythia* virágzás városunkban.

Gárdonyi Géza

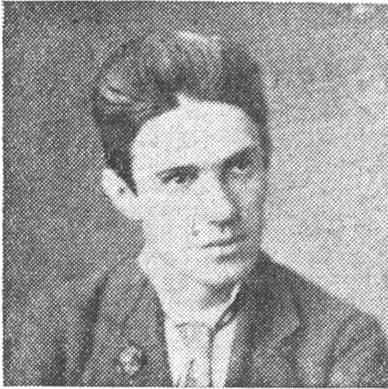
Gárdonyi Géza. Major Henrik karikatúrája

Szívesen és sokat emlegeti a virágokat, szám szerint 317-et. Ő is, mint Gárdonyi, a fák »jellemét« kutatja Georgikon-ában. Értekezik a Kiskunság népies növényneveiről és mesél a magyar irodalom emlékfáiról.

Nekünk is szólni kellene még a keszthelyi Helikon ünnepségekről, Kazinczy Ferenc madárcezesnyéjéről, a széphalmi kert kanadai nyárfájáról, Katona József kecskeméti almafájáról és Móricz Zsigmond leányfalusi kertjéről. Minderről talán egy más alkalommal.

Bélley Pál

REVICZKY GYULA LAKÁSA *

Volt egyáltalán Reviczkynek lakása?

1874 december 28-án tizenkilenc éves korában azt írja egy barátjának: »Tudja, hogy töltöttem az ünnepeket? Betértem a Rákócziába (mert szállásom sincsen). Ott töltöttem a kínos, álmatlan éjjelt, faragtam két verset, másnap beteg voltam s úgy néztem ki, mint a halál, egész nap hánytam. Ez volt az én boldog ünneplésem!« A következő év júniusában így ír egy másik barátjának: »Öt napja, hogy a fizetetlen szállásból is kihajítottak, most az utcán lakom. Vagy valamelyik ismerős szobájában széken alszom, vagy elmegyek olyan lumpos kávéházba, mely egész éjjel nyitva van s ott virrasztom át a szomorú, hosszú éjeket... Csak egyszerű ruhát, tele gyomrot és egy kis meleg szobát kívánok én, s oly boldog volnék, mint senki más!« Rövid időre az Egyetem-téren egy régi ház udvarán, valami kis svájci házforma épület elhagyott fényképezőirodájának kis benyilójában mégis fedellet talál magának, egy szegény házmester jóvoltából. Tóth Bélának, aki felkereste, büszkén mutatta, itt a polc néhány díszes könyvét: Schopenhauert, Petőfit, Anzengrubert-t. A végtelenül szegényes berendezésű szobában alig volt valami bútordarab: ágy, szekrény, asztal, mosdó, szék, egy parányi vaskályha s egy, desz-

kából összetakolt könyvvállvány, rajta néhány díszkötésű könyvvel és párszáz elnyújt Universal Bibliothek-füzettel. De ez a nyomorult atelier-lakás is rövid intermezzónak bizonyul, 1883-ban ugyanis Kiss József egy téli éjjel a Korona-kávéházból viszi őt magával, mert sem szállása, sem felöltője, sem pénze. De már harminc éves, a Szemle segédszerkesztője, s még mindig csak odaig vitte, hogy lapja előszobájában a földrehányt szalmaszákon tölti az éjszakákat. 1886-ban a Fiume-kávéház egyik mellékhelyiségében alszik hónapokon át.

A következő évben, mikor egy szerény hónaposszobát bérelhet — megint az Egyetem-tér 3. szám alatt — egy jólelkű öregasszonynál —, már úgy érzi, révbe jutott. A Reviczky-család egy tagja, Reviczky Pál, aki nem restelte a kétes rokonságot a szegény költővel s egyszer meglátogatta, megismerkedett itt szobája egyik kincsével. A proletársorsú költő — Bálek Veronika tót cseléd lány természetes fia, aki csak belügyminiszteri engedéllyel és »i« végződéssel használhatta az előkelő hangzású családi nevet — büszkén mutatott a falon egy olajfestményt, »apai örökség«-ét, mely egy Reviczky-leányt ábrázolt, aki Hohenlohe hercegné lett. Reviczky Pál nem ismerte a képet, a hercegi rokonságról sem tudott, mire a költő csodálkozott e genealógiai járatlanságon, hiszen mondta, »arra büszkének kell lennünk, hogy Reviczkyk vagyunk«. De a szoba legfőbb kincse talán mégsem ez a festmény volt számára, hanem az ágy. Mert az ágrólszakadt szegény poeta, akinek a jelenlétét semmi jót sem nyújtott, itt mindennapi vigaszt talált abban, hogy visszaálmódta ifjúságát, elábrándozott Emmáról és a dicsőségről. Verset is írt az ágyhoz:

Borítsd nyugalmad, édes ágy,
Gondokra, nyavalyákra:
Ha életkedvem cserbenhagy,
Vezess a tünt világba,
Boruljon ott szívemre lágy
Emlékezés homályba...

Komlós Aladár

* A Budapest emlékezetes házai című, a Művelt Nép Könyvkiadónál megjelenő kötetből.

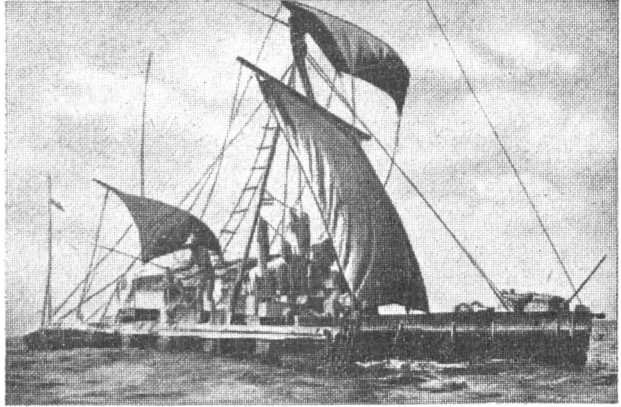
A KÖNYVBARÁT MÁJUSI SZÁMÁNAK TARTALMÁBÓL

Az anekdótáról. — Az olvasás művészete. — Írói arcképek: Ibsen. — Fegyin. — A könyv történetéből: A Medici könyvtárak. — Egy ismeretterjesztő író műhelyéből. — Könyvkiadás Nyugaton. — Kis esztétika. — A könyv a nagyvilágban. — Egy csokor számarkóró. — Mosolygó világirodalom. — Pillanatképek a múltból. — A szép könyv. — Olvasás közben. — Irodalmi tájékoztató. — Keresztretjény.

TALÁLKOZÁS A CETCÁPÁVAL

Részlet a Művelt Nép kiadásában
a közeljövőben megjelenő
Heyerdahl: Tutajjal a Csendes-
óceánon című könyvből, amely a
Művelt Ember Könyvtára sorozat
illetménykötete

Az óceánjáró tutaj

Május huszonegyediké volt. A tenger lassú hömpölygéssel sodorta tutajunkat; a nyugati hosszúság 95 fokán és a déli szélesség 7 fokán voltunk. Az idő dél felé járt. A soros szakács ebédre két — reggel fogott — nagy aranymakrelát bontott fel éppen és a beleket a vízbe dobta. Én fűrdővel akartam magam felüldíteni, kifeküdtém hát a tutaj orrára, ahol a víz pompásan körülöccsölgatott, és ahonnan — a kötélvégebe fogódzkodva — mélyebbre lehetett látni a kristálytisza tengerben. Hirtelen egy jókora, mintegy kétnégyterese hal bukkant fel előttem. Tüstént visszahúzódtam és a tűző napfénytől átforrósított tutajperemre ülve lestem a halat, amikor egyszer csak a tutajfaron ülő Knut éles kiáltását hallottam:

— Cápa! — rikoltotta rémülettől elcsukló hangon. A cápákat már nagyon megszoktuk a tutaj körül és egyik sem keltett soha ekkora izgalmat. Valami egészen különös példánynak kellett hát felbukkannia. Mondanom sem kell, hogy mind az öten társunk segítségére rohantunk.

Knut az imént a tutajfar kiálló gerendáin mosta fehéreneműjét. Amint közben felpillantott, olyan szörnyű ábrázat nézett vele szembe, amilyenről még álmodni is borzasztó. Igazi tengeri szörnyeteg volt. De olyan óriási és olyan félelmet keltő, hogyha a mesék hétfejű sárkánya, vagy a tengerészmondák óriásörege merült volna fel előttünk, akkor sem lepódtunk volna meg jobban. A feje széles és lapos volt, akárcsak a békáé és oldalt két kis szűrős szem ült messze egymástól. Varangyéra emlékeztető állkapcsa legalább másfél méter széles lehetett, szája szögletéből hosszú rojtok lógtak alá. A bőre barnás volt, apró fehér pettyekkel. A rettenetes fej mögött roppant tömegű test következett, hosszú, vékony farokkal, amelynek hegyes vége felfelé irányult.

Ebből is látható volt, hogy hivatlan látogatónk nem a cetfélék közé tartozik.

E sátnafajzat egy ideig nyugodtan és lustán úszott utánunk a kormánylapát mögött. Lomhán csapkodott a farkával, közben pedig apró szemével úgy vigyorgott ránk, mint egy bulldogkutya. Hatalmas hát- és farkuszonya többnyire kiállt a vízből, és ha az állat hullámvölgybe került, széles hátáról úgy folyt le a víz, mint egy mélyen fekvő korallzátonyról. A rettenetes száj előtt egész raj zebra csíkos pilótahal úszott legyező alakú rendben, a szörny hátán pedig egész állatkert lapult a sokféle tengeri élősdiből, nem is szólva azokról a jókora remorákról (20—25 cm nagyságú halféle) vagy gályatartó halakról, amelyek szívókorongjukkal tapadtak rá, hogy vele utazzák be a tengert.

A tutaj hátsó részén, hat legerősebb horgunkra függesztve, egy 12 kilós delfin lógott, amelyet cápacsaléteknek akasztottunk ki. A pilótahalak többször is odaúsztak, megszagolták, de nem kóstoltak belé, hanem visszatértek urukhoz és parancsolójukhoz, a tenger rémkirályához. Erre a szörny maga indította meg gépezetét — mert valóban olyan volt, mint amikor egy gőzös indul meg —, és kényelmesen odaúszott az »aprócska« falat felé. Próbára tettük. Beljebb húztuk a halat. A szörny erre lassan, lustán egészen a tutaj mellé került, úgyhogy minden részletében pompásan megfigyelhettük. De a világért sem tátozta volna ki a száját. Mindössze egy kis rést nyitott a szája szélén és úgy szürkölte be ezt a mi fogalmaink szerint meglehetősen nagy halat, mintha az akarta volna kifejezni, hogy ilyen semmi zsákmányért nem érdemes kinyitni az egész kaput. Olyan közel voltunk ehhez a sátni teremtményhez, hogy az a hátával nemcsak a tutaj oldalát, hanem szinte bennünket is súrolt, mi pedig — mintha eszünket vesztettük volna —

valósággal fuldokoltunk a nevetéstől e hihetetlenül furá állat láttán. Walt Disney képzőművésze sem tudna kieszelni olyan fertelmesen ocsmány tengeri szörnyeteget, mint ez volt itt előttünk, iszonyú állkapcsával a tutaj közvetlen közelében.

A szörny úgynevezett cetcápa volt. Ez a legnagyobb cápafaj, s egyben a világ legnagyobb testű hala, amelyet ezidő szerint ismer a tudomány. Nagyon ritka állat, de néhány példányát már megfigyelték a trópusi tengerekben. Közepes hossza mintegy 15 méter, súlyát pedig a zoológusok 1—5 tonnára teszik. Láttak azonban már 20 méteres példányt is. Egy megszígyonyozott cetcápa-kölyökből — még pólyáskorban lehetett a kicsike — a halászok 300 kg-os máját szedték ki és mindkét fogsorában három—háromezer éles, hegyes fogat számláltak meg.

A mi példányunk akkora volt, hogy amikor alánk úszott, elől a feje, hátul pedig egész farka kilátszott a tutaj alól. És olyan hihetetlen torz alakú, lomhán mozgó teremtes volt, hogy amikor bamba ábrázatára néztünk, nem tudtuk megállni kacagás nélkül, bár jól tudtuk, hogy farkának egyetlen suhantásával szétverheti tutajunkat. Az állat egyre szűkebb és szűkebb körben keringett körülöttünk, mi pedig csak vártuk, hogy mi fog történni. Valahányszor átkerült az egyik oldalról a másikra, mindannyiszor kilökte a kormányrudat villájából. Ilyenkor a széles lapát végigdörzsölte a hátát.

Szígyonyainkat kézbe véve, dőfésre készen álltunk, de hát akár fogpiszkálókat is elővehettünk volna, mert a mammutnagyságú szörnyel szemben ezek a szígyonyok sem értek többet. Szerencsére a szörny nem adta tanujelét semmiféle rossz szándéknak, csak éppen nem akart a közelünkbe távozni. Úgy kísért bennünket, mint hú kutya a gazdáját. Ilyen vendég-

gel még nem voltak tapasztalataink, sőt nem is számítottunk hasonló tapasztalatra. Kalandunk a tutaj körül úszkáló tengeri monstrummal olyan hihetetlennek tűnt, hogy egyszerűen nem tudtuk komolyan venni.

A cetcápa csak egy órát időzött agaszító közelségben, de nekünk úgy tetszett, mintha már egy napja úsznék a tutaj után. Végre Erik már nem bírta túrtóztatni magát és meggondolatlan kiáltásunk által felbátorítva, közvetlen közelről, teljes erejéből beledöfte kötélre kötött, éles acélszigonyát a szörnyeteg fehérpettyes fejébe. Annak sem kellett több. A következő pillanatban a lomhának vélt test az acélizmok óriási tömegévé változott.

Hogy ezután mi történt, arról magam sem tudok pontosan számot adni. Előbb suhogó hangot hallottunk, amint a szígyonykötél átperdült a tutaj peremén. Utána valóságos vízesés támadt, amikor a szörnyeteg fejfelé a víz alá fúrta magát. Hárman, akik a tutaj széléhez legközelebb álltunk, szinte bukfencet vetettünk a kötél hirtelen rándulásától, a másik kettőn meg tüzes korbácsként vágott végig elszabadult vége. A kötél, amely eredetileg a tutaj oldalához volt erősítve, elég vastag lett volna egy nagyobbfajta bárka vontatására is, most mégis úgy szakadt el nagy csattanással, mintha vékony fonal lenne. Néhány másodperc múlva pedig a szígyony letört nyele is fölbukkant a habok közül, tőlünk vagy 180 méternyire. Utána egy raj izgatott pilótahal surrant végig mellettünk, hiába próbálva utolérni urát és parancsolóját. Mi még sokáig lestük, vajon fölmerül-e újra a dühöngő tengeri rém, hogy bosszút álljon rajtunk a könnyelmű támadásért — de szerencsénkre nem láttuk többet.

»ORSZÁGOK RONGYA! KÖNYVTÁR A NEVED...«

Könyvről, könyvtárról már számos verset írtak. Vörösmarty költeménye, a Gondolatok a könyvtárban, világvisszonylatban is kimagasló érték. Születéséről Gyulai Pál jegyezte fel a következőket:

»E költemény alapeszméje az Akadémiai könyvtárban villant meg Vörösmarty lelkében. midőn 1844-ben Toldy, a könyvtár újonnan rendezője, oda vezette, hogy megmutassa neki, mennyire haladt a munkában. Vörösmarty egy darabig fel s alá járt a könyvtárban, felnyitott néhány könyvet, aztán beszélgetett Toldyval s egy pár oly megjegyzést tett, melyek e költeményben is előfordulnak. Magát a költeményt is egy akadémiai

ülés alatt írta, midőn valaki egy igen hosszú és unalmas értekezést tartott.«

(Az akadémiai könyvtár ebben az időben az ún. Trattner-Károlyi házban volt. Ma Petőfi Sándor u. 3., a Corso Étterem épülete.)

A Könyvtárban fogant gondolatsor a könyvkészítés, illetve a papírgyártás korabeli helyzetéből indul ki és innen jut el a legmagasabb erkölcsi mondanivalóhoz. 1844-ben hazánkban még rongyból készült a könyv anyaga: a papír. Erre vonatkozik az »Országok rongya! könyvtár a neved...« sor is.

Érdeemes megjegyezni, hogy a vers születésével majdnem egyidőben szabadalmaztatja Johann Gottfried Keller találmányát: a fapapír gyártási eljárását.

Kis esztétika

IV.

Munka és ritmus

Bonyolult fejlődési folyamatokról

volt szó legutóbb. A primitív ember abból a tévhitből kiindulva, hogy a valóság tárgyainak és jelenségeinek szóban és képen való ábrázolásával hatalmat nyer a valóságon, annak lényeges jegyeit megragadva megalkotta a valóság jelképét. Varázsolni akart, s szándéktalanul művészt, *szépet hozott létre — mielőtt bármiféle esztétikai szüksége lett volna.* A szépség igényét aztán — később — éppen saját alkotása hívta életre az emberben.

Kérdés, hogy kizárólag ezen az úton-módon keletkezett-e az ember esztétikai szüksége, hogy a művészetek létrejöttének ez volt-e az egyetlen útja. Úgy tűnik, hogy nem. A művészi alkotásoknak nemcsak ez a hamis tudat volt egyetlen szülője.

A létezés öröme

már az állatok (legalábbis a felsőbbrendűek) ismerik. Annak, aki már látott ug-rándozó, nyargalászó, a fűben hempergőző kiscsikót, kecskegidát, vagy játszadozó cicát — nem kell ezt bizonyítanunk. Ezek a kölyök állatok a játékukkal járnak, ug-rani, harapni, illetve egeret fogni tanul-nak? Készülnek a felnőtt életükre? Igen, kétségkívül ez a *haszna* játékaiknak. De az is nyilvánvaló, hogy játékaik nem ezt célozzák, a kölyökállatok *magát a mozgást, izmaik és érzékszerveik működését, a vágatást a szélben, a fű hűvös érintését* testükön élvezik — egyszóval azt, hogy élnek, léteznek. Az is tagadhatatlan, hogy — például — a ragadozók számára nemcsak a zsákmány felfalása okoz örömet, hanem maga a vadászat is. Gondoljunk csak az egerésző macskára, vagy méginkább a vadászkutyákra — ez utóbbiak nem falhatják fel zsákmányukat, mégis milyen örömteljes izgalom járja át őket »munka« közben.

A gyermek is örömeit leli a mozgásban, a játékos tevékenységben. Figyeljünk csak meg egy kisdedet, milyen élvezetet jelent számára, ha egy csörgőt rázhat, vagy ha kukucst játszik vele — maga

az, hogy hall és lát, tölti el gyönyörűséggel. Később a mászás, az első lépések, majd a rohangászás okoz a gyermeknek örömet, érzékszerveinek, izmainak szabad — részletmozgásaiban — mégis fegyelmezett tevékenysége. Megfigyeltem egyszer egy magában játszó kislányt, labdáját veregette a földhöz rendkívüli kintartással, egy egész délutánon át. Szemmelláthatóan élvezetet talált ebben a gépiesen ismétlődő, egyhangú és tulajdonképpen fárasztó mozdulatban.

Az emberiség a rabszolgaság és szolgaság századaiban és ezredeiben már-már elfelejtette a munka örömeit. Nyűgnek, büntetésnek érezte, hogy arca verejtékével kell ennie kenyerét. De valóban mindig nyűg és teher volt az ember számára a munka? S csupán az eredményért végezte? Maga a céltudatos erő kifejtés csak kint és rossz fáradságot jelentett számára? Ha így volna, hehezen lenne megmagyarázható: miért kezdett el egyáltalában dolgozni az emberré váló ember, miért készített hihetetlen kintartással, leleményességgel és erő kifejtéssel szerszámokat magának? A szükség kényszerítette? Alkalmazkodnia kellett a megváltozott, mostohábbá vált körülményekhez? Kellett?! Oly sok állatfaj halt ki addig is és azóta is. S tudunk indián törzsekről, melyek *rabszolgá* munkára kényszerítve, halálra ítélték magukat. Inkább azt mondhatjuk, hogy alkalmazkodni *tudott* az ember.

A primitív népek, az ausztráliai bennszülöttek, a polinéziaiak, az afrikai cser-

Fuvolaszóra dagasztó asszonyok. Archaikus görög terrakotta szobor

jelakók, az északamerikai indiánok igen kisszámú, s kezdetleges szerszámmal — tehát rendkívül hosszadalmasan, igen nagy erőfeszítéssel, sok fáradsággal — állították elő termékeiket: magukat a szerszámokat, fegyvereiket, lakhelyüket, házi-eszközeiket, ruházatukat, ékszereiket... Mégis: úgyszólván nincs olyan holmijuk, amely díszítetlen volna, sőt ritkán kerül ki kezükből két teljesen azonos díszítésű tárgy, bár a díszítés megsokszorozza amúgyis nagy ügyességet, gyakorlottságot és fáradságot igénylő munkájukat. Tárgyaikat saját maguknak és általában tartós használatra készítik, semmiért el nem idegenítenék, olyannyira, hogy gyakran még a sírba is magukkal viszik. Ez igaz és sokat megmagyaráz. Mégis elképzelhetetlen, hogy annyi — a mi számunkra sok esetben feleslegesnek tűnő — fáradságot vállaljanak, ha maga a munka, az elkészítés folyamata nem okozna nekik örömet, ha a fáradság, az erőfeszítés csak rossz volna.

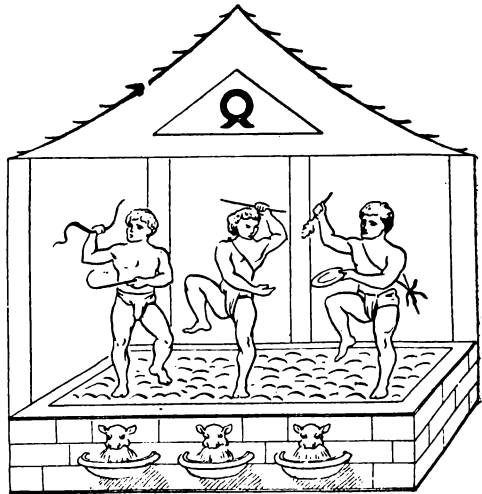
A mi parasztságunk is díszesen készíti el a saját használatára szánt eszközeit. A közösen, de a maguk számára végzett munkák hangulata is bizonyítja a munka örömet, s azt, hogy nem dolgozni rossz, hanem csak más által kényszerítve, másnak dolgozni. Az erőfeszítés, a céltudatos és fegyelmezett is, örömet nyújt, a létezés örömeire alapulót, ahhoz hasonlót, de magasabbrendűt, emberit.

A legegyszerűbb fizikai munkák

sűrűn ismétlődő, azonos mozdulatokat kívánnak. Az őseMBER munkájának egy része, éppen szerszám- és eszközkészítő tevékenysége ilyen volt. Egyik követ a másikhoz ütögette és így pattintotta megfelelő alakúra. A kőbaltával — ismétlődő csapásokkal — fát vágott ki. Egy érdes kővel — sűrűn ismétlődő mozdulatokkal — egy csontdarabot csiszolt hegyesre...

Az effajta egyhangú munka fárasztó, mert huzamos időn át, azonos testhelyzetben, egyazon izmot vagy izomcsoportot foglalkoztat, de még sokkal kimerítőbb, ha az egyes mozdulatok különböző erősségű és idejű erőfeszítést igényelnek. Gondoljunk a menetelésre: a fáradságát akkor érezzük csak igazán, ha egyenletes ütemben megtett hosszabb út után akadály kerül elénk, a menetoszlop összetörlődik, lassítanunk, majd hirtelen gyorsítanunk kell lépteinket. Ilyenkor tör ki a katonákból a káromkodás. S ha ez gyakran ismétlődik, ha a menetelőknél állandóan ügyelmők kell arra: hová és mekkorát lépjenek, igen hamar holtra fáradnak.

Nyilvánvaló, hogy az elfáradáshoz, kimerüléshez — egyazon izom tartós igénybevételén túl — a figyelem állandó feszí-

Szöletaposók. A római korabeli Bacchus templom mozaikja. A képen jól megfigyelhetők a taposók kezében levő különböző ütőhangszerek, s a taposók szinte táncos mozdulatait

tettsége komoly mértékben járul hozzá. Az ismétlődő mozdulatokat igénylő munka akkor termelékeny, s egyúttal kevésbé fárasztó, ha végzője felismeri a helyes mozdulatot és az éppen szükséges erőfeszítést, s ezt ismétli következetesen.

A begyakorlás által gépiessé váló, azonos időközökben ismétlődő azonos mozdulat — az ütemesség — az állandó figyelem helyett automatikusan szabályozza a munkát és felmenti végzőjét a szellemi erőfeszítés alól. Azt mondhatjuk, hogy éppen folytonos ismétlődéséből, magából az egyhangúságból fakadó ütemességével, ritmusával kárpótol egyhangúságáért.

Minden munkamozdulat legalább két részből tevődik össze, egy erősebből és egy gyengébből, az első az izmok megfeszítésével, a másik elernyedésükkel jár. Az összetettebb munkáknál is lényegében ez a két mozdulat variálódik. A kalapácsot felemeljük, egy pillanatra megpihenünk, az emelésben részt vett izmok elernyednek, majd egy másik izomcsoport megfeszítésével lesújtunk vele, most ezek az izmok ernyednek el, s az emelő lépnek ismét munkába. Lélegzetvételünk szintén egybehangolódik izmaink ritmikus munkájával. A legnagyobb erőfeszítések pillanataiban a hirtelen beszívott, majd szinte kipréselt levegővel — akaratlanul is — hangot adunk. S ez a hang — természetsszerűleg — beilleszkedik a munkaeszközünk által keltett hangok ütemébe. A kalapács csengése, s a szánkon hirtelen kitóduló levegő nyögésszerű hangja egy sajátos ritmusképez, amely jellemző a végzett munkára, s annak mintegy *jelképévé* válik.

Közös munka,

összedolgozás enélkül a hangritmus nélkül el sem képzelhető. Ha ketten, vagy hárman kovácsolnak egy darab vasat, többen csépelnek együtt cséphadaróval, ez a hangritmus szabályozza a munka ütemét, óvja meg az együtt dolgozókat attól, hogy véletlenül egymásra ne sujtsanak. Evezősöknél is ez az emberi hanggal; kiáltásokkal kiemelt ritmus biztosítja az együttműködést. Nincs olyan közösen végzett egyszerű fizikai munka, amelynek ütemét nem ez a — magában a munkából fakadó, s arra jellemző —, többnyire emberi hanggal is aláhúzott ritmus szabályozza — s egyúttal meg is könnyíti.

Karl Bücher: Arbeit und Rhythmus (Munka és ritmus) című tanulmányában (innen merítettük a munkának és a ritmusnak összefüggéséről mondottakat) számos példát hoz föl a primitív, a történetivé vált, s a mai népek életéből is ennek bizonyítására.

A primitív — s nemcsak a primitív — ember akár egyedül, akár másokkal együtt végez valami egyhangú munkát, mindig énekel, vagy legalábbis zümmög, dúdol hozzá. Énekének ritmusa megegyezik mozdulataival, mintegy abból, s a munka okozta zajokból és zörejekből nő ki.

Ezek az »énekek«, vagy pontosabban: ritmikusan ismétlődő hangcsoportok gyakran, s éppen a legősibbnek tűnő esetekben nem hordoznak értelmet. Olyan »szavak« ismételtetéséből állanak, amelynek népdalainkban, s főként gyermekmondáinkban ma is fellelhetők. (Csak néhány példát: »Egyedem, begyedem, tenger tánc...« »Csákváron volt egy libidia labdom, labodia libidia kápolna.« »Itt ül egy kis kosárban Tim tom tularé, Királynének leánya...« Vagy gondoljunk az orosz hajóvontatók »Ej uchnyem«-jára. Északi nyelvrokainknál is bőven találunk kizárólag felkiáltásokból és értelmetlen szavakból álló énekeket. Finnországi favágók ajkáról jegyezték fel a következőket: »Haluwilu-wei, haluwilu-wei, haaluvippan, haluwilu-wei! ha-lu-wei!« Afrikai és polinéziai népektől számtalan hasonlót hallottak az utazók.)

Igen valószínű, hogy ezek a hangcsoportok magasabb fejlődési fokon nyertek csak értelmet, illetve cserélődtek ki értelmes szavakra. Azt azonban már nehéz lenne eldönteni, hogy ezek az első »dalszövegek« mindjárt kezdetben a munkával kapcsolatos gondolatokat fejezték-e ki, vagy csak a munka ritmusához illeszkedő, de más tartalmú értelmes szavakból álltak-e, mint például az afrikai gabonát őrölő batusi asszonyoknak ez a »malom«-dala:

„Óh, a Bvanamokulu menet Katangába
Óh, a menet Katangába és vissza Udjijibe
Óh, óh, óh!”

A lényeges az, hogy a kezdetben pusztán a munkaritmust kifejező, a munkát kísérő dúdolás — a munka formai jelképe — egy bizonyos fejlődési fokon értelemmel telítődött.

Az ógörög népköltészet

alkotásaiból nagyon kevés maradt ránk. Plutarchos jegyezt fel egy munkadalt, melyet állítólag i. e. 600 körül élt Thales görög bölcs hallott Lesbos szigetén egy kézimalmot hajtó rabnőtől.

„Örölj, malom, örölj,
Mert maga Pittakos öröl,
Pedig ő Mytilena királya.

(Trencsényi Waldapfel Imre fordítása)

Érdekes, hogy a magyar népdalköltészetre vonatkozó legrégebbi adat is egy malomdalra vonatkozik. Gellért püspök imáját zavarta ez az egyhangú zümmögés, míg társától meg nem tudta, hogy egy, a gazdája gabonáját őrölő szolgálóleánytól ered, aki nehéz munkáját énekléssel könnyíti meg. Dalának szövegét — sajnos — nem ismerjük. Egy litván malomdal (L. J. Rheza: Dainos oder Litthausche Volkslieder című gyűjteményéből) így hangzik:

„Zúgj csak, zúgj csak,
Kőmalom, zúgj csak!
Nem egyedül őrölök tán.

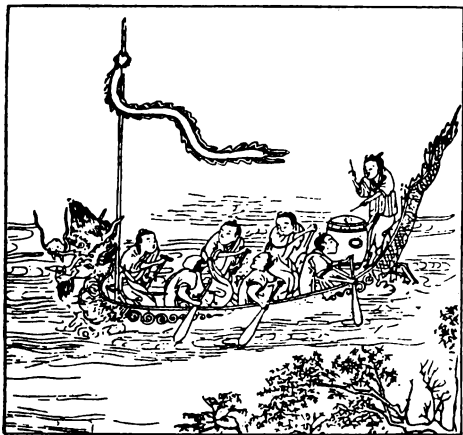
Csak magam őrölök
Egymagam dallok,
Magam hajtom a követ.

Mért is gondolok,
O, kedves ifjú,
Rád, én szegény lánycseléd?

Hisz jól tudod te,
Szívem legénye,
Nem ülök az udvarban:

Térdig mélyen
Benn a mocsárban
Vállig lepve,
Mélyen a vízben...
Nyomorú minden napom!”

Ezek a munkadalok, különösen a litván, jól érzékeltetik, hogyan keletkezettek a munka ritmusából egyhangú, vontatott ütemükkel hozzája tapadva, s tartalmilag is belőlük kinöve népdalok. (Az idézett szövegekre vonatkozóan hangsúlyoznunk kell, hogy szolgálóleányok ajkáról jegyezték fel őket, akik nem maguknak, hanem gazdájuknak dolgoztak. Különösen a litván dal tartalmából, kicsendülő szomorúság elsősorban ebből a tényből fakad. De még így is nyilvánvaló, hogy az éneklés megkönnyítette a malmot hajtó lányok igen nehéz és kényszerű munkáját.)

Dobszóra evezők a kínai sárkány-ünnepen. Tollrajz az annamita dalokat tartalmazó *Thi hoa phan* című gyűjteményből

Nemcsak emberi hanggal

de hangszerrel is szokás kísérni a munkát — kivált a természeti népeknél. Főként ütőhangszerekkel, dobbal, tam-tammal, kivájt fadarabok egymáshoz ütügetésével, de — magasabb fejlettségi fokon — különböző sípok hangjaival is.

Kelet-afrikai teherhordók a lábukra kis csengettyűket erősítenek, melyek minden lépésüknél hangot adnak, s hangjukkal

KÜLFÖLDÖN IS ÉRDEKLŐDNEK

A »KÖNYVBARÁTOK« MOZGALOM IRÁNT

A Művelt Ember Könyvtára-sorozat első ülteménykötetét, Gordon-Allan: Egy sebészorvos hősi élete című könyvet áprilisban adják át az előfizetőknek, míg A Szép Könyvek Barátai májusban kapják meg József Attila Hazám című bibliofil kiadású művét.

A »Könyvbarátok« mozgalom híre már túljutott az ország határait. Vanicek Dezső ösztöndíjas egyetemi hallgató Moszkvából jelentkezett, s közölte, hogy számos diáktársával együtt ő is szeretne előfizetni a mozgalom könyveire. Molnár András, a kárpátukrajnai Bene községből aziránt érdeklődik, hogyan léphetne be a mozgalom táborába. A »Könyvbarátok« könyveit előreláthatóan a Horizont újtán küldik meg számukra.

MIT AD KI

A MŰSZAKI KÖNYVKIADÓ

A MŰSZAKI KÖNYVNAPOKRA

Az április 16—23. között tartandó műszaki könyvnapokon a Műszaki Könyvkiadó 17 új könyvet jelentet meg, amelyek szalaggal, könyvjelzővel ellátva kerülnek forgalomba. Ezekon kívül további 20, a közelmúltban megjelent kiadváló szakkönyv képviseli a legfrissebb műszaki irodalmat. A fentiekon kívül több mint 500 műszaki könyv közt válogathatnak az olvasók.

A kiadványok közül a legjelentősebbek közé tartozik a Műanyagzsebkönyv, a Géptart

szabályozzák a járás ritmusát. Más primitív népek ezt, a járás közben összeütődő lábpereceikkel érik el. De mi is megfigyelhetjük, hogy a sarkantyús vagy megpatkolt csizma milyen délceggé, ritmikussá teszi a katonák lépteit. (És egy mai ellenpélda: figyeljük csak meg, hogy a divatba jött, vastag gumitalpú cipőben milyen medveszerűvé, cammogóvá, aritmikussá válik az emberek járása — többek közt azért, mert nem hallják saját lépteiket.) Malájaiak tam-tam szóra eveznek. Kínai parasztnál szokásos (legalábbis az volt), hogy robotszerű munkákat dobszóra végeztek. A görögök szívesen dolgoztak fuvola hangjaira. De példákért nem kell ilyen messzire mennünk. Parasztságunknál is találunk sok hasonlót. Fonás, kukoricamorzsolás közben nemcsak maguk énekelnek, de szívesen veszik, ha valaki zenél is munkájukhoz. S a fiatalok ezekben a gyakran késő éjszakába húzódó egyhangú és egyáltalában nem könnyű munkákban, ha így, énekelve, zenélve közösen végzik — örömet leli.

A példákat még — szinte a végtelenségig — sorolhatnánk. Mind ugyanazt bizonyítaná: az énekek, a zenének — és a táncnak is — a legősibb eleme a ritmus, és a ritmus — bár magában a természetben rejlik — az ember számára az ember ritmikusság tevékenységéből — a munkából — fakadt. A gyönyörűség azonban, amit okoz, a létezés — az érzékelés és mozgás — ősi öröme alapszik. (Folytatjuk.)

Zolnay Vilmos

zsebkönyvsorozat újabb két kötete, valamint a rádiótechnika könyvet és a fotosorozat legújabb munkát. A könyvnap kiadványok nemcsak mérnöki, tudományos művek, hanem vannak közöttük szakmunkások, művezetők részére készült könyvek is. A Műszaki Könyvnapok alatt a szakkönyveket részletre is árusítják.

A CORVINA KIADVÁNYAINAK SIKERE KÜLFÖLDÖN

A Corvina Könyvkiadó — mint ismeretes — idegen nyelven magyar műveket ad ki külföld számára. Legutóbbi kiadványait közül nagy sikere volt a XIX. század festőművészei című munkának, amit a Szovjetunió 10 000 példányban rendelt meg. Hasonló sikert ért el Fazekas Anna Öreg néne özikéje című meséskönyve is: a Szovjetunió 50 000, a Német Demokratikus Köztársaság 15 000 példányt rendelt belőle. Az Inyestmester szakácskönyve is szép karriert futott be külföldön: a Csehszlovák Köztársaság számára 20 000, a Szovjetunió számára 25 000, az NDK számára 32 000 példányt indult. Útnak rövidesen, míg a Kossuth-díjas Barcsay Művészeti Anatómiájának angol fordítását Amerika rendelte meg 500 példányban.

ÚJ KIADÁSBAN jelent meg A politikai gazdaságtan tankönyve (Szikra, 28.— Ft) és Gonda Béla: Agronómusok kézikönyve (Mezőgazdasági Kiadó. 40.— Ft.)

PILLANATKÉPEK A MÚLTBÓL

Egy igazi könyvvásárló

1930-tól a Balkányi-féle könyvkereskedésben voltam állásban. Az akkori Andrásy út 26. alatti boltba József Attila gyakran járt be. Egy alkalommal három könyvét hozta be bizományba, de nyomatékosan megkért, ha olyan vevőt találnék, akit érdemesnek tartok arra, hogy megajándékozzam a verseskönyvével, annak ráadásul, ingyen adjam oda. József Attila akkor még mindig nem talált kiadót a könyveire és előfizetési rendszerrel adta ki a verseit. A visszamaradt példányokat hozogatta hozzám és bizony nagyon ritkán tudtam csak belőlük eladni, sőt akadtak olyan vevők is, akiknek még ingyen sem kellett!

Egyszer azonban csoda történt.

El kell mondanom azonban az előzményeket. Vettünk egy háromkötetes Arany János versgyűjteményt, egészborbe kötve. Ilyen csodálatos szép könyv ritkán került a kezembe. A könyvkötés valóságos remekmű volt.

Kitettük a kirakatba, de árat nem tettünk rá. Elhatároztuk, hogy a három kötetet 60.— pengőért fogjuk eladni. Én még azt is javasoltam, hogy csak annak adjuk oda, aki a könyvet alku nélkül veszi meg. Gondoltam, hátha így sokáig ott lesz nálunk a könyv és valami csoda folytán nekem is lesz pénzem, hogy megvehessem.

Három napon át valóságos búcsújárás volt nálunk. De alku nélkül senki sem

akarta megvenni, sőt akadtak olyanok is, akik 15.— pengőt ajánlottak érte. Már-már azt hittem, hogy én leszek a győztes, de a negyedik napon megtörtént a csoda. Bejött az üzletbe egy 25 év körüli rendkívül intelligens arcú, szemüreges fiatalember és nagyon finom, csendes hangon kérte, hogy megmutatnánk-e neki a háromkötetes Aranyt. Amikor behoztam a kirakathól a könyveket és elébe tettem, valami különleges kimélettel vette a kezébe őket, óvatosan megvizsgálta a kötést, átlapozta a köteteket, hogy nem hibásak-e, majd megkérdezte: mi-be kerül? Amikor megmondtam az árat, finoman mosolyogva rámnézett és így szólt:

— Megkérhetném egy szívességre?

— Parancsoljon!

— Nagyon megkérném, legyen szíves a köteteket külön-külön, papírba csomagolni, és azután egybe, hogy meg ne sérüljenek.

Az úrról azonban egy szót sem szólt! Ez az a vevő, akiről minden könyvkereskedő álmodozott, aki értékelni tudta a könyvet.

Persze, hogy szó nélkül teljesítettem kívánságát és a könyveket kívánsága szerint becsomagoltam. Közben a vevő kitétte az asztalra a pénzt. És akkor én hátranyúltam, levettem az állványról József Attila egyik verseskönyvét és tisztelettel átnyújtottam neki.

— Ez pedig ráadás — mondtam.

— Hogyhogy ráadás? — kérdezte meglepetve.

— Tetszik tudni, József Attila adott nekünk a könyveiből, hogy azok részére osztogassuk szét, akiket mi arra érdemesnek találunk. Hát azt hiszem, ön, aki így megbecsüli a könyvet, érdemes rá.

Az előbb még olyan csendes, finom hangú fiatalember ebben a pillanatban teljesen kikelve magából ordította:

— De már bocsánatot kérek, mi az, hogy ingyen? Hogy gondolja József Attila, hogy ingyen osztogassa a könyveit? Ez kérem megszentéstelenítése az ő nevének. Tudja maga, kicsoda József Attila? József Attila a legnagyobb költőnk és azok szégyeljék magukat, akik ezt nem ismerik el!

— De bocsánat, hogy közbeszóllok, József Attila éppen azért osztogatja a verseit, mert nem tudja mind eladni és szeretné, ha szélesebb rétegekben ismernék meg!

— Akkor sem szabad József Attilának ezt csinálni! Mi-be kerül ez a könyv?

— Három pengő — mondtam.

A fiatalember a zsebébe nyúlt, kikaparta belőle a három pengőt és az asztalra tette.

— Itt a három pengő, tessék odaadni József Attilának. És tessék megmondani, hogy nem helyes, amit tesz!

Felkapta a könyveket és még mindig dühösen, köszönés nélkül távozott.

Mi úgy néztünk rá, mint a lábön járó csodára.

A dolog érdekessége az lett, hogy egy másik vevő a jelenet hatása alatt szintén megvette József Attila másik két verseskönyvét.

Mikor pár nap múlva József Attila bejött, a kilenc pengőt a kezébe nyomtam.

— Ez mi? — kérdezte csodálkozva.

— Ha elmondom, még jobban fog csodálkozni, kedves Attila — és körülményesen, élvezve a hatást, elmondtam neki az esetet.

— Ez nem lehet igaz... nem hiszek a csodákban — mondotta ironikusan, de látszott rajta, hogy nagyon meg van hatva.

— Pedig tanúk is vannak rá, szívesen megesküsznek, hogy így történt.

— Ki volt az a fiatalember? — kérdezte sóváran.

— Sajnos, nem tudom. Még arra sem volt időm, hogy köszönjek, nemhogy a nevét megkérdezhettem volna, úgy elrohant.

— Maga hülye! — kiáltotta magánkívül, egészen megfélekezve magáról. — Egy ember akad, aki így megbecsül és én annak ne tudjam a nevét? Maga szerencsétlen, miért nem kérdezte meg a nevét?... Miért nem kérdezte meg a nevét?

Ilyen ingerültnek még nem láttam József Attilát. Egészen magánkívül volt. A kezét idegesen dörzsölte.

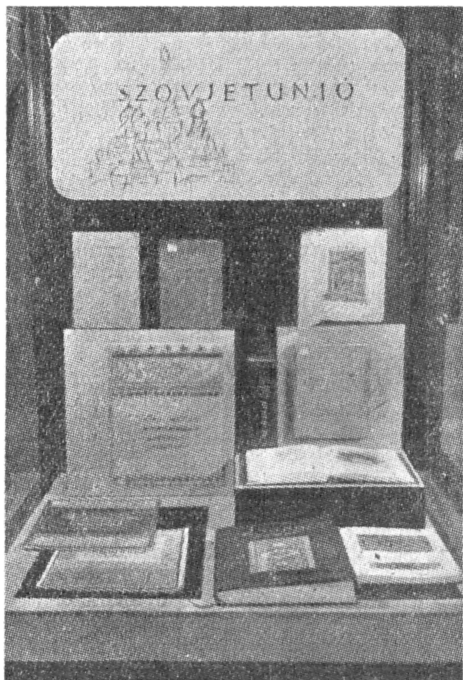
— Nincs még minden elveszve — próbáltam vigasztalni —, e fiatalember könyvvásárló és egészen biztosan bejön máskor is, akkor majd megkérdezem a nevét. Azért nem érdemes annyira felizgatnia magát.

Úgy látszik ez az érvem hatott, hámarosan megnyugodott.

Amikor azonban elment, nem nyújtott kezét. Ettől kezdve még gyakrabban járt be, mindig érdeklődött, de sajnos, azt a látnoki szemű ifjút, aki már akkor hitet tett József Attila mellett, nem láttam viszont.

Soha többé nem jött be az üzletbe!

Weinberg József

Erdekes könyvkiállítás nyílt meg március 30-án, az Iparművészeti Múzeumban. A Múzeum évkönyvének szétküldése után harminc ország tudományos intézete és múzeuma 150 értékös művet küldött cserepéldányként, ezeket a könyveket mutatja most be a Múzeum könyvtára.

Olvások kívánságai

Néha a »hálátlanság« is okozhat örömet. Például az, amellyel olvasóközönségünk viseltetik könyvkiadásunkkal szemben: nem azt köszöni meg, amit kap, hanem az elmaradtat követeli. Ennek csak örülhetünk, mert a magasabb műveltség, a nagyobb tudás igényét árulja el.

De örülhetnek az olvasók is, mert kívánságaik jórésze nyitott kaput dönget, amint a következőkben kiderül.

Kordos László, a Miskolci Megyei Könyvtár vezetője gyűjtötte össze — szociális összetétel tekintetében igen sokrétű — megyei olvasótáborában felmerült kívánságokat és a könyvtárosok tapasztalatait ezzel kapcsolatban. Közlései országos viszonylatban is az olvasók széles rétegének véleményét képviselik. Amennyire értesültségünkől telik, válaszolunk rá.

Az a kívánság, hogy mai íróink a ma emberének magánéletéről írjanak (család, szerelem), találkozik irodalompolitikánk óhajával, de csak olyan értelemben, hogy a magánélet ábrázolása szerves része legyen a társadalmi élet *egészéről* alkotott összképnek, ne pedig idill — mint ahogy a valóságban sem az. Ennek megvalósítása azonban elsősorban az írók feladata, nem a kiadókon múlik.

Jókai *Egy magyar nábob*-ját és Kárpáthy Zoltán-ját, valamint Kemény Zsigmond *Zord idő*-jét kéri az olvasók. Az első kettő még ez évben megjelenik, Kemény Zsigmond egyik műve szintén, a Magyar Klasszikusok sorozatban, de csak a távolabbi jövőben. Gárdonyitól *A láthatatlan ember* azonban az olvasók világnézeti nevelése szempontjából nem látszik kiadásra alkalmasnak. Nagy Lajos összes műveinek kívánt gyorsabb ütemű kiadását egyéb kiadói feladatokkal kell összehangolni. Tóth Árpád versei is elégtételt kapnak: az idén jelennek meg az Ifjúsági Kiadó válogatásában, 57/58-ban pedig a Szépirodalmi jelentkezik egy teljes kiadással. Veres Péter trilógiájának, a *Három nemzedék*-nek harmadik része még nem készült el.

Olyan prózai antológia, amely az egész magyar prózai irodalmat mutatná be, nehezen képzelhető el. Különböző szempontú szűkebb válogatások részleteiben azonban megoldhatják a kérdést. Erre volt kísérlet pl. az Olcsó Könyvtárban tavaly megjelent *Friss szél* című kötet.

»A külföldi remekírók műveinek újra-kiadásával igen elmaradunk — események mögött — írja Kordos László —, Thomas Mann-t, Dosztojevszkijt, Romain Rolland-t ünnepezzük és előadásokat tartunk róluk, de nem tudjuk az olvasók kezébe adni a Varázshegy-et, a Bűn és bűn-

hődés-t és a Jean Cristophe-ot.« Rolland Colas Breugnon-jának és *Az elvarázsoltt lélek* megjelenése a közelmúltban részben válasz erre, és az a terv is, hogy a Jean Cristophe néhány éven belül szintén kiadásra kerül. Régi hiányosságot pótoltt Thomas Mann novelláinak és *Buddenbrook-ház*-nak megjelenése, és nagy öröm az *Egy szélhámos vallomásai*-nak kiadása, de a *Varázshegy*-et illetően mindez még nem megnyugtató. — Stendhal barátai eddig sem nagyon paszkodhattak, sőt a *Pármái Certosa* új fordítása is készül már. — Ibsen válogatott drámái még az idén az olvasók kezébe kerülnek, köztük a *Peer Gynt*; ugyanígy Victor Hugótól a *Nyomorultak*, új fordításban. — E. T. A. Hoffmann — akinek elbeszélése nyomán alkotta Csajkovszkij a népszerű *Diótörő*-t — néhány elbeszéléssel szerepelni fog egy német elbeszélésantológiában, amely előreláthatóan 57-ben jelenik meg A Világirodalom Klasszikusai sorozatban. Még ez évben kiadásra kerül C. F. Meyernek, a svájci német próza klasszikusának egy elbeszéléskötete, és a Mozart-év alkalmából E. Mőrike halhatatlan novellája: *Mozart prágai utazása*. — De Coster *Thyll Ulenspiegel*-je két éven belül megjelenik, de az eredeti Ulenspiegel-monda még hamarabb (bibliofil kiadásáról lapunk e számában »A szép könyvek barátai sorozatról« című cikk számol be). — Byron és Lenau — akiknek »*életéről lassan többet tudunk, mint műveikről*«, írja Kordos László — eddig is szerepeltek antológiákban s ezután sem feledkezünk meg róluk. — Akik Hasek *Svejk*-jét várják, még ez évben megkapják. — Az újabb Nobel-díjasok közül Hemingway szerepel az idei tervben az *Öreg ember és a tenger* című regényével; Laxness művészetének bővebb bemutatása a *Független emberek* sikere után szintén várható.

Szabó Lőrinc műfordítás-gyűjteménye, az *Örök barátaink*, előreláthatóan nem jelenik meg újra, mivel műfordítások amúgyis szép számmal közvetítik a külföldi költőket; maga Szabó Lőrinc pedig nemrég lépett a nyilvánosság elé a *Shakespeare-sonettek* kötetével.

Egyelőre viszont semmi hír Vergilius, *A Nibelungi-ének*, a teljes *Kalevala* és Petrarca verseinek kiadásáról. Galsworthy *Forsythe Saga*-ja és Proust regényciklusa, *Az elveszett idő nyomában* világnézeti megfontolásokból, s nem feledékenységéből maradt ki kiadóink terveiből. Ugyanez az eset Oscar Wilde-é is: egy színdarabjának és egy műve filmváltozatának bemutatása még nem teszi kiadásra alkalmassá minden művét.

Óvodáskorú kisgyermek számára az idén több szöveg nélküli vagy kevés szövegű képeskönyv jelenik meg, mint tavaly. A nagyobbkorú fiúk, serdülők több kalandos könyvet kapnak, így a most induló Szivárvány elnevezésű füzetes, bőven illusztrált olcsó sorozatban. Több Verne-könyv is jön az idén, új fordításban is, utánnyomásban is, mégpedig nemcsak az Ifjúságinál, hanem — felnőttek számára válogatva — az Olcsó Könyvtárban is. — A várt Cooper-könyvek folyamatos megjelenése szintén várható.

A leányregények dolgában sajnos, a várható javulást is számítva, még mindig rosszul állunk. De ez is csak másodsorban kiadói feladat — az íróké az első lépés.

A *Münchhausen* új kiadásáról a Magvető gondoskodik, még ez évben, a Vidám Könyvek sorozatban.

Az ismeretterjesztés vonatkozásában közzölt kívánságok közül több teljesül a jövőben. Összefoglaló magyar irodalomtörténet összeállítása az illetékesek állandó gondja. A világirodalom története című sorozat még ez évben folytatódik. Egy kétkötetes irodalmi lexikon is készül, de ez természetesen hosszú időt igényel. Leíró földrajzot is kap a közönség: *Magyartá ak* címmel a Művelt Nép indított sorozatot. Történelmi képeskönyv is megjelent, ugyanitt, *Hazádnak rendületlenül* címmel. A *könyv története* — Tevan Andor munkája — rövidesen pótolja könyvállományunk ilyen természetű hiányosságát.

Világatlasz, valamint nyelvkönyvek kiadása a Tankönyvkiadó feladata, amelynek folyamatosan eleget is fog tenni. A film történetéről az Ifjúsági Kiadónál készül, összefoglaló, népszerű könyv.

Sok olvasó kívánságát tolmácsolja Ká-

dár Péter, a Közlekedési és Szállítási Dolgozók Szakszervezetéhez tartozó I. Autójavító Vállalat könyvtárosa, amikor Hanzelka—Zikmund Afrika-könyvéhez hasonló útirajzok kiadását kéri. Útirajzok az utóbbi évekhez viszonyítva jóval nagyobb számban jelennek meg, nemcsak a Művelt Népnél, hanem az ifjúsági könyvek közt és az Olcsó Könyvtár sorozatában is. De olyan gazdag képanyag, amilyen a cseh könyvé, természetesen megint nem csupán kiadói igyekezet dolga.

Ugyancsak Kádár Péter jegyzi meg: a népszerű *Zeneszerzők élete képekben* című sorozat sikerének arra kell vezetnie a kiadót, hogy a külföldiek után a nagy magyar zeneszerzők életét is megismertesse az olvasók tömegeivel, ilyen népszerű formában. Értesülésünk szerint mind a Művelt Nép, mind a Zeneműkiadó készül életrajzokat kiadni, köztük Lisztét és Erkelét (Kodályról most jelent meg).

Befejezésül, ennyi örvendetes elégedetlenség után nem kevésbé örvendetes dicséretet is olvasni. »Az olvasók általában nemigen nézik meg, ki a könyv kiadója. Annál érdekesebb, hogy a Magvető mennyire népszerűvé tudta tenni magát rövid fennállása óta. A Magvető ma »márka« az olvasók előtt, még akkor is szívesen elviszik a nála megjelent könyvet, ha íróját egyáltalán nem ismerik. A szép külsejű és tartalmú könyv önmagáért beszél» — írja Kordos László. A Mezőgazdasági Kiadó kiadványairól pedig a falusi olvasók egyöntetű véleményét abban foglalja össze, hogy »igenis érdeklő a szakkönyv a parasztságot, de csak az olyan, amelyet az ő számára, az ő nyelvén és az ő viszonyaira alkalmazva írtak. Ma már az a helyzet, hogy nincs elég kereztünk a mezőgazdasági könyvek szükséges példányszámának beszerzésére«.

AZ EZREDIK KÖNYVET adja ki a Szépirodalmi Könyvkiadó fennállása, 1950 novemberé óta. A jubiláris könyv Madarász Emil: A dohányzsinórúhás lány című elbeszélő költeménye.

□

A MŰSZAKI NYELVŐR, a Műszaki Könyvkiadónak ez az igen hasznos folyóirata május 1-től nagyobb terjedelemben, az eddiginél is gazdagabb tartalommal jelenik meg. A kiadványt továbbra is Papp Antal és Torma Domonkos szerkeszti, és munkájukat szerkesztő bizottság segíti. A Műszaki Nyelvőrt a jövőben megküldik minden könyvkiadónak, a könyvtáraknak, egyetemeknek, s a nyelvvel foglalkozó egyéb tudományos intézményeknek és a napilapoknak.

MÁSODIK KÖNYVSORSJÁTEKÁT rendezti meg az idén az Allami Könyvtérjesztő Vállalat. Főnyeremény egy 16 500 forint értékű zeneszekrény, ezenkívül mintegy 1400 nyerevény lesz, 40-től 2000 forintig terjedő értékű könyvekre. A sorsjegyek névértékben beválthatók szabadon választott könyvekre. A sorsjegyek április első napjától vásárolhatók, a húzás június 10-én lesz.

□

EGY OLVASÓNK ÍRJA

A miskolci könyvesboltokba összesen három példány érkezett Láng Sándor: A Cserhát és a Mátra című könyvéből, forina a város turistaközpont a Mátra szomszédságában. Miskolcon több száz orvos és jogász csak úgy juthat szakkönyvekhez, ha az ő költsé-

gükre rendeli meg őket a könyvesbolt — vagy ha Budapesten szerzik be személyesen. (Kordos László, Miskolc.)

□

»BESZÉLŐ KÖNYV« sorozatot állítottak össze Amsterdamban a vakok számára. A Beszélő könyv voltaképpen hanglemez, amely egy-egy író művét juttatja le. Ezzel elértek, hogy a vakok nem függenek többé a Braille-írástól. Különösen azok számára jelentős, akik felnőtt korukban veszítik el szemük világlát, s nem volt módjuk megtanulni a Braille-írást. (Börsenblatt.)

□

ÖRKÉNY ISTVÁN a *Neue Deutsche Literatur c. NDK-beli folyóiratban* beszámol az Irodalmi Újságban indult *Fiatalkor és öregek* című vitáról.

IRODALMI TÁJÉKOZTATÓ

Egyes könyvismertetések után kis bibliográfiákat közlünk. Ezekben felsoroljuk a szerző egyéb műveit, vagy ugyanazzal a témával foglalkozó más könyveket. A kis bibliográfiákat Tiszay Andor állította össze.

POLITIKAI MŰVEK

Luise Dornemann

JENNY MARX

Szikra. 233 old. Ara 18,— Ft.

Ez a könyv, melynek magyar kiadása a 46. Nemzetközi Nőnap alkalmából jelent meg, az első összefüggő írás Marx Károly élettársáról. Valóban hézagpótló műnek kell nevezni, mert Jenny Marx életét még ma is csak kevesen ismerik. Pedig Jenny Marx nemcsak forrás és anya volt, hanem lánglelkű forradalmár is, a nemzetközi munkásmozgalom kimagasló alakja; élete elválaszthatatlanul összeforrt Marx Károly géniuszának alkotó tevékenységével. Megosztotta vele minden örömét, de megosztotta vele a keserű nyomort és a személyes fájdalmakat is. »Házasságuk két azonos érdekű ember életközössége volt — olvassuk a könyv előszavában —, két olyan emberé, akik készek voltak mindenüket feláldozni a világ legszebb és legigazságosabb ügyéért — azért, hogy az emberiség megszabaduljon

a kizsákmányolás és a nyomor, a háború és a rabság kegyetlen ostorától.«

Luise Dornemann könyve nem száraz életrajz; az írónőnek megvan az a szerencsés képessége, hogy Jenny Marx alakját teljesen emberi közelségbe hozza. Szinte kézenfogja az olvasót, s kedves, közvetlen hangú magyarázatok kíséretében vezeti végig Jenny Marx életútjának egyes szakaszain. Megismerkedünk az ifjú Jenny von Westphalen bárókisasszonnyal, aki gőgös családját otthagynva a fiatal Marx Károlyhoz köti sorsát. Szemünk előtt bontakozik ki az egyre erősödő munkásmozgalom, tanúi vagyunk a reakció aljas üzelmeinek, s szinte úgy érezzük, mintha magunk is részt vennénk az egyre izmosodó proletariátus harcában, melyet Marx és Engels, ez a két szellemóriás irányít. Az írónő segítségével betekinthe-tünk a Marx-család mindennapi életébe, amelyben több a gond, mint az öröm, mégis a törhetetlen optimizmus derúje sugározza be szerény otthonukat.

Külön értéke a kis könyvnek, hogy igen bő szemelvényeket közöl a Marx-család levelezéséből, s e dokumentumok szinte reflektorfénybe állítják Jenny Marx alakját. Az idézetek egy része ez alkalommal kerül első ízben a nyilvánosság elé.

Luise Dornemann könyve méltán tarthat igényt arra, hogy nálunk is hatalmas olvasóközönsége legyen. Németországban a mű első kiadása néhány nap alatt elfogyott. Ez természetes is, hiszen a dolgozók milliói minél többet szeretnének megtudni erről a hőslelkű asszonyról, akit Engels Frigyes így jellemzett: »Ha volt valaha asszony, aki abban lelte boldogságát, hogy másokat boldoggá tegyen, ez az asszony volt az.« (Terényt István)

Engels Frigyes: Marx Károlyról. Bp. 1950. Szikra. 67 old. (A marxizmus—leninizmus kiskönyvtára 60.)

Lenin: Marx Károly. Bp. (1946.) Szikra. 86. old. Marx Károly élete képekben. Bp. 1953. Szikra—MMI. 121. old. 1 t.

Mehring: Marx Károly élete. Ford. Rab. Pál. Bp. 1925. Népszava. 576. old.

Victor, Walther: Marx Károly élete. Ford. Székely Andorné. Ill. Bp. 1954. Ifjúsági Kk. 110. old.

Sztyeapanova, J. A.: Marx Károly. Ford. Boross Lászlóné. Bp. 1955. Szikra, 75. old.

FEJEZETEK A SZOVJET- UNIO TÖRTÉNETÉBŐL

(1909—1917 március)

Szikra. 463 old. Ara 33,— Ft.

Az 1905—1907-es első oroszországi polgári demokratikus forradalom veresége után a sztolipini reakció sötét éveit nehezdedtek Oroszország népeire. Miközben az országot egyre jobban átszötte a külföldi fináncnöke fojtogató hálója, mialatt legigázó külföldi koncessziók és kölcsönök tették elviselhetetlenné az ország gazdasági helyzetét, belpolitikai vonalon a június 3-i államcsíny után a fekete reakció politikai és ideológiai tobzódása következett. A munkásosztály és a parasztság szörnyű helyzetében egyedül a bolsevikok álltak a tömegek élére, egyedül a bolsevikok képviselték következetesen Oroszország dolgozó tömegeinek érdekeit. A »népek börtönének«, az imperialista ellentétek csomópontját jelentő Oroszországnak feltétlenül el kellett jutnia az újabb forradalmi fellendülésig. Ez 1912-ben, a lénai vérfürdő után következett be, amikor a bolsevikok, a bolsevik »Pravda«, a IV. Állami Duma bolsevik frakciója forradalmi, internacionalista szellemben nevelte, s az imperializmus leggyengébb láncszeme, Oroszország ellen harcra vezette a tömegeket. A háború előtti politikai válság a végsőkig kiélezte a cári Oroszország valamennyi imperialista ellentmondását, s a kirobant első világháború tovább érlelte a válságot, egyre élesebben mutatta a bomlás félreismerhetetlen jeleit. Ebben a helyzetben a bolsevikok felléptek az imperialista háború ellen, a háború polgárháborúvá változtatása érdekében. A tömegek hatalmas sztrájkmozgalmai végighömpölyögtek az országon, egyre gyakoribbak lettek a fegyveres öszszecsapások a hős munkások és a cári csapatok között, s végül 1917 február utolsó napjaiban győzedelmeskedett a polgári forradalom. A népre évszázadok óta súlyos teherként nehezedő cárizmust megdöntötték, megkezdte tevékenységét az Ideiglenes Kormány, de mellette már bontogatták szárnyukat, éreztették hatalmukat a tömegek által követett fiatal Szovjetek. Sajátos kettőshatalom jött létre, a Szovjetekben még hangoskodtak a befurakodott eszerek és mensevikok, de már nem sokáig: már robogott Svájból Oroszország felé a vonat, amelyen Lenin április 3-án késő este megérkezett Petrográdra. A tömegek hatalmas lelkesedéssel fogadták a hosszú számkivetésből hazatért vezérüket, aki rögtön a nép élére állt, s híres Áprilisi Téziseivel megmutatta a további teendőt, új irányt mutatott a párt harcában, előkészítette az át-

térést a győzedelmes szocialista forradalomra.

A népszerű formában megírt könyv részletesen, színesen ismerteti a tárgyalt időszak kiemelkedő eseményeit, a bolsevikok elméleti és fegyveres harcát, nagyszerű segédanyagot jelent a Szovjetunió történetének elsajátításához. (S. M.)

TANULMÁNYOK A NÉPI DEMOKRÁCIÁK TÖRTÉNETÉBŐL

Akadémiai Kiadó. 338 old. Ara 48,— Ft.

Az e címen megjelent első kötet bolgár, lengyel és román történészek tanulmányait közli a Történettudományi Intézet munkaközösségének szerkesztésében, fordításában, lektorálásában.

A gyűjteményes kötet első tanulmánya *Dimitar Angelov* tollából *A török hódítás és a balkáni népek harca a hódítók ellen* címen a többi közt kidomborítja e küzdelmekben a balkáni népeknek a magyarokkal való együttműködését azokban az időkben, amikor még a magyarság szempontjából is a legagresszívebb volt a »török vész«, és magyar részről legaktívabb volt a visszahatás, helyesebben a visszautés. A lengyel *Witold Kula* a kapitalista viszonyok XVIII. századbeli lengyelországi kezdeti alakulását mutatja be. A szerző említi, hogy már az előző két században is voltak helyenként viszonylagosan ígéretesebb manufaktúrák s egyéb kezdeti kapitalista föllendülések, amelyeket a protestantizmussal és a polgári-sabb humanista katolicizmussal együtt elfojtott a jezsuita ellenreformáció anyagi érdekszövevénye. Azért is jó lenne, hogyha ez utalásból kiindulva, alkalomadtán e megelőző korról is ugyanilyen alapos lengyel történelmi tanulmányt olvashatnánk, mert egy ilyen tanulmánytól sokok lengyel-magyar-cseh-szlovák kapcsolat földériteése várható. A román *Simion Vianu* részleteket közöl a román népnek a XVIII. századvégi függetlenségi harcáról, egyszersmind adalékokat az egykori román-orosz kapcsolatokról. Kár, hogy e kapcsolatok értékelő megvilágításában alig megy túl a diplomáciai tényadatok időrendi ismertetésénél.

Igényesebb egy másik kitűnő román historikus, *Victor Cheresstiesiu* tanulmánya az 1848-as forradalmi év erdélyi román paraszttörmögalmak a mi népünk történelmével alaposan összefonódó vonatkozásai. A bolgár *Zsak Natan* Bulgária 1878/79-i felszabadulásának gazdasági és társadalmi hatását elemzi. A lengyel *Zanna Kormanowa* az első lengyel munkaspárt megalakulásának körülményeit, *Franciszek Fiedler* pedig Lengyelország

Kommunista Pártjának útját méltatja. A bolgár *Dimítar Koszev* az 1923. évi szeptemberi fölkelés mozzanatait fogja össze. Csaknem a jelenbe csap át három román szerző — *P. Nichita, M. Ionescu, T. Udrea* — közös írása az 1945-i romániai földreform kivívásáról.

A kötetben nemcsak értékes tanulmányokat kapunk, de kitűnő történetkutatókkal, tudós írókkal is megismerkedtünk, akikkel a jövőben gyakran kell találkozunk. S vajon elég-e csak 1100 példány egy ilyen kiadásból. A 48 forintos árnál olcsóbb kiadás jelentősen több példányszámban kívánatosabb lett volna és gazdaságosabb is. (*Nagy Tibor*)

Felszabadulás. 1944. szeptember 26. — 1945. április 4. Dokumentumok hazánk felszabadulásának és a Magyar Népi Demokrácia megszületésének történetéből. Összeáll. a MMI. — a M. Tud. Akadémia Törtud. Int. Bp. 1955. Szikra. 512 old. 15 t.

Hazánk felszabadulása. 1944—1945. Bibliográfia és dokumentum gyűjtemény. Szerk. Tiszay Andor. Bp. 1955. Fvárosi Szabó Ervin Könyvtár. 316 old. 39 mell.

SZÉPIRODAMI MŰVEK

K. Szimonov

FEGYVERTÁRSÁK*

Új Magyar Könyvkiadó, 608 old. Ara 32,50 Ft.

Szimonov új regénye egy négy kötetre tervezett hatalmas ciklus első kötete, s a regény hősei, akiket az első lapokon megismerünk, hosszú útra indulnak az olvasóval, térben és időben egyaránt: Kelet-Ázsiától Nyugat-Európáig, Mongóliától Berlinig jutnak el hősi útjukon, amely hat teljes esztendeig tart majd.

Hősök? Igen; a szó esztétikai és erkölcsi értelmében egyformán azok. Mint a monstrum-regényekét általában, a »Fegyvertársak« épületét sem bírná el egyetlen hős a vállán. Ennyi hősrre talán egyetlen regényciklus sem épül, s bár az író egy hadsereg hősiességét szándékozik *ábrázolni* sokaságukkal, egyéniségük, tetteik kivétel nélkül magukkal ragadnak, de arca egyiknek-másiknak halványabb marad.

Az első kötet néhány hónapnyi időt ölel fel: a cselekmény 1939 májusában indul, a mongol-mandsúriai határon. Mongóliát japán betörés fenyegeti; Japán csilapíthatatlan étvággal már Nyugat-Szibéria felé tekintget, az áhított új japán határ nyugat felé: az Ural. Arrafelé az út a szinte védtelen Mongólián át vezet. Amikor az első kisebb határsértések után japán egységek átlépik a mongol határt, a

szovjet-mongol kölcsönös segélynyújtási egyezmény értelmében a Szovjetunió fegyvertársa segítségére siet. Öt hónapon át tartó véres harcok és súlyos veszteségek árán kiúzi a szövetséges földről a betolakodót: Japán fegyverszűnetet kér, és 1939 szeptemberében a Távol-Keleten elhallgatnak a fegyverek. A nagy erőpróba véget ér, s ezen a próbán a Szovjet Hadsereg fényesen helytáll. E rövid »előháború« minden hódításra törekvő kormányt óva int a nagy háborútól. De a kormányok már süketek az első ágyúdörejektől. A lavinát már nem lehet megállítani s a mongol hadszíntér szovjet hősei percnyi pihenő nélkül lengyel földön teremnek, hogy megmentsék Nyugat-Beloruszsiát és Nyugat-Ukrajnát a másképp elkerülhetetlen hitleri legázolástól.

S amikor a hősök — Artyemjev, Polinyin, Szincov és a többiek — az első konfliktusba keverednek a nyugati fronton, véget ér az első kötet. Az olvasó emlékezetében — dátumokból és helységnevekből összerakva — jól ismert a folytatás, s épp ezért tán fokozottabb érdeklődéssel várja a regény folytatását.

Szimonov — mint az első kötet bizonnyítja — az író mesélőkedvével és jellemző erejével, a történetíró lényeglátásával és oknyomozókészségével, és a katonai szakismeretével dolgozza fel hatalmas élményanyagát, s egyetlen ember által szinte bejárhatatlannak vélt útengetegben kalauzolja biztos kézzel olvasóit. Ebben a rengetegben — melyben a kissé sok hős, sok jelentős szereplő miatt néha mégis csak tévedezik az olvasó — még a túloadalra, a japán állások felé is vezet út. Ritka írói erényről tanúskodik itt Szimonov: élő emberekként ábrázolja a japánokat is, akik nem torzulnak el az író irántuk érzett gyűlölete miatt — akadnak bátrak, sőt hősök is köztük, vagyis olyanok, akik hangsúlyozzák a helyzet veszélyét és emelik a szovjet haditettek fényét.

Kár, hogy ennek az izgalmas, nagyigényű regénynek fordítása nem mindenütt méltó az eredetihez. *Rozvány Szidónia* a katonai és műszaki kifejezésekben bizonyos járatlanságot tanúsít s ezáltal csökkeni munkája értékét. (T. T.)

Szimonov (Konsztantin): *Barátok és ellenségek.* Ford. Somlyó György. Bp. 1954. Új Magyar Kk. 79. old.

Szimonov (Konsztantin): *Nappalok és éjszakák.* Ford. Rozvány Szidónia. Ill. Bp. 1953. Új Magyar Kk. 271. old. 6 t.

Szimonov (Konsztantin): *Sziklás Norvéglában.* Négy elbeszélés. Ford. Zoltán Lajos Bp. 1949. Új Magyar Kk. 51. old.

Szimonov (Konsztantin): *Gyalogosok.* Ford. Várkonyi Gizella. Ill. Bp. (1952.) Új Magyar Kk. 93. old. (Szabadságharcos kiskönyvtár.)

Szimonov (Konsztantin): *Válogatott versei.* 1939—1943. Összeáll. Birman Jenő. Ford. Békés István. Bp. (1949.) Új Magyar Kk. 22. old.

* A »Könyvbarátok« sorozat illetményköteté.

Kaverin 1946-ban kapta meg a Sztálin-díjat *Két kapitány* című regényéért, de amíg ide eljutott, az értelmiségi származású és a cárizmus alatt felnőtt írónak meg kellett vívnia önmagával, át kellett lépnie az »izmusok«, polgári irodalmi irányzatok és eszmék akadályain. Ez az új, közel ezeroldalas trilógiája is, amelynek első két részét veszi kezébe most a magyar olvasó, s a harmadik rész lefordítására is rövidesen sor kerül — már a szocialista realizmus jegyében íródott.

A *Nyitott könyv* életrajz-regény. Tatjana Petrovna Vlaszenkova, a mű főhőse első személyben mondja el élettörténetét. Apja tűzoltó, hordár, postás, éppen az, amiből meg lehet élni, s magára hagyja a családot, hogy szerencsét próbáljon; anyja varrónő. A Nagy Októberi Forradalom előtt néhány évvel indul a cselekmény: az alig tízesztendő Tatjana egy vidéki vendégfogadóban mosogatólány. Egy ízben váratlan esemény történik az életében: elüti egy szánkó, s hogy az esetet elpalástolják, egy hangszerkereskedő a házába veszi gyógyulásáig. A kislány olvasni kezd, s új ismerőseivel együtt megismerjük a forradalom előtti feszültséggel telt kort is. A forradalom után Tatjana bekapcsolódik az ifjúsági mozgalmakba, rendezvényeken szerepel, és ekkor teszi első lépéseit későbbi szakmája felé: megismerkedik a mikrobiológiával. Lebegyev, az »öreg doktor« előadássorozatát indít a fiatalok számára. Tatjana először színésznő akar lenni, de a főiskolai felvételi vizsgája nem sikerül, s a leningrádi orvosi fakultás hallgatója lesz. Tanulással, nagy élményekkel, szerelemmel teli egyetemi éveket következnek ezután, majd a negyedéves orvostanhallgató az északi Anzarszkij-telepre megy a diftériajárvány leküzdésére. Kísérleteiben segíti férje, munkatársa, Andrej Lvov, akit gyermekkorra óta ismer. A hajdani kis mosogatólány nagy eredményeket ér el a penészgombák kutatása terén.

Vlaszenkova minden sematizmustól mentes, egyre felfelé ívelő fejlődéstörténete az egész szovjet értelmiség útját példázza, amelyben a kommunisták harcai és győzelmei tükröződnek. — A fordítás. *Lengyel István* munkája. (Csanádi Akos)

Kaverin, V.: *Két kapitány*. Ford. Madarász Emil. Trócsányi Zoltán előszavával. 1—2. kötet Bp. (1949.) Új Magyar Kk. 376, 288 old. *Kavprin: A művész ismeretlen*. Ford. Szabados Ferenc. Bp. 1947. Új Magyar Kk. 128, o.

»Soha többé nem leszünk Ázsia!« — ebben a jelszóban sűrűsödik az a hatalmas erőfeszítés, amelyről a szovjet első öt éves terv idején Magnyitogorszkban lejátsszó regény ad hű tükörképet.

Az idő jobb kihasználásáért folyik a küzdelem. Tudják a munkások, hogy ha győzni akarnak, a tempót fékezni nem lehet. A munka és a győzelem azonban nem könnyű. Meg kell küzdeniök a bürokrata szakemberekkel, a közömbösséggel, a részegesek és naplopók még meglevő kártékonyosságával. A munka, a kialakuló munkaverseny sodró lendülete, ha nem is könnyen és egyszerre, de egyre fokozódó ütemben elsöpri a nehézségeket, legyűr minden ellenállást.

A regény hősei nem egyes emberek, hanem egy brigád, amely a munkaverseny házában kimagasló eredményeket ér el és ezzel az egész építkezésnek addig nem ismert lendületet ad. Művészi tipizálással érzékelteti az író azt a különbséget, mely az amerikai mérnökök és a magnyitogorszki munkások munkához való viszonyát jellemzi. Az erőmű munkálataiban résztvevő amerikai szakemberek érzéketlenül, értetlenül állnak szemben a szovjet emberek hatalmas távlatok adta erőfeszítéseivel.

Bár Katajev nem idealizál, a szovjet szereplőket nem rajzolja tökéleteseknek s az amerikaiakat sem gyarlóknak, hangsúlyozza a dolgozók többségének szilárd politikai meggyőződését, öntudatát.

A már klasszikusnak számító szovjet szocialista-realista munka-regényben az egyénítés körül fedez fel hiányosságokat a mai olvasó. A brigád nem minden tagja elég élesen megrajzolt vonalakkal körülhatárolt egyéniség. A regény szaggatott — sokszor egyszavas mondatokból álló — gyors előadásmódja sem mindig a munka ütemének művészi formakifejezője. Olykor már öncélúnak, Katajev előző, futurista korszakára utalónak hat.

Határ Győző fordítása művészi; árnyaltos tolmácsolója a regény hangulati egy- ségeinek is. (T. P. I.)

Katajev, V. P.: *En a dolgozó nép fia*. Ford. Kőbor Noémi. Bp. 1950. Könyvbarátok Egyesülete. 134. old.

Katajev, V. P.: *Az ezred fia*. Ford. Gyáros László. Bp. 1954. Ifjúsági Kk. 204 old.

Katajev, V. P.: *A távolban egy fehér vitorla*. Ford. Gyáros László. 2. kiad. Bp. 1948. Szikra. 276. old.

Katajev, V. P.: *A pionír*. Ford. Mezey Margit. Ill. Zádor István. Bp. (1949.) Athenaeum. 22. old.

Laurence Sterne

TRISTRAM SHANDY ÚR ÉLETE ÉS GONDOLATAI

Új Magyar Könyvkiadó 641 old. Ara 44,— Ft.

A magyar olvasó eddig nemigen ismerhette Írország irodalmának egyik legkimagaslóbb alakját, Laurence Sterne-t, a realista irodalom egyik úttörőjét, kora társadalmának nagy leleplezőjét.

A *Tristram Shandy* sajátos, különleges helyet foglal el a regényirodalomban. Tristram »őnéletrajza« a nagyképű, üresen filozofálgató életrajzregények paródiája. Saját életéről, cselekedeteiről alig-alig szól a könyv hőse — a szinte minden tartalmi egységnek fittyet hányó könyv: a kitérések, elkalandozások sorozata, amelyben a kor különböző típusairól rajzol mulatságos torzképet. Parodizál a könyv formája is: kilenc »könyvte«, több száz fejezetre oszlik. S a kilenc könyv közül kettő a hős születésének előzményeivel, egy születésével, egy pedig keresztnevének kiválasztásával foglalkozik. E »cselekmény« keret, mely alkalmas arra, hogy Sterne elmondja a maga mondanivalóit. Az emberi orról filozófiává állítja pellengérré az öncélú, köldöknézegető filozófiát, patetikus, hősi megnyilvánulások után szinte drasztikusan köznapi helyzetekben mutatja be a képmutatókat. Mint valami ördögöskező bűvész fordítja ki az üres frázisokat: idenezetek, nincs mögöttem semmi!

Sterne azonban nemcsak a fonákot mutatja meg: regényében az egyszerű, józan embereknek jut a legnagyobb szerep. E meleg szívvel megformált emberek gondolatainak keresetlensége, becsületessége az az ostor, amely az író kezében a képmutatók hátán csattan.

Rabelais-hez hasonló vaskos humora, nyers (a XVIII. század misztikus utakat kereső filozófusai és »széplelkű« írócskái számára elviselhetetlenül nyers) szókimondása nemcsak külső formája, köntöse Sterne realizmusának: fegyver volt ez kezében a gyorsan fejlődő kapitalizmus hazug álliberalizmusa, a teológusokkal parolázó »tudósok« idealista tévtanai ellen.

Úttörő, szinte forradalmi alkotás volt a XVIII. században a *Tristram Shandy*. S hogy a regény a ma olvasójához is közel kerül, ebben — a remekmű elavulhatatlan értékei mellett — része van Szentkuthy Miklós érdekes bevezető tanulmányának és az új magyar kiadás bőséges jegyzetanyagának is. (*Hajdu Ferenc*)

Sterne: *Erzékeny utazás*. Ford. Kazinczy Ferenc. Bev. és kiadta Berki Miklós. Bp. 1907. Franklin. 212 old. (Olcsó könyvtár 1489—94.)

Henri Barbusse

A TŰZ

Új Magyar Könyvkiadó, 416 old. Ara 27,— Ft.

Barbusse regényének alcíme: »Egy raj naplója«. A szereplő személyeket tekintve pontos is ez a meghatározás. És mégsem. Ez a regény nem egy raj naplója, hanem az első világháború leghitelesebb korrajza. Nemigen akad olyan mű, mely e szörnyű mézárlás valóságos arcáról többet tudna elmondani.

Az első világháború, mint téma, számtalan tollat megmozgatott. A háborúról írni divattá lett. Emlékiratok, tanulmányok, véres és romantikus szenzációkkal tűzdelt regények, novellák, versek serege jelent meg a háború alatt és után. Valóságos áradat. Csak a legkiválóbbak törekvése volt a leleplezés, csak néhányan voltak, akik a háború rémségeit azzál a céllal kívánták megmutatni, hogy többé sohase legyen háború. Közéjük tartozik *Henri Barbusse*. Ezért írta meg a *Tűz*-et. Hadat üzent vele a háborúnak, olyan erővel, mint más senkisé. A *Tűz*-et minden nyelvre lefordították, eljutott mindkét hadviselő tábor lövészárkaiba, azok kezébe, akik a maguk mézárászokra hajtottságát ismerték fel minden sorából — s a forradalom erjesztőjévé vált. Ezért ez a regény nemcsak hadat üzent, hanem hadat is viselt a háború ellen, s mint minden nagy alkotás, azóta sem veszett erejéből, a mai olvasót is a háború ellenes küzdelem harcosává teszi.

»— *Bűn volna a háború szép oldalait bemutatni, még akkor is, ha lennének ilyenek!*« — mormogja a regény ismeretlen katonája... Az emberségnek, bajtársiasságnak s a belőle fakadó hősiességnek vannak és ezerszám születnek csodálatos, vérpiros hajtásai, ám ez éppen nem a háború, hanem a magára ébredt ember szépsége, nagyszerűsége. Harmincmillió rabszolgá verekedett és pusztult iszonyatos körülmények között mindenféle jelszavakkal álcázott mocskos érdekekért, a rabszolgatartók érdekeiért — de ha megszületik e felismerés, a milliók nemcsak a háborút: okozóit is elsöpri! Ez Barbusse regényének halhatatlan tanulsága.

Az előszó *Bölni György*, a kitünő fordítás *Faludy György* munkája. (*G. Vészi János*)

Barbusse, Henri: *A pokol*. Ford. Karinthy Frigyes és Kosztolányi Dezső. Bp. 1912. Kultúra. 292. old.

Barbusse, Henri: *Erő*. Az életen túl. Ford. Sárközy György. Bp. (1932.) Athenaeum. 231. old.

Barbusse, Henri: *Világosság*. Ford. Schöpflin Aladár. Bp. (1920.) Franklin. 384. old.

Barbusse. Összeállította és az előszót írta: Aranyosi Pál. Bp. 1950. Szikra. 194. old.

Cervantes

DON QUIJOTE I. — II.

Uj Magyar Könyvkiadó. Ara 54,— Ft.

Háromszázötven évvel ezelőtt, túl élete delén, nyomorúság, balsiker, kiábrándultság közepette írta meg Miguel de Cervantes Saavedra »Az elmés, nemes Don Quijote de la Mancha« lovag kacagató, bús történetét. Korának irodalmát — elsősorban a spanyol irodalmat — elárasztó

lovagregények szatírájának szánta, de alkotása mérhetetlenül több ennél: az első valódi regény, éles társadalomkritikával párosuló realista remekmű, az emberi érzelem és értelem egyik legnagyobb villanása.

Mert a Búsképű Lovag alakjában Cervantes nem csupán egy szélmalommal viaskodó »bolondot« ábrázolt, de hű képét adta a XVI. századvégi spanyol kismemesnek, a letűnt feudális világ hidalgó hőséne, és mindezekon keresztül Don Quijotejában summázta az emberi szellem és szabadság nagy eszméit.

És Sancho Panza, a fegyverhordozó se pusztán életszerető, a »bolonddal« szemben a józanságot képviselő paraszt, nem csupán feltörekvő racionalista plebejus, hanem — és megint ez a legfontosabb — a regény során mind tovább és tovább magasodó eszmetársa gazdájának, a tiszta humanizmus képviselőjének.

Igy igaz, amit Cervantes gúnyosan és mégis szíve forró szeretetével mond előljáró verseinek egyikében Don Quijotéről: »Te nagyhírű neved világraszóló«, és Sanchóról, akinek hódolnak három és fél évszázada »nyakonütő — kézcsókolással«, és önmagáról — ugyanott és ugyanolyan hangnemben — »bölcs íródnak mása nem, se párja«.

A magyar Don Quijote Győri Yilmos remeke, műfordítás-irodalmunk egyik büszkesége. A nyolcvan évvel ezelőtt készült fordításnak a nyelvfejlődés folytán itt-ott már elavult kifejezéseit Szász Béla avatott kézzel dolgozta át. Hadd említsük meg *Gustave Doré* híres illusztrációit is, amelyek új Don Quijoténkat — a nagy remekműhöz méltóan — ékesítik.

Dicséret illeti meg Benyhe Jánost a világos, nagyigényű, sok szeretettel írt előszaváért. (*Vámosi Pál*)

Cervantes: Az üvegdíák története. Elbeszélés. Ford. Gáspár Endre. Bp. (1948.) Budapest Irod. Int. 76. old. (Új könyvtár 21.)

Cervantes: Preciosa, a szép cigánylány. Ford. Gáspár Endre. Bp. (1946.) ABC Kk. 96. old.

Cervantes: Két kutya beszélget. Ford. Gáspár Endre. Bp. (1944.) ABC Kk. 117. old.

Cervantes: Kuckó és Kacor. A nevezetes mosogatólány. (Novellák.) Ford. Pál Endre. Bp 1943. Bibliotheca. 133. old. (Írástudók.)

Le Sage

A' SÁNTA ÖRDÖG

Uj Magyar Könyvkiadó, 297 old. Ara 21,— Ft.

A sánta ördög leemeli Madrid háztetőit, s a kíváncsi spanyol világnak megmutatja az alattuk zajló életet. Ahány háztetőt lebbent fel az ördögi hatalom, annyi remek novellát, történetet hallunk. A kor többi pikareszk-regényeihez hasonlóan, ez sem összefüggő regény, hanem keretes történet, amelyben a kalandos, humoros és tragikus történetek egymást váltogatják. Nem is fűzi a novellákat egymáshoz más, mint, hogy ugyanegy tudnivaló diák szemléli őket és ami sokkal fontosabb ennél: az egységes társadalmi kép a kor francia társadalmáról. Igen, francia társadalmáról, mert Le Sage csak álcázásul választotta a regényes spanyol környezetet, hogy annál szabadabban mondhasa ki véleményét a kapzsi és ostoba társadalomról. Le Sage művészete átmenet a XVII. század merev, hideg klasszikus irodalma és a francia felvilágosodás irodalma között. Egészséges realizmusával reakciója volt a szenvelő stílusnak.

René Alain Le Sage polgári szülők gyermeke, s maga is büszkén, tudatosan polgár volt, aki egy szolgalelkű társadalomban bátran utasított el mindenféle nemesi pártfogást, s a maga lábán, csupán irodalmi műveiből akart megélni, függetlenül. Nehezen is érvényesült. Fiatal korában hasonló hányattatásokon ment keresztül, mint halhatatlan regényhőse, Gil Blas. Első nagy írói sikere, A sánta ördög nyitotta meg számára a siker útját.

A sánta ördög lapjain kulcstörténet-szerűen a kor számos alakjára ismerhetünk. Bennünket azonban ez — a korabeli olvasóval ellentétben — kevéssé csábítana

a könyv végigolvasására —, mozgalmás meseszöve, színesen megelevenedő ember- és társadalomrajza és a keserű gúny alól minduntalan előcsillanó derű miatt válik igen kellemes olvasmánnyá.

A könyv első francia kiadását olyan siker fogadta, hogy a kiadó rövidesen újat nyomtatott belőle. Egy anekdóta szerint, amely világot vet a regény valóban páratlan sikerére, két nemes úrfi, Barbin könyvesboltjában összekapva a könyv utolsó példánya felett, kardot rántott, s ott rögtön megvívott érte.

Reméljük, ha nem is ennyire harcias, de mindenesetre hasonlóan heves érdeklődéssel fogadja majd a magyar olvasó is ezt a kiadást (*Gál Péter*)

Henry Lawson

A B A T Y U R O M Á N C A

Uj Magyar Könyvkiadó 407 old. Ara 31,50 Ft.

Henry Lawson Ausztrália nemzeti írója, hazája egyszerű embereinek, telepeseknek, gypjúnyróknak, aranyásóknak és farmereknek krónikása. Vérbeli elbeszélő, jóhumorú, izes, szereti a csattanós anekdotákat, a könnyes-derűs történeteket, s ha nem is jut el a következetes forradalmár szemléletéig, minden írásban állást foglal a kizsákmányolt szegény nép mellett. Novelláin kedves írójának, Dickensnek hatása érződik, de ez a hatás inkább csak a részvétben és az együttérzésben tapasztalható, amellyel alakjait megformálja.

Eredeti író, eredeti nemcsak ötleteiben, hanem közlendője alakjában is. Mondják, nyelvi demokratizmusa, egyszerűsége, cikornyamentessége biztosította számára a népszerűséget Ausztrália népe előtt. A raffinált burzsoá esztéták hosszú ideig fintorogva fogadták írásait, de Lawson-t ez kevéssé bántotta — nem nekik írt.

Hősei rendszerint ismerősei, barátai. Ezekkel együtt hált egy rozoga, düledező vendégfogadóban, amazokkal együtt dolgozott vasútépitésen, farmokon. Némi lyik odamegy hozzá, s akárcsak az életben, tanácsát, segítségét kéri. S Lawson mindig készségesen szolgálatukra áll.

Nem nagyképű, egynek tartja magát a sok közül, olyan otthonosan mozog alakjai között, mint béreslegény a tanyán. Ismeri jól a munkafolyamatokat, valamenynyit ő is végigcsinálta — már ismert író volt, de még mindig villanyszerelőként, fűrésztelepi munkásként kereste meg a kenyerét.

Novellái nem egyenlő értékűek, de akad közöttük néhány remekmű (*Körbe a kálappal! Mégis csak a hazája, Elbocsátás,*

Fütyülök rá). Ez az első magyar nyelven megjelent kötete. A kritikus elolvassa, örül, és csodálkozik: hogy-hogy csak most került sor a kiadására? (*Gera György*)

Móricz Zsigmond

F O R R A B O R

Szépirodalmi Könyvkiadó. Ara 37,— Ft.

Móricz Zsigmond ebben a regényében kisújszállási diákéveit írta meg, a rideg és álmos alföldi kunvárosban töltött két és félévet, ahová Sárospatak után került, a millenium évében, 1896-ban. A *Forr a bor*, melyet Móricz 1929-ban kezdett írni, tulajdonképpen a *Légy jó mindhalálig* és az 1925-ben félbemaradt *Kamaszok* folytatása, mint ahogy a *Forr a bort* folytatja az 1936-ban írt *Bál* című regénye. Önéletrajzi regény a *Forr a bor* is, egyszersmind vádirat és leleplezés.

»Mikor ezt a regényt írni kezdtem — írta Móricz Zsigmond a *Forr a borról* — valami különösen egyszerű dologra jöttem rá: arra, hogy a ma tegnaptól lett és a tegnapi nem változott meg mára. Abból a rétegből lett a mai Magyarország, amely harminc évvel ezelőtt indult. Látnom kellett, hogy ez az ifjúság, amely a maturáját így csinálta meg, ma ugyanúgy végzi egy állam életének vezetését. A nyolc év alatt nem a tanulás technikáját gyakorolta be ennek a kornak diáksága, hanem a csalást... Lehet-e egy ilyen módon nevelt generációtól mást várni, mint ami van?» Ezt írta Móricz a regény megjelenésekor és ennek megfelelően a regényben leleplezi a kasztszellemet, az ostoba, gerinczúzó nevelést, mely évtizedes bűnöknek forrása lett. Már a legfiatalabb korban veréssel és »fegyelemmel« iparkodtak összetörni az egyéni szabadságot. Nem lehet csodálkozni, hogy azok, akiket az iskolában nem önálló gondolkodásra és munkára, hanem meghunyászkodásra, csalásra és protekcióhajtásásra neveltek, olyan társadalmat alakítottak ki, amilyen a magyar társadalom volt.

Móricz kíméletlenül szemébe vágta az uralkodó osztályoknak, minden végzetes hibájukat, tragikus fogyatékoságukat, katasztrófális életképtelenségüket. Megmutatta azokat az okokat, amelyek ezt a nemzedéket is elrontották, a környezetet, a viszonyokat, az elődöket. De az író szigora mögött roppant szeretet is van, s hite abban az írói programban, amelyet a regényben a kis Nyilas Misi a következő szavakba foglal: »Én azt hiszem, minél nagyobb egy író, annál nagyobb kötelessége a legfontosabb dolgokban színt vállalni és megmondani, mi az igazság és mi a kötelesség.« (*Katona Jenő*)

Sarkadi Imre

ELMARADT TALÁLKOZÁS

Szépirodalmi Könyvkiadó, 137 old. Ara 10,50 Ft.

A fiatalabb írók közül, akikről az utóbbi években tárcákat olvashattunk, az első helyen Sarkadit tartjuk számon. Az ő írásai szerezték meg ennek a műfajnak az első Kossuth-díjat is (*Verébdűlő*, 1954). Új kötete az 1954—55 folyamán megjelent tárcáit gyűjti össze. Majdnem mind aktuális, »napi« írás, abban az értelemben, hogy megírása egyidejű a cselekményével, de abban az értelemben is, hogy szemlélete mélyen a korban gyökerezik, a megírás idejének széles közhangulatára reagál. Nem egy új tárcája bátran hozzányúl a közvélemény előterében álló és néha »kényes« problémákhoz is. Ugyanakkor mindegyik írás messze túlnő a napi aktualitáson. Az írónak látnia kell a fától az erdőt, a napoktól a történelmet és Sarkadi e tekintetben is újra bizonyosságát adja nem is akármilyen írói mivoltának. Az új társadalom normáit, a kommunista emberség szabályait kutatja és példázza, messzi korokat átívelő erkölcsi tanítást ad a napi történetekben. Ezért olvassuk szívesen és azért van, hogy a látszatra könnyű, párodalas kis művek — magvas olvasmány élményét adják. Témájukat tekintve igen változatosak ezek az írások. Városi és falusi tárgyú éppúgy található köztük, mint a magánélet (család, szerelem stb.) és a közélet (pl. hivatali és párt-funkcionáriusok magatartása) problémáit boncoló. Van ezek közt az írások közt nem egy, amelyik a megjelenése idején sok ellenkezést, éles vitákat váltott ki. A kötet egésze — úgy gondolom — minden korábbi ellenérzést leszerel. Egészében mutatja igazán, milyen világos, érett, pártos állásfoglalás van az egyes részletek, az egyes írások mögött. A formai (és persze, nemcsak formai) hagyományt — mint a legtöbb nemzedékebeli írónak — Sarkadinak is elsősorban Móricz jelenti, az a hatalmas tárcanovella-termés, amelyet legnagyobb írónk hátrahagyott. Korábbi írásaival, még a *Verébdűlő*vel szemben is, azért jelent nagy fejlődést Sarkadinál ez az új kötet, mert a nagy példakép hatóereje itt már elvéve sem mutatkozik különösebben, a hagyomány itt már szerves részévé lett egy egyre inkább megszilárduló írói egyéniségnek. Eppen ezért kár volna, ha — kis terjedelme miatt (sajnos, a mi kritikánk gyakorlatában van ilyen szempont!) — ez a könyv nem kapna olyan figyelmet, amilyent megérdemel. (*Mesterházi Lajos*)

Sarkadi Imre: *Verébdűlő*. Elbeszélések. III. Szőnyi Gyula. Bp. 1954. Szépirodalmi Kk. 269. old.

Sarkadi Imre: *Tanyasi dűvad*. Ill. Blai Főglein István. Bp. 1953. Szépirodalmi Kk. 52. old.
Sarkadi Imre: *Nehéz esztendő*. Bp. (1948.) Kulcsár Kk. 25. old.
Sarkadi Imre: *Kísértetjárás Szikzesen*. Bp. 1950. Athenaeum. 54. old.
Sarkadi Imre: *Gál János útja*. Bp. (1957) Szépirodalmi Kk. 145. old.
Sarkadi Imre: *Barla Mihály szerencséje*. Ill. Szőnyi Gyula. Bp. 1952. Orsz. Béketanács. 24. old.

VIDÁM MAGYAR VERSEK

Magvető Könyvkiadó, 338 old. Ara 26,— Ft.

Egy idő óta ismét népszerű nálunk a vers. Mostanában tapasztalhattuk, milyen nagy közönséget vonzanak a versmondó művészek estjei. Hatalmas sikere volt a két szerelmes antológiának (*Virágom, virágom*; *Vallomás*), műfordítóink sorra megjelenő gyűjteményes kötetei is hamarosan gazdára lelnek a könyvesboltokban.

Csak örülni lehet, hogy kiadóink felfigyelnek az olvasók költészet-szomjára, s egy-egy téma java vertermésével is igyekeznek kielégíteni. A *Vidám magyar versek* is ilyen szándék szülötte. Tegyük mindjárt hozzá — nem a legsikerültebb. A kötet olvasgatása közben egyre erősödik az olvasóban az meggyőződés, hogy a versek összeállítására előtt nem gondolták meg eléggé a szerkesztés irányelveit. Erőtől árulkodik a könyv utószava is. Elhiszszük pl., hogy a vidám jelző sok árnyalatot takar, de azt nem, hogy ideillenek a keserű ironia virágai is. Ugyancsak az utószó mentegetőzik, hogy a könyv terjedelme nem adott módot vidám elbeszélő költemények közlésére (ezért jár rosszul legmélyebb humorú költőnk, Arany János); tíz-tizenkét oldalas versek meséket viszont mégis közöl...

Hiba az is, hogy a könyv összeállítója nem fogadta el az anyagból adódó természetes arányokat, és valamiféle irodalomtörténeti protokollhoz ragaszkodott. Legkirívóbb példaként a kötetben közölt Ady-verseket említhetem, amelyekben sok minden megfogja az embert, de vidámságnak híre-hamva sincs. A felületes szerkesztés eredményeként egy esetben viszájára fordul a vers mondanivalója. A Dayka Gábor költészetét nem ismerő, nem irodalomtörténész olvasó az *Esdeklés* című vers itt közölt részlete alapján méltán sorolhatja Daykát a felvilágosodás esküdt ellenségei közé. Pedig ez a vers éppen a felvilágosodás ellenségeit szatírizálja.

A kifogások ebben az esetben nem abból adódnak, hogy »mivel az izlések különbözők, egyetlen antológia sem lehet teljes«... A kötet alapvető hibáit az izlésses, szép kiállítás sem feledteti. A *Vidám magyar versek* kötetét elégedetlenül, jogos hiányérzettel teszi le az olvasó. (*Pók Lajos*)

Magvető. 658 old. Ara 37,— Ft.

A termékeny alkotókedvű és színes fantáziájú író életművének fontos állomása ez a regény, amely — egy lugosi bank csődjének keretei között, majd azokon keresztül — élményekben és adatokban gazdag képet fest az első világháborút közvetlenül megelőző esztendőök bánáti életéről. Ez a Szántó-könyv is ugyanolyan érdekes, fordulatos, mint például a *Stradivarius*, de ugyanakkor mélyebb összefüggésekre, az egyén és a társadalom kapcsolatának rugóira igyekszik rámutatni. A sok-sok figura közül, akiket az író felvonultat, kiemelkedik Lóri, a lugosi szépasszony, akinek toilette-számlái nem jelentéktelen szerepet töltenek be a bank bukásában, Köpf Béla bácsi, a rajztanár és alkalmi festőművész, ez a zsigori és naív, önmagát ámitó és mindenkitől megcsalt figura, továbbá Beck B. Arthur, a Cunard Line ügynöke, ábrándok és tragédiák aprópénzre váltója. Maga a főhős — Szabó Gyurka, akiben az író nyilván önmagát kívánta megszemlélyesíteni — sokszor elszürkül az események, a legkülönbözőbb rétegekből származó hősök és mellék-szereplők harsány színei mögött. Sajnos meglehetősen szürke Kémenczy Jenő, a resicai vasmunkás is, akinek pedig — különösen a regény második felében — fontos szerep jutna.

Szántó megelőgedett egy gyanús üzelmeket folytató bank és egy, az életet sokak terhére élvező réteg csődjének (ismételjük, minden eddigi művénél mélyebb és igényesebb) leleplezésével, ám a feltörő osztályról (bár szerepeltet resicai munkásokat és a regény utolsó fejezetei a Tanácsköztársaság időszakabari játszódznak) nincs határozott mondanivalója. Az osztályok harcának ez a bizonytalan felvetése szűkít le sokszor drámai helyzeteket szenzációs helyzetekké, solohovi lehetőségeket furcsaságok ábrázolásává.

Hiányosságai azonban nem boríthatnak árnyékot a *Csődre*, amely érdekeset és tanulságosat idéz fel egy elsüllyedt világ életéről és amely azt bizonyítja, hogy Szántó György művészetétől, teljében levő erejéből értékes írásokat várhatunk.

A borítólap Szemes István ízléses munkája. (A. G.)

Szántó György: Az Alapiak kincse. Ill. 2. kiad. Bp. 1954. Ifjúsági Kk. 380. old.

Szántó György: Kastély. Ill. Szecsók Tamás. 1—2. kötet. Bp. 1955. Ifjúsági Kk. 763. old.

Szántó György: Majtény után. Bp. 1953. Ifjúsági Kk. 143. old. (Hazáért és szabadságért.)

Szántó György: Esze Tamás talpasai. Ill. György Miklós. Bp. 1951. Ifjúsági Kk. 231. old.

Katonai Kiadó. 508 old. Ara 28,— Ft.

A magyarországi partizánmozgalom történetéről most először jelent meg ilyen terjedelmes és igényes regény, mint a *Fény a hegyek között*. Szilvási Lajos, a mű 24 éves írója, igen sokat fejlődött néhány évvel ezelőtt megjelent első könyve, a *Középiszkolások* című ifjúsági regénye óta. Új könyvében egy értelmes, bátor és rokonszenves bányászgyerek: Gyalog Dani fejlődéstörténetébe ágyazva beszéli el az 1944-es nógrádi partizánharccok történetét. Tolla sok helyütt hiteles történelmi eseményeket és a valóságban is élt, ma is köztünk élő személyeket ábrázol, amellett, hogy főbb szereplőit és cselekményének főbb vonalait az írói képzetet szülte. Könyve mégsem dokumentum-ízű munka, hanem regény. Nagyon olvasmányos, mert a cselekmény mindvégig izgalmas, mert Gyalog Dani és a többi bányász és partizán hőse iránt az első perctől kezdve felébreszti rokonszenvünket és mert az ellenséget: a náci tiszteket s a nyilasokat sem sematizálja, hanem hitelesen emberivő formálja.

A téma természetéből következik, hogy a regény tele van tűzdelve harci jelenségekkel. Az író azonban szerencsésen kikerülte ennek buktatóit: nem öncélú, csupán az olvasó izgalmát fokozó csafaleírásokat ad, hanem mindenütt érzékelteti a küzdelem lényegét, eszmei tartalmát: azt, hogy ez a harc a nép szabadságáért folyik. Ezekben a részekben is, de különösen Dani jellemének s cselekedeteinek, valamint a becsületes Schaffer mérnök leányával, Julikával kibontakozó szerelmének leírásában nem egyszer költői szépség és tisztaság hatja át Szilvási prózáját. Sajnos, az 500 oldalas könyv utolsó száz oldala nem ugyanazt az élményt adja, mint az előzőek. Kár pedig, mert éppen a betetőzést — amikor a nógrádi partizánok Dani szülőfaluját, Karancsbányát szabadítják fel — kellett volna a legemelkedettebben megírni.

Ez a hiba sem sokat változtat azonban a regény összehatásán. A fiatal író bátorságára vall, hogy ilyen nagy és regényirodalmunkban lényegében előzmények nélküli témát választott. A téma művészi megoldása pedig tehetségéről, jó típustermelő készségéről és szerkesztői képességeiről tanúskodik. (*Barabás Tamás*)

Szilvási Lajos: Riadó a tárnák felett. Bp. 1955. Katonai Kiadó. 180 old.

Szilvási Lajos: Középiszkolások. Ill.: Würtz Adám. Bp. 1953. Ifjúsági Kk. 224 old.

Barát Endre: Hajnalban indultak el. Bp. 1950. Athenaeum. 358 old.

Sólyom László: Hazatérés. Bp. 1952. Ifjúsági Kk. 220 old.

Prilezsajeva

A VII. BETYÁRBANDA

Ifjúsági Könyvkiadó, 407 old. Ara 22,50 Ft.

A könyv propagálása szempontjából talán helytelen volt az eredeti címet (*A Volgán*) mesterségesen ifjúságivá »profilizálni«: *A VII. betyárbanda* cím elriasztja mindazokat, akik a hasonló címek mögött már sok papirosízű iskola-regényt olvastak.

Prilezsajeva regényének hősei nem sajtóosan a »VII. betyárbanda« tagjai, hanem a szovjet élet fontos tényezői, a fiatalok. Ennek a gazdag életnek azonban egyformán részesei a munkások, mérnökök, tanárok, diákok, anyák és kisgyermek is, mindannyiukról szól a regény.

A regény legelmélyültebben megrajzolt alakja Vologya Novikov, a 15 éves tanuló. Egy hirtelen kapott zenetörténeti feladat elvégzése közben s egy öntudatlanul bimbózó szerelem kapcsán kamazs lelkesedése teljes lendületével veti bele magát a zene művelésébe és tanulmányozásába. Sokáig dédelgeti magában az álmat, hogy nagy zenész lesz belőle. Amikor a véletlen folytán megtudja a kíméletlen igazságot — hogy nem tehetséges — a nagy megrázkódtatás elviselésére is jut ereje. Embersége, becsületessége, derék apja példája s egy kiváló tanár szerető irányítása megmutatja számára a művészetet kívüli nagy és igaz célokat, melyekért éppúgy érdemes élni, mint a zenéért.

A regény az ifjúság körüli problémákkal foglalkozik, amelyek a felnőtteket is érintik — szülőket, tanárokat —: nekik kell segíteniök azokat megoldani, szeretettel és szakértelemmel.

Ezt a regényt éppúgy nevezhetnénk pedagógiai regénynek, mint ifjúságinak, különösen megragadó, merész, tehát újszerű a tanári kar reális ábrázolása; bemutatása során olyan gazdag probléma-anyagot ölel fel az író, hogy szinte minden tanárszereplő profilja egy-egy pedagógiai ankét vitaanyaga lehetne. Majdnem ugyanaz az izgalmas problematika kiált azokból a lapokból is, ahol az író a családi életet igyekszik ábrázolni.

Kevesebb újat mondanak azok a fejezetek, amelyekben a gyár, az üzem életét tükrözi a regény.

A szovjet élet sokoldalú, tehát művészi ábrázolásán kívül van még egy érdeme a műnek: a szereplők gondolkodásmódja, illetve a regény nyelve át meg át van szöve bizonyos irodalmisággal: Puskin, Nyekraszov, Tolsztoj, Goncsarov, sőt Shakespeare és Heine is otthonosak a fiatal szereplők tudatában. (*Vidor Pálné*)

Turcsinszka

CSILLAGOK A VERHOVINA FELETT

Ifjúsági Könyvkiadó, 308 old. Ara 16,— Ft.

Turcsinszka ifjúsági regényének a művészi megformáltságon, nevelő eszmeiségén kívül három eleve igen vonzó tulajdonsága van: Olyan szépséges, vadregényes tájon játszódik, amely az olvasó fantáziáját, természetszeretét lángalöb-bantja. Témája a kárpátukrajnai partizánok és a közéjük keveredett gyerekek 1942—1944-ig tartó élet-halál küzdelme — színesen, izgalmasan leírva. És végül: szovjet és magyar partizánok harcainak érintkezési felületét, a fasiszták gyötörte nép életének szerves egységét ábrázolja a regény, azt a szenvedés-ellenállás vonalat, mely a Kárpátok gerincétől a Margit-körúti fogházig húzódott. — Természetesen egészen másképpen, más igénnyel is, mint Illés Béla Kárpáti rapszódijában, de rendkívül hatásosan, az ifjúság romantikus kalandvágát jól ismerve — és a legjobb irányba terelve.

A regény hőse a tizenkét éves Vaszilko, aki körül a háborúban megváltozik az élet és ez a megváltozott élet őt is magával sodorja. A felnőttek, a partizánok példáját akarja követni és ahol lehet, kárt okoz a fasisztáknak, forróvá teszi a földet a talpuk alatt. Eleinte nem jut túl a vakmerő, gyerekes csínytevéseken, de sok viszontagság, sok izgalmas kaland után és nem utolsósorban a hősök, a partizánok példáján megtanulja, hogyan kell igazán harcolni a szabadságért.

A fordulatos, izgalmas ifjúsági regény nemcsak témájával, mondanivalójával, nevelő szándékával emelkedik a kalandregények fölé, hanem a sokszor vázlatosságukban is jól sikerült jellemrajzokkal.

Grigássy Éva fordítása friss, gördülékeny. (*T. P. I.*)

Bárdos László

MELKUN MENYHÉRT UTAZÁSA

Ifjúsági Könyvkiadó, 183 old. Ara 8,— Ft.

Melkun Menyhért kispolgár. Női szabó egy vidéki városkában, ahonnan 1944 márciusában Pestre jön, kis házat akar venni a környéken, műhelyt nyitni a városban, boldogulni. Itt elveszíti igazolványait és ezzel a politikailag gyanúsak, a törvényen kívüliek közé kerül. Gyűjtőfogház a sorsa, onnan pedig viszik a csillagosokkal, a kommunistákkal a sziléziai lágerbe. Melkun az elején azt se tudja, mi történt vele. Sohasem politi-

zált, alig van közösségi érzés benne, csak a maga, a családja sorsa, kis boldogulása érdekli. A mertzbachtali léger szörnyű poklában a maga és rengeteg társa sok szenvedése eszméleti emberré. Szökést kísérel meg és sikerül is neki. Haza akar jutni az övéi közé, hogy hírt adjon otthon az ottmaradtak szörnyű szenvedéséről. Linznél elfogják, halálra ítélik és ez az addig polgárka Melkun Menyhért ott, az akasztófa árnyékában hőssé válik, ellenállásra buzdítja a többieket.

Ez a története ennek a kis regénynek, a könyv azonban sokkal több ennél. A mese inkább csak lehetőség arra, hogy az író végigvezesse az olvasót a szenvedéseknek azon a poklán, amelyet századunk derekán a fasizmus embertelenségében politikai üldözötteknek és ártatlan embereknek végig kellett élniök és amelyről azoknak, akik visszakerültek onnan, beszélniök kell, különösen az újabb nemzedékeknek, amelyek már egy tisztább, igazabb korban nőttek fel és csak ezekből az elbeszélésekből ismerik meg azokat a szörnyűségeket.

Bárdos László maga is végigszenvedte azt a pokolt; könyvének mégis az az egyik sajátossága, hogy mentes az indulatoktól, de ez a reális leírás annál megdöbbentőbben tárja az olvasó elé a mondanivaló kegyetlen igazságait. A legmegfelelőbb helyen, az Ifjúsági Kiadónál jelent meg, mert így jut el azokhoz, akikhez elsősorban szól: a fiatal olvasókhöz. *(Simándi Béla)*

Borovi János

URÁNMEZŐK FELÉ

Ifjúsági Könyvkiadó. Ara 13,— Ft.

Ebben a regényében Borovi János olyan témát dolgoz fel, amely nemcsak az ifjúság fantáziáját ragadja meg, hanem a felnőttek érdeklődésére is számíthat. Az előttünk álló ragyogó jövőbe, a közeli atomkorszakba enged bepillantást ez a mű. Jövőnkön keresztül vezet vissza évmilliók messzeségébe. Letűnt korok világa elevenedik meg előttünk. Régmúlt idő, jövőendő kor világa találkozik és ütközik meg. Ezt a merész elképzelést dolgozta fel színesen, izgalmasan Borovi János: *Uránmezők felé* c. fantasztikus regényében.

Az atomkorszakban a tudomány magas fejlődése lehetővé teszi, hogy az ember mindinkább hatalma alá kényszerítse a természet erőit. Az atomenergia felhasználásával létrehozhatunk egy olyan gépezetet, amelynek segítségével a föld belsejében soha nem gondolt mélységig tudunk hatolni. Ezzel indul kutatóútra tudósok és

szakemberek bátor kis csoportja. Céljuk a Mátra mélyében tudományos feltevések szerint húzódo uránérc felkutatása. Hatan indulnak el és a föld alatt derül ki, hogy van még velük egy hetedik személy is, egy »potyautas«, a tudnivágyó Balla Jani szerelő. Ennek az érdeklődő fiatalnak a jóvoltából az utazás ezután nemcsak a tudományos felfedezések számával gyarapszik, hanem sok-sok kedves, vidám jelenettel is gazdagodik. Az expedíció izgalmak, életveszélyek közepette lépésről-lépésre jut előbbre. A legizgalmasabb, legszebb és művészileg a legjobban kidolgozott része a regénynek a cseppkőbarlangban az őshüllőkkel vívott harc. Az expedíció útja végül is sikerrel fejeződik be: megtalálják a keresett uránércet.

Borovi János első alkotása ez a mű, amelyen érződik a nagy ifjúsági regényírók, elsősorban Verne hatása. Jelentősége abban rejlik, hogy az olvasók figyelmét a technika fejlődésére, az »atomkorra« irányítja, az ifjúságot tettvágyra, tanulásra serkenti.

Jelentős alkotás ez a mű, mely a technika iránt érdeklődő, a geológiát szerető fiatalok kedves olvasmánya lesz.

A kifejező, ötletes rajzokat *Hont-Varányi Ferenc* készítette. *(Gy. Á.)*

ISMERETTERJESZTŐ, TUDOMÁNYOS ÉS SZAKKÖNYVEK

Tolnai Gábor

VÁZLATOK ÉS TANULMÁNYOK

(Irodalomtörténeti tanulmányok 6.)

Művelt Nép. 189 old. Ara 13,50 Ft.

Az Irodalomtörténeti Tanulmányok újabb kötete Tolnai Gábornak az elmúlt 10 év folyamán, 1946 és 1955 között írott tanulmányaiból ad válogatást. Bár a cikkek nem a megírás sorrendjében helyezkednek el, hanem az általa tárgyalt költők és írók történeti egymásutánjában, a válogatás lehetőséget ad arra, hogy az olvasó képet kapjon Tolnai módszerének fejlődéséről, mely az ő számára a marxista-leninista elvek mind következetesebb és teljesebb igényű alkalmazását jelenti a kutatásban. Úgy, ahogyan ezt követelményként állítja önmaga és az egész irodalomtörténetírás elé Lukács György 70. születésnapjára írott cikkében, az ünnepelt példája nyomán: követeli a »történelmi — irodalomtörténeti, filozófiai, esztétikai kérdésfeltevések dialektikus egységét« egyrészt, másrészt pedig »a nagy

irodalmi jelenségek. esztétikai és műfaji analízisét«.

A kötet tanulmányai tematikailag három csoportra oszthatók: a régi magyar irodalom (Balassi, Szenczi Molnár Albert, Bethlen Miklós, Rákóczi, Kazinczy) és a két világháború közti irodalom (Kosztolányi, Radnóti és Garcia Lorca) tárgyköréből vett írások, valamint a már említett cikk Lukácsról, melyben fontos következtetéseket von le a magyar marxista-leninista irodalomtörténetírás számára.

Hogyan alkalmazza Tolnai a fentebb kifejtett módszertani elveket?

Amellett, hogy a múlt — elsősorban a Horthy korszak — irodalomtörténetészeivel vitatkozza leleplezi a tudatos hamisításokat, vagy félremagyarázásokat (pl. a Kazinczy tanulmányban), világosan látja, hogy igaz képet csak az összefüggések feltárásával rajzolhat. Úgy, hogy a történelmi-társadalmi környezetbe ágyazva az egyes írók egész életművét, felkutatja irodalmi előzményeiket és nyomon kíséri hatásukat, amikor már hagyománnyá váltak; de úgy is, hogy egymással összefüggésben és kölcsönhatásban vizsgálja egy életmű egészén belül a különböző műfajokat és műveket (pl. Szenczi Molnár Albertnél a zsolnárfordítások és nyelvtudományi tanulmányok kapcsolatát). S bár itt közölt írásai egy esetben sem törekednek monografikus teljességre, nagy gondot fordít arra, hogy felkutatassa egyes stílusjegyek, stílus- és műfajbeli törekvések társadalmi gyökereit is (szép példája ennek a Bethlen Miklósról vagy a Rákóczi-ról írott tanulmány). A konkrét ismeretanyag közlése mellett így jelent hasznos tanulságot Tolnai kutató és elemző módszere is.

A kötetet gondosan megszerkesztett bibliográfia és névmutató egészíti ki. (Kiss Kálmán)

Igaz Mária—Borsai Ilona

KI JÁT SZ I K K Ö R B E ?

Újjáéledt népi gyermekjátékaink

Művelt Nép. 1955. 114 old. Ara 9,— Ft.

Az új játékgyűjtemény már harmadik kötete a Népművészeti Intézet táncos népi gyermekjáték-kiadványainak. Az új kötet az ország különböző részeinek kilenc községéből mutatja be az országszerte ismert játéktípusok új változatait, az elmúlt évek játékgyűjtésének legjavát.

Országszerte egyre növekszik az igény a gyermekek táncos nevelésére. Ennek első lépcsőfoka a magyar népi táncos játékkincs megtanítása; ezt igyekszik segíteni a Népművészeti Intézet sorozata. Mivel a gyermektánc-tanítás módszerei most

vannak kialakulóban, nagy segítséget jelentenek a táncpedagógusok számára a játékleírásokat követő módszertani útmutatások, amelyek elsősorban a játékok gyűjtésére és terjesztésére vonatkoznak.

Külön érdekessége és értéke a kiadványnak, hogy e módszerekről azokat a pedagógusokat szólaltatják meg a könyv szerkesztői, akik a könyvben közölt játékokat gyűjtötték és a helyi úttörő szakkörnek megtanították. E beszámolóik lelkes, közvetlen hangja az elért eredményekről nyilván serkentő hatással lesz minden pedagógus számára, aki a népi játékok tanításával és gyűjtésével kíván foglalkozni.

A közölt eredeti játékleírások mellett néhány példát találhatunk e játékok színpadi összeállítására is. Jó lett volna azonban, ha az egyes eredeti játékok variánsai helyett sokkal több ilyen összeállítás került volna a könyvbe. Különösképpen hiányoljuk a szentistváni úttörők kitűnő gyermekjáték-összeállítását.

A játékok dalanyagának szakszerű, tudományos igényt is kielégítő lejegyzése mellett a mozgásoknak, a játékok táncos részeinek leírása kissé elnagyolt, szűkszavú, néhol pontatlan, nem mindig ad elegendő segítséget és útmutatást a mozgások stílusos eltáncolásához.

A kiadvány e ollyosságok mellett is komoly értéke pedagógiai irodalmunknak s széles körben való elterjedése igen jó szolgálatot fog tenni a gyermekek táncnevelése, és ezen keresztül az egész új magyar táncművelés ügyének. (Sz. Szentpál Mária)

Agárdi Ferenc

**A N A G Y V I L Á G M A G Y A R
V Á N D O R A I**

Művelt Nép. 472 old. Ara 32,— Ft.

Az ember hajóra vagy vonatra ül, be-kóborolja az öt világrészt; Norvégiában Hermann Ottóval a fjordi sirályok életét tanulmányozza, Germanus Gyulával Mek-kába zarándokol, Károlyi Gáborral orosz-lánvadászaton vesz részt Arabiában. Csupa csoda, élmény és kaland! Távoli világok tárulnak fel az olvasó előtt, pápuák szokásaival és egzotikusnak nevezett országok állatvilágával ismerkedik meg, s mikor a könyv végére ér, szinte elcsodálkozik: hogyan, mindezt egy kényelmes karosszékben élvezte végig?

Az útleírások, a kalandos történetek valamilyen bevett babona szerint ifjúsági olvasmányok. Nos, ez a könyv — a *Régi magyar világjárók* második kötete — az ellenkezőjéről győz meg. Az itt szereplő majd negyven szerző, megélhetést és szerencsét kereső értelmiségi, természetra-

jongó vadászember és tudós: javarészt író, mégpedig igen szemléletes eszközökkel dolgozó író is.

»Írásaik minden sorából — írja Agárdi Ferenc, a kötet minden elismerést megérdemlő szerkesztője — az egyetemes humanista szemlélet csendül ki.« S valóban, valamennyi írásból az igazság szeretete, a közös nagy emberi ügy szolgálata érződik.

Izgalmas, lebilincselő olvasmány A nagyvilág magyar vándorai — ha az útleírások és vadászkalandok ifjúsági olvasmánnyá lettek, bizonyára érdekfeszítő voltak miatt váltak azzá. S a felnőtt olvasó, midőn bejárja a fáraók földjét, elvegyül az amerikai kivándorlók között, medvét vadászik Alaszkában, visszatalál régi ifjúkorához is. Az ifjú pedig — ha majd huszonöt-harminc esztendő távlatából visszatekint ifjúlágára, a magyar világjárók útleírására is emlékezni fog. (G. Gy.)

Agárdi Ferenc—Borsody Bevilacqua Béla: Régi magyar világjárók. Ill. Szecsko Tamás. 2. bőv. kiad. Bp. 1955. Művelt Nép. 352. old. 6 f.

A MAGYAR FALU ÉPÍTÉSZETE

Műszaki Könyvkiadó. 202 old. Ara 61,50 Ft.

A művet, mely a magyar falu építészetét kívánja bemutatni, Károlyi Antal, Perényi Imre, Tóth Kálmán és Vargha László szerkesztették és írták.

Az előszó szerint nemcsak szakembereknek szánták, nemcsak azoknak, akik a falvak tervezési munkáival foglalkoznak, hanem — igen helyesen — a falu lakosságának a figyelmét is szeretnék felhívni vele építészeti értékeire. Véleményünk szerint mindkét célkitűzést csak részben sikerült megvalósítani. A közölt igen bőséges, gyakran művészi, s mindig szakszerű fényképanyag valóban alkalmas a széles közönség érdeklődésének a felkeltésére, s annak bemutatására is, mennyi érték rejtőzik — s mennyi ma is hasznosítható! — parasztságunk építészetében. A tanulmányokról — bár kétségtelenül szakszerűek, s ábrákkal bőven illusztráltak — már nem mondhatjuk el ugyanezt. A »Település«, »Építkezés« és a »Falukép« című írások — úgy véljük — a szakemberek számára túl rövidek, összefoglaló jellegűek, nem elég részletesek, a laikus közönség számára pedig sokszor nehezen érthetőek, túl sok ismeretlen, vagy nem pontosan ismert, s magyarázatlanul hagyott szakkifejezést tartalmaznak, s ezért nehezen élvezhetőek. Hibának tartjuk azt is, hogy a tanulmányok nincsenek legalább utalások formájában összekapcsolva a fényképanyaggal. A laikus a képekben így inkább csak gyönyörkö-

dik, de a bemutatott épületeket nem élvezi értő szemmel.

A mű azonban hibáival együtt is igen komoly érték. Felhívja a figyelmet arra, hogy falvaink szocialista átalakulásával kapcsolatos építkezéseknél fel kell háználunk a falu és falusi építkezésnek igen sok haladó hagyományát, mert enélkül talán jót igen, de szépet, parasztságunk évszázadok kialakította művészi igényét kielégítőt semmiesetre sem építhetünk.

A mű kivitele, borítója, kötése, előzéklapja, papírcsa, tipográfiája, nyomása (Csillag Vera és a Szikra Nyomda munkája) kifogástalanul szép. (Zolnay Vilmos)

Csemegi József

A BUDAVÁRI FŐTEMPLOM KÖZÉPKORI ÉPÍTÉSTÖRTÉNETE

Képzőművészeti Könyvkiadó. 182 old. Ara 50,— Ft.

Csemegi Józsefnek, a Magyar Műemlékek sorozatban megjelent tanulmánya a budavári főtemplom középkori építéstörténetét ismerteti, mindenekelőtt a templom tárgyi emlékeinek alaktani vizsgálatával. A szerző felhasználja a történetkutatás eddig összegyűjtött levéltári anyagát is. A művészeti jelenségeket pedig a mindenkorai társadalom általános történetébe ágyazva vizsgálja.

A középkori kőfaragómesterek egyéni alkotásainak formai elemzésén át az összetartozó emlékcsoportok meghatározását adja, majd a budavári főtemplomot létrehozó kőfaragó-együttesek sajátos művészeti jellegét ismerteti. A feltárt emléktanyag európai összefüggéseit is bemutatja, mert meggyőződése szerint a magyar művészet helyes értékelése csakis így lehetséges. Nem egyes mesterek és egyéni formajegyek tisztázását, hanem a formatörténeti szempontból összetartozó emlékek más népek hasonló jellegű emlékeitől eltérő, általános jellegzetességeinek felismerését érzi Csemegi József döntőnek.

Ilymódon írja le műve első fejezetében a budavári főtemplom újjáépítés előtti állapotát, külsejét, belsejét és építési időrendjét. A második fejezetben pedig a budavári főtemplom stílustörténeti vizsgálatát nyújtja, az eredeti templomtervet, a mesterkérdést és a különböző építési szakaszokat IV. Béla, Nagy Lajos és Zsigmond, majd Hunyadi Mátyás korában.

A könyvet, amely szaktudományos kutatás eredménye, a budavári főtemplom középkori építéstörténetére vonatkozó fontosabb irodalom, jegyzetek és gazdag képanyag teszik teljessé. (Czobor Ágnes)

Képzőművészeti Alap Kiadóvállalata. Ara 120,— Ft.

Az olvasó önkéntelen elismeréssel la-
pozgatja ezt a gyönyörű albumot: A ki-
tűnő fényképanyag, az elkészült, illetve
tervezett építmények képei, tervrajzai
már az első pillanatban meggyőzik arról,
hogy milyen széles területen, milyen ha-
talmos feladatokat oldott meg építésze-
tünk 1945 óta. Már a kötet tartalmának a
puszta felsorolása is képet nyújt a végzett
munka sokrétűségéről: A budai vár hely-
reállítása oly módon, hogy a középkori
vár kibontakozzék a romok és a ráépített,
stílust zavaró elemek alól; a dunai hidak
újraépítése; új lakótelepek tervezése a
munkáskertületekben; új városok (Sztálin-
város, Kazincbarcika) építése és új város-
részek tervezése a legtöbb ipari települé-
sünkön és vidéki városunkban. (Pécs,
Komló, Győr, Miskolc, Várpalota, Tata-
bánya stb.) A felszabadulás előtt nem volt
példa ilyen óriási középítkezésekre a köz-
épületek (irodaházak, rendelőintézetek, is-
kolaépületek, áruházak stb.) és a város-
rendezés, az ipari- és a mezőgazdasági
építészet, valamint az út- és hidépítés te-
rületén sem. A kötet ezen területek rep-
rezentatív alkotásait mutatja be.

A könyvben a szemléltetésen van a
hangsúly, egyéb eszközöket csak igen sze-
rényen alkalmaz, a fejezetek előtti rövid
bevezetések és az egyes épülettípusokhoz
készített — gyakran még jelmagyarázatot
sem közlő — alaprajzok formájában. Ma-
guk a képaláírások sem tartalmazzak ma-
gyarázatokat vagy az építés-tervezés év-
számát. Igaz, hogy a képanyag mindig ön-
magáért beszél s a szűkszávóság is indo-
kolt lehet a pusztán csak gyönyörködte-
tésre szánt kiadványok esetében. Ez a kö-
tet azonban azt is el akarja érni, »*hogy
az építésszek és a tömegek eddigi hiányos
kapcsolatában változás történjék s dol-
gozó népünket közvetlenebbül tegye ér-
dekeltté az új alkotások létrehozásában*«. Sajnos, a laikus olvasó nem kapta meg
a könyvből a szükséges útbaigazításokat
az építészet stílusbeli és tartalmi törek-
véseiről s így a könyv pedagógiai hasz-
nossága kétséges. Pedig a könyv elbírta
volna a kívánt magyarázatokat, hiszen
néhol nagy, fehér felületek maradtak szö-
vegfeldőlés nélkül. Különösen olyan ábrák
esetében feltűnő ez, ahol merőben ellenté-
tes stílusú épületek (pl. a Pollák Mihály
idejére emlékeztető tonai kultúrház és az
új irodaház-stílust képviselő szolnoki iro-
daépület) képe került egymás mellé. (Gerő
Gyula)

Műszaki Könyvkiadó. 182 old. Ara, 28,— Ft.

Sok közép- és nagyüzemben vannak
automata esztergák, amelyek többnyire
külön műhelyegységet alkotnak. A ta-
paszlatat azt mutatja, hogy a dolgozók
többsége az automata esztergákat gyak-
ran nem használja gazdaságosan. Ezen
kíván segíteni a könyv, amely szovjet és
egyéb külföldi irodalmi adatokra, vala-
mint gyártóművek üzemeltetési előírásai-
ra és hazai üzemünk tapasztalataira tá-
maszkodva írja le az automata esztergá-
kat, különös tekintettel gazdaságos üze-
meltetésükre és jó hatásfokú kihasználá-
sukra.

A könyv tartalmilag három részre osz-
lik. Az első rész osztályozza, összehason-
lítja és rendszerbe foglalja az automata
esztergákat, a második az automata esz-
tergák szerkezetét és működését ismer-
teti, a harmadikban a szerző technoló-
giai kérdésekkel foglalkozik, a géptelje-
sítmény behatárolását és forgácsolási ér-
tékek meghatározását magyarázza meg.

A könyv az üzemekben dolgozó, a gé-
pekkel közvetlenül, vagy a gyártásveze-
téssel foglalkozó gyakorlati szakemberek
számára készült. (A. L.)

*Boguszlavszkij B. L.: Többorsós automata- és
félautomata esztergák. Bp. 1952. Nehézipari
kiadó. 529 old. Ara 66.— Ft.*

*Ily Zoltán: Műszaki mérések. Bp. 1953. Mű-
szaki Kiadó. 368. old. Ara 40.— Ft.*

*Kasirín A. I.: Fémforgácsolás gyorsacélal.
Bp. 1952. Nehézipari Kiadó. 338. old. Ara
24.— Ft.*

BÁNYÁSZATI KÉZIKÖNYV I. kötet.

Műszaki Könyvkiadó. 1391 old. Ara 180.— Ft.

Technikánk, sőt egész civilizációnk az
ásványi kincs felhasználásán alapszik.
Hazánkban is elsődrendű jelentőségű a
bányászat minden ágazata. Nagy nyeresé-
ge a magyar bányászatnak és a rokon tu-
dományoknak e 87 ív terjedelmű és 1754
ábrát tartalmazó műnek a megjelenése,
amely hatalmas ismeretanyagot foglal
magában. A testes kötetet 30 neves tudó-
sunk írta. A háromkötetes kézikönyv első
kötete az alaptudományokat és néhány
műszaki tudományágat; a matematikát, a
mechanikát, a fizikát, a kémiát, a műsza-
ki hőtant, a szilárdságtant ismerteti, to-
vábbá a szerkezeti anyagokat, gépeleme-
ket és az idegen mértékegységeket is tár-
gyalja.

A könyv szerkezeti felépítését nem
tartjuk logikusnak, mert az egymásután

következő fejezetek nem egymás mellé rendelt tudományágakat ismertettek.

A szerzők a könyv egyes tárgyköreit a korszerű technika színvonalán, a tudomány legújabb vívmányainak figyelembevételével, kifogástalan szakszerűséggel írták meg úgy, hogy a kézikönyv — egészen különleges részletkérdésektől eltekintve — minden tekintetben kielégíti a bányászati kutató, tervező és termelőmunkával foglalkozó bányamérnök, bányagépész, olajfűró, bányamérő, geológus és geofizikus igényeit.

A fejezeteket megelőző részletes tartalomjegyzék és a kötet végén található tárgymutató megkönnyíti az értékes könyv használatát. (Á. L.)

Boldizsár Tibor: *Korszerű bányagépek.* Bp., 1951. Nehézipari Kiadó, 752 p., kötve: 94.— Ft.

Kanczuczki Arthur és Kanczuczki Alexander: *A bányászat rendszertana,* Bp., 1953. Nehézipari Kiadó. 314 p. Kötve: 20.— Ft.

Maercks: *Bányászati mechanika.* Bp., 1953.

Nehézipari Kiadó. 651 p. Kötve: 90.— Ft.

Nyekraszovszkij: *Bányaműveléstan.* Bp. 1951.

Nehézipari Kiadó. 502 p. Kötve: 55.— Ft.

Lévai András

HŐERŐMŰVEK I. kötet

Nehézipari Könyvkiadó. 507 old. Ara 104.— Ft.

A Kossuth-díjas szerző két kötetre tervezett művének az a jelentősége, hogy összefoglalja azt a korszerű ismeretanyagot, amely hőerőművek műszaki és gazdasági tervezéséhez és üzemeltetéséhez szükséges. A mű első köteté három részre oszlik. A szerző az első részben ismerteti az energiahordozókat, energiahordozók szempontjából osztályozza az erőmű-típusokat és az energiafejlesztés jellemző fogalmait, a hőkörfolyamatokat és az erőmű hőgazdálkodását vázolja.

A második rész hőerőművek létesítésének alapvető irányelveivel, a költségképző tényezők jelentőségével, az üzemeltetés előtervezésével, továbbá a berendezési tárgyak számának és nagyságának és az erőmű telepítési helyének meghatározásával foglalkozik.

A harmadik rész a hőkapcsolási vázlat felépítéséről szól. Ismerteti a megcsapolásos tápvízmelegítés kérdéseit, a gőz-jellemzők hatását a körfolyamat hőgazdálkodására, a túlhevítés kérdéseit, a gázta-lanító hőkapcsolását stb.

A könyv erőművek tervezésénél és üzemeltetésével foglalkozó mérnökök és technikusok számára készült.

Előreláthatólag ez évben fog megjelenni a mű második kötete. (Á. L.)

Szvercskov A. N.: *Gőzturbinák javítása és szerelése.* Nehézipari Kiadó. 544 old. Ara 61.50 Ft.

Ronkay Ferenc: *Erőművek villamos berendezése.* Műszaki Kiadó. 768. old. Ara 111.50 Ft.

J. Horváth László

»VIDÁM«

SERTÉSTENYÉSZTÉS

Mezőgazdasági Könyvkiadó. 294 old. Ara 16.— Ft.

A nem éppen szerencsés című könyv csupán annyiban vidám, hogy *Fűzessy Árpád kitűnően sikerült rajzai* teszik derűs-sé a különben komoly mondanivalót.

Nálunk, ahol a múltnak annyi vétkes mulasztását és a háborúnak megannyi pusztítását kell helyrehozni, többek között a sertésstenyésztesben is — a sertésstenyésztes igen komoly dolog. Ezt érezhette a könyv társszerző-humoristája, *J. Horváth Tamás* is, aki hiába igyekezett, humora bizony messze elmaradt a rajzokétól.

Ez az egyensúlytalanság a könyv egyetlen hibája, mert a mondanivaló komoly, a tanácsok, illetve útmutatások a sertés felnevelésére, tartására, hizlalására egytől egyig megfogadhatók, sőt megfogadandók. A szerző ismerteti a hazánkban tenyésztett különböző fajtájú sertéseket, az egyes fajták előnyeit és hátrányait. Örvedetes, hogy alaposan foglalkozik az ún. *szabadszállások kérdésével* is, ami nálunk, ahol az építőanyagunk bizony híján vagyunk, igen fontos. Kitér az expresszhizlalásra, sőt a könyv végén a sertés feldolgozásával is foglalkozik.

A könnyen érthető, világos stílusban írt könyv hasznos ismeretekhez juttatja nemcsak a kisparasztokat, a háztáji gazdálkodásban sertést tenyésztőket, hanem értékes szolgálatot tesz a nagyüzemi hizlaldák dolgozóinak is. (K. E.)

BUDAI HEGYEK

Útikalauz

Sport Lap- és Könyvkiadó. 143 old. Ara 8.— Ft.

A zsebalakú hasznos kis könyvecske feladata, hogy a kirándulóknak tájékoztatásul szolgáljon tűráikhoz. Ezt a célt számos rövidebb-hosszabb túra ismertetésével éri el, míg a sétákhoz az a rész ad kedvet, amely a budai hegyvidék látivalóit betűrendben sorolja fel. Igen hasznos kiegészítője az útikalauznak az általános ismertető, amelyben a hegyvidék kialakulásának történetéről, a hegyvidék növény- és állatvilágáról kap tájékoztatást az olvasó.

A könyvet részletes turisztatérkép teszi igen használhatóvá, különösen azért, mert számos, az eddigi térképeken nem szereplő útvonalat is feltüntet, s mind a kezdő, mind a tapasztalt természetjáróknak igen jó tanácsokkal szolgál felszerelésüket illetően. (K. E.)

Szeniczai Lajos

AZ ÁLTALÁNOS FOGAZÁS

2. kiad.

Műszaki Kiadó, 368 old. Ara 54,50 Ft.

A gépszerkesztő a fogaskerék-hajtások tervezésekor a tengelytávolság és a módosítás adataiból indul ki; az elemi fogazás a legtöbb esetben nem biztosít sima, tiszta gördülést, jó hatásfokú hajtást. Az utóbbi két évtizedben számos kísérlet történt az optimális fogazás megvalósítására, különféle fogkorrekciók bevezetésére és számos olyan javaslat látott napvilágot, amely nemcsak az általános képzettségű gépészmérnök, hanem a fogaskerék szakember számára is bonyolult és nehezen érthető problémát jelentett.

A szerző által helyesen »általános fogazás«-nak nevezett korrigált fogazás alapelveit a nemzetközi műszaki irodalomban e mű 1941-ben megjelent első kiadása ismertette első ízben. A jelen átdolgozott kiadás jó példa arra, hogy egy aránylag bonyolult ismeretanyagot miként lehet könnyen érthető formában az olvasó elé tárni.

A könyvnek, amely konstruktőrök és tudományos dolgozók számára készült, az a célja, hogy összefoglalja az általános fogazás alkalmazási lehetőségének határait és ezáltal a fogaskerék szakemberek tanulságos és hasznos segédeszköze. (A. L.)

Bánlaki Sándor

VETŐMAGTERMESZTÉS

Mezőgazdasági Könyvkiadó, 338 old. Ara 60,— Ft.

Bánlaki könyve tudományos igénnyel készített átfogó munka, amely a szántóföldi vetőmagtermesztéssel foglalkozik. Ma már a jó vetőmagtermesztés éppen olyan tudományos igényű, mint a növény-nemesítés. Időszerű kérdések vetődnek itt fel, amelyek már a micurinizmus tételeinek e területen is a gyakorlati alkalmazásához vezetnek. Mai termelésünk eredményességét az agrotechnika, a talaj, az éghajlat és a növény fajtája határozza meg. Mindezek a tényezők részletes megvilágítással tárnak fel ebben a tanulmányban.

A munka második fele az egyes szántóföldi növények közvetlen vetőmag szaporítási módszereit ismerteti. A fajták ismertetése előtt bevezetőnek írott történeti áttekintés határozott célja érezhető, hasznos, bár sajnos, éppen a magtermesztés történetével nem, vagy csak elenyészően foglalkozik.

A könyv nyelve világos, a rajzok és képek nagyban emelik magas, tudományos színvonalát. Könyvtárosaink minden, a címben foglalt téma iránt érdeklődőnek nyugodtan, sőt határozottan ajánlhatják. (Süle Sándor)

ESEMÉNYNAPTÁR

MÁJUS 1, A MUNKA ÜNNEPE, A PROLETÁR NEMZETKÖZISÉG NAPJA.

MÁJUS 9, A GYŐZELEM ÜNNEPE.

1906. MÁJUS 23-ÁN, ÖTVEN ÉVVEL EZELŐTT HALT MEG HENRIK IBSEN, norvég drámaíró.

Dániel Anna: Ibsen. Bp. 1955. Művelt Nép. 180 old.

1846. MÁJUS 5-ÉN, SZÜLETETT HENRYK SIENKIEWICZ, a lengyel irodalom és a történelmi regényírás kiváló klasszikusa.

Sienkiewicz, Henryk: Kereszteslovagok (ford.: Mészáros István). Bp. 1955. UMK, 678 old.

1776. MÁJUS 7-ÉN, 180 ÉVVEL EZELŐTT SZÜLETETT BERZSENYI DÁNIEL.

Berzsenyi Dániel minden munkája, Bp. 1943. 448 old.; —: próza munkái, Kaposvár, 1941. 340 old.

1916. MÁJUS 28-ÁN HALT MEG IVAN FRANKO, ukrán író.

Franko, Ivan: Elbeszélések (ford.: Szalai B.). Uzshorod, 1952. 54 old.; Zahar Berkut (ford.: Koltai S.) Bp. 1949. UMK 178 old.

Könyvismertetések és irodalmi cikkek jegyzéke

IDEOLÓGIAI — POLITIKAI IRODALOM

Dornemann, Luise: Jenny Marx. Szabad Nép, márc. 23. (Józsa Péter.)
Krajev, M. A.: A kolhozrendszer győzelme a Szovjetunióban. Élet és Tudomány, márc. 28. A szovjet népek nagy hazája. Élet és Tudomány, márc. 21. (Honfi József.)
Willard, Marcel: Vádol a védelem. Természet és Társadalom, március. (Félix Pál.)

ISMERETTERJESZTŐ, TUDOMÁNYOS ÉS SZAKIRODALOM

Barfók Béla válogatott írásai. Szabad Nép, márc. 25. (Szabolcsi Bence.)
Betkowskij Jenő: Fahajók a Tiszán. Jászkunság, 1956. 1. sz. (Péter László.)
Böhm László: Zenei műszótár. Új Zenei Szemle, március. (Polgár Tibor.)
Budapest régiségei XVI. kötet. Természet és Társadalom, március. (Lócsy Erzsébet.)
Fekete István: Halászat. Természet és Társadalom, március. (Dr. Lányi György.)
Fenyő Iván: Dürer. Szabad Művészet, január—február. (Ybl Ervin.)
Forgács László: Bajza és Belinszkij. Művelt Nép, márc. 18. (Sós Endre.)
Kampits Antal: Felderbrő. Természet és Társadalom, március. (Galvánné Magyar Mária.)
Kardos László: Tóth Árpád. Magyar Nemzet, márc. 3. (Oltványi Ambrus.)
Kiss Lajos: A szegény emberek élete. Tiszatáj, 1956. 1. sz. (Vincze András.)
Lelley J.—Rajháthy T.: A búza és nemesítése. Természet és Társadalom, március. (Barabás Zoltán.)
A magyar táj gyógyösvényei. Élet és Tudomány, márc. 7. (Nagy Tibor.)
Márkus László: Guyon Richárd. (Szabad Ifjúság, márc. 15. (Agárdi Ferenc.); Művelt Nép, márc. 18.)
Népünk hagyományából. Magyar Nemzet, márc. 24. (Bunda Béla.)
Rákos Ferenc: Nemzedékről nemzedékre. Magyar Nemzet, márc. 3. (Kulcsár István.); Művelt Nép, márc. 4.
Tasnádi Kubacska András: Kalandozás az ősvilágban. Természet és Társadalom, március. (Kretzoi Miklós.)
Vasvári Pál válogatott írásai. Magyar Nemzet, márc. 15. (Esze Tamás.)

SZÉPIRODALOM

Aszódi Imre: Forrás fakadt. Jászkunság, 1956. 1. sz. (Kisfaludi Sándor.)
Balázs Anna: Vadmadár. Irodalmi Újság, márc. 3. (Rejtő István.); Népszava, márc. 6. (Vihar Béla.); Művelt Nép, márc. 11. (Kussinszky Endre.); Szabad Nép, márc. 24. (Erdős László.); Esti Budapest, márc. 24. (Geréb László.)
Békediás írók. Szabad Nép, márc. 26. (Benecdek Marcell.)
Benjámín László: Egyetlen élet. Irodalmi Újság, márc. 24. (Somogyi Sándor.)
Erdős László: Veszélyes művészet. Dunántúl, 1956. 15. sz. (Abody László.)
Fegyén, Konsztantyin: Első örömök. Művelt Nép, márc. 4. (Vámosi Pál.)
Fegyén, Konsztantyin: Városok és évek. Szabad Nép, márc. 13. (Héra Zoltán.)
Feuchtwanger: Goya. Népszava, márc. 27. (Ungvári Tamás.)
Friss szél, Széphalom, 1956. 1. (Gyárfás Imre.)
Gellért Andor Endre: Ház a telepen. Művelt Nép, márc. 11. (Réz Pál.); Szabad Nép, márc. 21. (Nagy Péter.)

Gellért Oszkár: Tied az egész föld. Tiszatáj, 1951. 1. sz. (Márky Imre.)
Gergely Sándor: Rögös út. Magyar Nemzet, márc. 18. (Galgóczi Erzsébet.); Csillag, március. (Nyárády Gábor.)
Goda Gábor: Farkasok között. Művelt Nép, márc. 18. (Antal Gábor.)
Gordon, S.—Allan, T.: Egy sebészorvos hősi élete. Népszava, márc. 27. (Bogáti Péter.)
Illés Béla: Hármíncat esztendő. Művelt Nép, márc. 25. (Hegedüs Géza.)
Jeszenyin: Versek. Új Világ, márc. 22. (Vihar Béla.)
Jókai Mór: Magyarhon szépségei. Művelt Nép, márc. 25. (Antalfy Gyula.)
Juhász Ferenc: A vtrágok hatalma. Tiszatáj, 1951. 1. sz. (Petrovácz István.)
Kalász Márton: Hajnali szekerek. Dunántúl, 1956. 15. sz. (Rajnai László.); Csillag, március. (Kónya Lajos.)
Kaverin: V.: Nyitott könyv. Népszava, márc. 13. (Nádass József.)
Keszthelyi Zoltán: Ki versben őriz. Irodalmi Újság, márc. 17. (Hegedüs Géza.)
Kolozsvári Grandpierre Emil: Elmés mulatóságok. Irodalmi Újság, márc. 3. (Jankovich Ferenc.)
Kovács Lőrinc: Három tribunus. Irodalmi Újság, márc. 10. (Komlós János.)
László Ibolya: A vándorlás dicsérete. Dunántúl, 1956. 15. sz. (Vörös József.)
Le Sage: A sánta ördög. Irodalmi Újság, márc. 10. (Gábor György.)
Leonov, Leonyid: Orosz erdő. Magyar Nemzet, márc. 10. (Ember Mária.); Művelt Nép, márc. 11. (Böldizsár Iván.)
London, Jack: Válogatott elbeszélések. Művelt Nép, márc. 18.
Major Ottó: Idők rostáján. Csillag, március. (Szabó Ede.)
Molnár Kata: Anyák születnek. Művelt Nép, márc. 4.
Oláh Gábor: Debreceni zendülők. Irodalmi Újság, márc. 17. (Földes Anna.)
Parmelín, H.: Rendkívüli kiadás. Természet és Társadalom, március.
Pataki Dezső: Asszahy-pátma. Dunántúl, 1956. 15. sz. (Csányi László.)
Szeberényi Lehel: Szalmácska. Irodalmi Újság, márc. 10. (Czibor János.)
Szimonov, Konsztantyin: Fegyvertársak. Irodalmi Újság, márc. 10. (Kelemen Sándor.); Népszava, márc. 13. (Dersi Tamás.)
Szónyi Sándor: Megújulás. Szabad Nép, márc. 24. (Bóka László.)
Takáts Gyula: Az emberekhez. Dunántúl, 1956. 15. sz. (Várkonyi Nándor.)
Tamási Lajos: Dal az ifjúságról. Csillag, március. (Jobbágy Károly.)
Tatay Sándor: A Simeon-ház. Dunántúl, 1956. 15. sz. (Antal László.)
Urbán Ernő: Pirkadás. Széphalom, 1956. 1. sz. (Budai László.)
Várnai Zseni: Egy asszony a múltiók közül. Irodalmi Újság, márc. 3. (Földessy Gyula.); Népszava, márc. 6. (Lukácsy András.)
Verhaeren, Émile: Versek. Irodalmi Újság, márc. 24. (Végh Ferenc.)

IFJÚSÁGI IRODALOM

Bárdos László: Melkun Menyhért utazása. Irodalmi Újság, márc. 10. (Sásdi Sándor.)
Csarusin: Nyikitta barátai. Művelt Nép, márc. 11.
Hetedhétország. Művelt Nép, márc. 4.
Komjáthy István: Mondák Könyve. Irodalmi Újság, márc. 3. (Hegedüs Géza.); Tiszatáj, 1956. 1. sz. (Madácsy László.)
Prisvin: Ösveny a rengetegben. Magyar Nemzet, márc. 10. (Németh János.)
Szántó György: Kastély. Széphalom, 1956. 1. sz. (Kordos László.)

IRODALMI CIKKEK

Heinrich Heineről. — Hegedüs Géza: Vallo-
más Heineről. Csillag, március. — Sárközi
Andor: Heinrich Heine. Széphalom, 1956. 1. sz.
Major Ottó: Gondolatok a regényírás mes-
terségéről. Irodalmi Újság, márc. 3.

Futaky Hajna: Történelmi hős — drámai hős.
Dunántúl, 1956. 15. sz.

Galsai Pongrác: Pap Károly. Dunántúl, 1956.
15. sz.

Antal László: Thomas Mann. Dunántúl, 1956.
15. sz.

Ungvári Tamás: Egy ismeretlen életmű.
Csillag, március.

Bajomi Lázár Endre: József Attila franciául.
Csillag, március.

Czibor János: Tudatosság és a mesterség be-
csületke. Csillag, március.

Lukács György: Felszólalás a német írók
kongresszusán. Csillag, március.

Nagy Péter: Regényirodalmunk a szocialista
realizmus útján. III. rész. Csillag, március.

Bóka László: Dosztojevszkij emlékezete.
Csillag, március.

Benkő László: »Hátra van még a fekete le-
ves«. (Megemlékezés Csefkő Gyula halála első
évfordulóján.) Tiszatáj, 1956. 1. sz.

Péter László: A népköltészet időszzerű kér-
déseit. Tiszatáj, 1956. 1. sz.

A szabadság költője. Leonyid Martinov cik-
ke nyomán. Szovjet Kultura, március.

Bóka László: Makszim Gorkij. Természet és
Társadalom, március.

Nagy Balázs: Vasvári Pál. Természet és
Társadalom, március.

Láng Gusztáv és Makranczy Zoltán: Két is-
meretlen Ady-vers. Művelt Nép, márc. 18.

Kónya Lajos: Jankovich Ferenc. Irodalmi
Újság, márc. 17.

Goda Gábor: Gergely Sándor. Irodalmi
Újság, márc. 17.

Illés Béla: Darvas József. Irodalmi Újság,
márc. 17.

Böllöni György: Barta Lajos. Irodalmi Újság,
márc. 17.

Az igazibb művészi alkotásokért. Részletek
Viko Cservenkov elvtárs beszédéből a Bolgár
Írók Szövetségének taggyűlésén. Irodalmi Új-
ság, márc. 17.

Kelemen Sándor: Dimitrij Furmanov. Iro-
dalmi Újság, márc. 17.

Józsa Péter: Ferdinand Freiligrath. Magyar
Nemzet, márc. 20.

Dr. Varga Imre: Jászkun vonatkozású kéz-
iratok költői emlékek. Jászkunság, 1956. 1. sz.

Új lendülettel. Irodalmi Újság, márc. 24.

Az irodalom társadalomalakító szerepe. Iro-
dalmi Újság, márc. 24.

Népszava, márc. 25.

Összeállította: Bán Gézáné.

MEZŐGAZDASÁGI hónapot
rendezett a Nógrád megyei mező-
gazdasági igazgatóság. Ez al-
kalomból a megye több mint
húsz községében mezőgazda-
sági szakkönyvismertetőt tar-
tottak. Legtöbb helyen Dobi:
A parasztság jövője a szövet-
kezet c. könyvét ismertették.
(F. R.)

□

A községi tanítóképző utolsó-
éves hallgatói szakköri munka
keretében tanulmányozzák a
Városi Könyvtár munkáját. Tan-
ulmányaik befejezése után
munkahelyükön végeznek nép-
könyvtárosi munkát. Vas me-
gyében jelenleg a 255 nép-
könyvtár közül 148-at pedagó-
gusok vezetnek. (Tóth J.)

□

Írni, olvasni sem tudott né-
hány évvel ezelőtt Albánia la-
kossága, 1947—1955-ig azonban
már olyan mértékben megszün-

tették az analfabétizmust, hogy
1500 különböző művet lehetett,
illetve kellett kiadni a tanköny-
veken kívül. Csak 1955-ben több
könyv jelent meg, mint a nép-
ellenes Zogu-uralom 14 éve
alatt összesen. (Börsenblatt.)

□

Benedek Marcell a haladó
nyugati irodalomról tartott elő-
adást a Fővárosi Szabó Ervin
Könyvtár Módszertani osztálya
által rendezett továbbképzésen,
amelyen közel 250 kerületi és
üzemi könyvtáros vett részt,
(Sz. E. K.)

□

Nagyszakácsi község DISZ-
szervezetének 54 tagjából 48 tag
nevezett be a József Attila ol-
vasómozgalomba. Sümegi Ilona
könyvtáros jó munkája erem-
ményeként a fiatalok szorgal-
masan készülnek a tavaszi be-
számolóra, a jelvénytérzésre.
(K. B.)

Vas megye 108 községében
tartott számos előadáson több
mint 3000 dolgozó ismerte meg
a Szovjetunió irodalmát, mező-
gazdaságát, technikai eredmé-
nyeit, a szovjet nők életét. Az
előadásokat a Barátsági Körök
szervezték, s a népkönyvtárok
nyújtották hozzájuk a legna-
gyobb segítséget. (Tóth J.)

□

A nagybajomi DISZ kultúr-
csoportja előadta Kistalpa kö-
rök című darabját. Az előadás
bevételeit, 1270 forintot a könyv-
tár állományának gyarapításá-
ra fordították. A József Attila
jelvénytérző olvasómozgalom-
ba több mint 30 DISZ-fiatal
traktozott be. A könyvtárban
diavetítéses előadást tartottak a
Szovjetuniót ismertető filmek-
kel, kiállításokkal. (Rostás L.-
né.)

A KÖNYVTÁROS

A Népművelési Minisztérium lapja — Szerkeszti: a Szerkesztőbizottság — Főszerkesztő: Kalona Jenő —
Felelős szerkesztő: Zolnay Vilmos — Felelős kiadó: a Lankiadó Vállalat igazgatója — Szerkesztőség és
kiadóhivatal: Budapest, VII., Lenin körút 9—11. Telefon: 221—285, 221—293 — Terjesztik: Budapestben
a Főposta Hírlapterjesztő Özeme, vidéken helyi hírlapterjesztéssel foglalkozó postahivatalok. Előfizetés:
a Posta Központi Hírlap Irodája vállalatánál, Budapest, V., József nádor tér 1., távbeszélő: 180—850.
Negyedévi előfizetési díj: 9.— Ft. Csekk számszám: 61 238.

Példányszám 6140

2-561465. Athenaeum (F. v. Soproni Béla)

Pályázati felhívásunkra,

melyben azt kértük: írják meg olvasóink, hogy a felszabadulás után megjelent magyar regények, elbeszélések, versek közül melyik nyerte meg legjobban tetszésüket, a legutóbbi lapzárta óta újabb hét írás érkezett. Ezek közül legjobbnak tartjuk Csermely Tiborét Veres Péter: *Rossz asszony* című regényéről. Domby Vilmos Szász Imre: *Szól a sip-járól*, Éles Imre *A szó fegyverével* című gyűjteményes kötetéről, Darvas Ferenc Déry Tibor: *Felelet* című regényéről, Ruboczky István Bacher Béla: *Verescsagin* című tanulmányáról, Skláncz Vince Sarkadi Imre: *Gál János útja* című regényéről és dr. Ormai Iván Illés Béla: *Háztűznéző* című elbeszéléséről írt. Ezek között is van néhány figyelemre méltó.

Ez alkalommal az eddig beérkezettek közül kettőt közlünk. A pályázatot azonban nem zárjuk le. Várjuk a további írásokat.

Csermely Tibor pályázata :

A Könyvbarát februári számának lapozgatása közben akadtam rá a kérdésre: melyik mű tetszett legjobban, s miért? — A következő percben a könyvszekrény előtt álltam. Válogattam. S egyszerre új életünk ezernyi súlyos problémája közül eszembe jutott »A rossz asszony«. *Veres Péter* kisregényét vettem kezembe. Úgy éreztem, az író programjának megvalósulása ez a regény: ábrázolja az életet, ahogy a tegnappól megy a holnap felé. — Nem problémamentes a mi átalakulásunk. Forrada'om ez a társadalomban, kultúrában, de a magánéletekben is. A faluról Pestre került jóakarató Majoros Józsi szerencsétlen házassága Keller Ibolykával igazolja ezt. Mennyire igaz szerelmük kezdeti stádiumának ábrázolása, de az író már itt is sejteti az *alapvető konfliktus okát: a tudatukban és gondolkodásukban levő különbséget.* (Ibolykának jó volt Józsi, mert »flörtölő fiúja« sem akadt, Józsi viszont rajongó szerelme tárgyában szerető, segítőt asszonyt keresett.) — A paraszti életből kiszakadt, a pártban bízó és hozzá hű Józsi, s a kispolgári élet sokfajta rigolyájával terhes, az új életet gúnyoló Ibolyka — az élet tipikus képviselői. A köztük levő világnézeti szakadékot egyéb problémák csak mélyítik. A sorsuk megpecsételődött: elválnak.

A kisregény igazi értékét a megváltozott élet sok-sok tipikus problémájának felvetésében látom. Hiszem, hogy sokan érezték a problémák általános voltát; látták, hogy nem csak ők küzdenek ilyenekkel. — Ha csak a férj dolgozik, kitölti-e a feleség életét *csak* a háztartás? Tökéletes-e *mindig* a megoldás, hogy mindkettőn dolgoznak? Bemutatja az idegent majmoló, könnyűvérű, félművelt társaság veszélyét, stb.

Megkapjuk-e valamennyi problémára a feleletet? Nem!

Keressük mi az utat? Várjunk útmutatást? Azt hiszem, *mindkettőre* szükség van! S mindkettőhöz nagyszerű bevezetés A rossz asszony.

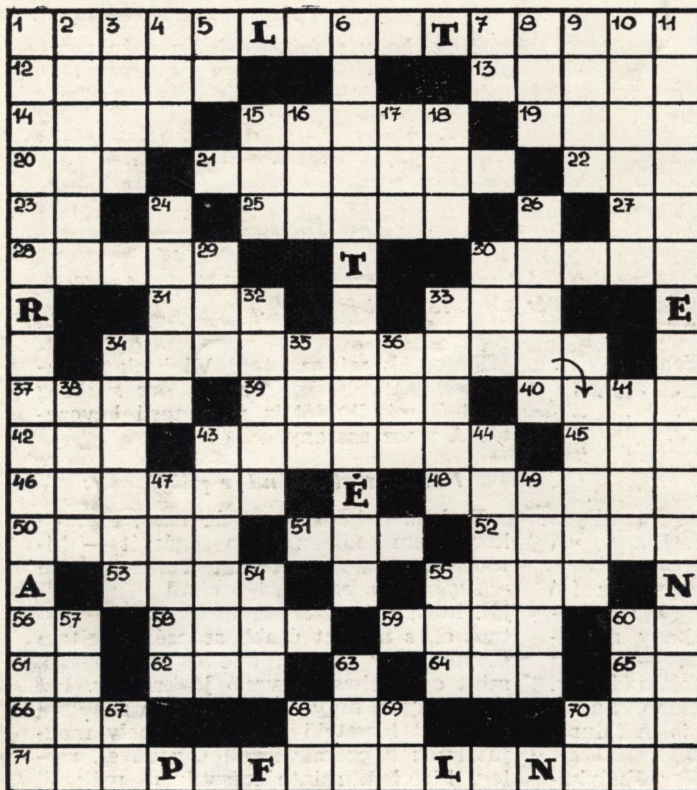
Kőröspataki Sándor pályázata :

Kedves nekem... — de nem, ez még korántsem fedi az érzés egészét — ki mondhatatlanul szeretem Tamási Áron »*Szegénység szárnyai*« című novelláját. Most már tizenvalahányadszor olvastam el, s megint újabb szépségre leltem benne. Oly tiszta, üde és megragadó, mint egy sohasé' olvadó jégkristály. Ezt tartom igazi művészetnek. Ezt a feltétlen odaadást követelő írásmódot, mely megjutalmaz képzőművészettel, zenével, melleg, hirtelen, szinte misztikus mélyből lobbanó hangulati hatásokkal, nagy-nagy jóérzéssel. Mint mikor a fáradt vándor a kristálytisza forrás vizével oltja szomját. Eképpen születünk újjá e novella hatásaként. Nagy szeretettel formálja hőseit, szuggesztív erővel, úgy, hogy mi is azonnal megszeretjük Györkét és az öreget. A finoman bonyolított leírás az érzelmi elemek — mint a villanyrezzo acélszála — forralják lírai melegüvé.

Később azon tűnődtem, mennyire szeretheti írónk az életet. A kép, melyet felidéz, a magányos kunyhó szegény, földhözragadt, magányos lakóival mily nyomasztóvá feketülhetett volna más ember kezében. S ő irigylésre méltóvá tudta tenni hőseit a szeretet, az emberi összetartás, a remény minden bajban megsegítő csodaszereivel. Azt hiszem, ez a felfogás, ez az írói, emberi világnézet, ez az elpusztíthatatlan létszeretet, az élet leglényegének mélységes megértéséből fakad.

Ajánlom ezt a novellát minden olvasótársamnak. Azoknak, akik már ismerik az olvasás pótolhatatlan gyönyörűségét és azoknak is, akik csak most tanulják elválasztani az ocsút a magtól. Mert nagyon jó választóvíz ez az írás.

JÓZSEF ATTILA

VIZSZINTES:

1. Ezerkilencszázharminchatban, most húsz éve írt költeményének első két sorát idézzük itt és folytatólagosan a 6., 21. és vízsz. 34. sz. a.
12. Valaminek kifejezhető jelentősége, becses-sége.
13. Férfinév.
14. Gázol.
15. A nyomorultak című regény fiatal hőse-nek neve.
19. Elszenvédő.
20. Öltözék.
22. Jégen, dinnyén vágják.
23. A tanítónő írójának névjele.
25. Női név.
27. Férjes asszony írja neve után.
28. Kossuth-díjas film-operatőrünk.
30. Tréfás neve az utas-t jelentő német szónak. Lenéző kifejezés-ként használatos.
31. Függ.
33. Betűk rendje.
37. Cukrászati készit-mény.

39. Énekek, kisebb da-lok.
40. Baj, kellemetlen-ség.
42. Valamit a beszélő felé visz.
43. Egyes államok feu-dális területi felosztása.
45. Rövid női becenév.
46. Dalszínházi.
48. Igen zajos.
50. Autó kormány-kerere.
51. Fehérnemű.
52. Tiroli folyó az Al-pokban.
53. Akiről szó van, friss és hamvas.
55. Allami bevételek.
56. Feltételes költőszó. Egy Petőfi-vers címe.
58. A skandináv mito-lógiában a mennydörgés istene. Az ajtó német neve régiesen.
59. Mohamedán pap — de mintha a magam fo-hásza lenne (!)
60. Idősebb férfi — tájszólasban.
61. Allatlakás.
62. Római 48.
64. Vonatkozó névmás.
65. Torz belseje (!)
66. Ferrum.

68. Egyik gyerek.
70. Köpülés közben a vaj kiválása után meg-maradó folyadék.
71. Annak a költemé-nyének címe, melyben ezt írja: »A napot csak sejtí az ember, mint re-mélő a boldogságot«.

FÜGGŐLEGES:

1. Így kezdődik a ne-gyed évszázaddal ezelőtt írt »Aradás« című verse, melyben megjövendöli a proletárforradalom dia-dalrajutását.
2. Ez a lány egy Bi-zet—Daudet melodráma címszereplője. Egyébként francia városbeli.
3. Barbusse világhírű regényének címe.
4. Ennyi krajcár a hí-res Móricz-novella.
5. A tett mozgatója.
7. Rangjelzés.
8. Szegecs.
9. Egészsé lesz, erköl-csileg gazdagszik.
10. A gleccserek által szállított közetörmelék neve.

11. József Attila osz-tályharcos költeményé-nek címe.
15. Római 1055.
16. Vonatkozó névmás.
17. Egy és ezerötszáz — ugyancsak római szá-mokkal.
18. Mindkettő — orosz nyelven.
24. Kézimunka.
26. Fogakkal tép.
29. Klasszikus tagadás.
30. Ízeltlábú.
32. Nagy üzemből való.
33. Rókához hasonló ragadozó állat.
34. A manzsetta ma-gyar neve.
35. A lélek mérnöke.
36. Ez a fa, drága-kövekkel ékesített hom-lokdfisz.
38. Tancot járó.
41. Súlyos mérég.
43. A hindu nemzeti mozgalom éharcosa volt.
44. Testőr csapatok.
47. A pecsétet nyomja oda.
49. A második világ-háború híres francia pöre volt ez.
54. Szélhárfa.
55. Lásd 16. sz.
57. Fundamentum.
60. Szemere Pál csi-nálta ezt a szót a szo-morú helyzetre, 1817-ben.
63. Jugoszláv város.
67. Sporteszköz.
68. Gyep.
69. Közlekedési terület.
70. Azonos hangzású betűk.

Figyelem! Az o és ó, illetve az ö és ő betű között nem teszünk különbséget!

Beküldendő a két vers-idézet és a két verscím megfejtése legkésőbb május 5-ig. — A cím mellé írjuk: »REJT-VÉNY«.

A hibátlan megfejtést beküldők között értékes könyvjutalmakat sorso-lunk ki.

Márciusi rejtvenypályá-zatunk eredménye: Meg-fejtés: Szórakoztató bo-tanika; Csehov; Gajdar; Mihail Lermontov; Szol-ovjev; Katajev; A va-dász; Andrejev; Papava.

KÖNYVET NYERTEK

Benkő Akos, Kun-szentmiklós; Horváth László, Zalalövő; Mer-za Márton, Budapest; Szabó Dénes, Csögle; Szakács Mária, Sár-bogárd; Szatnik Jó-zsef, Kaposvár.

A nyereményeket pos-tán küldjük el.